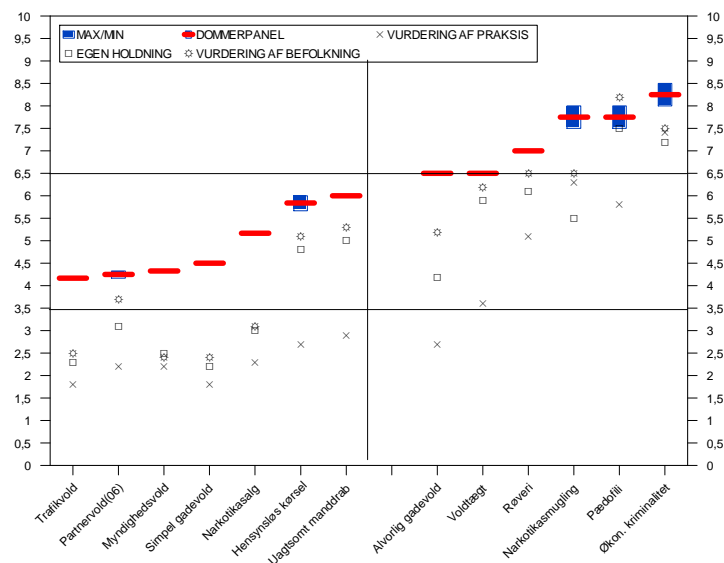

Danskernes retsfølelse og retsfornuft – et forspil

Af
Flemming Balvig

August 2010
Det Juridiske Fakultet
Københavns Universitet
ISBN 978-87-89091-91-4

*”Så længe en mening
er dybt rodfæstet i følelsen,
styrkes den,
snarere end den svækkes,
ved de mest afgørende beviser mod den”¹*

---

¹ Her citeret efter direktøren for kriminalforsorgen, der citerer departementschefen i undervisningsministeriet, som på sin side citerer John Stuart Mill – med en mig ukendt taxachauffør som vidne på strækningen mellem lufthavnen i Kastrup og Hellerup (Rentzmann, 2001). Hvis der er sket ændringer i citatet undervejs i denne rækkefølge af gode mennesker, der citerer efter hinanden, er der forhåbentlig tale om forbedringer.

SAMMENFATNING

Undersøgelser

I perioden fra 2006 til 2010 er der gennemført en serie af undersøgelser af de 18-74-årige danskers holdninger til straf. Det drejer sig om 3 repræsentative telefoninterviewundersøgelser med fra 985 til 2.000 svarpersoner, 2 repræsentative postspørgeskemaundersøgelser med fra 1.317 til 1.364 svarpersoner og 24 fokusgruppemøder af hver 3 timers varighed med fra 8 til 12 repræsentativt udvalgte personer som deltagere i hvert møde. I tillæg er der gennemført en række mindre undersøgelser, primært med metodiske formål. I alt indgår der mere end 7.000 svarpersoner i det samlede sæt af undersøgelser. I 2009 er der foretaget tilsvarende undersøgelser i de andre nordiske lande: Norge, Sverige, Finland og Island.

To paneler af bestående af retspræsidenter og byretsdommere har i henholdsvis 2006 og 2009 givet deres bud, hvad de efter bedste overbevisning og viden, har ment var retspraksis i de sager, som befolkningens på forskellig måde er blevet bedt om at forholde sig til.

Danskernes syn på straf

Herved er det belyst, hvordan den danske befolknings generelle holdninger til straf er, befolkningens viden om hvordan der straffes i Danmark, hvordan man ville dømme i en række forskellige konkret beskrevne sager vedrørende især personfarlig kriminalitet, og hvordan man ville dømme i retssager vist på film og med mulighed for efterfølgende at "votere" sammen med andre mennesker.

Straffene i Danmark

Danmark havde 1. januar 2010 5,5 mill. indbyggere, hvoraf de 4,5 mill. var over den kriminelle lavalder, som på det tidspunkt var 15 år.² De senere år har det årlige antal straffe ligget på omkring en halv million, altså i gennemsnit 1 straf for hver 9 indbyggere. Man

---

² Pr. juli 2010 er den kriminelle lavalder i Danmark 14 år.

kan også se på tallene på den måde, at inden for en 10-års periode vil gennemsnitsdanskeren blive straffet for en eller flere lovovertrædelser mindst én gang – efter al sandsynlighed i form af en bøde.

Den hårdeste almindelige straf, vi har i det danske straffesystem, er fængselsstraf. Fængselsstraf kan idømmes fra minimum 7 dage til livstid. Godt 10.000 af de 500.000 årlige straffe var i 2009 fængselsstraffe. Internationalt er det karakteristisk for Danmark – som for det øvrige Norden – at fængselsstraffe bruges relativt hyppigt, mens de til gengæld er relativt korte. Mere end hver fjerde af de idømte fængselsstraffe i 2009 var på mindre end en måned (27 pct.), mens kun omkring 1 pct. var på 5 år og derover i idømt straflængde, svarende til godt 100 domme. Samlet set er 2 ud af 3 af de idømte fængselsstraffe 4 måneder eller mindre, 3 ud af 4 er på 6 måneder eller mindre, og tæt ved 9 ud af 10 på et år eller mindre.

Straf og demokrati

Danmark bekender sig til en demokratisk samfundsmodel og samfundsopfattelse – ofte med tilføjelserne liberal og oplyst. I et sådant samfund er det afgørende, at befolkningsflertallet står bag de mulige tvangsindgreb og tvangstiltag, som man giver repræsentanter for fællesskabet ret til og mulighed for under bestemte betingelser at anvende over for én selv og over for medborgerne. Man kan tillægge, at vigtigheden heraf stiger proportionalt med, hvor indgribende og belastende tvangstiltag, der er tale om. Det følger heraf, at den strengeste straf, vi lader vore repræsentanter råde over – fængselsstraffen – og den måde den anvendes på af disse repræsentanter, bør have befolkningens opbakning. Man kan også tillægge, at det er en vigtig forudsætning for dette demokratiske ideal, at befolkningen er oplyst om og ved hvor og hvordan og over for hvad de mest indgribende og belastende tvangstiltag foretages.

Uagtet om man deler disse høje demokratiske idealer, er der også rent nyttemæssige synspunkter, der taler for vigtigheden af et samsvar mellem hvilket straffesystem man har og befolkningens holdninger hertil. Hvis straffene, og den måde de anvendes på, afviger for

meget fra befolkningens holdninger, så vil befolkningen i mindre grad anvende det strafferetlige system og i højere grad "tage sagen i egen hånd". Synes en mulig anmelder, at den forventede straf er latterlig lav, tilskyndes han til at finde andre løsninger. Synes han den forventede straf er alt for hård, vil han kvie sig ved at anmelde. Der vil opstå bløde eller hårde parallelsamfund; demokratiet og staten vil i værste fald bogstavelig talt gå op i limningen.

Befolkningen og fængselsstraffene

Der er derfor særligt gode grunde til at interessere sig for befolkningens viden om og holdninger til specielt den strengeste straf, vi har – fængselsstraffen. Undersøgelsesnes fokus har da også været især at afdække befolkningens generelle holdninger til fængselsstraf, og i særdeles at se, hvornår og hvordan og hvor længe danskernes selv ville bruge fængselsstraffen, hvis de var dommere.

Det centrale i undersøgelsen er 26 sager, som danskerne har skullet vær dommere i. De 26 sager er en række typesager, der ifølge dommerpanelerne alle ville betyde en ubetinget fængselsstraf ved en dansk domstol, fra 40 dage og op til mindst 3 år. Vi har herved fået belyst danskernes holdning til omkring tre-fjerdedele af det område, fængselsstraffene placerer sig inden for i Danmark, idet vi først og fremme ikke har sager med, der vedrører de helt korte fængselsstraffe, men altså heller ikke området med de meget lange (jf. ovenfor).

De sager vi har med i undersøgelsen ville ifølge dommerpanelernes bedømmelse af de enkelte sager, i gennemsnit ved en domstol udløse en ubetinget fængselsstraf på godt 1 år; halvdelen af dem ville give en straf på mindre end 7 måneders ubetinget fængselsstraf, den anden halvdel en ubetinget fængselsstraf på mere end 7 måneder. Det er henholdsvis dobbelt og mere end dobbelt så højt som niveauet for de faktisk forekommende fængselsstraffe i Danmark.

De fleste af sagerne drejer sig om, hvad man vanligvis betegner som personfarlig kriminalitet. En række af dem vedrører forskellige former for gadevold, der er en sag om hustruvold, flere sager om farlig adfærd i trafikken, herunder sager om uagtsomt manddrab. Flere sager handler om narkotika, dels om salg af kokain på et diskotek, dels om indsmugling af en stor mængde heroin. Endvidere er medtaget sager om røveri, og om voldtægt og pædofili. Endelig indgår der sager om økonomisk kriminalitet i millionklassen.

Det grundlag, danskerne har skullet bedømme de 26 sager ud fra, er et skriftligt resumé af hver af sagerne på omkring en A4-side. Herudover er 8 af sagerne tillige blevet spillet og filmet som retssager, hver af en varighed på mellem et kvarter og en halv time. Sagerne er filmet uden procedure og uden retsbelæring, og det er disse filmede sager, man har haft som grundlag for at dømme i fokusgrupperne. Hver sag er blevet set af 3 fokusgrupper.

Retsfølelsen

De gennemførte telefoninterviews viste, at 59 pct. af danskerne syntes, at straffene gennemgående var for milde i Danmark, 55 pct. gik ind for længere fængselsstraffe og 73 pct. mente, at voldsforbrydelser burde straffes langt hårdere, end tilfældet er (marts 2010). Det er færre end tidligere, men dog stadig et klart befolkningsflertal, der trods mange strafskærpelser de senere år, umiddelbart stadig mener, at der ikke straffes strengt og hårdt nok i Danmark, specielt for personfarlig kriminalitet.

Lidt flere kvinder end mænd gik ind for hårdere straffe, en del flere af de yngre end af de ældste, en del flere med bopæl uden for københavnsområdet end med bopæl i hovedstaden, flere med kort end med lang skoleuddannelse og særdeles mange flere med en borgerlig politisk holdning end med en radikal/social/socialistisk politisk orientering.

Er retsfølelsen informeret?

Selv om langt de fleste således har en følelse omkring og en mening om, hvordan der skal straffes, viser det sig at være langt de færreste, der har nogen form for konkret viden om, hvornår og hvordan specielt fængselsstraffen bruges i Danmark. Et par eksempler:

En sag om simpel gadevold, begået af en hidtil ustraffet person, blev af dommerpanelerne vurderet til at ville udløse 60 dages ubetinget fængsel. Kun 8 pct. af danskerne havde en forestilling om, at straffen ville ligge på dette niveau. 2 pct. forestillede sig, at straffen ville være strengere, mens hele 90 pct. forestillede sig, at der slet ikke ville blive tale om fængselsstraf.

En anden af de belyste sager ligner i beskrivelsen ovenstående sag til forveksling, men her er der tale om alvorlig gadevold. Gerningspersonen slår med flaske, sparker til og tramper på hovedet af et sagesløst offer, som får brækket sin næse, sit kindben, får hjernerystelse mv. Dommerpanelerne vurderer denne sag til at ville udløse 1 års ubetinget fængsel ved en domstol. Der var imidlertid kun 6 pct. af danskerne, der forestillede sig, at straffen ville ligge på dette niveau (mellem 1 år og 1 år og 11 måneder), 3 pct. forestillede sig, at straffen ville være strengere (2 år eller mere), 29 pct. var af den formening, at straffen ville være en ubetinget fængselsstraf på under 1 år, mens flertallet – de resterende 62 pct. – forestillede sig, at der ville blive tale om en betinget dom, samfundstjeneste el.lign., altså ikke ubetinget fængselsstraf i det hele taget.

Befolkningen er ikke blot uvidende om, hvordan og hvor hårdt der straffes for relativ alvorlig personfarlig kriminalitet, der er tillige en bestemt tendens i uvidenheden, som også de to eksempler klart illustrerer: Man *undervurderer* i markant grad stregheden i de straffe, der udmåles ved vore domstole, og denne undervurdering er systematisk. Befolkningsflertallet har således undervurderet domstolenes faktiske streghed i samtlige de i visse henseender meget forskellige 26 sager, man har fået forelagt. For alle 26 sager under ét er det gennemsnitligt 11 pct. af forestillingerne, der svarer til domstolspraksis, 10 pct. forestiller sig strengere straffe end tilfældet er, 27 pct. forestiller sig en kortere ubetinget frihedsstraf end retspraksis, mens flertallet – 52 pct. – ikke forestiller sig, at der vil blive anvendt ubetinget frihedsstraf i det hele taget.

Deler vi det op efter de sager, hvor retspraksis er mindre end 1 års ubetinget fængsel (sager som blev belyst i 2006-undersøgelsen), og de sager, hvor retspraksis tilsiger 1 års fængsel eller mere (sager som blev belyst i 2009-undersøgelsen), er gennemsnitsbilledet følgende:

Befolkningen tror, at straffen...

	Sager hvor praksis er < 1 års ubetinget fængsel	Sager hvor praksis er >= 1 års ubetinget fængsel	ALLE
Ikke vil være ubetinget fængselsstraf	67%	36%	52%
Vil være en kortere ubetinget fængselsstraf end retspraksis	18%	40%	27%
Vil være på niveau med retspraksis	8%	12%	11%
Vil være en længere ubetinget fængselsstraf end retspraksis.	7%	12%	10%
I ALT	100%	100%	100%

Selv ved sager, hvor praksis er fra 1 års ubetinget fængsel og op til 3 år eller mere, er det gennemsnitligt mere end hvert tredje af danskerne, der forestiller sig, at disse sager ikke betyder, at man kommer ind og sidde.

Den totale systematik, der er i undervurderingen af strengheden i domstolspraksis – og som i øvrigt ikke er noget specielt for Danmark; den findes også i andre lande – viser to ting. For det første viser den, at danskerne har en forholdsvis korrekt oplevelse af selve straffhierarkiet, dvs. hvad der straffes hårdere end andet. Den rangorden efter strenghed, der følger af dommerpanelernes vurdering af retspraksis, svarer ganske nøje til den forestillede rangorden blandt danskerne.

For det andet viser den, at der er tale om en undervurdering af ikke blot enkelte sager, men af selve *strafniveauet* for relativ alvorlig personfarlig kriminalitet. Man forestiller sig simpelthen ikke, at der straffes så hårdt for disse forbrydelser, som tilfældet faktisk er.

Undersøgelserne har vist, at den gennemgående holdning eller forestilling blandt mange af de mennesker, der synes, at straffene er for milde, og at der skal straffes med (længere)

fængselsstraffe og især for vold, er, ”at der jo ikke rigtig sker noget – og hvis der sker noget, så ”ikke ret meget” – og med ”ikke rigtig noget” mener de, at man ikke kommer i fængsel - og med ”ikke ret meget” at man slipper med en kort fængselsstraf. Ud fra undersøgelsesresultaterne må dette siges mere at være en holdning end viden, for det er i hvert fald ikke korrekt for de sager og sagskomplekser, vi har belyst.

De mennesker, der synes at straffniveauet i Danmark er passende ser i mange tilfælde heller ikke ud til at basere deres overbevisning på konkret viden om, hvordan der straffes. Holdningen er her mere baseret på en anden holdning, nemlig en skepsis over for nytten af og det rigtige i at anvende fængselsstraf – så det synes man i hvert fald i al almindelighed ikke, vi skal have mere af i Danmark end vi allerede har.

Danskernes forestillinger om hinanden

I de gennemførte undersøgelser er danskerne ikke blot blevet bedt om at gætte på retspraksis, men også på hinanden. Hvordan tror man i de 26 sager, at folk flest her i landet ville ønske, der blev straffet?

Ikke helt uventet viser det sig, at man tror folk flest er meget strengere, end man tror domstolene er. Danskerne har altså en *oplevelse* af en ikke ubetydelig afstand mellem, hvad folk synes, og hvad der faktisk sker ved domstolene.

Hvad der måske derimod er uventet, og i hvert fald svært at gætte sig til på forhånd, er, at de forestillinger, man har om, hvordan folk flest ville dømme, reelt er mildere end den faktiske domstolspraksis! Her er der dog et par enkelte undtagelser: Ved pædofili forestiller danskerne sig folk flest værende lige så strenge eller lidt strengere end den faktiske retspraksis, og det samme gør sig gældende ved voldtægt.

Fra retsfølelse til retsfornuft

På det mentale landkort ser danskerne typisk sig selv holdningsmæssigt placeret mellem domstolene og folk flest. Man ser sig selv som strengere end den måde, man tror

domstolene dømmer på – straffesystemet er for slapt – men på den anden side som mildere end man oplever folk flest. Folk flest, opleves det som om, er *for* hævntørstige og unuancerede. Tendensen kan bl.a. ses af nedenstående opstilling:

Gennemsnitsprocent at anvende ubetinget frihedsstraf...

	Sager hvor praksis er < 1 års ubetinget fængsel	Sager hvor praksis er >= 1 års ubetinget fængsel	ALLE
Tror om domstolene	33%	64%	48%
Egen mening	47%	67%	56%
Tror om folk flest	55%	76%	65%

For de 26 sager under ét tror gennemsnitligt 48 pct. af danskerne, at domstolene ville idømme en ubetinget fængselsstraf af en eller anden længde, men 65 pct. forestiller sig, at sådan ville folk flest dømme – og herimellem har vi så, at gennemsnitligt 56 pct. af danskerne selv ville idømme en ubetinget frihedsstraf.

Der forekommer dog en enkelt større bemærkelsesværdig undtagelse fra dette billede. I en sag om indsmugling af en betydelig mængde heroin (førstegangstilfælde), er danskerne ikke blot mildere i deres holdninger, end de oplever folk flest er. De er her også mildere, end de oplever domstolene er:

- Dommerpanelerne var vurderet, at sagen ved en dansk domstol ville blive afgjort med en *ubetinget fængselsstraf på 2-2½ år*
- Hovedparten af danskerne tror, at folk flest ville idømme omkring *1 års ubetinget fængsel* i sagen
- Hovedparten af danskerne tror, at domstolene ville idømme omkring *11 måneders ubetinget fængsel* i sagen.
- Hovedparten af danskerne ville selv personligt på grundlag af at have læst en skriftlig opsummering af sagen idømme omkring *6 måneders ubetinget fængsel* i sagen

- Hovedparten af danskerne ville selv personligt på grundlag af at have set selve retssagen på film med vidneafhøringer osv., men uden kendskab til retspraksis, idømme *samfundstjeneste*.
- Hovedparten af danskerne ikke blot fastholder denne dom i forlængelse af efter retssagen at have haft mulighed for at høre lidt mere (formelt) om straffene i Danmark og have haft lejlighed til at diskutere sagen med andre "almindelige" mennesker i et par timer: De bliver gennemgående endnu mildere, og de fleste samler sig herefter om, at dommen bør være en *betinget dom*.

Uanset hvordan man vender og drejer det, kan dette vel næppe tolkes på anden måde, end at hovedparten af danskerne synes, at strafniveauet i sådanne ellers alvorlige narkotikasager som denne er alt for højt i Danmark.

Når danskerne selv skal dømme i konkrete sager, kan det gå begge veje i forhold til deres generelle holdninger. De kan generelt set være "strammere", men alligevel dømme meget mildt i en konkret sag – og omvendt. Totalt set har det dog vist sig, at man tenderer til at være mildere, når man skal forholde sig til en konkret sag, end man er i sine generelle holdninger (retsfølelsen). Det er der formentlig især to delvist sammenhængende grunde til

For det første er det billede, man har af især personfarlig kriminalitet, og som er det, der understøtter ønsket om strengere straffe, et billede af villet ondskab, total følelseskoldhed, kynisme, egoisme, voldsomme skader, sår, blod, forrevent tøj – et monsterbillede af gerningspersonen så at sige og af et i alle henseender totalskadedt sagesløst offer. Der *forekommer* givetvis sager, der nærmer dette billede, og man kan være sikker på, at disse sager vil blive omfattende og langvarigt eksponeret i medierne. Denne eksponering i medierne vil på sin side understøtte og bekræfte billedet af, at det er sådant det foregår, og sådan det forholder sig. I langt de fleste konkrete sager, i de typiske sager, vil man imidlertid stå over for et billede, der er temmelig eller meget forskelligt og sat op imod det billede, man har som udgangspunkt, indeholder en række forsonende elementer. Hvor monsterbilledet er domineret af selve handlingerne og skaderne, er den virkelighed, man møder i den konkrete sag, primært personer – en person der i den situation, man møder ham, ikke er voldelig el.lign., men måske oven i købet ked af det og angerfuld – og skaderne på offeret er helet og lægt og ikke længere synlige. I forhold til det billede af personfarlig

kriminalitet, man ellers bærer rundt på, vil man opleve den typiske sag som en slags undtagelse, og vil begrunde en mildere reaktion for sig selv og andre med netop denne sags særligt specielle omstændigheder. Det er samme mekanismer, der ligger bag, som når en efterforskningschef siger noget i retning af: ”Man jager et monster, og finder et menneske” Ofte vil man være sig bevidst, at den måde, man i den konkrete sag vil straffe på, afviger fra ens generelle overbevisning om, hvordan man synes der skal straffes. Fordi man oplever den konkrete sag som en undtagelse, vil den måde, man vælger at straffe på her, formentlig ikke efterfølgende påvirke det indre billede af personfarlig kriminalitet eller de generelle holdninger til, hvordan man synes, der bør straffes i den slags sager.

For det andet – og her tænker vi primært på de reaktioner, man har med hensyn til, hvordan der skal straffes i overværede retssager – påvirkes det konkrete valg af straf af selve nærheden til den tiltalte. Det er ikke så let at være ond – og straf er jo et tilsigtet onde, en tilsigtet lidelse – over for en person, man skal se i øjnene, som når det ikke er tilfældet. Det er lettere at give en student en dårlig karakter ved en anonym skriftlig eksamen end ved en mundtlig eksamen; det er nemmere at afskedige en medarbejder i et brev (eller en SMS) end i en samtale osv. Det er lettere at sende en person i fængsel, når det eneste, man kender til, er hans handlinger beskrevet på et stykke papir, end når man har oplevet ham som et levende menneske, og han har siddet få meter foran en.

Det forholder sig ikke sådan, at der bare sker en parallelforskydning i mildere retning, når man bevæger sig fra retsfølelsen og de generelle holdninger til, hvordan man vil dømme i konkrete sager, altså at man så at sige kan trække X strenghedsgrader fra. Hvordan man vil dømme i konkrete sager, viser sig kun i meget begrænset udstrækning overhovedet at være forudsigelig ud fra generelle holdninger. Det er andre følelser, andre formål, andre problemløsningsmetoder, man åbenbart trækker ind og benytter sig af, når man skal tage stilling til, hvordan der skal dømmes i en konkret sag, sommetider omtalt som ”konkret fornuft” eller ”praktisk fornuft”. Vi benævner den som retsfornuft: den måde, man vil dømme på i konkrete sager, når man har tid til at overveje sagen, og er velinformeret om forbrydelsen, forbryderen, offeret og hvad eventuelle vidner har at sige.

Mens danskernes retsfølelse er stærkt forudsigelig ud fra partipolitisk overbevisning, er dette ikke tilfældet med retsfornuften. Det er ifølge tidligere undersøgelser kun i ekstremerne, vi i konkrete sager kan se en tendens til, at politisk holdning betyder noget. Ellers kan en borgerlig vise sig i konkrete sager ligeså tit at dømme mildere end en socialist, eller omvendt. Og hvilken vej, det går, kan variere fra sag til sag. På samme måde med baggrundsfaktorer. Det varierer fra sag til sag, om kvinder gennemgående er strengere end mænd, eller omvendt; det varierer fra sag til sag, om yngre, midaldrende eller ældre er de strengeste osv.

Ved retsfølelsen er det i meget høj grad selve graden af fordømmelse af handlingerne, der sidder ved roret, når man skal give udtryk for, hvad man føler. Når man derimod skal dømme i konkrete sager, er man mere styret af nytteovervejelser: Hvordan kan man bedst muligt gøre det skete godt igen? Hvordan kan man skabe oprejsning for offeret? Hvordan kan man undlade at gøre ondt værre for gerningspersonen, og især prøve at sikre eller bidrage til, at han ikke gør det igen. Hvor danskerne i deres retsfølelse ofte ser *behandling* som alt for blødsødent, fordi man tænker moralsk, optræder behandling i de samme danskeres retsfornuft ofte som nærliggende og fremtrædende i hvad man vil gøre, fordi det kan være nyttigt. Hvor fængsel i retsfølelsen ofte optræder som en nærliggende reaktion på en forkastelig handling, optræder fængsel i retsfornuften ofte som et tiltag, man skal være meget forsigtig med at bruge, fordi det kan skade mere end det gavner.

Retsfornuften

Det er naturligvis ingen naturlov, at flertallet af danskere i deres holdninger til, hvordan der burde dømmes, ikke er strengere end domstolene er. Der er da også i tidligere undersøgelser i Danmark fundet enkelte eksempler på konkrete sager, hvor befolkningsflertallet har været strengere end domstolene, f.eks. i 1974 i en sag vold mod barn og i 1997 i en sag om biltyveri.

Imidlertid viser det sig, at flertallet af danskere ikke i en eneste af de 26 sager, vi har forelagt dem, har været strengere end domstolene. I sagerne om pædofili i

førstegangstilfælde og om voldtægt i flergangstilfælde er tyngden i danskernes holdning lige så streng som domstolene, og i samtlige de resterende 24 sager er flertallet mildere.

*Sådan ville hovedparten af danskerne personligt dømme – eventuelt mildere – i sager hvor gerningspersonen ikke er tidligere straffet:*³

SAG	Dommerpanelets vurdering af domstolspraksis	Danskerne grundlag for deres dom		
		Skriftligt opsummerede sager	Retssager vist på film (uden procedure)	Retssager vist på film (uden procedure) + efterf. diskussion med andre "almindelige" mennesker
Trafikvold	40 dg.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel		
Partnervold (06)	40-50 dg.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Myndighedsvold	50 dg.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel		
Simpel gadevold	60 dg.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Narkotikasalg	80 dg.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Hensynsløs kørsel	4-6 mdr.'s ubet. fængsel	2-3 mdr.'s ubet. fængsel		
Uagtsomt manddrab	6 mdr.'s ubet. fængsel	2-3 mdr.'s ubet. fængsel	2-3 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Alvorlig gadevold	1 års ubet. fængsel	2-3 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Voldtægt	1 års ubet. fængsel	Ca. 6 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Røveri	1 år 6 mdr.'s ubet. fængsel	Godt 6 mdr.'s ubet. fængsel	- 2 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Narkotikasmugling	2-2½ års ubet. fængsel	Ca. 6 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel	Ikke ubetinget fængsel
Pædofili	2-2½ års ubet. fængsel	Omkring 2 års fængsel		
Økonomisk kriminalitet	2½-3 års ubet. fængsel	Omkring 1½ års ubet. fængsel		

³ De resultater, der gengives her og i den følgende tabel, repræsenterer tyngdepunktet i befolkningens holdninger, målt ved medianen – se nærmere herom i selve rapporten. De anførte straffe skal læses som en påpegning af det strenghedsområde, som fleste danskere synes burde anvendes – eller mildere.

Og sådan ville hovedparten af danskerne personligt dømme – eventuelt mildere – i sager hvor gerningspersonen tidligere straffet for noget lignende:

SAG	Dommerpanelets vurdering af domstolspraksis	Danskerne grundlag for deres dom		
		Skriftligt opsummerede sager	Retssager vist på film (uden procedure)	Retssager vist på film (uden procedure) + efterf. diskussion med andre "almindelige" mennesker
Trafikvold	3 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel		
Partnervold (06)	4 mdr. ubet. fængsel	2-3 mdr.'s ubet. fængsel		
Myndighedsvold	3-4 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel		
Simpel gadevold	3-4 mdr.'s ubet. fængsel	Ikke ubetinget fængsel		
Narkotikasalg	3-5 mdr.'s ubet. fængsel	- 2 mdr.'s ubet. fængsel		
Hensynsløs kørsel	6-9 mdr.'s ubet. fængsel	Godt 3 mdr.'s ubet. fængsel		
Uagtsomt manddrab	6 mdr.'s ubet. fængsel	Ca. 3 mdr.'s ubet. fængsel		
Alvorlig gadevold	1 år 6 mdr.'s ubet. fængsel	2-5 mdr.'s ubet. fængsel		
Voldtægt	1 år 6 mdr.'s ubet. fængsel	Ca. 1 år 6 mdr.'s ubet. fængsel		
Røveri	2 års ubet. fængsel	Mellem 1 og 1½ års ubet. fængsel		
Narkotikasmugling	Mindst 3 års ubet. fængsel	Godt 1 års ubet. fængsel		
Pædofili	2½-3 års ubet. fængsel	2-2½ års ubet. fængsel		
Økonomisk kriminalitet	2½-3 års ubet. fængsel	Mellem 1 og 1½ års ubet. fængsel		

En så massiv og tilnærmelsesvis konsistent forskel, som der her gør sig gældende, tyder på, at danskerne langt hen ad vejen for personfarlig – og også økonomisk – kriminalitet synes at anvende sig af en strafsкала, der ligger på et væsentligt lavere niveau end domstolene. Man er klart betydeligt mere tilbageholdende med at anvende fængselsstraf, og *når* det er tilfældet med at anvende lige så lange fængselsstraffe som domstolene. For alle former for

gadevold, som er det mest velbelyste område i undersøgelserne, er dette særdeles tydeligt. Det er også særdeles markant for området vedrørende narkotikakriminalitet. Derimod er det som fremhævet ikke sikkert, at det er tilfældet for en del af de alvorlige sædelighedsforbrydelser.

Derimod ser der ud til at være tilnærmelsesvis overensstemmelse mellem befolkningen og domstolene med hensyn til selve strafskaalen eller strafhierarkiet, således som det tager sig ud på baggrund af stillingtagen i konkrete sager. Man er stort set enige om, hvad der skal straffes hårdere end hvad, og man ser også ud til at være enige om, at tidligere kriminalitet er en skærpende omstændighed, der i almindelighed skal betyde en hårdere straf.

Desværre har der ikke i projektet været ressourcer til i samtlige 26 sager at kortlægge, hvordan befolkningen ville dømme ved som en slags lægdommere at overvære retssagen (på film). Det er jo ellers her, man pr. definition kommer tættest på retsfornuften og på en virkelighedsnær sammenligning mellem, hvordan en domstol dømmer, og hvordan danskerne "ubesmattet" af kendskab til og ubundet af kendskab til retspraksis vil dømme. Det har alene været muligt i 8 af de 26 sager. Til gengæld må det betragtes som et metodisk gennembrud, for det har ikke været gjort før med repræsentative udsnit af befolkningen, det være sig i Danmark eller andre steder i verden – selv om det ofte er blevet fremhævet som en ideel metode.

De 8 sager, som repræsentative udsnit af befolkningen har haft mulighed for at overvære på film som retssager, strækker sig alvorligheds-mæssigt fra en domstolspraksis på godt en måneds ubetinget fængsel til flere års ubetinget fængsel. I de 6 af sagerne synes danskerne efter at have overværet dem på film, at de burde afgøres uden brug af ubetinget fængselsstraf. I de 2 resterende syntes flertallet, at der maksimalt skulle straffes i form af en relativ kort ubetinget frihedsstraf (< 2 mdr. i sagen om røveri, og 2-3 mdr. i sagen om uagtsomt manddrab). Når man efterfølgende i et par timer havde diskuteret sagen med andre "almindelige" mennesker, syntes flertallet i disse 2 sager ligesom i de øvrige 6 sager, at der

ikke burde anvendes ubetinget frihedsstraf overhovedet. Det skal understreges, at der i alle 8 sager er tale om hidtil ustraffede gerningspersoner.

Befolkningsflertallets enighed om ikke at anvende ubetinget fængselsstraf i samtlige sager efter at have overværet dem på film og ”voteret” betyder ikke, at man har vurderet dem alle på samme måde. Man genfinder således stadig en strafskala eller et strafhierarchy, der i store træk svarer til domstolenes, men vi skal dels ned i området for ikke-frihedsberøvende tiltag for at se forskellene, og der skal meget større forskelle til i forbrydelsernes alvorlighedsgrad til for at give udslag i befolkningsdommenes strengthed. Det første kan illustreres ved at nævne, at i de ifølge domstolspraksis relativt milde af sagerne (< 1 års ubetinget fængsel) ville op til 30 pct. afgøre disse sager med en bøde, mens det i de relativt alvorlige sager (1 års ubetinget fængsel eller mere) maksimalt var 15 pct. Det andet kan man bedst se, hvis man lader en computer beregne den bedst mulige rette linje for såvel domstolspraksis som befolkningens domme i et diagram, hvor sagerne er ordnet efter strengthed i domstolspraksis (som f.eks. på forsiden af nærværende publikation). Her viser der sig nemlig en næsten horisontal linje for befolkningsdommene, men dog med en signifikant hældning: Jo mere streng domstolspraksis er, desto strengere er også befolkningen i deres domme.

Leg eller virkelighed

Der eksisterer naturligvis mange mulige faldgruber og nærmest uendelig mange metodiske problemer af større eller mindre art ved så omfattende og komplicerede undersøgelser, som de her gennemførte, og i den efterfølgende analyse og fortolkning af data. Der er især tre grunde til, at vi til trods herfor betragter hovedkonklusionerne som velfunderede. For det første ligger de på linje med den forskning, der inden for det seneste halve århundrede tidligere er gennemført i Danmark, herunder forskning vedrørende faktiske lægdommere. For det andet ligger de på linje med international forskning på området, herunder de aktuelt gennemførte parallelle undersøgelser i de andre nordiske lande – og herunder også de i andre lande gennemførte lægdommerundersøgelser. For det tredje vurderer vi, at vi har fundet relevante og acceptable løsninger på de vigtigste metodiske problemer, herunder som

nævnt via metoden med filmede sager at komme tættere og bedre ind på en kortlægning af en befolknings retsfornuft end gjort før.

*Har folk virkelig taget det alvorligt, kunne man spørge? Ville det ikke være noget andet, hvis de sad og skulle dømme virkelige mennesker? Vi har fået det klare indtryk, at svarpersonerne i langt overvejende grad har taget det særdeles alvorligt, og efter bedste evne har prøvet at indleve sig i at skulle være dommere. Ved fokusgruppemøderne var der mange, der tydeligt helt glemte, at det ”blot” var en undersøgelse, og nærmest blev skuffede, når de kom i tanke om, at resultaterne ikke skulle bruges i virkeligheden. Selvfølgelig ville det på en del måder være anderledes at skulle dømme i virkeligheden, først og fremmest fordi man her skulle forholde sig til den retspraksis, man ville blive orienteret om og den eller de juridiske dommere. Det er dog langt fra givet, i hvilken retning det ville trække, hvis vi forudsætter, at man stadig kunne dømme uden kendskab til og uden at forholde sig til retspraksis. Meget kunne tale for, at man i så fald ville være mildere, fordi det trods alt er lettere at være streng, når det *er* en leg, og det ikke er *rigtige* mennesker, man skal dømme, jf. forklaringerne på, hvorfor mennesker tenderer til at dømme mildere under bestemte forhold.*

Da undersøgelsen i 2006 var gennemført, og rapporten herom blev publiceret, var det særligt spørgsmålet om de medtagne sagers alvorlighedsgrad, der kom til debat. Der blev af enkelte rejst spørgsmål om, hvorvidt dommerpanelet havde ret i deres vurdering af retspraksis i en eller to af de 14 sager. Spørgsmålet vedrørte, om domstolene i disse sager ikke snarere ville idømme en betinget dom end en ubetinget. Fra især politisk hold syntes en del, at de sager, der var undersøgt, ikke var alvorlige nok, og generelt var der politisk interesse, ikke mindst fra justitsministerens side, for også at få et indblik i, hvordan danskerne ville forholde sig til alvorlig personfarlig kriminalitet – som samtidig også ville være sager, hvor der ikke kunne herske den mindste tvivl om, at taksten ved en domstol ville være en (lang) ubetinget fængselsstraf. Det var da også baggrunden for, at daværende justitsminister Lene Espersen, ved en ekstrabevilling skabte det økonomiske grundlag for, at undersøgelserne i 2009 og 2010 har kunnet gennemføres. Nu ved vi så – også – noget om,

hvordan danskere ville dømme i sager som voldtægt, røveri, pædofili osv., hvis de var dommere i sådanne alvorlige sager.

Vi ved nu primært, at danskerne – også – i de alvorlige sager som helhed ikke har nogen anelse om, hvordan der straffes, at danskerne gennemgående og markant undervurderer domstolenes strenghed, og at danskerne i de fleste tilfælde i konkrete sager er meget mere tilbageholdne med hensyn til at anvende fængselsstraf, og i særdeleshed lange fængselsstraffe, end de danske domstole – måske med undtagelse af visse sædelighedsforbrydelser. På falderebet kan vi tilføje, at vi ikke i undersøgelserne er stødt på danskere, der har fundet de vise sten med hensyn til, hvad man så skal gøre, hvis man ikke skal bruge (lange) fængselsstraffe. Alternativerne, som danskerne vælger i højere grad end domstolene, er til dels bøde, men især betinget dom og samfundstjeneste – og i tilfælde af fængsel, en kort fængselsstraf. Elektronisk fodlænke, der i dag kun forefindes i det danske straffesystem som mulig alternativ afsoningsform af fængselsstraf under visse betingelser, er der begrænset interesse for som mulig selvstændig sanktion. Behandling, når dette er relevant og muligt, herunder beskæftigelse og uddannelse – det være sig i frihed eller under et eventuelt fængselsophold – har høj prioritet for mange.

INDHOLDSFORTEGNELSE

Sammenfatning.....	3
1. Indledning.....	22
2. Måling af retsfølelse og retsfornuft.....	26
2.1. Måling af retsfølelse	27
2.2. Måling af retsfornuft.....	29
2.2.1. Valg af cases, straffe og strafskema	33
2.2.2. Undersøgelser baseret på beskrevne cases	40
2.2.3 Undersøgelser baseret på beskrevne, viste og voterede cases	41
3. Danskernes retsfølelse.....	49
4. Retfælelse og retspolitik.....	65
5. Er retsfølelsen informeret?	82
6. Danskernes retsfornuft	98
6.1. Papirsager: Forestillinger om domstolspraksis og folk flest	104
6.2. Retssager: Hvordan vil danskerne dømme?	116
6.2.1. Sædelighedsforbrydelser.....	118
6.2.2. Økonomisk kriminalitet	119
6.2.3. Narkotikakriminalitet.....	120
6.2.4. Farlig adfærd i trafikken	122
6.2.5. Vold mod partner	123
6.2.6. Gadevold.....	126
6.2.7. Røveri.....	129

6.3. Det er mennesker der mødes.....	130
6.4. Begrundelser for straf	147
Referencer	160
Appendiks: Spørgeskemaer.....	164
Eksempel på spørgeskema anvendt i postenqueteundersøgelsen i 2006.....	165
Eksempel på spørgeskema anvendt i postenqueteundersøgelsen i 2009.....	183

1. Indledning

Retsfornuft! Retsfornuft? Det er et ord, der ikke findes. Det er mærkeligt, at dette ord ikke findes. For retsfølelse – det findes jo. Der er næppe mange, der præcis ved, hvad retsfølelse betyder, men alle har sikkert en fornemmelse: Noget med, hvad man synes om, hvordan der straffes. Retsfølelsen kræver ... = befolkningen synes, der skal straffes hårdere. De sidste par årtier har retsfølelsen fået en meget central placering i den almindelige diskussion om straffesystemet, og i særdeleshed om straffenes strengthed eller hårdhed.

Følelse og fornuft taler vi gerne om, somme tider som en modstilling, men altid som to måder at se på det samme emne ud fra. Følelsen er vor umiddelbare, nærmest refleksagtige holdning til, om noget er godt eller ondt, og hvor godt eller ondt, vi synes det er. Fornuften er den besindige eftertanke, dvs. den holdning vi kommer frem til efter at have haft tid og mulighed for at tænke os om, at skaffe os viden om det vi vil vurdere. Fornuften kommer ind, når det bliver muligt at se det, der skal vurderes, i perspektiv af andre forhold, at overveje et bredt spektrum af forudsætninger og konsekvenser, at overveje såvel de kortsigtede som de langsigtede virkninger mv.

Det er underligt, at når vi nu engang har ordet retsfølelse, at vi så ikke også har ordet retsfornuft. Så dette være hermed indført!

Hvis man ikke vil vælge helt at undgå begrebet retsfølelse – og det kan der ikke mindst på grund af begrebets uklarhed være særdeles gode grunde til – så er det *analytisk* nødvendigt, at vi også har begrebet retsfornuft. Vi kan som udgangspunkt ikke vide, om der er forskel, men der *kan* være forskel. Det er ikke sikkert, man mener det samme om, hvordan der skal straffes, når man refleksagtigt skal tage stilling uden at vide ret meget om sagen/forholdet og uden mulighed for at tænke nærmere efter eller diskutere det med andre, end når man kommer tættere på og bliver informeret dybere og grundigere om, hvad det drejer sig om, hvad straffene indebærer og indeholder, hvad konsekvenserne kan være osv.

I og med, at det *kan* tænkes, at det falder forskelligt ud, afhængig af, om det er befolkningens retsfølelse eller retsfornuft, der er tale om, kan man vel også mene, at denne sondring er *politisk* nødvendig. Befolkningens retsfølelse kræver ... ja, men hvad kræver befolkningens retsfornuft?

Nærværende rapport er et bud på, hvad der karakteriserer den voksne danske befolknings retsfølelse og retsfornuft: Danskernes syn på straf – når (rets)følelsen styrer ... og når (rets)fornuften får mulighed for at gøre sig gældende.

Undersøgelsen blev initieret og påbegyndt i 2006 som led i et arbejde, som en gruppe nedsat af Advokatrådet gennemførte vedrørende straffesystemets udformning med specielt fokus på anvendelsen af de relativt korte ubetingede fængselsstraffe.⁴ Også ved fortsættelsen i 2009 har Advokatrådet været inspirator for og samarbejdspartner i projektet. For fortsættelsen og udbygningen af projektet i 2009 har tillige daværende justitsminister Lene Espersen været en helt central person.

Undersøgelserne i 2006 blev muliggjort af bevillinger fra Margot og Thorvald Dreyers Fond, Justitsministeriets Forskningspulje og Hotelejer Andreas Harboes Fond. Undersøgelserne i 2009 har været finansieret via en bevilling fra Justitsministeriet. Trygfonden har via dets finansiering af Videntcenter for Social Pejling gjort det muligt i 2009-10 nærmere at analysere forestillinger om andre menneskers holdning til straf. For 2009-10 har Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi ved bevillinger endvidere muliggjort, at helt eller delvist tilsvarende undersøgelser har kunnet igangsættes og gennemføres i Norge, Sverige, Finland og Island.

Projektet er som nævnt støttet økonomisk af Justitsministeriet (Justitsministeriets Forskningspulje). Projektets gennemførelse og resultater er alene forfatterens ansvar. De vurderinger og synspunkter, der fremsættes i rapporten, er forfatterens egne og deles ikke nødvendigvis af Justitsministeriet.

---

⁴ Der er tidligere udarbejdet og publiceret en selvstændig rapport om resultatet af undersøgelserne foretaget i 2006 (Balvig, 2006). Det væsentligste i denne rapport er medtaget i nærværende afrapportering, idet 2006-materialet dog er videreanalyseret, og resultaterne opgjort på en måde, der bedst muligt kan sammenholdes med resultaterne af undersøgelserne i 2009 og 2010. Metodisk set er flere af de gennemførte undersøgelser af ganske kompliceret karakter. For så vidt angår 2006-undersøgelsen er der andetsteds redegjort udførligt for de anvendte metoder (Balvig, 2006). Det er de samme metoder, der er anvendt i 2009/10, men også de vil blive udførligt omtalt i en kommende bog om hele projektet (Balvig, 2011). I nærværende afrapportering omtales de anvendte metoder og fremgangsmåder alene i et omfang og på en måde, der skønnes nødvendig for grundlæggende at forstå og fortolke resultaterne.

Der er mange personer, der på hver sin måde har ydet afgørende og vigtige bidrag til projektets opstart, gennemførelse og færdiggørelse, især tak til (i alfabetisk orden): Søren Axelsen, Linda Christensen, Charlotte Demant, Thomas Elholm, Anette Esdorf, Katrine Gillman, Helgi Gunnlaugsson, Torkel Hagemann, Anne Marie Heckscher, Gunnar Homann, Ole Ingstrup, Nicolai Jandorf, Kristina Jerre, Aarne Kinnunen, Janne Kivivuori, Thomas Knuth, Søren Kuhn, Britta Kyvsgaard, Tapio Lappi-Seppälä, Lisbeth Larsen, Mads Bundgaard Larsen, Peter Linde, Helle Lokdam, Rasmus Møller Madsen, Maja Fromseier Mortensen, Beth Grothe Nielsen, Maria Pi Højlund Nielsen, Claus Nørøxe, Leif Petter Olausson, Majbrit Petersen, Jakob Lund Poulsen, Hanne Rahbæk, Anna Rasmussen, Mads Riisom, Henrik Rothe, Sys Rovsing, Eva Smith, Lene Storgaard, Henrik Tham, og Merete Vestergaard.

Sidst, men ikke mindst, tak til de – for mig helt anonyme og ukendte – 7.000 borgere i Danmark, der har ladet sig interviewe personligt eller telefonisk, har udfyldt skemaer tilsendt med posten og/eller har brugt timer på at deltage i krævende fokusgruppemøder. Værdifuldheden af deres bidrag understreges af, at de hver for sig gennem de brugte udvælgelsesmetoder i gennemsnit har repræsenteret mellem 500 og 600 andre borgere, og således har muliggjort, at vi med deres svar og reaktioner med rimelig stor sikkerhed kan konkludere, hvordan det er fat med hele den voksne danske befolknings retsfølelse og retsfornuft.

Nærværende rapport har fået undertitlen ”et forspil”. Den er et forspil i den forstand, at det er en forløber til en bog, der vil udkomme primo 2011 med titlen ”Retsfølelse og retsfornuft. Om danskernes syn på straf” på Jurist- & Økonomforbundets Forlag. Det er først og fremmest det metodiske grundlag, der i denne bog vil blive præsenteret, analyseret og diskuteret dybtgående. I valg af undertitlen ”et forspil” ligger imidlertid også en forhåbning om, at resultaterne af de gennemførte undersøgelser vil give anledning til vigtige (kriminal)politiske overvejelser. Det drejer sig i særdeleshed om følgende spørgsmål: 1) Bør vi ændre de mål eller grunde, vi anvender som baggrund for straf, således at de bliver bedre i overensstemmelse med befolkningens værdier og retsfornuft?, 2) Bør vi forsøge at informere befolkningen bedre om straffesystemets måde at virke på og i særdeleshed den måde, der straffes på, for at sikre at de nødvendige forudsætninger eksisterer for en folkelig demokratisk

debat om fællesskabets tvangsmæssige indgreb over for borgerne?, 3) Bør vi ændre på den måde, der straffes på, for i højere grad at bringe straffene i overensstemmelse med den fremherskende retsfornuft i befolkningen, og 4) Bør vi finde bedre, bredere og sikrere måder, hvorpå kendskabet til befolkningens holdninger og retsfornuft kan registreres og aflæses i det politiske system for således at opkvalificere den politiske debat og de kriminalpolitiske beslutninger?

Sidst men ikke mindst: Det *foreløbige* skal tages *meget* alvorligt. Omend det vurderes, at der er rimelig stor sikkerhed om hovedkonklusionerne, skal der således tages et stort forbehold for mulige fejl, fejlfortolkninger mv. Det er *ikke* den endelige og autoritative afrapportering – den kommer i begyndelsen af 2011. Påvisninger af større og mindre fejl, mistanker om fejl, synspunkter, ideer ... – vil være meget velkomne.

Södra Äskeryd, 16. august 2010

Flemming Balvig

2. Måling af retsfølelse og retsfornuft

Retsfølelse og retsfornuft er komplicerede begreber, ligesom det endnu mere overordnede retsbevidsthed. Når man vil forsøge at måle disse begreber, tvinges man til at forsøge at præcisere, og det er ved så generelle begreber, som der her er tale om, kun praktisk muligt ved at skære af og skære væk.

Vi har således indskrænket os til at forsøge at afdække retsfølelsen og retsfornuften blandt *voksne* danskere, de 18-74-årige. Det er det meste af vælgerbefolkningen, men der mangler jo de ældste, de 75-årige og opefter. Vi ville meget gerne have haft dem med, men praksis viser, at det af en række forskellige grunde er meget vanskeligt, hvis overhovedet muligt, at opnå repræsentativitet for de ældste. Da et andet hovedkriterium end voksne netop har været *repræsentativitet*, har vi valgt hellere at forsøge at sige noget sikkert om de 18-74-årige end alle voksne vælgere. Pr. 1. april var der 3.939.108 18-74-årige i Danmark, mens der var 387.852 i aldersgruppen 75-108 år.⁵

Selvfølgelig er børns og unges holdninger til straf også interessant. Der var 1. april 2010 1.214.281 i aldersgruppen 0-17 år i Danmark, heraf var 214.860 over den kriminelle lavalder.⁶ Michael Bang Petersen offentliggjorde i 2007 resultater fra en forholdsvis omfattende undersøgelse af unges holdninger til straf (Petersen, 2007).

Retsfølelse og retsfornuft er ikke begreber, der kan afgrænses fast i forhold til hinanden. Det fælles er, at begge vedrører holdninger til kriminalitet og straf. Retsfølelsen er den umiddelbare, refleksagtige holdning til begreberne eller fænomenerne som sådan, retsfornuften er den reflekterede holdning baseret på i princippet fuldstændig information om den kriminalitet (hvad, hvem, hvordan, hvornår osv.), der er i fokus, og de tænkelige/mulige reaktioner. Der indgår mange dimensioner i belysning af retsfølelse og retsfornuft, men de to centrale er tid fra stimulus (det man skal forholde sig til) til respons (holdning) samt informationens mængde og detaljeringsgrad. Disse to vil selvfølgelig være indbyrdes afhængige, idet den påkrævede tid øges med den informationsmængde, man skal

---

⁵ De ældste i befolkningen var på registreringstidspunktet 108 år. Der var i alt 3 i denne alder.

⁶ Den kriminelle lavalder var på det tidspunkt 15 år. Den er senere blevet nedsat til 14 år. Pr. 1. april 2010 var der 286.860 i aldersgruppen 14-17 år.

forholde sig til. Det er klart, at der på alle dimensioner er tale om glidende overgange og konitnua. Det er meningsløst at tale om retsfølelse og retsfornuft som enten-eller-fænomener.

2.1 Måling af retsfølelse

Det nærmeste, man formentlig kan komme til en målemetode for *retsfølelse* som idealttype, dvs. som en holdning baseret på minimal information og med kortest muligt tid mellem stimulus og respons, er de såkaldte IAT test, "Implicit Association Test" (Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998). Disse test bygger på den grundlæggende observation, at vi er hurtigere til at forbinde begreber/fænomener med hinanden, når disse allerede er etableret i vort tanke sæt, end hvis dette ikke er tilfældet (Gladwell, 2005). Denne måde at måle de umiddelbare følelser og holdninger på til generelle fænomener har vist sig helt eller delvist at kunne eliminere det lag af tænkning, der ellers kommer ind, og som i større eller mindre grad kan få os til at svare socialt eller politisk korrekt, f.eks. på spørgsmål om diskrimination og mulige fordomme.

Vi har ikke gennemført IAT test på repræsentative udsnit af den voksne befolkning, men vi har tilnærmet os den på følgende måde: Udvalg af befolkningen er uden forudgående varsel blevet ringet op og bedt om at deltage i et kort interview. Her er de så blevet bedt om deres holdninger til generelle retlige fænomener som "straf", "fængsler", "kriminalitet" og "vold" uden nærmere forklaringer på, hvad der lå i disse begreber. I sagens natur har der i disse interviews ikke været meget tid til "at tænke sig om", men det har jo så også været formålet. Svarpersonerne har været garanteret anonymitet, og de har ikke skullet se en anden person i øjnene endsige stå til regnskab over for andre, når de svarede. Det er dog klart, at fordi der trods alt er mere tid, og fordi man trods alt er blevet spurgt af et andet menneske og ikke af en computer som ved IAT test,⁷ så kan man ikke se bort fra, at svarene i en eller anden udstrækning kan være påvirket af ønsker om at svare, hvad man kan have oplevet som socialt forventet eller socialt acceptabelt, enten i forhold til interviewer og/eller i al almindelighed.

---

⁷ IAT test foretages også på en sådan måde, at man skal svare hurtigst muligt.

De væsentligste mere tekniske aspekter ved de gennemførte telefoninterviewundersøgelser fremgår af oversigt 2.1.1. Basisundersøgelserne er foretaget i 2006 og 2009 med henholdsvis 1.000 og 2.000 svarpersoner. I 2010 er der foretaget en opfølgende undersøgelse med 985 svarpersoner. I tilknytning til 2010 undersøgelsen blev der endvidere foretaget en mindre undersøgelse med 532 svarpersoner. Disse svarpersoner var udvalgt på samme måde som i hovedundersøgelsen (16-74-årige) og blev kontaktet telefonisk. Ved den første telefoniske kontakt blev de stillet nogle korte spørgsmål om noget helt andet end kriminalitet og straf. De fik herefter fortalt, at man var ved at forberede en anden lille undersøgelse, og at denne skulle handle om kriminalitet og straf: ”Spørgsmålene vil være noget i retning af ....”, og så refererede man den præcise ordlyd af det spørgsmål om den generelle holdning til straf, der blev stillet i basisundersøgelsen. Afslutningsvis blev de spurgt, om man måtte ringe dem op om nogle dage (evt. endnu senere hvis det passede bedst) og stille dem disse spørgsmål. Man garanterede, at det kun ville være et enkelt eller i hvert fald nogle ganske få spørgsmål, og at det kunne gøres på 1 minut. Kun 1 (ud af 564) ønskede ikke dette. 3-22 dage efter forsøgte man så at få gennemført det opfølgende interview, hvilket som nævnt lykkedes med 532 (94 pct.). Formålet med denne supplerende undersøgelse var at se, om det gjorde en forskel, at man fik tid til eventuelt at tænke over spørgsmålene – eventuelt diskutere dem med andre, eventuelt opsøge information – også når det var spørgsmål af helt generel art.⁸

---

⁸ Populationen var på 868 personer, hvoraf det som nævnt lykkedes at få det første interview med 564 (svarprocent 65) og tillige det andet interview med 532 (svarprocent 61). Frafaldet ved andet interview beroede i samtlige tilfælde på personer, som det ikke lykkedes at få kontakt med. Der er en svag tendens til overrepræsentation af de yngste i frafaldet, men ellers ikke forskel på en række baggrundsvariable. Der er heller ingen betydende forskelle i svarfordelingerne vedrørende spørgsmålene i det første interview for de svarende og ikke svarende i andet interview.

Opstilling 2.1.1 De gennemførte telefoninterview undersøgelser, 2006, 2009 og 2010.⁹

	2006	2009	2010
Forestået af	Synovate/Vilstrup	Nielsen a/s	Danmarks Statistik
Interviewform		Telefonisk (CATI)	
Interviewvarighed	Få minutter	Få minutter	Del af omnibus
Population	18 år -, hele landet	18 år -, hele landet	16-74 år, hele landet
Udvalgsmetode	Randomiserede tlf.numre, mobil og fast		Folkeregisterdata
Udvalgsstørrelse	2.288	4.392	1.535
Opnåede interviews i alt	1.000	2.000	985
Opnåede interviews med 18-74-årige	917	1.862	956
Svarprocent	44%	46%	64 %
	Ja, foretaget af Synovate/ Vilstrup: Køn, alder, geografi	Ja, foretaget af Nielsen a/s: Køn, alder, geografi	Ja, foretaget af Danmarks Statistik. Vægtvariable baseret på regressionsanalyse af folkeregisterdata
Vægtning			

2.2 Måling af retsfornuft

At forestille sig en blot tilnærmelsesvis måling af retsfornuft som idealtipe er fuldstændig utopisk, fordi det pr. definition ville forudsætte, at de udspurgte fik uendelig tid til rådighed og uendelig information om kriminalitet og straf.

Mere realistisk er det at forsøge at måle retsfornuften ved de holdninger, man måtte vise sig at have til straf, hvis man selv skulle være dommer, dvs. have samme tid til rådighed og samme mængde og type af information. Det er jo for så vidt den situation lægdommere befinder sig i, og netop fra visse studier af lægdommere kan man få en vis fornemmelse af, i hvilken retning – hvis nogen overhovedet – det peger med hensyn til befolkningens retsfornuft. Studieobjektet i lægdommerundersøgelser er de sager, hvor der er uenighed mellem fagdommere og lægdommere. Ifølge ældre undersøgelser findes en sådan uenighed i

⁹ 2009-undersøgelsen er sammensat af to undersøgelser. Den første vedrørte et udvalg på 2.380 personer, forsøgt truffet og interviewet i perioden 27.01 til 03.02 2009. Her lykkedes det at interviewe 42 pct. (1.000). Den anden vedrørte et udvalg på 2.012 personer, forsøgt truffet og interviewet i perioden 13.03 til 03.04 2009. Her lykkedes det at interviewe 50 pct. (1.000). Den højere svarprocent i den sidstnævnte periode kan tilskrives den længere interviewperiode og de hermed forbundne flere forsøg på at træffe folk samt muligvis et stærkere forsøg på at overtale trufne til at lade sig interviewe. Forskellene mellem svarfordelingerne i de to undersøgelser på de centrale variable om generelle holdninger til straf er meget små og langt fra statistisk signifikans, hvorfor det er valgt at medtage dem som én undersøgelse, med en svarprocent på 46 pct.

15-25 pct. af de sager, hvor der medvirker lægdommere (Ruby, 1971, s. 377 f.; Wilhjelm, 1988, s. 67 f.). En undersøgelse gennemført i 1987 byggede ikke på en gennemgang af konkrete sager/dissenser, men på en postenqueteundersøgelse, hvor lægdommere blev stillet følgende spørgsmål: ”Når De selv har været i mindretal, gik deres opfattelse da i en strengere eller mildere retning end flertallet?”. Svarene omfatter altså ikke de situationer, hvor den eller de juridiske fagdommere har udgjort mindretallet. 8 pct. svarede ”altid strengere”, 31 pct. ”oftest strengere”, 38 pct. ”oftest mildere” og 22 pct. ”altid mildere” (Wilhjelm, 1988, s. 213): ”Når lægdommere har dissentieret, sker det væsentlig oftere i mildere end i strengere retning i forhold til flertalsafgørelsen (...) . Det gælder *alle* undergrupper undtagen CD og KrF, men med betydelig variation. Tendensen er en smule stærkere i Østre end i Vestre landsretskreds, noget stærkere for kvinder end for mænd. Væsentlig stærkere for yngre (op til 40 år) end blandt de ældre, og meget stærkere i venstrefløjspartierne end i de øvrige partier ...” (Wilhjelm, 1988, s. 74). I en senere undersøgelse, fra 1997, er et udvalg af fagdommere og lægdommere blevet bedt om at vurdere, hvordan de ville dømme i en række kort beskrevne cases. Fagdommerne lægger sig i deres personlige holdninger meget tæt op af den faktiske retspraksis, mens lægdommerne typisk var mildere. I denne undersøgelse kunne man ikke påvise nogen sammenhæng mellem alder og strengelse (Goul Andersen, 1998).

På grund af forskellige opbygninger af retssystemer og i særdeleshed med hensyn til anvendelse af lægdommere, hvor nogle lande slet ikke har et lægdommersystem, kan det være svært at overføre og bruge erfaringer og undersøgelser fra andre lande. En gennemgang af dissenser i en del af år 2000 i Norge viste, at når begge lægdommere var uenige med fagdommeren, så ønskede tre ud af fire mildere straf (Olaussen, 2005). Den norske domstolsstyrelse har undersøgt dissenser i 2004 ved Trondheim tingrett, Sørtrøndelag tingrett og Stjør- og Verdal tingrett. Når lægdommerne her dissentierede var det i 64 pct. af tilfældene i mildere retning. Det var specielt i trafikksager, lægdommerne var mildere. I samtlige trafikksager, hvor der var dissens, ønskede lægdommerne mildere straf end fagdommerne. Derimod var lægdommerne i voldssager lige så ofte mildere som strengere (Ski, 2005, s. 2). Samme domstolsstyrelse har tillige gennemført en undersøgelse af straffesagerne ved Oslo tingrett i de første to måneder af 2006. Der var i alt tale om 410

domme, og fagdommerne og lægdommerne var enige i langt de fleste af disse. I 17 af sagerne ønskede lægdommerne en mildere straf, i 9 af sagerne en strengere straf. I 36 af sagerne var der uenighed og dermed tvivl om selve skyldsspørgsmålet. Lægdommerne dissenterede oftest i sager om berigelseskriminalitet, trafik og narkotika.

Som målestok for befolkningens retsfornuft er undersøgelser af lægdommeradfærd under alle omstændigheder ikke nødvendigvis ideelt, selv om vi bruger den tid og information disse lægdommere får til rådighed, som en slags kriminalpolitisk model for retsfornuftens grundlag. Det skyldes for det første, at lægdommerafgørelser må antages i en eller anden udstrækning at være underkastet og underlagt gældende ret, således som den præsenteres for dem under sagen, i retsbelæringen og under voteringen. Stærkt sammenhængende hermed er den juridiske fagdommers autoritet som ekspert på området, og udsigten til at (stærkt) afvigende domme vil blive appelleret til en højere retsinstans. For det andet skyldes det, at lægdommere i Danmark ikke udgør et repræsentativt udsnit af befolkningen, heller ikke af den voksne befolkning. Justitsministeriet har gennemført en undersøgelse af repræsentativiteten for de lægdommere, der er udpeget for perioden 2008 til 2011, i alt knapt 10.000 personer. Personer, der udtages til lægdommere, skal være mellem 18 og 65 år ved lægdommerperiodens start. Der viser sig blandt de udpegede lægdommere at være en kraftig overrepræsentation af de ca. 50-årige til 65 år, mens der er underrepræsentation af borgere mellem 16 og ca. 40 år. De udpegede lægdommere var ca. 6 år ældre i gennemsnit end befolkningen. Kun personer med dansk statsborgerskab kan blive udtaget til lægdommere. Selv om der med årene er sket en stigning i andelen af lægdommere med dansk statsborgerskab, men som er af fremmed herkomst, er personer med anden etnisk herkomst stadig noget underrepræsenterede. De udpegede lægdommere har gennemgående en højere uddannelse end befolkningen, og de har også en højere socio-økonomisk position. Mennesker udelukkende med folkeskoleuddannelse og/eller som er lønmodtagere på grundniveau eller helt uden for arbejdsstyrken er underrepræsenterede

(Justitsministeriets Forskningsenhed, 2007).¹⁰ For det tredje er de sager, lægdommere medvirker i, i en række henseender langt fra repræsentative for alle sager.

For at undgå påvirkning fra autoriteter og i særdeleshed fra gældende ret er der valgt en fremgangsmåde, hvor tilsigtet repræsentative udvalg af befolkningen anmodes om at tage stilling til, hvordan de personligt synes der burde straffes i en række henholdsvis beskrevne og fremviste konkrete cases. Det har været diskuteret, om man skulle give svarpersonerne en eller anden indikation af, hvad straffen *kunne* være i de enkelte sager (og her kunne man så eventuelt vælge retspraksis uden at berette dette for svarpersonen). Resultatet af disse overvejelser er blevet, at det blev fravalgt. For det første ville det gøre det vanskeligere at få svarpersonernes bud på, hvordan de mente retspraksis ved sådanne cases faktisk var, et forhold som også ønskedes belyst. For det andet ville man ikke kunne undgå at indbygge en eller anden form for autoritet i et ”strafforslag”. Svarpersonen må tænke, at et sådant ”forslag” ikke er fuldstændig tilfældigt. For det tredje tydede en forprøve foretaget i Sverige af netop denne mulighed på, at man herved snarere kommer til at aflæse retsfølelsen end retsfornuften. Der er en tendens til, at mange vil have højere straf – inden for visse grænser naturligvis – uanset hvad man foreslår, formentlig fordi de grundlæggende føler, at de ønsker strengere straffe og opfatter forslagene som retspraksis. (Kvist, 2009; Magnell, 2008).

Fremgangsmåden med at bede befolkningen om at forholde sig til rimeligheden af specifikke straffe i nærmere beskrevne sager blev anvendt i en lille undersøgelse foretaget i en dansk provinsby i 1974 (Balvig, 1978, s. 161-162). Kriminaliteten og sagerne var alene beskrevet i form af nogle få stikord. De straffe, man bad de udspurgte forholde sig til, var retspraksis, men dette blev ikke fortalt de udspurgte. Af de i alt seks sager viste majoriteten af de udspurgte sig at være mildere end det foreslåede i tre, og strengere i de øvrige tre.¹¹

---

¹⁰ Ud fra de data, der længere fremme præsenteres vedrørende befolkningens retsfølelse, kunne lægdommernes faktiske overrepræsentativitet med hensyn til de ældre, de højt uddannede og de socio-økonomisk bedst stillede tyde på, at de på det generelle plan (retsfølelsen) har en gennemgående mildere strafindstilling end den voksne befolkning som helhed.

¹¹ Undersøgelses resultater er nærmere beskrevet i afsnit 6.

2.2.1 Valg af cases, straffe og strafskema

Det kunne være ideelt, om et repræsentativt udsnit af befolkningen fik forelagt et repræsentativt udsnit af domme. Af praktiske grunde har dette imidlertid selvfølgelig været urealistisk, og det ville i øvrigt også betyde, at det næsten udelukkende blev domme, hvor retspraksis er bøde i og med, at bøde er langt den mest udbredte sanktion for lovovertrædelser i Danmark.

I 2009 blev der truffet/afsagt omkring en halv million fældende strafferetlige afgørelser i Danmark, hvoraf omkring 9 ud af 10 var bøder (hovedsagelig bødevedtagelser og hovedsagelig for overtrædelser af færdselsloven). Vi har valgt at lade fokus for afdækningen af befolkningens retsfornuft være relativt alvorlige personforbrydelser (vold, voldtægt mv.) samt relativt alvorlige såkaldt "moderne" forbrydelser, narkotikakriminalitet og økonomisk kriminalitet. Det ligger i sagens natur, at fokus hermed også bliver den strenge del af strafskalaen. dvs. fængselsstraf. Det er de forbrydelser, der til stadighed er mest i fokus i den kriminalpolitiske debat, og man kan argumentere for, at det er for de mest alvorlige forhold og især for de mest indgribende straffe, at det ud fra en demokratisk grundopfattelse er vigtigst, at der er overensstemmelse med befolkningens holdninger.

Opstilling.2.2.1.1. De i 2009 i Danmark idømte ubetingede frihedsstraffe opdelt efter idømt strafflængde.

Idømt strafflængde	Antal	Procentfordeling	Kumuleret pct.
-30 dage	2.826	27%	27%
31- 60 dage	2.574	24%	51%
>2 - 3 mdr.	1.156	11%	62%
>3 - 4 mdr.	638	6%	68%
>4 - 6 mdr.	923	9%	77%
>6 - 9 mdr.	623	6%	83%
>9 mdr. - 1 år	562	5%	88%
>1 - 2 år	740	7%	95%
>2 - 3 år	221	2%	97%
>3 - 5 år	153	1%	98%
>5 - 12 år	119	1%	99%
>12 år	9	0%	99%
Livstid	0	-%	99%
Samfundssanktion, forvaring, strafflængde uoplyst	100	1%	100%
I ALT	10.634	100%	

Note: De mørkere felter er dem, der er dækket af cases i postspørgeskemaundersøgelserne.

Ud af den halve million fældende strafferetlige afgørelser, der blev truffet i 2009, havde godt ti tusinde karakter af ubetinget frihedsstraf¹² – helt præcist 10.634, jf. opgørelser foretaget og publiceret af Danmark Statistik. Opstilling 2.2.1.1 viser, hvordan de fordelte sig efter udmålt strafflængde. Halvdelen af de udmålte straffe var på 60 dage eller mindre og mere end tre ud af fire på et halvt år eller mindre. Den i international sammenhæng danske – og nordiske i det hele taget – model for brug af ubetinget frihedsstraf er at bruge frihedsstraffen relativt ofte, men til gengæld i form af relativt korte straffe. Den mediane udmålte strafflængde i 2009 for fængselsstraffene var knapt 2 måneder, mens den gennemsnitlige var ca. 6 måneder.

Som udgangspunkt for måling af befolkningens retsfornuft er der udvalgt og beskrevet i alt 26 cases. De deler sig i to halvdele, hvor sagerne to og to har nøjagtig ens handlings- og forløbsbeskrivelse, men hvor gerningspersonen i den ene halvdel er en hidtil ustraffet person, mens gerningspersonen i den anden halvdel er en person, der tidligere er blevet

¹² Omkring tre ud af fire af disse var ”rene” ubetingede frihedsstraffe, mens de resterende i forskellig udstrækning var kombineret med bøde, betinget dom og samfundstjeneste.

dømt for ligeartet kriminalitet (recidivist).¹³ Samtlige cases er beskrevet med udgangspunkt i faktiske sager, men sløret¹⁴ af anonymitetsmæssige grunde og for ikke at få en folkedomstol over allerede afgjorte sager. Der er en sag om vold i trafikken, en sag om vold mod en parkeringsvagt, en sag om vold mod hustru/partner og to sager om gadevold. De to sager om gadevold er identiske, bortset fra, at der i den ene (2009-sagen) anvendes mere graverende vold end i den anden. Hertil kommer en sag om hensynsløs kørsel og farefremkaldelse i trafikken og en sag om uagtsomt manddrab, ligeledes i trafikken. Narkotikakriminalitet er belyst ved to sager, en vedrørende salg af kokain og en vedrørende indsmugling af heroin. Også sædelighedskriminalitet er søgt belyst ved to sager, en om kontaktvoldtægt, og en om pædofili hvor misbrugeren er en barnet nærtstående person. Endelig er økonomisk kriminalitet inddraget i form af en enkelt sag, der drejer sig om meget store beløb, og et forløb der strækker sig over en årrække.

To delvist overlappende dommerpaneler, bestående af byretsdommere og byretspræsidenter, har i henholdsvis 2006 og 2009 givet deres bud på, hvad de har ment på de tidspunkter var retspraksis i de beskrevne sager. Deres bud på retspraksis og en kort oversigt over sagerne findes i oversigt 2.2.1.2 og 2.2.1.3.

---

¹³ Den ene af sagerne er af metodiske grunde anvendt ved flere af målingerne. Desuden er der ved nogle af sagerne anvendt mere end to variationer af gerningspersonens tidligere kriminalitet, samt variationer af sociale forhold, køn, alder og etnicitet, således at det samlede antal forskellige cases er betydeligt større end de 13 ”grundcases”.

¹⁴ Sløringerne vedrører forhold, der ifølge retspraksis ikke har betydning ved strafudmålingerne.

Opstilling 2.2.1.2. Dommerpanelets vurdering af retspraksis i 7 sager, afhængig af om tiltalte er tidligere ustraffet eller straffet for noget lignende inden for det seneste år – 2006.

Sag	Sagsforløb	Tiltalte idømmes ubetinget frihedsstraf	
		Ikke tidligere straffet	Tidligere straffet
Trafikvold	T føler sig i sin bil generet af en forankørende, F, på en lille vej. T kører op foran F og blokerer. Stærkt ophidset skælder T F ud og spytter F i hovedet. I forlængelse heraf slår T F to gange med knytnæve. F bliver ramt på kæben og i tindingen.	40 dage	3 mdr.
Partnervold	T og F er gift, og har boet sammen i 6 år. Den seneste tid har de skændtes oftere og oftere. En nat ender skænderiet med, at F siger hun vil skilles. T bliver nu så ophidset, at han sparker F to gange i ryggen. Efterfølgende sparker T også F i siden og over hænderne, og T tildeler F et knytnæveslag i baghovedet. Udover mærker på brystet og på ryggen har T smerter i nakken, ryggen, ribbenene og nyrerne de følgende dage. T har desuden brækket 2 fingre på højre hånd. Parret bliver siden skilt.	40-50 dage	4 mdr.
Myndighedsvold	T ser sig sur på en parkeringsvagt, F, der er ved at skrive en P-bøde på T's bil. T forsøger at overtale F til at undlade at skrive bøden, men da det er forgæves, kalder T F for "Nazisvin". T spytter efter F, som bliver ramt på overarmen, og T giver F en lussing med højre hånd og et knytnæveslag i brystet med venstre.	50 dage	3-4 mdr.
Simpel gadevold	T er om natten på vej hjem fra en fest, hvor T har haft et opgør med sin kæreste. Foran en grillbar føler T sig provokeret af F, der sidder på en bænk i samtale med en anden. T tager fat i F's arm. F forsøger at vride sig løs, hvorefter T slår F med knytnæve på den ene side af hovedet og på skulderen. F pådrager sig et sår ved mundvigen, som må syes med 2 sting.	60 dage	3-4 mdr.
Salg af narkotika	T køber en pose med 3,5 gram kokain, og fordeler kokainen i 10 "salgsbreve". T forsøger at sælge dem til bekendte, men ingen har lyst. Derefter sælger T to breve på et diskotek, og er ved at sælge to yderligere, da politiet, som har overvåget T på diskoteket, griber ind.	80 dage	3-5 mdr.

		Tiltalte idømmes ubetinget frihedsstraf	
Hensynsløs kørsel	T kører om kap med en anden bil inde i en by, hvor der er 50 km/t. På et tidspunkt kommer T op på 130 km/t, og overser her et kryds med rødt lys. I krydset rammer T en anden bil og en cyklist. Bilerne bliver totalskadede. Den sagesløse bilist får punkteret en lunge og får snitsår i ansigt og på kroppen. Cyklisten brækker skinnebenet og pådrager sig desuden en hjernerystelse.	4-6 mdr.	6-9 mdr.
Uagtsomt manddrab	Efter en fest er T på vej fra Y-by til Z-by med tre venner som passagerer i bilen. T kører 120-140 km/t på en landevej, hvor hastighedsgrænsen er 80 km/t. Der opstår problemer med CD-spillere, og T forsøger at justere afspilleren mens T fortsætter med at køre 120 km/t. T overser herved en forankørende bil, og da T forsøger at undgå den, mister T herredømmet over sin egen bil. Den ene passager bliver dræbt på stedet og en anden alvorligt kvæstet. T selv og den tredje passager i bilen slipper med overfladiske skræmmer.	6 mdr.	6 mdr.

Note: De mørkere felter er de cases, hvor der tillige er udarbejdet videofilm, jf. omtale heraf længere fremme.

Opstilling 2.2.1.3. Dommerpanelets vurdering af retspraksis i 6 sager, afhængig af om tiltalte er tidligere ustraffet eller straffet for noget lignende inden for det seneste år – 2009.

Sag	Sagsforløb	Tiltalte idømmes ubetinget frihedsstraf	
		Ikke tidligere straffet	Tidligere straffet
Alvorlig gadevold	T er om natten på vej hjem fra en fest, hvor T har haft et opgør med sin kæreste. Foran en grillbar føler T sig provokeret af F, der sidder på en bænk i samtale med en anden. T tager fat i F's arm. F forsøger at vride sig løs, hvorefter T slår F med knytnæve på den ene side af hovedet og derefter på den anden side med en colaflaske, der knuses. F falder, hvorefter T sparker F i ansigtet og tramper F på den ene side af hovedet. F får brækket sin næse og et kindben og pådrager sig endvidere hjernerystelse. F får ingen varige mén.	1 år	1 år 6 mdr.
Voldtægt	T og F, som ikke kender hinanden, arbejder i samme firma. De møder hinanden på et firmakursus på et hotel og danser et par gange sammen. Herunder aftales det at tage en drink sammen i baren, når musikken stopper. Da baren viser sig at være lukket, går F med T op på værelset for at få en øl der. Trods F's protester og modværge begår T fuldbyrdet voldtægt.	1 år	1 år 6 mdr.
Røveri	T dækker sit hoved med en elefanthue og går ind i en kiosk. Fremme ved disken trækker T en brødkniv frem og siger "Jeg vil have pengene". Da ekspedienten F ikke straks reagerer, holder T kniven op foran F og skubber F hen mod disken. Efter at have fået pengene griber T fat i overarmene på F og tvinger F – stadig med kniven i hånden – ind i baglokalet til et pengeskab. T får F til at afsløre koden, og T bemægtiger sig 16.500 kr. i alt som udbytte ved røveriet.	1 år 6 mdr.	2 år
Narkotika-smugling	T får et tilbud om at tjene 20.000 kr. T skal rejse til Madrid i Spanien og hente et parti heroin til Danmark. T har store økonomiske problemer. I Madrid henter han 250 gram heroin, svarende til ca. 2.500 brugerdoser, og fordeler det i fire poser (to i hver sko). En af tolderne i Kastrup fatter mistanke til ham og finder de fire poser heroin i skoene.	2-2½ år	Mindst 3 år

		Tiltalte idømmes ubetinget frihedsstraf	
Pædofili	T udvikler et fast seksuelt forhold til sin samboers datter, især efter at T er flyttet fra samboen. Forholdet bliver indledt, da datteren er 10 år gammel og fortsætter over flere år, idet T dog aldrig bruger vold eller trusler. I den sidste del af de i alt 5-6 år, forløbet strækker sig over, indgår der også samleje i det seksuelle forhold.	2-2½ år	2½-3 år
Økonomisk kriminalitet	T har begået mandatsvig over for den bank, han arbejdede i, ved at oprette fiktive omprioriteringskonti, hvorfra han har hævet knapt 28 mill. kr. til sig selv. Banken har lidt et tab på 5 mill. kr. I to tilfælde har T begået underslæb af særlig grov beskaffenhed ved at hæve og bruge penge fra konti tilhørende personer, han har været privatrådgiver for. Endelig har han over en længere periode uretmæssigt hævet og brugt gebyrer fra forskellige konti.	2½-3 år	2½-3 år

Note: De mørkere felter er de cases, hvor der tillige er udarbejdet videofilm.

I opstilling 2.2.1.1 er de grå felter dem, der dækkes af cases i undersøgelsen med en eller flere sager. Man kan se, at vi således ikke har sager med, hvor der er tale om meget korte frihedsberøvelser (under 40 dage), selv om dette i praksis er en ganske stor del af frihedsberøvelserne, og at vi heller ikke har sager med, hvor der er tale om meget lange frihedsberøvelser (over 4 år). Dette er sager, der på grund af deres alvorlighed, eksempelvis drab, påkalder sig og bør påkalde sig stor samfundsmæssig opmærksomhed, men det er til gengæld – lykkeligvis må man have lov at sige – ret få sager på årsbasis, i alt godt 100.

Skulle man udbygge undersøgelserne af befolkningens retsfornuft yderligere, kunne det være interessant såvel at inddrage de helt korte frihedsstraffe som de alvorligste forbrydelser. Det kunne også være interessant at se på nogle af de sager, hvor retspraksis i dag *ikke* er ubetinget frihedsberøvelse, men f.eks. bøde, betinget dom eller samfundstjeneste.

De 26 cases i undersøgelsen repræsenterer samlet set de tidsrammer, hvorunder omkring 75 pct. af fængselsstraffene i Danmark befinder sig.¹⁵ Casene har en gennemsnitlig udmålt ubetinget fængselsstraf på godt 1 år, mens den mediane udmålte fængselsstraf er ca. 7 måneder. Det er henholdsvis dobbelt og mere end dobbelt så højt som niveauet for de

¹⁵ Dette er dog til en vis grad allerede gjort i en undersøgelse foretaget i 1997 (Goul Andersen, 1998).

faktisk forekommende fængselsstraffe i Danmark, så der er altså som helhed tale om sager i den relativt alvorlige ende af kriminalitetsspektret, og den ende hvor de relativt strenge straffe idømmes.

2.2.2 Undersøgelser baseret på beskrevne cases

Tilsigtet repræsentative udvalg af befolkningen er af to omgange, 2006 og 2009, blevet opfordret til at være dommere, og for hver af sagerne dels give et bud på, hvordan de tror domstolene ville dømme, dels hvordan de selv ville dømme. Man er også blevet bedt om at gætte på, hvordan man tror folk flest ville dømme. De 22 af de 26 cases er hver blevet bedømt af 6-700 repræsentativt udvalgte svarpersoner, mens de resterende 4 er blevet bedømt af 3-400 repræsentativt udvalgte svarpersoner.¹⁶

Opstilling 2.2.2.1. De gennemførte postenquete undersøgelser, 2006 og 2009.

	2006	2009
Forestået af	Socialforskningsinstituttet (SFI)	
Interviewform	Postenquete	
Interviewvarighed	Individuelt	
Population	18-74 år -, hele landet	
Udvalgsmetode	Simpel tilfældig udvælgelse fra CPR-register	
Udvalgsstørrelse	2.800	3.200
Opnåede interviews	1.364	1.317
Opnåede 18-74-årige	1.321	1.258
Svarprocent	49%	41%
Vægtning	Ja, foretaget af Kbh.'s Universitet: Køn, alder, geografi	Ja, foretaget af Danmarks Statistik: Køn, alder, geografi m.fl.

Bedømmelsen er foregået på basis af et spørgeskema, "Hvordan vil du dømme?". Hvert skema indeholder en beskrivelse af 7 cases. De enkelte cases er beskrevet på ca. en A4-side med en tilhørende side, hvorpå man har kunnet afgive sine svar og domme. Indledningsvist indeholder skemaerne udover en instruktion om, hvordan skemaet skal besvares, en omtale af de forskellige former for mulige straffe. To eksempler på de anvendte spørgeskemaer er

¹⁶ Hver svarperson har bedømt 7 cases. Forskellen i antal svarpersoner ved de enkelte cases for de 22 og de 4 beror på, at der ved de 4 cases er blevet udformet yderligere varianter af disse cases med hensyn til beskrivelse af gerningspersonerne (tidligere kriminalitet mv.).

givet i appendiks A. Det ene er et eksempel fra 2006-undersøgelsen, det andet fra undersøgelsen i 2009.

For at give svarpersonerne al den tid, de måtte have behov for med henblik på at foretage bedømmelserne, og for at give dem mulighed for at opsøge den information, de måtte ønske – herunder diskussion med andre mennesker – er undersøgelserne gennemført som postspørgeskemaundersøgelser, jf. opstilling 2.2.2.1. Det anses i almindelighed for et problem ved postspørgeskemaundersøgelser, at man ikke kan være sikker på, om svarpersonen har udfyldt skemaerne alene og uden påvirkning fra andre, men som grundlag for en kortlægning af retsfornuften er det en fordel med denne undersøgelsesform. Det har således heller ikke været indskærpet, som man ellers sædvanligvis gør, at besvarelsen skal være personlig og ikke bør diskuteres med andre mv. Svarpersonerne har haft op til omkring to måneder til at bedømme sagerne. Ved den anonyme postspørgeskemaform har man mindsket risikoen for oplevet autoritetspres og pres i retning af socialt acceptable svar set i forhold til telefoninterviews og især personlige interviews. I et ukendt omfang kan svarpersonerne have rådspurgt sig hos eksperter området, eller for den sags skyld selv være det. Dette er en integreret del af, at det er et repræsentativt befolkningsudsnit, der er spurgt.

2.2.3 Undersøgelser baseret på beskrevne, viste og voterede cases

I et forsøg på at aflæse retsfornuften i den danske befolkning så dækkende og gyldigt som muligt har vi suppleret postspørgeskemaundersøgelserne med fokusgrupper. Tanken har været at forsøge at komme så tæt på den situation, hvor et almindeligt menneske skal dømme i en konkret sag og under samme omstændigheder og betingelser som dette faktisk foregår, som muligt. Det er nærliggende at antage, at det kan gøre en forskel, om man skal afgøre en sag beskrevet på en enkelt side hjemme i sin sofa omgivet af familie og andre, man kender, eller man skal møde op i en domstol eller på et domstolslignende sted, og her sammen med andre fremmede mennesker dømme i en sag, hvor man kan se og høre dem, det drejer sig om, dvs. primært tiltalte, men også vidner, anklager osv. Netop muligheden for at se og/eller høre tiltalte kan tænkes at gøre en forskel sammenlignet med blot at læse om ham/hende. En undersøgelse foretaget i Grønland har eksempelvis vist, at den grønlandske landsret havde en tendens til alt andet lige at idømme strengere straffe, når

tiltalte ikke personligt var til stede under retsforløbet, end når tiltalte var til stede i retssalen (Balvig, 1998).

Opstilling 2.2.3.1. De gennemførte fokusgruppe undersøgelser, 2006 og 2009.

	2006	2009
Forestået af	Synovate	Nielsen a/s
Interviewform	Telefonisk (CAT) + 12 fokusgruppemøder	
Interviewvarighed	Få minutter + 3 timer	
Population	18-74 år -, Storkøbenhavn	
Udvalgsmetode	Randomiserede telefonnumre (mobil og fast)	
Udvalgsstørrelse	?	
Opnåede interviews	? + 12 grupper med i alt	? + 12 grupper med i alt
Opnåede 18-74-årige	116 personer (8-11 i hver)	125 personer (8-12 i hver)
Svarprocent	?	
Vægtning ¹⁷	Nej	Nej

Fokusgruppedeltagerne udgør dels som helhed, dels i de grupper, de har deltaget i, tilstræbt repræsentative udsnit af den voksne danske befolkning mellem 18 og 74 år. De anvendte udvalgsmetoder er de samme som ved telefoninterviewundersøgelserne. Det er imidlertid klart, at når man kommer ned på gruppestørrelser på omkring 10, og for så vidt også på omkring 30, som er det antal, der har bedømt de enkelte sager, så kan det blive vanskeligt at opnå repræsentativitet i alle tilfælde, selv når man holder sig stringent til tilfældighedsprincipper for sammensætning af grupper. Derfor har der været ekstra påpasselighed med at sikre, at fordelingen af de generelle holdninger til straf – retsfølelsen – var fordelt samme måde blandt gruppedeltagerne i de enkelte grupper, som telefoninterviewundersøgelserne havde vist tilfældet var i hele befolkningen, hvilket primært vil sige med et flertal af deltagere, der på det generelle plan ønskede strengere straffe.

For 8 af de 26 sager, der indgik som cases i postspørgeskemaundersøgelserne, blev beskrivelsen af de enkelte sager udvidet til, hvordan man måtte forestille sig disse sager forløbe under en retssag frem til (men uden) den afsluttende procedure og retsbelæring. Fokusgruppedeltagerne er således hverken under sagsfremstillingen eller på anden måde – det være sig af forsvarer, anklager, dommer eller andre – blevet orienteret om eller

¹⁷ Der er dog ved visse opgørelser og sammenligninger foretaget en vægtning, således at aldersfordelingen for fokusgrupperne bliver identisk med aldersfordelingen i befolkningen.

præsenteret for en mulig dom i den sag, de har skullet tage stilling til. Sagerne blev spillet og filmet i et retslokale under medvirken af dommer, anklager og forsvarer (de samme i alle sager) fra det virkelige liv, mens tiltalte og vidner var professionelle skuespillere (se opstilling 2.2.3.2). Det filmede sager er sagerne om simpel og alvorlig gadevold, sagen om partnervold, sagen om uagtsomt manddrab, de to sager om henholdsvis salg og smugling af narkotika, sagen om røveri og sagen om voldtægt. Tiltalte er i alle 8 sager ikke tidligere dømt for kriminalitet, om end tiltalte på spørgsmål om tidligere kriminalitet utilsigtet får svaret, at han ikke tidligere er *dømt* for kriminalitet.¹⁸ Selv om der i nogle af sagerne kan være i hvert fald delvist tvivl om tiltalte skyld, så er det ved de efterfølgende diskussioner blevet lagt til grund, at tiltalte er skyldig i det skete.¹⁹

---

¹⁸ Af mange fokusgruppemedtagere blev dette fortolket som om, at han tidligere havde lavet kriminalitet, men ikke var blevet opdaget herfor. Af nogle blev dette videre tolket som ensbetydende med, at han ”holdt på hemmeligheder” og ikke var til at stole på.

¹⁹ Sagerne er opført som lægdommersager, hvilket dog blot betyder, at der har siddet to tavse lægdommere ved siden af den juridiske dommer. På dommerpodiet. I praksis ville hovedparten af sagerne næppe blive gennemført som lægdommersager, fordi der i al væsentlighed er tale om tilståelsessager. Det er svært at vurdere, om den måde, man har ment, der skulle straffes på, ville have været anderledes, hvis det havde drejet sig om benægtelsessager. På den ene side kunne man forvente, at det ville betyde nogle frifindelser, og også nogle bud på kortere straffe, hvor tvivlen på denne måde ville komme tiltalte til gode. På den anden side kunne man forestille sig, at man i nogle tilfælde ville straffe hårdere, fordi tiltalte benægtede det skete og herunder altså ikke viste angerfuldhed.

Opstilling 2.2.3.2. Billede fra de filmede retssager.

Hvordan den tiltalte er og virker kan naturligvis være kritisk for, hvordan man vil dømme, og i en forhåbentlig videreførelse af de gennemførte undersøgelser, er det et stærkt ønske at få mulighed for via forskellige sags- og filmversioner at variere netop tiltaltes udseende, væremåde osv. I de indspillede film fremstilles han med forhånd givne personlige forhold (vedrørende tidligere kriminalitet, arbejde mv.), der varierer noget fra sag til sag. Erfaringerne er, at det indtryk, han giver som tiltalt, dels varierer fra sag til sag og dels opleves forskelligt fra den ene fokusgruppemedtager til den anden. Sagsvariationerne har formentlig mere at gøre med kriminalitetens art end med variationer i tiltaltes væremåde mv. Der er en tendens til, at jo mere alvorlig kriminalitet, der er tale om, desto mere negativ opleves tiltaltes væremåde. Handlingen ”smitter af” på personen, uanset hvordan han – inden for vide rammer – gebærder sig. Der er ikke grundlag for at vurdere, hvad forskellene i vurderinger af tiltalte blandt de, der har overværet sagerne, beror på, men nogle finder ham lidt sympatisk, mens andre finder ham usympatisk. Især i de alvorligste sager har det skubbet i retning af et usympatisk indtryk, at tiltalte – selv om der i hovedsagen er tale om

tilståelsessager – ikke i sin optræden er angerfuld (nok). Generelt har det også skubbet i retning af det usympatiske, at han som nævnt i de fleste sager på spørgsmålet om, hvor vidt han tidligere har lavet *kriminalitet*, svarer, at han ikke tidligere er blevet *straffet*. Det opfattes og opleves som et tegn på utroværdighed, og et tegn på at han skjuler noget, ligesom når et sportsidol svarer, at han aldrig er blevet testet positiv, når han adspørges, om han har brugt doping, i stedet for blot at svare nej. I opstilling 2.2.3.3 gives en oversigt over fokusgrupeforløbene.

Opstilling 2.2.3.3. Fokusgrupeforløb

Fase	Aktivitet
I	Udvælgelse af telefonnumre med henblik på at kontakte et repræsentativt udsnit af befolkningen i aldersklassen 18-74 år.
II	Telefonisk screenings-interview, hvor der spørges om generelle holdninger til straf, baggrundsforhold (alder, erhverv, uddannelse osv.) og om lyst til at deltage i et fokusgruppemøde om straf.
III	Fordeling af de villige deltagere til fokusgruppemøder på i alt 24 aldersopdelte grupper (8 grupper 18-29-årige, 8 30-49-årige og 8 50-74-årige) med hver ca. 10 deltagere, således at hver af de 8 cases kan behandles/bedømmes af 3 grupper (1 18-29 år, 1 30-49 år og 1 50-74 år) med sikring af i hvert fald nogenlunde lige kønsfordeling og et flertal der på det generelle plan går ind for strengere straffe i hver enkelt gruppe. Jurister og andre, der arbejder med eller har professionelt forstand på emnet, frasorteres.
IV	Hvert møde indledes med en kort optakt ved en mødeleder, der ikke har professionelt forstand på emnet, og som ikke er informeret om retspraksis mv. i de cases, der diskuteres. Deltagerne informeres om, at man garanterer fuld anonymitet, men at man for at få det bedst mulige referat har en referent til stede, optager mødet på video og eventuelt har nogle fra opdragsgiveren ("Københavns Universitet") siddende bag et envejs-spejl.
V	Herefter bedes deltagerne om at udfylde et spørgeskema (SKEMA 1). Dette spørgeskema svarer til de skemaer, der er anvendt i postspørgeskemaundersøgelserne. Skemaet påføres ikke navn, men et nummer som kun svarpersonen kender. Ca. 30 minutter.
VI	Man orienteres om, at man nu skal se en retssag (frem til umiddelbart før proceduren) på video, og at den kan have visse ligheder med en eller flere af de sager, man lige har bedømt i skemaet. Reelt ER det en af disse sager. Videoerne varer 15-30 minutter.
VII	Efter videoen udfyldes et nyt spørgeskema (SKEMA 2). Det svarer til det første skema, men drejer sig udelukkende om, hvordan man ville dømme i den sag, man lige har set. Svarpersonen påfører skemaet sit nummer. Ca. 10 minutter.

Fase	Aktivitet
VIII	Man orienteres om, at man resten af de i alt ca. 3 timer (typisk ca. 1½ time), som mødet varer, alene skal diskutere den sag, man netop har set. Diskussionen skal foregå på den måde, at man tager de mulige straffe en for en – bøde, betinget dom, samfundstjeneste osv. – og diskutere henholdsvis fordele og ulemper ved at anvende netop disse straffe i sagen. Der skal ikke tages stilling til, om man ville anvende de pågældende straffe. Deltagerne har via informationer i skema 1 fået en kortfattet grundlæggende forklaring på de enkelte straffe, men det suppleres forud for hver strafmulighed, der indledes med et kort videoklip (2-3 minutter) om, hvad denne straf går ud på.
IX	Når man har været alle de mulige straffe igennem, udleveres påny et spørgeskema, SKEMA 3. Det svarer helt til skema 2, men man opfordres til i skemaet at svare på, hvordan man nu ville dømmes efter at have fået mere tid og haft lejlighed til at snakke de mulige straffe igennem, hørt de andre synspunkter osv. Svarpersonen påfører skemaet sit nummer. Ca. 10 minutter.
X	Afslutningsvis spørger mødelederen: <i>Hvis I nu var en jury, tror I så, at I kunne blive enige om, hvordan der skulle straffes i sagen? Og hvad skulle straffen i så fald være?</i> Deltagerne bliver endvidere opfordret til at tilkendegive, om de har skiftet holdning undervejs, og i bekræftende fald, i hvilken retning og hvorfor. Ca. 10 minutter.

Det skal fra oversigten fremhæves, at fokusgruppedeltagerne besvarer i alt tre anonyme spørgeskemaer under forløbet. Under bevarelse af den garanterede anonymitet er det efterfølgende muligt at sammenholde de tre skemaer for den enkelte fokusgruppedeltager. Det første indledende skema er identisk med de skemaer, der er blevet anvendt i postspørgeskemaundersøgelserne, og her vurderes således i alt syv sager. Det andet spørgeskema ufyldes efter, at en konkret sag er vist på film. Det vedrører alene denne sag (som også er bedømt i det første skema). Det tredje og sidste skema er identisk med det andet, og har som formål at afdække, om de enkelte har skiftet mening efter at have diskuteret sagen med de andre fokusgruppedeltagere.

Opstilling 2.2.3.4 giver en oversigt over de 24 gruppers sammensætning og størrelse i forhold til de cases, man har fokuseret på. Det fremgår, at fokusgrupperne har været aldersopdelte, idet de, der forestod afviklingen af fokusgruppemøderne, havde erfaringer for, at aldersopdelte grupper hurtigere gav de enkelte tryghed i grupperne, og at det lettede den indbyrdes diskussion, bl.a. i form af at flere ytrede sig og deltog aktivt.

Der er nogenlunde lige mange mænd og kvinder i samtlige grupper, og som nævnt er det sikret, at der på det generelle plan i hver eneste gruppe er et flertal, der på det generelle plan går ind for strengere straffe.

Oversigt 2.2.3.4. Fokusgrupperne

Sag	Aldersgruppe	Antal mænd	Antal kvinder	n =
Simpel gadevold	18-29 år	5	6	11
	30-49 år	5	5	10
	50-74 år	4	5	9
	I alt	14	16	30
Partnervold	18-29 år	5	5	10
	30-49 år	6	4	10
	50-74 år	3	5	8
	I alt	14	14	28
Uagtsomt manddrab	18-29 år	3	7	10
	30-49 år	5	4	9
	50-74 år	6	5	11
	I alt	14	16	30
Narkotikasalg	18-29 år	5	6	11
	30-49 år	5	4	9
	50-74 år	3	5	8
	I alt	13	15	28
Narkotikasmugling	18-29 år	6	5	11
	30-49 år	7	5	12
	50-74 år	5	4	9
	I alt	18	14	32
Røveri	18-29 år	6	4	10
	30-49 år	4	4	8
	50-74 år	4	6	10
	I alt	14	14	28
Voldtægt	18-29 år	4	6	10
	30-49 år	7	5	12
	50-74 år	5	6	11
	I alt	16	17	33
Alvorlig gadevold	18-29 år	5	6	11
	30-49 år	4	5	9
	50-74 år	6	6	12
	I alt	15	17	32
I ALT	18-29 år	39	45	84
	30-49 år	43	36	79
	50-74 år	36	42	78
	I alt	118	123	241

Opsamlende kan man sige, at man med fokusgrupperne får et bud på, hvordan et repræsentativt udvalg af almindelige danskere ville dømme og votere i en række relativt alvorlige sager, der dækker det meste af området for hvordan fængselsstraffe anvendes og

udmåles i Danmark, hvis de frit og uden kendskab til retspraksis osv. kunne vælge den straf, de personligt ville mene var den rigtige. Fokusgruppemøderne fortæller os i tillæg hertil, hvilken forskel det gør for ”lægdommerne”, om den sag, de skal tage stilling til, er en ”papersag” (sagen beskrevet og opsummeret relativt kort i et spørgeskema) eller en sag de overværer på tilnærmelsesvis samme måde som en ”rigtig” lægdommer i en retssal gør det frem til proceduren. Fokusgruppemøderne giver tillige et bud på, hvad det i sidstnævnte tilfælde indebærer for den enkelte ”lægdommer” sammen med andre ”lægdommere” og en neutral mødeleder at få mulighed for at diskutere og overveje for og imod anvendelse af bestemte straff typer i den konkrete sag, de i fællesskab har set på film.

3. Danskernes retsfølelse

Det er velkendt, at retsfølelsen trækker i retning af strengere straffe. De flestes umiddelbare reaktion, når de hører ordet straf og især straf for vold, er, at det vil man have mere af. Sådan har det været i Danmark i alle de målinger, der har været gennemført heraf i tidens løb – og sådan er det i alle andre lande, hvor dette er målt.²⁰ Typisk er det 60-80 pct., der ønsker strengere straffe, og 70-90 pct. der ønsker strengere straffe specielt for vold. Næsten ingen ønsker på dette generelle plan mildere straffe. I marts 2010 var det 59 pct. af de 16-74-årige, der mente, at straffene i Danmark gennemgående var for milde (opstilling 3.1), 55 pct. der generelt gik ind for længere fængselsstraffe (opstilling 3.2), og 73 pct. der mente, at voldsforbrydelser burde straffes langt hårdere end i dag (opstilling 3.3).

Opstilling 3.1. Procentfordeling vedrørende 18-74-åriges svar på spørgsmålet: ”Mener du, at straffene i Danmark gennemgående er passende, for strenge eller for milde?” – marts 2010. Antal udspurgte = 985.

Passende	33%
For strenge	3%
For milde	59%
Ved ikke/Uoplyst	
Vil ikke svare	5%
I ALT	100%

---

²⁰ Så vidt mit kendskab rækker, og det skal på ingen måde hævdes, at kendskab foreligger til samtlige undersøgelser, som nogensinde gennemført i samtlige lande i verden.

Opstilling 3.2. Procentfordeling vedrørende 18-74-åriges svar på spørgsmålet: ”Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Jeg går generelt ind for længere fængselsstraffe?” – marts 2010. Antal udspurgte = 985.

Enig	37%
Overvejende enig	18%
Neutral (altså hverken enig eller uenig)	18%
Overvejende uenig	11%
Uenig	15%
Ved ikke/Uoplyst	
Vil ikke svare	1%
I ALT	100%

Opstilling 3.3. Procentfordeling vedrørende 18-74-åriges svar på spørgsmålet: ”Er du enig eller uenig i følgende udsagn: Voldsforbrydelser bør straffes langt hårdere end i dag?” – marts 2010. Antal udspurgte = 985.

Helt enig	51%
Nærmest enig	22%
Hverken enig eller uenig	11%
Nærmest uenig	8%
Helt uenig	7%
Ved ikke/Uoplyst	
Vil ikke svare	1%
I ALT	100%

Ud fra et evolutionspsykologisk synspunkt er reaktionen meget forståelig, og kan opfattes som en grundlæggende overlevelses- og forsvarsmekanisme. Umiddelbart forbindes ordet kriminalitet og vold i særdeles med noget ondt og truende, og den umiddelbare reaktion er at ønske dette farlige fuldstændig uskadeliggjort og fjernet her og nu. Ud fra dette perspektiv er det i virkeligheden mere overraskende, at en rimelig stor majoritet *ikke* generelt ønsker straffene skærpet, ej heller for vold. Hvis den evolutionspsykologiske fortolkning er korrekt, skulle man forvente, at jo mere svagelig og problematisk en situation, et menneske selv befinder sig i, desto større behov for og ønske om ”kort proces”, mens en stærk personlig og samfundsmæssig position kan give overskud til at tåle flere og større risici. Dette er da også, hvad man finder. Den generelle holdning til straf er stærkt afhængig

af, hvem man er, og hvilken situation, man befinder sig i: Blandt de midaldrende og ældre velstillede og veluddannede i storbyen er der ikke et flertal, der ønsker strengere straffe, mens et stort flertal blandt yngre, uden uddannelse og med lav indkomst uden for de store byer gør dette. De specifikke sammenhænge mellem forskellige baggrundsfaktorer og den generelle holdning til straf fremgår af opstilling 3.4. Der er tillige gennemført en såkaldt logistisk regressionsanalyse med de medtagne baggrundsvariable for at belyse, hvorvidt de enkelte sammenhænge også gør sig gældende, hvis man holder de øvrige baggrundsfaktorer konstant.

Opstilling 3.4. Procent 18-74-årige der mener, at straffene i Danmark gennemgående er for milde, set i forhold til en række baggrundsfaktorer, 2009.

		Procent der ønsker strengere straffe	Antal udspurgte i gruppe
ALLE		59	1.848
KØN	Mænd	55	873
	Kvinder	63	975
ALDER	18-29 år	70	211
	30-49 år	59	782
	50-74 år	55	855
BOPÆL	Storkøbenhavn	49	358
	By, 50.000-	62	341
	By, 10.000-49.999	60	428
	By, 2.000-9.999	64	338
	Landsby, landdistrikt	64	383
HØJESTE DDANNELSE	Folkeskole	76	251
	Erhvervsuddannelse	67	604
	Studentereksamen/HF	65	182
	Videregående kort/mellemlang	53	542
	Videregående, lang	34	269
BESKÆFTIGELSE	Selvstændig	55	122
	Funktionær, tjenestemand	50	658
	Arbejder, faglært/ufaglært	68	518
	Studerende/elev	68	111
	Pensionist, efterlønsmodtager	61	376
	Øvrige uden erhverv	62	63
ÅRLIG INDKOMST FØR SKAT I KR:	- 99.999	69	97
	100.000-199.999	64	282
	200.000-299.999	67	337
	300.000-399.999	58	406
	400.000-499.999	49	209
	500.000-	46	216

Regressionsanalysen viser, at også når vi korrigerer for eventuelle aldersforskelle, beskæftigelsesforskelle osv., så er der et mere udbredt ønske om strengere straffe blandt kvinder end blandt mænd, mere blandt yngre end blandt ældre, mere i provinsen end i det storkøbenhavnske område og mere blandt de lavt uddannede end blandt de højt uddannede, jf. opstilling 3.5. De med gult markerede felter i opstillingen indikerer, hvor der forekommer statistisk signifikante forskelle fra den førstnævnte undergruppe for hver af de enkelte faktorer, eksempelvis kvinder sammenholdt med mænd. Sammenhængen med politisk holdning kommenteres længere fremme.

Opstilling 3.5. Resultaterne af logistisk regressionsanalyse af generelt ønske om strengere straffe set i forhold til forskellige baggrundsfaktorer samt politisk holdning.

		Procent ²¹	OR	Sig.	Antal
Total		60			2.765
År	2006	63	1		917
	2009	59	0,92	0,397	1.848
Køn	Mand	57	1		1.328
	Kvinde	64	1,64	0,000	1.437
Alders- gruppe	18-29 år	72	1		338
	30-49 år	61	0,63	0,003	1.159
	50-74 år	55	0,36	0,000	1.268
Civil- stand	Gift	58	1		1.530
	Samboende	67	1,25	0,083	419
	Enlig	59	0,97	0,797	759
	Bor hos forældre	75	0,87	0,636	57
Bopæl	Storkøbenhavn	49	1		512
	By, 50.000-	60	1,34	0,029	509
	By, 10.000-49.999	63	1,44	0,005	678
	By, 2.000-9.999	65	1,47	0,007	500
	Landsby, landdistrikt	65	1,43	0,012	566
Højeste uddannelse	Folkeskole	76	1		380
	Erhvervsudd.	69	0,77	0,085	947
	Stud.eks./HF	66	0,56	0,002	268
	Videregående, kort/mellemlang	51	0,42	0,000	790
	Videregående, lang	37	0,27	0,000	380
Beskæf- tigelse	Selvstændig	56	1		173
	Funktionær, tjenestemand	50	0,87	0,466	1.008
	Arbejder, faglært/ufaglært	70	1,26	0,229	717
	Stud./elev	70	1,02	0,952	181
	Pensionist, efterlønsmodtager	63	1,25	0,294	578
	Arbejdsløs	60	0,74	0,355	62
	Øvrige uden erhverv	73	1,54	0,272	?

²¹ Disse procenter er baseret på det uvægtede materiale, hvorfor der forekommer afvigelser fra procenterne i opstilling 3.4. En regressionsanalyse baseret på et vægtet materiale har ingen mening.

		Procent ²¹	OR	Sig.	Antal
Årlig indkomst før skat i kr.	- 99.999	70	1		151
	100.000-199.999	67	1,09	0,700	455
	200.000-299.999	66	1,05	0,839	513
	300.000-399.999	58	0,97	0,899	561
	400.000-499.999	52	0,84	0,500	276
	500.000-	44	0,84	0,502	300
	Vil ikke svare mv.	62	0,92	0,411	509
Stemme på hvis folketingsvalg i morgen	Enhedslisten	22	1		57
	Socialistisk Folkeparti	48	3,46	0,000	425
	Socialdemokraterne	56	4,50	0,000	576
	Radikale Venstre	35	2,39	0,019	168
	Konservativt Folkeparti	60	6,96	0,000	234
	Venstre	67	7,84	0,000	590
	Dansk Folkeparti	83	14,99	0,000	222
	Ved ikke mv.	70	8,26	0,000	493

Cox & Snell $R^2 = 0,156$; Nakelkerke $R^2 = 0,211$.

Retsfølelsen i form af den generelle holdning til straf har en nær sammenhæng med, hvordan man grundlæggende ser på og forholder sig til andre mennesker: Ser man i almindelighed umiddelbart andre mennesker som ”venligtsindede” eller som potentielle ”fjender”? Blandt den lille gruppe, der synes at straffene er for strenge, var det i marts 2010 17 pct., der gav udtryk for, at man i almindelighed ikke kunne være for forsigtig, når man havde med andre mennesker at gøre, og at de fleste andre mennesker ikke var til at stole på. Blandt de, der mente, at straffene i Danmark gennemgående var passende, var det 23 pct., mens det blandt de, der mente, at straffene var for milde, var tæt ved hver anden, 43 pct. Tilsvarende var det 15 pct., der mente, at man ikke kunne være forsigtig nok blandt dem, der var uenige i udsagnet om generelt at gå ind for længere fængselsstraf over for 49 pct. af dem, der var enige.

Endvidere er den personlige angst for at blive udsat for kriminalitet noget mere udbredt blandt mennesker, der ønsker strengere straffe, end når dette ikke er tilfældet. Blandt de, der i marts 2010 ønskede strengere straffe, var det 15 pct., der næsten hele tiden eller ofte gik rundt og tænkte på deres personlige risiko for at blive offer for kriminalitet såsom at blive overfaldet eller udsat for tyveri, hærværk el.lign. Blandt de, der mente strafniveauet var

passende, var det 8 pct., og blandt de, der mente straffene gennemgående var for strenge, ligeledes 8 pct. Blandt de, der mente, at fængselsstraffene generelt burde være længere, var næsten hver femte meget ængstelig (19 pct.), over for 6 pct. af dem, der ikke syntes, fængselsstraffene burde være længere.

Hver sjette (17 pct.) af de udspurgte 16-74-årige i marts 2010 havde inden for det seneste år forud for udspørgningstidspunktet været udsat for en eller flere af følgende forbrydelser. Vold, trusler om vold, tyveri, hærværk, røveri og/eller voldtægt (seneste 5 år). Det er i overensstemmelse med formodningen om betydningen af det enkelte individs umiddelbare generelle overlevelsesforsvar og syn på andre mennesker for den generelle holdning til straf, at denne holdning ikke synes at bero på egne aktuelt oplevede overgreb mv. Den generelle holdning til straf er således ikke afhængig af, hvad man selv personligt på egen krop eller ejendom har været udsat for i nyere tid. Blandt de 17 pct., der personligt havde været udsat for kriminalitet, syntes 57 pct. at straffene generelt var for milde, mens det var 60 pct. blandt dem, der ikke havde været udsat. Blandt ofrene var 50 pct. helt enige i, at voldsforbrydelser burde straffes langt hårdere, blandt ikke-ofrene 51 pct. 37 pct. af ofrene var enige i, at fængselsstraffene generelt skulle være længere, hvilket var nøjagtig den samme andel som blandt ikke-ofrene.²²

---

²² Af en europæisk offerundersøgelse foretaget i 2000 fremgår det, at 20 pct. af den danske befolkning syntes, der burde anvendes fængselsstraf i følgende sag: ”Man kan jo have forskellig opfattelse af, hvilke straffe lovbrydere bør have. Lad os som et eksempel tage en mand på 21 år, som for anden gang er fundet skyldig i indbrud. Denne gang har han stjålet et farve-tv. Hvilken af de straffe, jeg nævner nu, kan efter Deres mening være passende?” 50 pct. ville give samfundstjeneste, 20 pct. ubetinget frihedsstraf, 13 pct. betinget dom, 9 pct. bøde og 8 pct. tiltalefrafald/anden sanktion/ved ikke. Også her finder man, at den andel, der vil give den hårdeste straf – ubetinget fængsel – samvarierer med en række forskellige baggrundsvARIABLE såsom køn og alder. Imidlertid er der nøjagtig som vi i de aktuelt gennemførte undersøgelser kan se det ved den generelle holdning til straf, ingen sammenhæng med, om man selv har været udsat for kriminalitet, heller ikke med om man har selv har været udsat for indbrudstyveri. Endnu mere bemærkelsesværdigt er det, at det for indbrudstyveriofrene ikke gør nogen forskel med hensyn til den ønskede straf, hvor alvorligt, man har oplevet det indbrud, man har været udsat for, som værende.. Til gengæld er der en stærk sammenhæng med, hvordan man har det med sit eget liv. Mere end hver tredje (35 pct.) af de mennesker, der var meget utilfredse med deres husstands indkomstniveau, ønskede fængselsstraf til indbrudstyven, mens det var mindre end hver femte af de øvrige. Denne sammenhæng var specielt stærk for mænd, hvor det var dobbelt så mange af de meget utilfredse, der ønskede fængselsstraf i forhold til de øvrige der ikke var meget utilfredse med husstandens økonomi: ”Sammenfattende ser det altså ud til, at vore holdninger til straf i højere grad er

Retsfølelsen er givetvis ikke alene et evolutionspsykologisk anliggende. Den er også kulturelt påvirket. Den har en ideologisk/moralsk dimension i den forstand, at den har nær sammenhæng med, hvordan man i øvrigt generelt ser på samfundet, og hvordan man ønsker samfundet udformet. Det ses bedst af den nære sammenhæng, der eksisterer mellem den generelle holdning til straf og politisk orientering. Blandt mennesker med såkaldt borgerlig observans er der klart flere med ønske om strengere straffe, end blandt mennesker med en social-liberal eller socialistisk orientering, jf. opstilling 3.6. Mens der blandt mennesker, der ville stemme på Enhedslisten eller Radikale Venstre ved et folketingsvalg, var omkring en fjerdedel, der generelt ønskede strengere straffe, var det 84 procent af dem, der ville stemme på Dansk Folkeparti.

Opstilling 3.6. Procent 18-74-årige der mener, at straffene i Danmark gennemgående er for milde, set i forhold til partipolitisk holdning, 2009.

		Procent der ønsker strengere straffe	Antal udspurgte i gruppe
ALLE		59	1.848
STEMME PÅ HVIS	Enhedslisten	24	28
FOLKETINGSVALG I	Socialistisk Folkeparti	48	324
MORGEN	Socialdemokraterne	56	371
	Radikale Venstre	26	88
	Konservativt Folkeparti	57	166
	Venstre	66	379
	Dansk Folkeparti	84	141
	Ved ikke mv.	70	351

Det har ikke blot interesse at vide i hvilken retning retsfølelsen går, men også hvor vigtig den er, dvs. denne følelses intensitet og betydning for dem, der har den. Af opstilling 4.6 kan man se, at selve temaet kriminalitet og straf er et emne, som langt de fleste danskere følger en del eller meget med i. Hver tredje (32 pct.) følger dette stof i medierne i temmelig høj eller meget høj grad, og op mod halvdelen (43 pct.) følger en del med. Mindre end hver

---

påvirket af, hvordan vi generelt har det med os selv og med hinanden i det daglige liv, end med hensyn til, hvor meget »trivialkriminalitet« vi udsættes for.» (Balvig, 2001). Undersøgelsen er nærmere omtalt i afsnit 6, hvor fokus er på sammenligning med andre tilsvarende undersøgelser, udviklingen fra 2000 til 2005 samt sammenligninger med andre lande.

tiende (9 pct.) følger ikke eller næsten ikke med i mediernes stof om politi, straf og kriminalitet.

Det er interessant, at der ikke umiddelbart er nogen særlig sammenhæng mellem, hvor meget man følger med i kriminalstoffet i medierne på den ene side og den generelle holdning til straffniveauet i Danmark på den anden. Det er der derimod mellem personlig ængstelse for at blive udsat for kriminalitet og eksponering for kriminalstoffet. Blandt de mennesker, der næsten hele tiden går rundt og tænker på deres personlige risiko for at blive udsat for kriminalitet, er der flere end i nogen anden gruppe, der i meget høj grad følger stof om kriminalitet, straf og politi i medierne (37 pct.). Problemstillingen om, hvorvidt der så er tale om en årsagssammenhæng, og hvad det så i givet fald er, der påvirker hvad, skal ikke tages op her.

Opstilling 3.7. Procentfordeling vedrørende 18-74-åriges svar på spørgsmålet: ”Det næste spørgsmål handler om kriminalitet og politi i virkeligheden og IKKE f.eks. krimier: I hvilken grad følger du med i, hvad der vises, skrives eller fortælles i medierne om kriminalitet, straf og politi?” – marts 2010. Antal udsurgte = 985.

I meget høj grad	14%
I temmelig høj grad	18%
En del	43%
Ikke så meget	16%
Kun sjældent	6%
Stort set aldrig	3%
Ved ikke/Uoplyst	
Vil ikke svare	0%
I ALT	100%

Ellers synes det så at sige at forene befolkningen i en vis eller betydelig udstrækning at følge med i mediernes kriminalstof. Der er således ingen forskel mellem mænd og kvinders følgen med, det gør ikke nogen forskel hvor i landet man bor, og det har heller ikke sammenhæng med, hvilken skoleuddannelse man har fået. Aldersmæssigt er der dog flere blandt de ældre, der følger med end blandt de unge. 64 pct. af de 18-29-årige fulgte en del eller meget med i medierne, 77 pct. af de 30-49-årige og 81 pct. af de 50-74-årige.

Hvor på en liste over, hvad der anses for de vigtigste problemer i samfundet, kriminalitet befinder sig, er ikke så ligetil at sige. Dels varierer det over tid, og er givetvis påvirket af aktuelle problemstillinger samt den dagsorden politikere og medier sætter og eksponerer, og dels synes det at afhænge af, hvordan det måles. Når kriminalitet nævnes som et muligt vigtigt samfundsmæssigt problem blandt andre, optræder kriminalitet typisk blandt de tre problemer, der anses for de største og vigtigste. Skal befolkningen derimod spontant selv nævne, hvad der anses for de vigtigste samfundsproblemer, er det ret få, der nævner vold, kriminalitet mv. Det kunne tyde på, at kriminalitetsproblemer for mange mennesker er et forhold, som man synes, det er en forpligtigelse som borger at prioritere højt, mens det for dem selv personligt betyder mindre i dagligdagen og langt fra er det, som man synes samfundet først og fremmest skal gøre noget (mere) ved. Nogle eksempler: I hvert af årene 1980, 1982, 1984 og 1986 gennemførte AIM undersøgelser, hvor befolkningen blev stillet følgende spørgsmål: Hvilke tre ting mener De, er de alvorligste problemer for landet i øjeblikket? (10 svarmuligheder vist på et kort). I 1980, 1982 og 1984 kommer vold ind som nummer tre, og i 1986 som nummer to. I 1997 stillede SONAR spørgsmålet: Hvilket eller hvilke af disse problemer mener De, at det er mest presserende at få løst? (9 mulige problemer nævnes for svarpersonen). Vold kommer ind som nummer to, lige før ventelister på hospitalerne og lidt foran arbejdsløsheden (der toppede i første del af 1980-målingerne). Året efter, i 1998, spurgte VilstrupResearch, om der var nogle af syv nævnte problemer, man de seneste 5 år var blevet mere bekymret for. Det var 41 pct. for sygehusvæsenet og 36 pct. for henholdsvis "Kriminalitet" og "Flygtninge og indvandrere".

Heroverfor står så bl.a. en undersøgelse, som Gallup foretog for Berlingske Tidende. Spørgsmålet lød: Hvilket eller hvilke problemer mener De, det er vigtigst at politikerne beskæftiger sig med? – og her skulle svarpersonerne så *selv* nævne, hvad der faldt dem ind. 47 pct. nævnte arbejdsløsheden, 22 pct. ældres vilkår og 16 pct. flygtninge- og indvandrerproblemer. Kun 2 pct. nævnte kriminalitet, hvilket placerede kriminalitet som nr. 20 på listen. Undersøgelsen blev gentaget i 1998, og nu var det flygtninge- og indvandrerpolitik, der suverænt toppede listen som det mest bekymrende i samfundet (47 pct.). Herefter kom miljøet (16 pct.), ældres vilkår/ældrepolitik (13 pct.), økonomien (10 pct.) og sundhedspolitik/ventetider (8 pct.). Man har alene afrapporteret de ti forhold, som 4

pct. eller flere pegede på, så kriminalitet, vold mv. må være nævnt af færre end 4 pct. og er placeret i opsamlingskategorien "Andet". Op til folketingsvalget i 2001, tog Gallup for Berlingske Tidende påny pulsen på, hvilke samfundsproblemer, der optog danskerne mest, men nu igen med foreslåede givne emner (i alt 14), som man skulle forholde sig til: "Her er nogle emner som eventuelt vil blive diskuteret i den kommende valgkamp. Hvor stor betydning har partiernes holdning til disse emner for Dem, når De skal vælge, hvilket parti De vil stemme på?" Flest pegede på hospitaler og sundhedsvæsen (57 pct.), men dernæst kom "Lov og orden" (56 pct.).

I marts 2010 var det 38 pct. af de 16-74-årige, der gav udtryk for, at de aldrig i det daglige skænkede deres personlige risiko for at blive udsat for kriminalitet en tanke, og yderligere 34 pct., der kun sjældent gjorde det. Det er vel i og for sig bemærkelsesværdigt i betragtning, at de fleste mennesker næsten dagligt må formodes at se eller høre/læse om en eller flere nyheder mv., der har med kriminalitet at gøre. Indtil år 2000 var det et flertal af befolkningen, der i undersøgelser tilkendegav, at de bekymrede sig meget for vold og kriminalitet i samfundet, men siden da har det været mindretallet. I 2009 var det 38 pct. (Justitsministeriets Forskningskontor, 2010).

I forbindelse med telefoninterviewundersøgelserne er der gennemført en lille follow up, idet 23 personer, der ved det primære interview gav udtryk for, at straffene i Danmark var for milde, er blevet re-interviewet. Der viste sig her en klar tendens til, at det først og fremmest var personfarlig kriminalitet (vold, voldtægt m.v.), man tænkte på. "Der sker jo ikke noget – en idiot voldtager en lille pige eller slår en gammel dame ned – og dagen efter er de på gaden igen" var en typisk kommentar. Adspurgte om, hvorfra de havde dette indtryk, henviste samtlige til medierne, de fleste blot til medierne i al almindelighed, 3 til en alvorlig sex-sag, som på det tidspunkt fik stor mediedækning (og dette selv om den mistænkte sad fængslet og sagen ikke var afgjort endnu). Ikke en eneste henviste til personlige erfaringer eller oplevelser. Denne fornemmelse af, at der "ikke sker noget", viste sig ved efterfølgende spørgsmål at være en central baggrund for ønsket om strengere straf. For ikke så få syntes det vigtigste i virkeligheden at være, at der bliver gjort noget (mere). Det kan være strengere straf *og/eller* noget andet: "Men nu var det jo straf, du spurgte om..." Disse svarpersoner svarede ja til alt, eller næsten alt, hvad de blev foreslået som reaktioner over for

kriminaliteten: Bedre støtte til familie, mere politi, flere jobmuligheder, bedre skoler, behandling i fængslerne osv. osv.: ”Der skal *gøres* noget, man skal ikke bare se til og affinde sig med volden....!”. En undersøgelse, der peger i samme retning, dvs. at ønsket om strengere straf mere grundlæggende er et ønske om, at der bliver gjort noget (mere), og at der måske faktisk ikke er et flertal af befolkningen, der ønsker strengere straf, hvis de skal tage stilling til dette inden for en ramme af andre muligheder, blev foretaget af Sonar for Berlingske Tidende i januar 1997. Spørgsmålet, befolkningen blev stillet, var: ”Hvilken eller hvilke af følgende metoder bør efter Deres mening tages i brug ved bekæmpelse af vold?” (6 muligheder blev præsenteret). Det var karakteristisk, at mange valgte flere af mulighederne, men også at ”kun” 38 pct. ønskede strengere straffe, selv om valg af dette alternativ jo altså ikke udelukkede valg af et eller flere af de andre. De 38 pct. var omtrent den samme andel, som ønskede forebyggende hjælp til belastede familier (36 pct.) og mere politi på gaden (35 pct.) Flest samlede sig om at ønske hurtigere rettergang (61 pct.). Undersøgelsen blev gennemført den 13. januar, hvilket var knapt to uger efter, at den daværende socialdemokratiske statsminister Poul Nyrup Rasmussen havde holdt en nytårstale, hvor han gav voldsbekæmpelsen høj prioritet, og bl.a. om (gade)volden sagde: ”Vi vil ikke finde os i det. Vi vil den vold til livs”.²³ I en undersøgelse foretaget i forbindelse med den europæiske offerundersøgelse i 2000 (ICVS) blev befolkningen stillet følgende spørgsmål: ”Man taler meget om kriminaliteten begået af unge. Hvad er efter Deres opfattelse den bedste fremgangsmåde til at mindske ungdomskriminaliteten? Jeg læser fem muligheder op, og De kan sige ja til én, to eller tre af dem, som De finder rigtigt.” Heller ikke her, hvor man altså i en vis udstrækning er tvunget til at prioritere, var der et flertal, der pegede på det alternativ, der hed strengere straffe. 80 pct. sagde ”familieforhold”, 41 pct. ”skoleforhold”, 34 pct. ”økonomi/beskæftigelsesforhold”, 28 pct. ”længere og strengere straffe” og 25 pct. ”bedre/mere politi”. Mens det store flertal, 85 pct., pegede på tiltag i forhold til familie og/eller skole, var det et mindretal, 42 pct., der pegede på strafferetlige tiltag, dvs. tiltag i forbindelse med politi og/eller straffesystem. Der var en markant sammenhæng med alder. Mens der for de helt unge, de 16-19-årige, var omtrent lige mange,

---

²³ SONAR-undersøgelsen for Berlingske Tidende viste, at 78 pct. af befolkningen erklærede sig tilfredse med, at statsministeren i sin nytårstale gav voldsbekæmpelsen høj prioritet. Kun 3 pct. var utilfredse.

der pegede på sociale tiltag og retlige tiltag, steg andelen, der pegede på sociale tiltag, kraftigt med alderen, og andelen der pegede på retlige tiltag faldt. Blandt de ældste (70 år og opefter) var der fem gange flere, der pegede på sociale tiltag end på retlige tiltag.

Det er uomtvisteligt, at et flertal af den danske befolkning ønsker strengere og hårdere straffe, og i særdeleshed for personfarlige kriminalitet såsom vold. Det er væsentligt at tillægge, at sådan ser det også ud til at være i alle andre lande, uanset om man der straffer (meget) hårdere eller (meget) mildere end i Danmark – og sådan har det altid vist sig at være i Danmark i det mere end et halvt århundrede, hvor undersøgelser af befolkningens retsfølelse har været gennemført her i landet. *Opsummerende* kan man på denne baggrund med et afsæt i evolutionspsykologien og biologisk funktionalisme hævde, at den umiddelbare ”naturlige” retsfølelse hos et menneske – den instinktive, ureflekterede her-og-nu reaktion på mødet med det onde og truende – er, at denne fjende skal uskadeliggøres, fordi dette umiddelbart forekommer som det, der bedst bidrager til ens egen overlevelse såvel på kort som på lang sigt. I en omgivelse eller et samfund, hvor fællesskabet kun i ringe grad de facto foretager en total uskadeliggørelse (f.eks. i form af dødsstraf eller livstidsstraf), vil den ”naturlige” følelse være et ønske om strengere straffe, især i form af at fængselsstraf bruges oftere, og at fængselsstraffene bliver længere.

Den ”naturlige” retsfølelse er pr. definition ikke repressiv for repressionens (hævnens) skyld, men primært på grund af dens nyttemæssige funktion (egen og andres (bedst mulige) overlevelse). Når den umiddelbart peger på (længere) indespærring, er det fordi dette så at sige forestilles at være ”et sikkert kort”: ”Så længe han sidder inde, kan han i hvert fald ikke på ny voldtage eller overfalde andre uskyldige mennesker”. På grund af dens nyttemæssige grundlag er den ”naturlige” retsfølelse imidlertid også åben over for andre alternativer end indespærring (og dødsstraf) – så længe de er effektive. Det centrale er, at der bliver gjort noget – effektivt. Det kan f.eks. være behandling – hvis dette er effektivt, eller i det mindste lige så effektivt som indespærring.

Den ”naturlige” retsfølelse i form af ønsket om mere og længere indespærring af især mennesker, der begår personfarlig kriminalitet, er stærkest og mest udbredt i de dele af befolkningen, der især reelt løber en risiko for at blive udsat for denne form for kriminalitet (de unge) og/eller som generelt subjektivt oplever, at de lever i en truende omverden (hvor

man ikke kan stole på mennesker, man ikke kender). Der er en klar tendens til, at jo længere væk fra samfundets centrum, man befinder sig, og jo færre sociale ressourcer, men besidder (bopæl i provinsen frem for i København, lav uddannelse frem for høj uddannelse, lav indtægt frem for høj indtægt, utilfredshed med ens livssituation frem for tilfredshed mv.), desto mere udbredt og desto stærkere er ønsket om strengere straffe for kriminalitet.

Retsfølelsen viser sig ikke kun at være bestemt af evolutionspsykologiske/biologiske behov og ens egen (oplevede) livs- og samfundssituation. Den er også påvirket af de personlige erfaringer, man har gjort tidligere i livet og de påvirkninger, man har været udsat for, således som disse har afsat sig i bestemte former for moral, livssyn og ideologi. Der er således mere end med noget andet en overordentlig stærk sammenhæng mellem retsfølelse og politisk holdning. Blandt mennesker med en samfundspolitisk holdning, der ligger til venstre, er der kun et lille flertal eller slet ikke noget flertal for strengere straffe, mens der blandt mennesker med en politisk holdning, der ligger til højre på den traditionelle venstre-højre skala, er et massivt flertal, der ønsker hårdere og strengere straffe.

Der skal ikke gives megen tid til refleksion, før det umiddelbare flertalsønske om strengere straffe mildnes. Det gør således en signifikant forskel, om man udbeder sig danskernes holdning til strafniveauet i Danmark her og nu, eller om man giver dem lidt tid til at reflektere over spørgsmålet: ”Mener du, at straffene i Danmark gennemgående er passende, for strenge eller for milde?”, jf. opstilling 3.8.²⁴

Opstilling 3.8. Procentfordeling vedrørende 18-74-åriges svar på spørgsmålet: Mener du, at straffene i Danmark gennemgående er passende, for strenge eller for milde?”, set i forhold til hvor lang tid, man har haft til at reflektere over, hvad man ville svare – marts/april 2010.

	Umiddelbare svar i telefoninterviews	Svar i telefoninterviews efter 3-33 dages betænkningstid
Passende	33%	38%
For strenge	3%	4%
For milde	59%	41%
Ved ikke/Uoplyst/Vil ikke svare	5%	17%
I ALT	100%	100%
n =	985	532

²⁴ Fremgangsmåden i undersøgelsen er nærmere beskrevet i afsnit 2 vedrørende måling af retsfølelse og retsfornuft.

Blandt det repræsentative udsnit af 18-74-årige danskere, der i marts 2010 blev ringet op og umiddelbart bedt om at svare på spørgsmålet, var det 59 pct., der svarede, at de syntes, at straffene gennemgående var for milde i Danmark. Inkluderer vi den statistiske usikkerhed, kan det beregnes, at det med 95 procents sikkerhed var mellem 56 og 62 pct.

Anderledes forholdt det sig med det repræsentative udsnit 18-74-årige danskere, der omkring samme tidspunkt (marts/april 2010) ligeledes blev ringet op, og fik spørgsmålet – men hvor det blev aftalt, at man ville vende tilbage for at få svaret – hvilket man så gjorde efter 3-22 dage. Blandt disse danskere var det kun 41 pct. – med usikkerhed, 37-45 pct. – der syntes, at straffene i Danmark gennemgående var for milde.

Det er interessant i sig selv, at omkring en tredjedel helt havde glemt, at de tidligere var blevet ringet op, og for denne tredjedel må man formode, at deres svar ikke har været meget anderledes, end hvis vi havde bedt dem om umiddelbart at svare ved første kontakt. Set på denne baggrund bliver forskellene mellem de umiddelbare og de reflekterede svar markante.

De fleste af dem, der kunne huske aftalen, havde til gengæld en ”historie” at fortælle. De ville således meget gerne fortælle om, hvorfor de mente, som de mente. Det var åbenlyst, at de havde *tænkt* over spørgsmålet. Vi havde lovet, at det kun ville tage 1 minut, men i praksis blev det *vort* tidsmæssige og ressourcemæssige problem at få mange af samtalerne afsluttet.

Et par tjek-spørgsmål taget fra postenquete undersøgelserne viste, at svarpersonerne ikke mellem de to telefonopringninger var blevet klogere på, hvordan der faktisk straffes ved danske domstole. Man havde i al almindelighed ikke gjort sig nogen anstrengelser overhovedet for at få noget mere at vide om straf i Danmark – men man var – i sine refleksioner – blevet klogere på, at man ikke var så klog på området. Rigtig mange sagde, at de jo ”måtte erkende”, at de stort set ikke vidste noget om straf i Danmark. Det er givetvis på denne baggrund, den langt større procent ”ved ikke” mv. blandt de, der har fået længere tid til at svare, skal ses (17 over for 5 pct.). Svarene var netop ”ved ikke” og ikke ”vil ikke svare”.

Der var også mange af dem, der svarede – relativt flest blandt dem der svarede ”for milde”, men også enkelte blandt dem, der svarede ”passende”, hvor det var dem meget om at gøre at understrege, at de ”reelt” ikke vidste noget om det, ”... men når du nu spørger, så må jeg jo svare!”.

Blandt mangfoldigheden af forklaringer og ”historier” var det gennemgående og hyppigt forekommende, at svarpersonerne direkte på eget initiativ sagde, at hvis de skulle have svaret med det samme første gang, de blev ringet op, så havde de svaret ”for milde” – men nu svarede de ”passende”: ”Man tænker jo på, hvad man lige har set i fjernsynet – mord, massevoldtægter, børnelokkere og alt det der – og det svarer man ud fra – men så ved man jo egentlig godt, at det er ikke sådan det går for sig her i byen – og byen her er vel hverken værre eller bedre end andre steder. Virkeligheden er vel den sølle narkoman, der stjæler, fulderikken der går amok osv. – og det hjælper vel ikke noget at putte dem i spjældet. Man skal jo også tænke re-socialisering – så alt i alt er det nok meget passende hvad man gør”. Dette er et direkte referat af en enkelt ”historie”, men i en række henseender er den dækkende for essensen af, hvad mange forklarede og berettede. Især er det straffens andre mulige *formål* end det rent hævn- og retfærdighedsmæssige, der kommer ind og modererer, hvad man mener. Man udtaler sig på et ”fornuftigere” grundlag i den forstand, at man har fået tid til at vurdere spørgsmålet på baggrund af nogle mere komplekse forudsætninger, som man hele tiden har kendt til og ”ment”, men som ikke får lov ”at komme til”, når man skal reagere og svare her-og-nu.

Disse tendenser kan vel ikke andet end skærpe appetitten på at få at vide, hvad danskerne så mener, hvis de ikke blot får tid, men også får konkretiseret, hvad det er for en forbrydelse, og hvad det er for straffe, vi gerne vil høre om deres holdninger til – altså befolkningens retsfornuft. Første tager vi dog lige som baggrundstæppe en omvej over retsfølelsens politiske betydning i Danmark (afsnit 4) og spørgsmålet om befolkningens faktiske kendskab til, hvordan der straffes (afsnit 5) inden vi gengiver resultaterne af de gennemførte undersøgelser vedrørende befolkningens retsfornuft.

4. Retsfølelse og retspolitik

Selv om retsfølelsen i den danske befolkning næppe grundlæggende har ændret sig gennem de seneste årtier, i den forstand at der hele tiden har været en betragtelig stor del af befolkningen, der på det generelle plan har ønsket strengere straffe, så er der sket en fundamental ændring i retsfølelsens betydning for retspolitikken. Retsfølelsen er fra at spille en mindre eller slet ingen rolle for større retspolitiske beslutninger og ændringer overgået til at spille hovedrollen. Det fremgår bl.a. tydeligt af karakteren af og indholdet i Folketingets kriminalpolitiske debatter gennem det sidste halve århundrede (Wolffhechel, 2006):

1961

I 1961 diskuteres et lovforslag, der bl.a. indeholder forslag om en ændret form for betinget dom, og et system hvor unge lovovertrædere op til 23 år behandles under et socialretligt reaktionssystem snarere end et strafferetligt. Der er stort set konsensus partierne imellem. Begrundelserne, der anvendes, er primært af nyttemæssig art og forebyggelsesorienteret. Enkelte gange kommer spørgsmål om straffenes strenghed op, men i så fald er det politikernes egne personlige holdninger, der tilkendes gives.

1973

Justitsministeren fremsætter et lovforslag om at gennemføre en almindelig sænkning af strafudmålingsniveauet inden for strafferetten, bl.a. ved at mindske betydningen af tidligere domme samt inddrage hensyn til gerningspersonens almindelige personlige og sociale forhold. Samtlige partier hilser en reduktion i brugen af frihedsstraf særligt i forbindelse med mindre alvorlig kriminalitet velkommen. Mest afmålt er Nathalie Lind (V), der understreger, at man skal være opmærksom på ikke at krænke "befolkningens retsbevidsthed", ligesom "... vi også skal tage hensyn til offeret for forbrydelserne." Generelt har alle fokus på det forebyggende, og der er enighed om at berigelseskriminalitet ikke bekæmpes med hårde repressive straffe.

1982

I 1982 diskuteres først og fremmest et lovforslag om sænkning af strafferammerne for de almindelige berigelsesforbrydelser med en tredjedel samt en udvidet anvendelse af betinget domme og bøder. Mens konsensus prægede debatterne i 1961 og 1973, er uenigheden i 1982 påfaldende, og det ender da også med, at mens 79 stemmer for, så stemmer 65 imod. For første gang i nyere tid ser man i diskussionen en mere almen brug af henvisninger til befolkningens retsfølelse og retsbevidsthed som begrundelse for en bestemt retstilstand. I alt ni gange falder der direkte henvisninger hertil. Hagen Hagensen (K) siger bl.a.: "Vores retssystem og dermed vores straffesystem skal være i overensstemmelse med retsbevidstheden, som den er i folket. ..." og "... jeg tror, at retsbevidstheden siger, at dette skal vi ikke gøre". Henvisninger til egen opfattelse af folkestemningen foretages af såvel tilhængere som modstandere af mildning af straffene.

1993

I 1993 er der af den socialdemokratiske regering fremsat et forslag om *strengere* straffe. Forslaget går ud på at skærpe strafudmålingen med en tredjedel i tilfælde af gentagen voldskriminalitet og ved vold over for særligt udsatte personer. Ifølge Holger Graversen (S) er S fortsat af den overbevisning, at hårde straffe ikke hjælper, hvorfor antivoldspakken tager fat i at forebygge og begrænse volden. Alligevel "... siger [det] sig selv, at samfundet er nødt til at bruge strafmidlet af hensyn til den almindelige retsbevidsthed og for at undgå selvtægt." Også i denne debat er der ni gange henvisninger til retsbevidstheden og retsfølelsen, og herudover er der elleve gange henvisninger til "hensynet til ofrene". Kun Socialistisk Folkeparti ender op med at stemme mod forslaget.

1997

Den socialdemokratiske regering foreslår, at domstolene søges instrueret om at lægge 1 år mere oven i straffene for alvorlig vold. Lovforslaget lægger også op til en styrkelse af ofrenes retsstilling, ligesom der skal sættes ind med hurtig og konsekvent reaktion over for unge kriminelle. Retsfølelse og retsbevidsthed nævnes "kun" eksplicit fire gange under debatten om lovforslaget. Til gengæld er der 76 direkte henvisninger til ofrene. Som den eneste i debatten beklager Jette Gotlieb (EL) lovforslaget: "Jeg synes, at det, der foregår, er et populistisk spil, som vi i hvert fald ikke vil deltage i .. Vold er simpelthen for alvorligt til valgflæsk og hovsa-løsninger.."

2002

Den nye borgerlige regering fremsætter lovforslag om forhøjede straffe for vold og voldtægt og andre forbrydelser af personfarlig karakter. Formålet eller visionen med dette forslag er ikke at forsøge at mindske voldskriminaliteten mv. Såvel i forbindelse med lovforslagets fremsættelse som under dets behandling samt efter dets vedtagelse har justitsministeren ved flere lejligheder understreget hensynet til befolkningens retsfølelse. Forslaget har været båret frem af den forestilling, at straffene for vold mv. var kommet i utakt med befolkningens holdninger og synspunkter på dette område, og at der med lovændringen kunne rådes bod på dette. Lovforslaget blev begrundet på følgende måde:

"Forbrydelser mod personer er langt alvorligere end forbrydelser mod penge. Overgreb mod et andet menneske er en forbrydelse mod det helt fundamentale i det danske samfund: Respekten for det enkelte menneske. Enhver form for personfarlig kriminalitet er derfor helt uacceptabel. Det nuværende strafniveau i sager om personfarlig kriminalitet afspejler efter regeringens opfattelse ikke i tilstrækkelig grad den krænkelse af ofret, der finder sted. Det er vigtigt, at straffeloven angiver, hvordan samfundet ser på sådanne krænkelser, og samfundets klare afstandtagen fra disse handlinger skal afspejles i straffelovens strafferammer."²⁵

I et indlæg i pressen om lovændringerne dagen før den lov, der kom ud af det, trådte i kraft, skrev justitsministeren:

"Lovforslaget er således først og fremmest båret af hensynet til ofrene og befolkningens retsfølelse."²⁶

I et interview omtales justitsminister Lene Espersen og hendes retspolitik på følgende måde i forbindelse med strafskærpelserne:

"Danmark har allerede fået en forsmag på, hvad det er for en retspolitik, der følger med Lene Espersen. Den er lige på, hård og konsekvent. Ikke kriminologernes kop te. Men det er hun sådan set ligeglad med. Lene Espersen styrer med sin indre sans for retfærdighed, som hun efter eget udsagn deler med den helt almindelige befolkning.

Hun mener, at danskerne er blevet grundigt trætte af at høre eksperternes dybe suk, hver gang det trækker op til debat om forbrydelser og hårdere straffe. Folks retsbevidsthed bliver krænket i det inderste, når forbryderne slipper for let. Det har de borgerlige partier sagt i årevis. Men nu er det slut med at vende den anden kind til.

...

Arvesølvet i en borgerlig retspolitik er ifølge Lene Espersen den personlige frihed og det enkelte menneskes ukrænkelighed. Og det er derfor, at forbrydelse mod liv og legeme vejer tungere end for eksempel økonomisk kriminalitet.

'I de seneste par år har der været stor fokus på den økonomiske kriminalitet. Samtidig har man været meget mere optaget af, at de kriminelle skulle bringes ud af deres kriminelle tilværelse, end om strafferammerne var i overensstemmelse med det, som almindelige mennesker nu engang mener er ret og rimeligt',

---

²⁵ Forslag til Lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven (L 118, fremsat den 26. februar 2002 af justitsministeren (Lene Espersen)), s. 4.

²⁶ Justitsminister Lene Espersen (K): "Hårdere straffe – en konsekvent kriminalpolitik". Indlæg i pressen, 5. juni 2002 (her iflg. Justitsministeriets hjemmeside, www.jm.dk).

... siger Lene Espersen, der beskriver regeringens retspolitik som hård, men retfærdig. ... Kriminologerne siger, at strengere straffe ikke hjælper?

'Det er fordi, kriminologerne som udgangspunkt spørger, om straf vil få forbryderen til at opføre sig værre eller bedre. Det spørgsmål er bare ikke det væsentligste for mig. Når en person har banket et andet menneske til lirekassemand, så er det først og fremmest ikke forbryderen, der optager min retfærdighedssans, så er det rent faktisk ofret. Derfor skal vi både kompensere ofret for den fysiske og psykiske smerte og udsende et klart signal om, at forbrydere vil blive straffet hårdt.' *'Jeg er fuldstændig klar over, at man også skal tage nogle resocialiserings-initiativer, blandt andet i form af behandlingstilbud. Men når nogen begår grov kriminalitet mod andre, må det være samfundets første pligt at tage stilling til, hvor lang tid forbryderen skal spærres inde, frem for straks at springe til stykke to og spørge, hvordan man kan få bragt den kriminelle på ret køl igen.'*

Men det er meget med en fordobling?

'Det er det, men efter min mening er det også nødvendigt. Det niveau, vi ligger på i dag, er uacceptabelt lavt.'

Men hvordan lander man lige på en fordobling?

*'Der er ganske enkelt tale om en politisk stillingtagen, der hviler på det synspunkt, at strafferammerne skal afspejle samfundets forventninger til straffeniveauet.'*²⁷

Under førstebehandlingen af lovforslaget motiverede Venstres ordfører, Birte Rønn Hornbech, lovforslagets fremsættelse og indhold på følgende måde:

”.. det er såmænd ikke, fordi vi tror, at menneskeheden i al almindelighed bliver bedre af det, men vi har det helt grundlæggende synspunkt i Venstre, at straffeloven skal afspejle det til enhver tid værende samfundssyn. Og det er vores opfattelse, at det er samfundssynet i år 2001, at specielt de personlige krænkelser, krænkelser imod en andens legeme, hvad enten det nu er vold eller voldtægt eller de uagtsomme forbrydelser i trafikken, skal straffes højere, fordi den beskyttelsesinteresse, der ligger bag, altså offerets frihed og integritet og ære, betyder mere i dag end tidligere.”

Dette indlæg gav anledning til følgende bemærkning og spørgsmål fra Det Radikale Venstres retspolitiske ordfører Elisabeth Arnold:

”Venstres ordfører sagde i sin ordførertale, at loven skulle afspejle samfundsudviklingen, samfundsstemningen, sådan omtrent hørte jeg det, og derfor vil jeg gerne spørge fru Birthe Rønn Hornbech, hvilken rolle lægdommere spiller i udmøntningen af straffens størrelse.”

Hertil svarede Birthe Rønn Hornbech:

”Det er klart, at domsmænd spiller en meget stor rolle for os, og det, som domsmænd jo henholder sig til, er den retspraksis, de bliver gjort bekendt med af den juridiske dommer. Det er den retspraksis, vi ønsker ændret, og den retspraksis kan nu engang kun ændres ved, at strafferammerne ændres.”

Elisabeth Arnold fortsatte:

”Men jeg stillede egentlig spørgsmålet om lægdommernes rolle, fordi fru Birthe Rønn Hornbech sagde i sin første forelæggelsestale, at de skulle afspejle samfundssynet. Jeg kan så forstå, at fru Birthe Rønn Hornbech mener, at lægdommerne alene skal rette sig efter de juridiske dommere og skal afspejle retspraksis. De skal ikke selv bidrage med nogen form for sund fornuft eller fornemmelse af, hvad der rører sig ude i det virkelige liv. Vil det sige, at vi stort set kan undvære lægdommere, fordi de alligevel blot retter sig efter de juridiske dommeres anvisninger?”

---

²⁷ DJØFBLADET, nr. 7, 2002, s. 4. Interviewet er foretaget af Carsten Juul, cand.jur., freelancejournalist.

Og Line Barfod, Enhedslistens retspolitiske ordfører, fortsatte i samme spor:

”For det første håber jeg, at fru Birthe Rønn Hornbech vil besvare fru Elisabeth Arnolds spørgsmål om lægdommere. Det er et spørgsmål af meget stor rækkevidde.”

Lidt senere i debatten rykkede Elisabeth Arnold for et svar:

”Jeg skulle bare minde fru Birthe Rønn Hornbech om det spørgsmål, jeg stillede før, og som jeg ikke fik svar på, nemlig om lægdommeres rolle i straffesager.”

Og så svarede Birthe Rønn Hornbech:

”Så må jeg igen sige om domsmænd, jeg har svaret på det én gang: Vi anser i Venstre lægdommersystemet for helt grundlæggende i dansk ret. Domsmændene er som de juridiske dommere bundet af den retspraksis, som man kan diskutere, om har fået for stor betydning i dansk ret, man kunne jo næsten få fornemmelsen af, at den en gang imellem står over loven, når domstolene ikke har været til at drive til at give højere straffe for vold, til trods for at der er mulighed for det allerede i dag.

Det er jo kendsgerningerne, og det retter domsmændene altså ind efter, fordi det er en meget vigtig retskilde, og det er også det, de får at vide af den juridiske dommer. Det er der altså kun én måde at råde bod på, og det er ved at sætte strafferammerne i vejret.”

Under sin ordførertale tog den retspolitiske ordfører fra Dansk Folkeparti Per Dalgaard tråden op:

”De domme, der de sidste år er afsagt i voldssager, specielt i voldtægtssager, viser med al tydelighed, at dommerne lever i en anden verden end den, vi almindelige danskere befinder os i.”

Også til ham havde Elisabeth Arnold et spørgsmål:

”Jeg vil så i øvrigt spørge hr. Per Dalgaard, som sagde, at de dommere, der dømmes i voldtægtssager, lever i en helt anden virkelighed, hvilken rolle han mener lægdommere har i disse strafferetssager, hvor der altså også bliver dømt under medvirken af såkaldt forholdsvist almindelige mennesker.”

Og Per Dalgaard svarede:

”Angående lægdommernes indflydelse på domsafsigelserne undrer det mig egentlig også somme tider, at de dømmes, som de gør, det må jeg tilstå, men om det skyldes – ja, jeg ved ikke, hvad man kan kalde det – en eller anden form for ydmyghed over for en dommerstand, der sidder over dem, at de ikke tør gå imod dem, det ved jeg ikke, det tør jeg ikke sige. Lægdommernes begrundelse for de lavere straffe kender jeg desværre ikke.”

Hertil replicerede Line Barfod:

”Hr. Per Dalgaard talte om lægdommere, der ligger under for juridiske dommere. Nu ved jeg ikke, hvor hr. Per Dalgaard har den opfattelse fra. De fleste af de undersøgelser, der er lavet, og de udtalelser, der er kommet fra lægdommere selv osv. – for den votering, der foregår mellem lægdommere og juridiske dommere, er jo hemmelig – viser, at det ofte er lægdommerne, der trækker ned i straffen.

De meningsmålinger, der er lavet af, hvordan folk gerne vil have straffene, viser desuden, at hvis man giver folk et mere detaljeret kendskab til, hvad der er foregået, til gerningsmandens baggrund og til hele forholdet omkring sagen, jamen så går folk generelt ind for en del lavere straffe end det, de siger, når de kun hører selve beskrivelsen af forbrydelsen ganske kort refereret, som man som regel ser den refereret i pressen.

Er Per Dalgaard bekendt med det forhold, der er omkring lægdommere? Har han sat sig ind i, hvordan forholdet er for lægdommere?”

Og Per Dalgaard svarede:

”Til fru Line Barfod: Fru Line Barfod er jo jurist og advokat osv. og har sikkert meget bedre kendskab til lægdommernes bevæggrunde og deres motiver, end jeg har. Jeg må indrømme, at hvordan og hvorledes de forholder sig til de enkelte domme, og hvad motiverne er dér, kender jeg ikke noget til, det er fuldstændig korrekt, så det vil jeg ikke kunne komme nærmere.”

Line Barfod:

”Jeg kan oplyse, at jeg som advokat ikke har nogen større indsigt i lægdommernes motiver, end alle andre kan få ved at læse de undersøgelser, de redegørelser osv., der er lavet omkring lægdommere.

Det, der kalder mig herop i forhold til hr. Per Dalgaards indlæg er, at hr. Per Dalgaard udtaler sig om, hvordan dommerne og lægdommerne dømmer, og hvad der er afgørende for dem, men tilsyneladende uden overhovedet at have sat sig ind i, hvordan ordningen fungerer, og tilsyneladende uden overhovedet at have sat sig ind i de undersøgelser og redegørelser, der er lavet på området, og som viser, at lægdommerne faktisk udfører et kæmpe arbejde og lever op til den opgave, de har med at sikre, at opfattelsen i den almindelige befolkning også afspejler sig i de domme, der bliver afsagt ved de danske domstole.”

Elisabeth Arnold fulgte op:

”Når nu hr. Per Dalgaard får denne her beskrivelse af fru Line Barfod, som jo kender systemet indefra, vil hr. Per Dalgaard så ikke godt erkende, at netop anvendelsen af lægdommere i retssystemet er en eller anden form for omsorg for, at domstolene lever i den samme verden, som vi andre gør, netop ved at inkludere personer, som ikke er fuldstændig hundrede procent absorberede af domstolssystemet?”

Per Dalgaard svarede:

”Jeg vil svare begge de to spørgere fælles:

Det jeg oplever, og det, jeg hører og erfarer fra de mennesker, jeg færdes blandt – og det er ikke kun én bestemt gruppe – er, at de domme, der afsiges for voldsforbrydelser, er for små, er for ringe, og folk kan simpelt hen ikke forstå, at de skal være så lave.

Så kan der komme nok så mange undersøgelser af lægdommernes motiver og andre dommers også, af hvad de gør og ikke gør osv. Det, Dansk Folkeparti forholder sig til, er den realitet, vi ser i samfundet, hvor domme for alle former for voldsforbrydelser er alt for lave. Det er det, vi forholder os til, og det er derfor, vi gerne vil have dem hævet.”

Dette gav anledning til følgende bemærkning og spørgsmål fra Elisabeth Arnold:

”Når nu hr. Per Dalgaard kommer så mange steder og snakker med så mange mennesker, vil han så ikke godt gøre os den tjeneste, næste gang han kommer ud i sådan en diskussion, at fortælle disse mennesker, at der faktisk sidder almindelige mennesker med ved disse domsafsigelser, som med deres sunde fornuft og deres fornemmelse af sagens forskellige omstændigheder er med til at afsige dommene? Det er altså ikke alene jurister, der kun befinder sig i retssystemet, der er med til disse domsafsigelser; der sidder altså lægfolk med. Vil hr. Per Dalgaard ikke godt love mig at fortælle det, næste gang han kommer ud i sådan en diskussion?”

Også Line Barfod havde en bemærkning og et spørgsmål:

”Hr. Per Dalgaard taler om, at straffen for vold er for lav – det kan man selvfølgelig diskutere – men for lav i forhold til hvad?

Hr. Per Dalgaard var i sit ordførerindlæg inde på, at der var et misforhold omkring straffen. Det er jo den diskussion, der har været længe, og den diskussion, der har ført til, at Straffelovrådet er blevet bedt om at komme med en samlet

gennemgang af strafferammerne for at se på, om man kan gøre noget ved det misforhold, som de fleste er enige om, der er mellem straffen for forbrydelser mod personer og straffen for forbrydelser mod penge.

Hvad er det, der gør, at det er så vigtigt at gå ind og se på lige præcis straffen for vold uden at afvente det samlede billede, så man netop kan sikre, at vi kommer ud af det her misforhold, at vi får en samlet afvejning af straffen for forskellige typer forbrydelser over for hinanden, som det er blevet efterlyst? Hvad er det, der gør, at det pludselig haster så meget at få det på det ene område uden at afvente afvejningen i forhold til andre områder?"

Og Per Dalgaard svarede:

"Det, der er Dansk Folkepartis motiv til at forholde sig til de sager, som vi gør, er, at i vores kultur har vi respekt for det enkelte menneske, og det er det, der afspejler den holdning, der siger, at vi ikke vil acceptere, at folk ikke kan få lov til at færdes frit og fredeligt, som de altid har kunnet. Vi vil ikke acceptere, at nogle mennesker finder på måske i en eller anden form for affekt umotiveret at overfalde andre. Det vil vi simpelt hen ikke finde os i.

Så det er den holdning, som samfundet har i almindelighed, der gør, at vi synes, de straffe skal stige. De er for små i dag, og folk kan ikke forstå det, og det vil vi ikke acceptere, at de er."

Under sin ordførertale for de Konservative fremkom Helge Adam Møller med følgende indlæg i debatten:

"Jeg kan ikke lade være med at starte med at sige lidt om lægmænd, for jeg synes jo, det er så dejligt, at denne her debat ikke kun føres blandt juridiske eksperter – også i form af folketingsmedlemmer. Her har vi en lægmand, hr. Per Dalgaard, som er kommet ind som det, der er kernen i folkestyret, nemlig at vi har nogle repræsentanter, mænd og kvinder, som kommer fra Jylland, Fyn og nogle som mig nede fra Sydsjælland, og som ikke behøver at have været herinde i 18 år og have læst hele den juridiske litteratur og sat sig ind i alle de juridiske professorers – hvoraf enkelte af dem indimellem sidder i nogle juridiske elfenbenstårne – synspunkter, men man kan komme ud og sige på almindelig klart og letforståeligt dansk, hvad det store flertal af alle danskere, hvad enten de er fra Enhedslisten, SF, Socialdemokratiet eller De Radikale, i virkeligheden mener om lov og ret. Tak for det, hr. Per Dalgaard."

Hertil sagde Line Barfod:

"Selvfølgelig har hr. Helge Adam Møller ret i, at lovene ikke netop kun skal afgøres af eksperter. Det er ikke kun jurister, der skal lave love; det er ikke kun læger, der skal sidde og se på, hvilke love der skal være på det sundhedsfaglige område osv. Men Folketinget har jo netop gjort meget for at sikre, at man *kan* få høringssvar, at det *er* forskellige instanser, man skal høre.

Jeg vil gerne høre, om det, hr. Helge Adam Møller nu lægger op til, er, at fremover skal lovforslagene sendes til høring hos hr. Per Dalgaard – med al respekt for hr. Per Dalgaards valg og baggrund – og at vi skal nedlægge Straffelovrådet. Er det, hr. Helge Adam Møller foreslår, at vi ikke længere har behov for Straffelovrådet, for juridiske professorer osv.?"

Og Helge Adam Møller svarede:

"Til Enhedslistens ordfører vil jeg bare sige, at jeg slet ikke snakkede om høringssvar, det nævnte jeg overhovedet ikke. Jeg syntes bare, det var dejligt, at der var en lægmand, der optrådte som lægmand med nogle gode og velnuancerede synspunkter – synspunkter, som en meget, meget stor del af befolkningen har.

Det synes jeg er godt at have i en samling af mange andre folketingsmedlemmer, hvor der er nogle, der i kraft af enten deres uddannelse, eller fordi de har været her i mange år, også har en stor teknisk viden. Samlet giver det jo den bedste afbalancering. Derfor synes jeg, det var så pragtfuldt at høre hr. Per Dalgaard. Det hjælper jo selvfølgelig også lidt, når man er enig i de synspunkter, der bliver fremført.

Så jeg vil altså ikke nedlægge Straffelovrådet eller andre ting, nej. Men jeg vil godt have, at lovforslagene sendes ud til høring hver eneste gang, også hos hr. Per Dalgaard. Det sendes ud til alle 179. Det er jo derfor, vi sidder her. Vi skal alle 179 læse dem igennem, alle 179 tage stilling, alle 179 kan gå op og blande os i debatten, ikke bare ordførerne. Så det er jo til høring hos hele Folketinget, og det er pragtfuldt."

Debatten gav anledning til følgende kommentar fra Jesper Langballe, Dansk Folkeparti:

”Det, der kalder mig herop, er diskussionen mellem hr. Helge Adam Møller og fru Line Barfod og de fortræffelige svar, som hr. Helge Adam Møller gav fru Line Barfod.

Jeg kunne godt tænke mig at spørge hr. Helge Adam Møller, om ikke hr. Helge Adam Møller drager den samme konklusion af den debat, som jeg gør, nemlig at venstrefløjens retorik, som traditionelt har været at tale i folkets navn, er en retorik, der i virkeligheden dækker over et ønske om et elitært samfund.

Jeg hæftede mig ved, at fru Line Barfod sagde, at lovene ikke kun skal laves af jurister. Det er en meget afslørende formulering. Lovene skal overhovedet ikke laves af jurister. De skal laves af repræsentanter for befolkningen, og juristerne er kun underordnede redskaber.”

Og Helge Adam Møller svarede:

”Til hr. Jesper Langballes spørgsmål kunne jeg sige meget, men jeg vil nøjes med at sige: Jo, jeg er enig.

...

Så lagde jeg mærke til, at fru Line Barfod igen – og hun har gjort det et par gange – sagde: ”Hver eneste undersøgelse viser, at ...” Jamen se, én ting er undersøgelser, noget andet, der er interessant indimellem, er også at snakke med almindelige mennesker.”

I forlængelse af denne folketingsdebat vedtog Folketinget en række strafskærpelser specielt vedrørende personfarlig kriminalitet, og siden hen er fulgt en række yderligere strafskærpelser især på dette, men også på andre områder:²⁸

2002

- Skærpede straffe for vold
- Skærpede straffe for voldtægt
- Skærpede straffe for uagtsomt manddrab
- Skærpede straffe for uagtsom betydelig legemsbeskadigelse
- Skærpede straffe for forsætlig fareforvoldelse
- Skærpede straffe for biltyveri
- Skærpede straffe for deltagelse i grov forstyrrelse af ro og orden på offentligt sted
- Ny bestemmelse i straffeloven om menneskehandel
- Skærpede straffe for menneskesmugling under skærpene omstændigheder
- Strafbart at undvige fra afsoning

2003

- Muligt at straffe danske statsborgere og herboende personer, som i udlandet foretager eller medvirker til at foretage omskæring af kvinder, selv om den pågældende handling ikke er strafbar efter lovgivningen i det land, hvor den er begået
- Skærpede straffe for overtrædelse af hastighedsgrænserne
- Lavere grænser for frakendelse af kørekort ved kørsel på motorvej

---

²⁸ Den følgende opstilling er næppe komplet. Den er dels baseret på et notat, som regeringen selv (Justitsministeriet) offentliggjorde i november 2008 (”Væsentlige resultater siden 2001”) og som har overskriften ”Resultattavle” (www.justitsministeriet.dk/fileadmin/downloads/Knowledge_base/-resultattavle_nov_08.pdf), og dels Nyhedsbreve fra Justitsministeriet for perioden november 2008 til juli 2010.

- Skærpede straffe for overtrædelser af dyreværnslovgivningen

2004

- Politiet får mulighed for at fjerne en voldelig ægtefælle eller samlever fra familiens hjem i en periode, hvis der er begrundet frygt for, at den pågældende vil begå nye overgreb mod sin ægtefælle/samlever eller børn
- Bødestraf som hovedregel, når personer pågribes med ulovlige euforiserende stoffer (tidligere: advarsel)
- Skærpede straffe for udbredelse af ulovlige euforiserende stoffer i festmiljøer
- Skærpede straffe for grov narkotikakriminalitet
- Skærpelse af straffelovens regler om gentagelsesvirkning
- Skærpelse af våbenlovens regler om knive
- Skærpede straffe for ulovlig besiddelse af kniv
- Hårdere kurs over for gentagne grovere overtrædelser af færdselsloven ("klippekort")
- Nedsættelse af den generelle grænse for betinget frakendelse af førerretten ved hastighedsoverskridelser
- Skærpede straffe for grovere hastighedsovertrædelser på andre veje end motorveje

2005

- Skærpede straffe for fupafsonere (falske afsonere)
- Skærpede straffe for uagtsomt manddrab/betydelig legemsbeskadigelse i forbindelse med særlig hensynsløs kørsel
- Skærpede straffe for overgreb, der har baggrund i offerets lovlige ytringer
- Skærpede regler for transport af dyr
- Skærpede straffe for spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden. Tillige udvidet adgang til at konfiskere spiritusbilisters bil ved gentagne tilfælde af spirituskørsel
- Skærpede straffe for overtrædelse af køre- og hviletidsreglerne

2006

- Personer, der udebliver fra afsoning uden lovlig grund, fratages automatisk muligheden for at få udgang i de første 3 måneder af deres afsoningsperiode (udgangskarantæne)
- Udvidelse af dansk strafmyndighed i forhold til seksuel udnyttelse af børn i udlandet
- Skærpede regler om sikkerhedsseler og sikkerhedsudstyr til børn i biler

2007

- Skærpelse af (bøde)straffene for ulovlig besiddelse af euforiserende stoffer til eget forbrug
- Skærpede straffe for kørsel under påvirkning af andet end alkohol

2008

- Skærpede straffe ved tvangsægteskaber
- Bedre muligheder for at retsforfølge ved danske domstole i forhold til krigsforbrydelser og anden grov kriminalitet begået i udlandet
- Forstærket indsats over for uroligheder i forbindelse med fodboldkampe, bl.a. en generel karantæneordning for den hårde kerne af hooligans
- Skærpede straffe for tortur
- Skærpede straffe for at bære ulovlige skydevåben og knive på offentligt tilgængelige steder
- Udvidelse af mulighederne for retshåndhævelsesarrest i bl.a. sager om seksuelt misbrug af børn under 15 år
- Skærpede straffe for seksuelt misbrug af børn
- Skærpede straffe for flugtbilister
- Øget adgang til konfiskation af ulovlige knallerter
- Skærpede regler vedrørende transport af dyr

2009

- Skærpelse af straffene for at lægge hindringer i vejen for bl.a. politiets arbejde
- Skærpelse af straffene for hærværk begået mens eller i umiddelbar forlængelse af, at der i området foregår grov forstyrrelse af ro og roden på offentligt sted
- Forlængelse af fristen for administrativ frihedsberøvelse
- Forbud mod hold af ræve
- Mulighed for i en retskendelse om telefonaflytning at give politiet muligheder for at aflytte alle de telefoner, en navngiven person benytter
- Forbud mod udstilling af ørekuperede hunde

- Skærpede straffe og øgede politimæssige efterforskningsmuligheder i forbindelse med bandekriminalitet ("bandepakken")
- Politiet gives adgang til at udstede zoneforbud, hvorved en person, der har udvist en særlig utryghedsskabende adfærd, forbydes at færdes frem og tilbage eller tage ophold inden for en radius af 500 meter fra det sted, hvor adfærden har fundet sted
- Skærpede straffe for bilejere, der ikke efterkommer politiets anmodning om at oplyse identiteten på den person, som – typisk i forbindelse med en konstateret færdselslovovertrædelse – har været fører af bilen
- Forsøgsordning med magtanvendelse ved brug af peberspray i visse af kriminalforsorgens institutioner
- Det gøres strafbart at rekruttere eller i øvrigt medvirke til eller udnytte, at en person under 18 år deltager i en forestilling med utugtlig optræden, f.eks. striptease. Det gøres endvidere strafbart som tilskuer forsægtligt at overvære sådanne forestillinger

2010

- Nedsættelse af den kriminelle lavalder fra 15 til 14 år
- Skærpede straffe for medvirken til kriminalitet begået af børn under den kriminelle lavalder
- Øgning af strafmaksimum for gerningspersoner under 18 år fra 8 til 16 års fængsel
- Udvidelse af mulighederne for tv-overvågning
- Adgang for myndigheder i stater uden for den europæiske union til at søge i de danske registre over dna-profiler, fingeraftryk og køretøjer
- Skærpede straffe for hensynsløs kørsel
- Udvidet adgang til konfiskation af køretøjer
- Forbud mod besiddelse og avl af bestemte hunderacer
- Udvidelse af de typer pålæg, politiet kan meddele efter hundeloven
- Skærpede straffe for ulovlig tvang i forbindelse med brug af ansigtstildækkende beklædning samt ansigtstildækkende beklædning under vidneforklaring
- Udvidelse af våbenlovens anvendelsesområde
- Udvidelse af den maksimumtid, børn og unge kan placeres på sikrede institutioner

Yderligere vedrørende kriminalforsorgen og fængslerne:

Fra 2001 til 2008 er antallet af fængselspladser blevet øget med ca. 540 pladser. I 2005-06 blev der tillige etableret ca. 170 midlertidige afsoningspladser. Ved en flerårsaftale gældende for perioden 2004-2007 tildeltes kriminalforsorgen et bevillingsløft på knap 1.500 mill.kr., og ved en tilsvarende aftale vedrørende 2008-2011 200 mill. kr. til en række nye initiativer og 200 mill. kr. til bygningsforbedringer og ny teknologi m.v. Der er bl.a. sket en stramning af reglerne vedrørende udgang under afsoningen, indført "nul-tolerance" i forhold til narkotika mv., stramninger vedrørende rockernes afsoningsforhold, skærpelse af straffene over for kriminalitet begået under afsoning og af tidligere indsatte over for institutionen eller personalet, hjemmel til generelt at begrænse de indsattes fællesskab til cellefællesskab, sektionering af fængselsafdelinger.

Yderligere vedrørende politiet og politirelaterede forhold:

Ved en flerårsaftale vedrørende 2004-2006 tildeltes politiet et bevillingsløft på ca. 1.800 mill. kr. I 2007 iværksattes en større reform af politiet, hvor et af formålene var i sammenhæng med bevillingsløftet at skaffe flere hundrede flere betjente "på gaden". Ved en ny flerårsaftale gældende for 2007-2010 fik politiet og anklagemyndigheden et bevillingsløft på godt 2 mia. kr. i aftaleperioden. I 2002 vedtog folketinget, at man i særlige tilfælde kan hemmeligholde identiteten på vidner navnlig i sager om grovere og mere organiseret kriminalitet. Året efter gennemførtes en række lovændringer, der bl.a. betød, at politiet fik bedre mulighed for at modtage bistand fra civile personer i begrænset omfang, at betingelserne for agenter blev lempet, at der blev skabt adgang til at hemmeligholde identiteten på meddelere og visse polititjenestemænd, samt at forsvarerens aktindsigt i baggrundsmateriale om rockermiljøer m.v. blev begrænset. Politiets efterforskningsmuligheder vedrørende IT-kriminalitet er blevet udvidet, der er sket en udvidelse af politiets muligheder for at anvende dna-registret som led i efterforskning af kriminalitet og i den forbindelse også en udvidelse af adgangen til at videregive oplysninger fra Det Centrale DNA-profilregister til udenlandske myndigheder. I 2007 udvidedes adgangen til tv-overvågning. Et helt særligt kapitel er bekæmpelsen af terrorisme, hvor der i såvel "Antiterrorpakke I" (vedtaget 2002) og "Antiterrorpakke II" (vedtaget 2006) er vedtaget omfattende ændringer af "det strafferetlige værn" mod denne form for kriminalitet og udvidelser/styrkelser af politiets efterforskningsmuligheder, herunder i forbindelse med indgreb i meddelelshemmeligheden og indhentelse af passageroplysninger fra flyselskaber. Via en bekendtgørelse er teleudbydere blevet forpligtet til en omfattende registrering og opbevaring af oplysninger om teletrafik til muligt brug for politiets efterforskning og retsforfølgning af strafbare forhold.

Der er også i perioden vedtaget og gennemført tiltag, der almindeligvis betragtes som lempelser, eksempelvis indførelse af konfliktråd (kun som supplement) og mulighed for hjemmeafsoning af korte frihedsstraffe, ligesom der er taget en række initiativer på det forebyggelsesmæssige område. Langt overvejende har der dog været tale om tiltag, der har tilsigtet øget overvågning, kontrol og strengere straffe.

Det er en markant ændring, der det sidste halve århundrede er sket i det kriminalpolitiske paradigme. Fra hovedsageligt at være nytte- og forebyggelsesmæssigt forankret, har forankringen udviklet sig til i dominerende grad at være (oplevelsen af) befolkningens retsfølelse. Paradigmeskiftet er omfattende og markant, idet det ikke kun omfatter omprioritering af nytte og retsfølelse, men også omprioritering af betydningen af eksperter, ændringer i hvordan kriminalitet grundlæggende forstås og forklares o.m.a. (Balvig, 2003).

Det er muligt, at der i skrivende stund (2010) er en opbremsning eller ændring på vej. En ny justitsminister har understreget, at de gennemførte strafskærpelser har været nødvendige, men at man nu bør fokusere mere på forebyggelsen. I juli 2010 formidlede nyhedsbureauet Ritzau en opgørelse fra Justitsministeriet, der viste, at den siddende regering siden dens tiltræden i 2001 havde hævet straffene 47 gange. Samme Ritzau indhentede følgende kommentar hertil fra retsordføreren fra det største oppositionsparti (jf. politiken.dk, 28. juli 2010): Mange af regeringens skærpelser af straffene for en række forbrydelser gennem de seneste år har været nødvendige. Men til gengæld har regeringen fuldstændig forsømt forebyggelsen og indsatsen for at forberede de indsatte til et bedre liv efter fængslet. Det siger Socialdemokraternes retspolitiske ordfører, Karen Hækkerup, som reaktion på en opgørelse fra Justitsministeriet. Den viser, at regeringen siden 2002 har hævet straffene 47 gange. ”Mange af stramningerne er vedtaget med socialdemokratisk støtte, for der var opstået et svælg mellem befolkningens retsfølelse, som var uholdbart. Da en voldtægt kun gav seks måneders fængsel, var der noget galt”, siger Karen Hækkerup. Men samtidig lover hun, at den nuværende opposition vil gennemføre en gennemgribende reform på området efter et regeringsskifte. Den skal blandt andet øge forebyggelsen af kriminalitet og uddannelsesindsatsen over for de indsatte. ”Straffene har nu et acceptabelt niveau. Men det hjælper jo ikke i sig selv at spærre folk inde, hvis vi som regeringen glemmer resocialiseringen og ikke forbereder de dømte til et andet liv

efter fængslet”, siger hun og fortsætter: ”Vi skal ikke løslade folk til gaden uden uddannelse og træning under afsoningen og en plan for, hvad der skal ske, når de kommer ud”. ...

Under alle omstændigheder, kan man over for disse tydelige tendenser, der hidtil har gjort sig gældende til at bruge og fundere strafferetlige ændringer på retsfølelsen, eller oplevelsen af hvad retsfølelsen er, anføre, at det på grund af retsfølelsen generelle karakter på længere sigt må være/blive vanskeligt at drage virksomme praktiske konsekvenser af denne følelse. Det skyldes især to forhold.

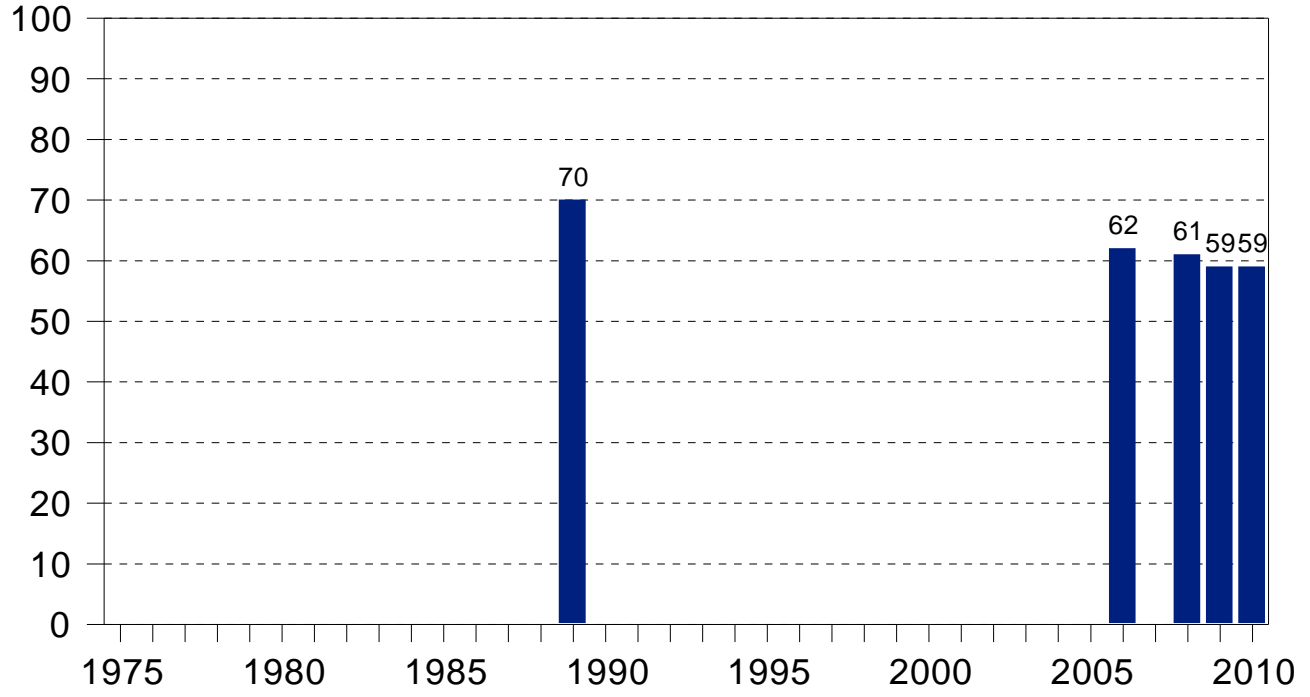
For det første viser den universelle karakter, som tilstedeværelsen af en betydelig del af befolkningen, der ønsker strengere straffe, har, at den logiske konsekvens – generelle strafskærpselser (og især for personfarlig kriminalitet) – et langt stykke ad vejen synes at kunne sammenlignes med danaidernes kar. Ved forholdsvis drastiske ændringer kan man tilsyneladende godt påvirke andelen, der synes, at straffene burde skærpes. F.eks. har man i USA efter de enorme strafskærpselser de senere årtier kunne iagttage en mindskning i andelen, jf. opstilling 4.4, og også i Danmark synes der efter skærpselserne de senere år (især på voldsområdet) at være sket en mindskning i andelen, der ønsker strengere straffe, herunder for vold, jf. opstillingerne 4.1, og 4.3. Der er imidlertid indtil videre ikke noget, der tyder på, at man noget steds er nået til et punkt eller et niveau, hvor et klart flertal i befolkningen nu synes, at straffniveauet er passende (eller for strengt). Når sammenhængen mellem det faktiske straffniveau og holdningen til dette over tid og mellem lande er så begrænset som tilfældet er, må det antages at skyldes, retsfølelsens evolutionspsykologiske og ideologiske islæt.²⁹ Den beror kun, er påstanden, i meget begrænset omfang på faktisk

---

²⁹ Et dramatisk eksempel på konsekvenserne af umiddelbart at reagere på dramatiske hændelser ved den form for selvforsvar, der her og nu uden indflydelse fra overordnede og ”informerede” tankegang, er reaktionerne på terrorangrebet mod World Trade Center i New York, 11. september 2001, hvor næsten 3.000 mennesker blev dræbt. Selv om det formentlig aldrig i nyere tid på grund af alle sikkerhedsforanstaltningerne har været sikrere at flyve i USA i månederne efter, begyndte et stor antal amerikanere så vidt det var dem overhovedet praktisk muligt at bruge deres bil i stedet for at tage fly. Ofte har dette betydet store omkostninger i penge, og ikke mindst tid. Men det paradoksale er, at denne omlægning efter foretagne beregninger i det første år efter terroristangrebet har kostet 1.595 amerikanere livet. Det er det ”ekstra” antal døde i trafikken, der blev forårsaget af den øgede biltrafik på vejene (Gardner, 2009).

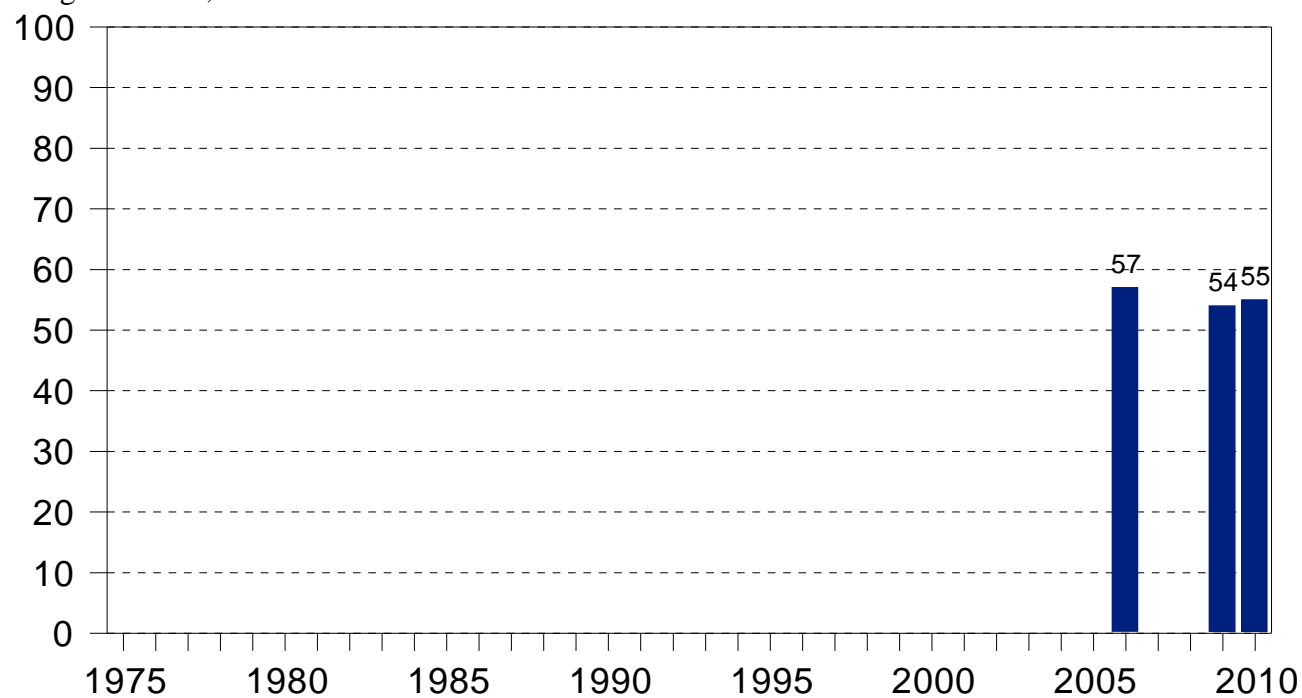
viden. Derfor kan retsfølelsen leve sit forholdsvis uafhængige liv uanset tingenes faktiske tilstand og ændringer heri.

Opstilling 4.1. Andel af den voksne befolkning i Danmark, der mener, at straffene gennemgående er for milde, 1989-2010.

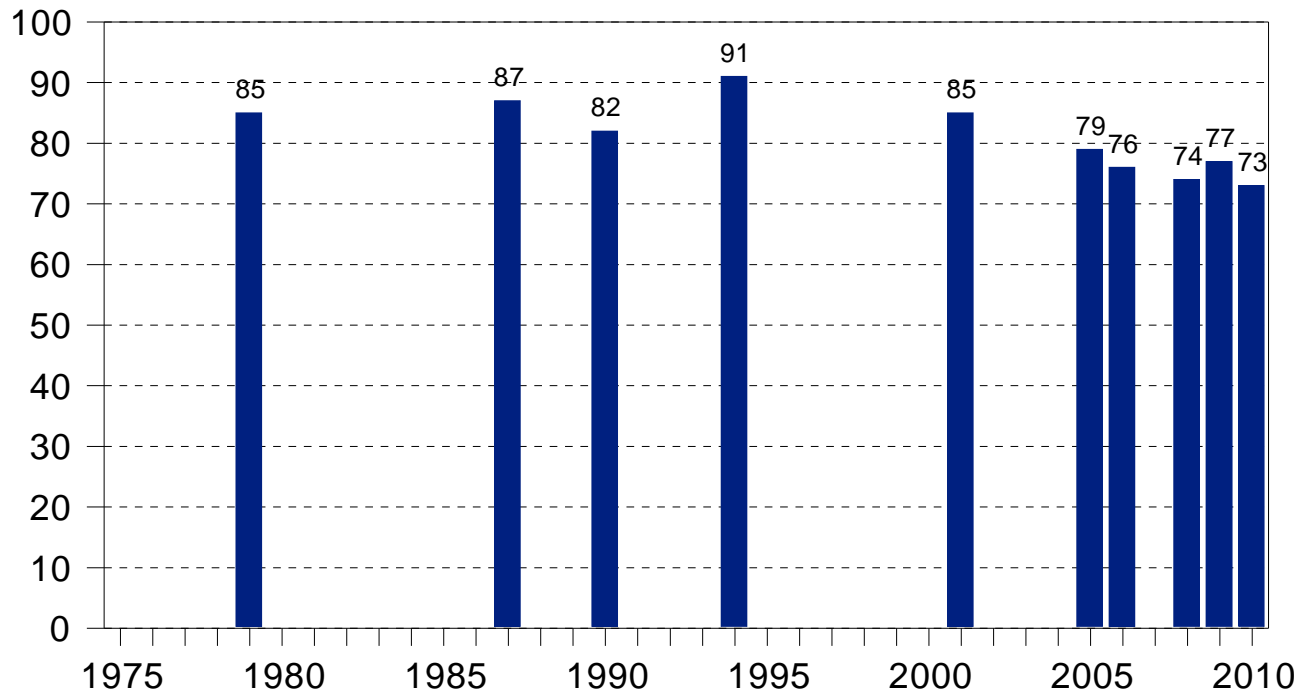
Kilde: 1989: (Bondeson, 2003). 2008: Undersøgelse foretaget af Flemming Balvig og Lars Holmberg via SFI i forbindelse med undersøgelse af politireform. Øvrige: De aktuelt gennemførte retsbevidsthedsundersøgelser.

Opstilling 4.2. Andel af den voksne befolkning i Danmark, der generelt går ind for længere fængselsstraffe, 2006-2010.

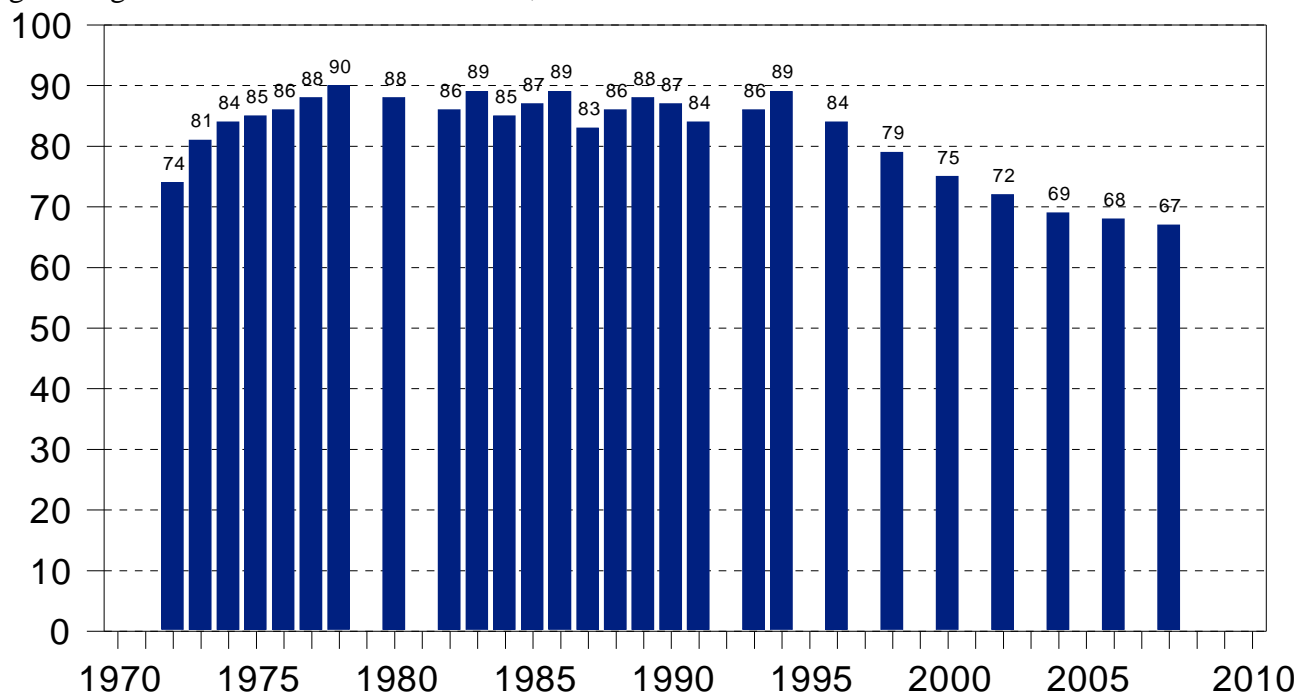
Kilder: De aktuelt gennemførte retsbevidsthedsundersøgelser.

Opstilling 4.3. Andel af vælgerbefolkningen i Danmark, der mener, at voldsforbrydelser bør straffes langt hårdere end i dag, 1979-2010.

Kilder: 1979-2005: Undersøgelser foretaget af Jørgen Goul Andersen, Ålborg Universitets Center, i forbindelse med valganalyser. 2008: Undersøgelse foretaget af Flemming Balvig og Lars Holmberg via SFI i forbindelse med undersøgelse af politireform. Øvrige: De aktuelt gennemførte retsbevidsthedsundersøgelser.

Opstilling 4.4. Andel af den voksne befolkning i USA, der synes at domstolene i USA gennemgående udmåler for milde straffe, 1972-2008.

Kilder: General Social Survey, www.norc.org/GSS.

For det andet, og det er sammenhængende hermed, men af mere principiel karakter, er det en grundstamme i den almindelige samfundsopfattelse, at centrale beslutninger ikke blot skal være demokratiske, men oplyst demokratiske. Beslutninger skal træffes på grundlag af viden. Viden betyder her viden om straffene og viden om kriminaliteten, og man kunne også tilføje: Viden om alternativer. Hvor meget *ved* mennesker, der mener, at straffene for kriminalitet skal være strengere (eller for den sags skyld at de er passende eller skal være mildere) om ”straf” og ”kriminalitet”? Der skal ikke pirkes meget i disse holdninger, før det afdækkes, at der i laget lige under den generelle holdning til straf befinder sig et langt mere nuanceret sæt af holdninger, og at den generelle holdning – som antydnet – er temmelig ”uinformeret”. Hvis man således beder befolkningen tage stilling til ikke blot kriminalitet i almindelighed, men en række forskellige former for kriminalitet, så viser det sig, at det langt fra er alle former for kriminalitet, et flertal i befolkningen ønsker straffene skærpet for. Især forbrydelser, som mange ”almindelige” mennesker begår (i trafikken og nogle af økonomisk art) har ikke flertal bag sig for straffeskærpelse. En undersøgelse foretaget af Observa for BT i 1989 viste, at 93 pct. ønskede strengere straffe for vold mod sagesløs, 90 pct. strengere

straffe for fuldbyrdet voldtægt, 89 pct. for salg af narkotika, 81 pct. for overlagt mord, 80 pct. for gidselstagning, 72 pct. for spirituskørsel, 59 pct. for menneskesmugling, 49 pct. for uagtsomt manddrab, 43 pct. for dokumentfalsk, 41 pct. for skatteunddragelse, 34 pct. for hastighedsoverskrivelser og 18 pct. for smugling. Mens der for rækken af forbrydelser fra vold mod sagesløs til dokumentfalsk kun var fra 0 til 4 pct., der ønskede mildere straffe for disse forbrydelser, så var det 13 pct. for skatteunddragelse, 16 pct. for hastighedsoverskridelser og 17 pct. for smugling. En undersøgelse gennemført knapt 10 år senere, i 1997, viste tilsvarende tendenser. Her ønskede 94 pct. strengere straffe for vold mod sagesløs, 74 pct. for spirituskørsel, mens der "kun" var 42 pct., der ønskede strengere straffe for skattesnyderi, 36 pct. for snyderi over for et forsikringsselskab, 27 pct. for overtrædelser af fartgrænser og 7 pct. for ulovlig parkering. 13 pct. ønskede mildere straffe for hastighedsoverskridelser og hver fjerde, 25 pct., for ulovlig parkering (Goul Andersen, 1998, s. 369).

Om retsfølelsen som muligt styrende kraft for lovgivning mv. gjorde afdøde professor Alf Ross sig følgende betragtninger (Ross, 1953, s. 462):

"Har man først indset, at retsfølelsen ikke er en åbenbaring af en oversanselig gyldighed, retfærdighedens evige principper eller Guds vilje, men blot en empirisk, psykisk kendsgerning blandt andre; at den er et historisk produkt presset frem gennem et spil af kræfter, blandt hvilke magtfulde gruppeinteresser, primitive instinkter og nedarvede magiske og religiøse forestillinger har spillet en rolle; og at retsfølelsen, selv om den ændrer sig med ændrede samfundsforhold, dog ofte, på grund af traditionens træghedsmoment, sakker bagud i forhold til samfundsforholdenes udvikling – har man indset alt dette, mister retsfølelsen sin motiverende kraft."

På dette grundlag konkluderer Ross, at den i befolkningen fremherskende retsfølelse "... alene kan tages i betragtning som en åndelig-klimatisk omstændighed, der tæller med blandt de faktorer, hvoraf en retsforms praktiske gennemførlighed er afhængig" (Ross, 1953, s. 465).

Desuagtet skal det hævdes, at straffesystemet bør afspejle befolkningens holdninger og værdier. Man bør ikke have straffe, der ikke har en solid støtte i befolkningen. Det samme bør gøre sig gældende for udmålingen af straffene, og i det hele taget den måde straffene bliver anvendt på.

Dette er ikke et forskningsresultat, men et standpunkt. Det kan begrundes på i hvert fald to forskellige måder. Den ene er retssystemets og dermed også samfundets effektivitet. Man må regne med, at hvis straffene, og den måde de anvendes på, afviger for meget fra befolkningens holdninger, så vil befolkningen i mindre grad anvende det strafferetlige system og i højere grad "tage sagen i egen hånd". Synes en mulig anmelder, at den forventede straf er latterlig lav, tilskyndes han til at finde andre løsninger. Synes han den forventede straf er alt for hård, vil han kvie sig ved at anmelde.

Den anden grund er demokratiets karakter. Demokrati er et folkestyre, og folkets røst og mening er ikke mindst vigtig, når det drejer sig om tiltag, der er forbundet med lidelse og smerte, og som er tvangspålagte.

Der kan være – og er – i praksis mange mulige modeller for, hvordan befolkningens holdninger til straf sættes igennem i praksis. Skal det være almindelige mennesker, der er dommere (som f.eks. i kredsretten i Grønland), skal de kunne være meddommere (læggdommere, som f.eks. i Danmark) eller slet ikke have denne mulighed (som f.eks. i Island)? Skal domstolene uanset deres sammensætning have stort råderum for, hvad de tager hensyn til og/eller deres valg af straf, eller skal vi f.eks. have "computer-domme", hvor der tages hensyn til meget få forhold, og hvor straffene er bestemt ved repræsentative udspørgninger af befolkningen? Det er ikke disse vigtige politiske spørgsmål, der skal belyses eller diskuteres her. Der skal alene tages afsæt i det samfundspolitiske valg, der består i, at der ikke blot ønskes et demokratisk samfund, men et *oplyst* demokratisk samfund. Oversat til spørgsmålet om forholdet mellem befolkningens holdninger til straf og straffesystemets karakter og udformning betyder det, at der skal være overensstemmelse mellem befolkningens informerede retsfølelse – eller retsfornuft, som vi har valgt at kalde det – og straffesystemet. Vi skal derfor i det følgende se nærmere på befolkningens retsfornuft, men først skal vi søge at vurdere det vidensgrundlag, retsfølelsen er baseret på. Et flertal i befolkningen ønsker strengere straffe, og især for personfarlig kriminalitet – men ved befolkningen hvordan der faktisk straffes – bl.a. for personfarlig kriminalitet?

5. Er retsfølelsen informeret?

Helt tilbage i 1954 forsøgte man gennem en mindre undersøgelse at få et indtryk af befolkningens viden om og kendskab til lov og ret (Kutschinsky, 1970). Undersøgelsen omfattede kun København, antallet af udspurgte var beskedent (137), og udvalget ikke repræsentativt – men det var et pionerarbejde på området. I alt blev der stillet 11 spørgsmål. Kun 3 pct. viste sig at kunne give det helt korrekte svar på, hvem der giver lovene, og mindre end halvdelen vidste, hvor lang tid politiet måtte holde en anholdt tilbage, uden at den anholdte fremstilledes for en dommer. En ud af tre vidste ikke, hvad en betinget dom var, og endnu flere var ikke klar over, hvad en mentalundersøgelse var.

Alt i alt får man det indtryk af undersøgelsen, at det generelle kendskab til lov og ret for store grupper i samfundet var temmelig begrænset. Undersøgelsen tydede på, at kendskabet til lov og ret var noget mindre blandt kvinder end blandt mænd, og en opfølgende undersøgelse foretaget i 1964 viste en klar sammenhæng med uddannelse: Jo lavere uddannelse, desto mindre kendskab til lov og ret (Kutschinsky, 1968).

Det er ikke så enkelt at udspørge folk om deres viden, og det er måske en af forklaringerne på, at vi i det mere end halve århundrede, der er gået siden den første undersøgelse i 1954, ikke er blevet beriget med nyere og mere dybtgående undersøgelser. Folk bryder sig i almindelighed ikke om at skulle besvare spørgsmål, hvor de risikerer at udstille sig selv som uvidende og dumme.

Måske er dette også noget af baggrunden for, at vi i de nu – i 2006 og 2009 – gennemførte undersøgelser har en relativt lav svarprocent. I så fald kan vi sige, at de svar, vi har fået, formentlig er afgivet af mennesker, der i højere grad mener at kende til lov og ret end gennemsnitsdanskeren. Vi har ved den anvendte fremgangsmåde ”beskyttet” svarpersonerne ved at svarene har skullet afgives anonymt, og vi har i øvrigt givet svarpersonerne mulighed for at tage den tid til besvarelse, som de måtte ønske. De har også haft mulighed for, hvis de ville, at konsultere andre om spørgsmålene eller søge information på anden vis.

Vi har ikke stillet spørgsmål om lov og ret i almindelighed, men fokuseret på at få et billede af, i hvilken udstrækning befolkningen ved, hvordan der straffes for konkrete relativt alvorlige forbrydelser, primært personfarlig kriminalitet. På baggrund af den anvendte metode er det

vor opfattelse, at det billede, vi herved får frem, snarere overdriver end underdriver befolkningens reelle viden om disse forhold.

Opstilling 5.1. Procentfordelinger vedrørende befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømmе i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2006).

Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafikvold	Partner-vold	Myndigheds-vold	Simpel gadevold	Narkotikasalgsalg	Hen-synsløs kørsel	Uagt-somt manddrab
	%	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	7	4	4	12	3	1	1
Bøde, komp. el.lign. (1)	29	13	20	24	17	9	8
Betinget fængsel (2)	44	52	43	44	43	44	41
Samfundstjeneste (3)	9	6	14	10	14	7	5
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	7	7	12	8	10	8	6
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	3	10	4	2	6	15	10
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	1	8	3	0	7	16	29
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	692	680	664	680	658	667	664
GMedian	1,8	2,2	2,2	1,8	2,3	2,7	2,9

De grå felter i opstilling 5.1 viser, hvordan et dommerpanel i 2006 vurderede straffene ville være i syv forskellige sager, hvor det i alle tilfælde drejede sig om en voksen hidtil ustraffet person. I alle disse syv sager var det dommerpanelets vurdering, at straffen ville blive en kort eller kortere ubetinget frihedsstraf.

Heroverfor står, at hovedparten af befolkningen (55-90 pct.) i samtlige syv sager forestiller sig, at der *ikke* ville blive tale om en ubetinget frihedsstraf overhovedet. De største grupper, 41-52 pct. tror, at der ville blive idømt en betinget frihedsstraf (46-58 pct. hvis vi inkluderer samfundstjeneste).

I flere af sagerne er det betydelige mindretal, der tror, at en domstol enten slet ikke ville straffe, eller alene straffe økonomisk el.lign. Såvel i trafikvoldssagen som i sagen om simpel

gadevold er det mere end hver tredje, og selv i de to alvorligste sager, sagen om hensynsløs kørsel og sagen om uagtsomt manddrab, er det hver tiende, eller tæt herved.

På den anden side *er* der også mennesker, der tror, at straffen ville blive strengere end tilfældet er, mest markant ved sagen om partnervold, hvor tæt ved hvem femte tror, at der ville blive idømt en ubetinget frihedsstraf på 2 måneder eller mere, og færrest ved sagerne om trafikvold og simpel vold, hvor næsten ingen tror, at straffene ville blive strengere, end det faktisk er tilfældet. På grund af de anvendte svarmuligheder lader det sig ved sagerne om hensynsløs kørsel og uagtsomt manddrab ikke afgøre, hvor mange der har en forestilling, der svarer til retspraksis, og hvor mange der overvurderer domstolenes strenghed for disse forbrydelser.

Den generelle tendens er altså, at de fleste mennesker i Danmark undervurderer domstolenes strenghed. Man tror ikke, at domstolene idømmer ubetingede frihedsstraffe for de tilfælde af personfarlig kriminalitet, vi har bedt dem vurdere. På baggrund af, at vi finder den samme tendens for alle 7 sager, og at den forestillede rækkefølge af sagerne efter strenghed i store træk svarer til retspraksis, synes det også at kunne konkluderes, at det er selve *strafniveaue*t, befolkningen undervurderer. Trafikvold forestiller man sig får den relativt mildeste straf og uagtsomt manddrab den relativt strengeste – og sådan er det også i retspraksis. Afvigelsen fra dette mønster er simpel gadevold, som hovedparten af befolkningen forestiller sig pådømt på niveau med trafikvold.

Det er en mulighed, at undervurderingen af straffens faktiske strenghed i Danmark beror på, at det ganske vist drejer sig om sager, hvor der idømmes ubetinget frihedsstraf, men at samtlige sager trods alt ligger i den relativt milde ende med hensyn til frihedsstraffens længde. Opstilling 5.2 vedrører de 6 sager, der er blevet belyst i 2009-undersøgelsen, og som alle vedrører forhold, hvor retspraksis af dommerpanelet er vurderet til at ligge på 1 års ubetinget fængsel op opefter.³⁰ Også her viser der sig imidlertid en generel og ganske stærk tendens til en undervurdering af domstolenes strenghed. Kun 6-19 pct. har forestillinger, der niveaumæssigt svarer til retspraksis. 3-21 pct. overvurderer domstolenes strenghed mens 60-91 pct. undervurderer den.

---

³⁰ Sagen om partnervold skal ikke kommenteres nærmere her. Den er medtaget i 2009 af metodiske grunde, jf. nærmere herom i kommende bog.

Opstilling 5.2. Procentfordelinger vedrørende befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømme i 6 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag					
	Alv. gade vold	Voldtægt	Røveri	Narkotikasmugling	Pædo-fili	Økono-misk kriminalitet
	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	1	7	0	-	0	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	8	3	2	3	9	4
Betinget fængsel (2)	45	37	28	22	25	18
Samfundstjeneste (3)	8	2	9	4	1	4
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	6	5	4	4	2	0
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)	13	15	12	14	7	5
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)	9	11	16	12	18	7
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)	6	11	14	16	13	12
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)	3	5	10	14	12	19
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)	0	2	4	7	7	17
Ubet. fængsel, 5 år – (10)	-	2	1	4	6	4
I ALT	100	100	100	100	100	100
n =	308	629	306	635	637	653
GMedian	2,7	3,6	5,1	6,3	5,8	7,4

Til trods for, at der er tale om en retspraksis, der tilsiger 1 års ubetinget fængsel eller lignende, er der flere af sagerne, hvor et flertal af befolkningen eller tæt herved tror, at der ikke vil blive idømt ubetinget frihedsstraf overhovedet. I sagen om alvorlig gadevold, hvor retspraksis er 1 års ubetinget fængsel, er det 62 pct. af befolkningen, der ikke tror, at der ville blive idømt ubetinget fængselsstraf. I sagen om voldtægt, hvor retspraksis ligeledes er 1 års ubetinget fængsel, er det 49 pct., der ikke tror, at en dom ville lyde på ubetinget fængselsstraf. De tilsvarende procenter er ved kioskrøveri, hvor der trues med kniv, 39 pct., indsmugling af en

større mængde heroin 29 pct., pædofili 35 pct. og økonomisk kriminalitet i millionklassen mere end hver fjerde, 26 pct.

Igen kan vi ses, at rækkefølgen i, hvad befolkningen forestiller sig – med en enkelt undtagelse – er identisk med den af domstolene anvendte strengthed. Undtagelsen er pædofili, som befolkningen – i modsætning til hvad tilfældet er – vurderer til at ville blive pådømt mildere end indsmugling af narkotika.

På basis af svarskemaet og besvarelserne er der dannet to strafskaaler, en for 2006 og en for 2009. Opbygningen af disse strafskaaler fremgår af opstilling 5.3. Begge disse strafskaaler er rangordningsskaaler og kan i sagens natur ikke være andet. Det er ”strengthedsskaaler”, dvs. hensigten er at rangordne reaktioner efter, hvordan man mener, der bør dømmes i konkrete sager, fra relativt milde til relativt strenge.

Basis for skalaernes rangordningsstruktur er den pønale værdi i strafferetlig henseende. Bøden ligger lavest, derefter kommer den betingede fængselsstraf, så samfundstjeneste, som er et alternativ til ubetinget fængselsstraf, og så fængselsstraffen. For de lavere niveauer (under fængselsstraf) er der ikke differentieret yderligere i strenghedsgrad. Det betyder eksempelvis, at en bødestraf på over 100.000 kr. rubriceres som mildere end en betinget fængselsstraf på under 2 måneder. Det er ikke sikkert, at de, der idømmes sådanne straffe, vil *opleve* det på denne måde, og det er heller ikke sikkert, svarpersonerne *de facto har oplevet* det på denne måde, når de har skullet finde en passende dom eller gætte på, hvordan domstolene ville dømme. I hvert fald er det vel ganske sandsynligt, at der har været *forskelle* i, hvordan svarpersoner har opfattet strenghedsgraden af forskellige specifikke reaktioner/straffe som baggrund for deres valg. Der er blevet foretaget et mindre metodestudie, hvor 400 repræsentativt udvalgte svarpersoner har skullet rangordne forskellige straffe og kombinationer heraf. Dette metodestudie tyder på, at de opstillede og anvendte strafskaaler har høj grad af gyldighed, dvs. de afspejler også befolkningsflertallets strenghedsvurderinger. Først og fremmest opleves fængselsstraf kontra ikke-fængselsstraf af den danske befolkning som en markant skillelinje. For de fleste anses ikke-frihedsberøvende tiltag og kombinationer heraf som mildere end selv en kort fængselsstraf. Som forventeligt er der ingen slinger i valsen med hensyn til, hvor strenge forskellige udmålinger af fængselsstraffe betragtes som værende: Jo længere, desto strengere. Noget større usikkerhed

– uenighed – knytter sig til, hvordan de ikke-frihedsberøvende tiltag skal rangordnes efter strengthed. Også af fokusgruppernes diskussioner kan det udledes, at der især findes forskelle mellem mennesker med hensyn til, hvordan samfundstjeneste vurderes. Mens de fleste anser samfundstjeneste for strengere end en betinget dom, er der et forholdsvis stort mindretal, der synes, at samfundstjeneste må anses for mildere.

Selv med et forsøg på juridiske/strafferetlig stringens i klassifikationen, er det ikke indlysende, hvor reaktioner som ”behandling”, ”konfliktråd” og ”kompensation til ofre” skal placeres. I begge skalaer er de klassificeret som strengere end ”ingen straf”, men som mildere end ”betinget fængselsstraf”. Det er vel dog afklarende og forholdsvis plausibelt, når det tillægges, at svarene er indplaceret efter *det strengeste svar*, svarpersonerne har afgivet i forhold til skalaen, hvis de har peget på to reaktioner. Svarer man f.eks. betinget dom og behandling, er svaret klassificeret som betinget dom. Svarer man 1 års fængsel og konfliktråd, er svaret klassificeret som 1 års fængsel. Det betyder, at de svarpersoner, hvis svar er givet 1 rangpoint, er dem, der højest har svaret bøde og/eller kompensation til offer og/eller konfliktråd og/eller behandling.

Da vi i analyserne for langt de flestes vedkommende slet ikke interesserer os for de finere gradueringer af de ikke-ubetingede fængselsstraffe, har det under alle omstændigheder ringe betydning for de konklusioner, der er draget.³¹ Et potentielt lidt større muligt problem er mennesker, der ikke peger på en ubetinget frihedsstraf, men på en behandling, og som mener, at der bør være tale om tvangsbehandling på en fængselslignende institution. Fokusgruppeundersøgelserne viser imidlertid, at der er gode grunde til at antage, at dette drejer sig om meget få besvarelser, som ikke nævneværdigt influerer på det samlede billede. Af de flere hundrede fokusgruppemedtagere var der kun 2, der havde – en vis – tiltro til

---

³¹ Strafskalaerne er også konstrueret med henblik på at kunne danne basis for sammenligning med tilsvarende undersøgelser i de andre nordiske lande i 2009. Her har vi bl.a. det problem, at såvel samfundstjeneste som elektronisk fodlænke har en anden strafferetlig position og status i nogle af de andre nordiske lande. F.eks. har samfundstjeneste i Norge en status, der placerer den mellem bøde og betinget dom. Så længe problemerne har denne karakter, er det dog uproblematisk, dels fordi der til formålet kan konstrueres og udregnes formelt sammenlignelige mål og dels fordi hovedinteressen især er knyttet til, om man vil anvende fængsel eller ej (og i givet fald hvor lang fængselsstraf, man vil anvende), og her er målene umiddelbart sammenlignelige.

tvangsbehandling, ligesom man overvejende var af den opfattelse, at behandling primært burde være ambulant behandling og ikke institutionsbehandling.

Et andet muligt problem er svarpersoner, der har udnyttet deres maksimale to svarmuligheder til at pege på såvel elektronisk fodlænke som ubetinget frihedsstraf. Her kan vi ikke vide, om svarpersonen mener, at noget eller hele den ubetingede frihedsstraf skal afsones med elektronisk fodlænke, eller om man mener, det skal adderes. Igen er der tale om få, der i praksis vælger denne kombination (og ret få der vælger elektronisk fodlænke i det hele taget), så i den større sammenhæng er det uden væsentlig betydning for konklusionerne.

Opstilling 5.3. Strafskala for konkrete sager, 2006 og 2009.

RANG-POINT	RÆKKE-VIDDE*	2006	2009
0	0,0 til 0,5	Ingen straf	Ingen straf
1	0,5 til 1,5	Bøde; økonomisk kompensation; behandling; konfliktråd	Bøde; økonomisk kompensation; behandling; konfliktråd
2	1,5 til 2,5	Betinget fængsel	Betinget fængsel
3	2,5 til 3,5	Samfundstjeneste	Samfundstjeneste
4	3,5 til 4,5	Ubetinget fængsel < 2 mdr.; elektronisk fodlænke < 2 mdr.	Ubetinget fængsel < 2 mdr.; elektronisk fodlænke < 2 mdr.
5	4,5 til 5,5	Ubetinget fængsel fra 2 til 3 måneder; elektronisk fodlænke fra 2 til 3 mdr.	Ubetinget fængsel fra 2 til 5 mdr.; elektronisk fodlænke fra 2 mdr. til 3 mdr.
6	5,5 til 6,5	Ubetinget fængsel > 3 måneder; elektronisk fodlænke > 3 mdr.	Ubetinget fængsel fra 6 til 11 mdr.; elektronisk fodlænke > 3 mdr.
7	6,5 til 7,5	X	Ubetinget fængsel fra 1 år til 1 år 11 mdr.
8	7,5 til 8,5		Ubetinget fængsel fra 2 år til 2 år 11 mdr.
9	8,5 til 9,5		Ubetinget fængsel fra 3 år til 4 år 11 mdr.
10	9,5 til 10		Ubetinget fængsel fra 5 år og opefter

Som man kan se, kan man ikke umiddelbart sammenligne 2006-og 2009-skalaen. 2006-skalaen slutter ved ”6”, mens 2009-skalaen går op til ”10”. I praksis er der dog ikke de store problemer, hvis man ved *sammenstillinger* gør sig klart, at der kan være *niveauforskelle*, og at det ikke kan hævdes, at denne niveauforskel er målt med stor præcision. Ser man på sagen om partnervold, som er med i begge undersøgelser, fremgår det, at forskellen mellem medianerne målt ved en 0-5-skala, der er identisk og korresponderende mellem 2006 og 2009 ($3,94 - 3,34 = 0,60$), og stort set er den samme, som hvis vi måler 2006 på 6-skalaen og 2010 på 10-skalaen ($3,86 - 3,30 = 0,56$). Forskellen ligger på anden decimal, en forskel der er helt uinteressant for vore analyser.

De grå felter i opstilling 5.3 er de områder af skalaerne, hvor retspraksis i de medtagne og belyste sager i intet tilfælde placerer sig. I 2006 er der i alle sager tale om en retspraksis fra 3,5 og opefter på skalaen, idet 3,5 er det punkt på skalaen, der adskiller ubetinget fængsel fra ikke fængsel. I 2009 er ”skæringspunktet” 6,5, idet 6,5 er identisk med 1 års ubetinget fængsel.³²

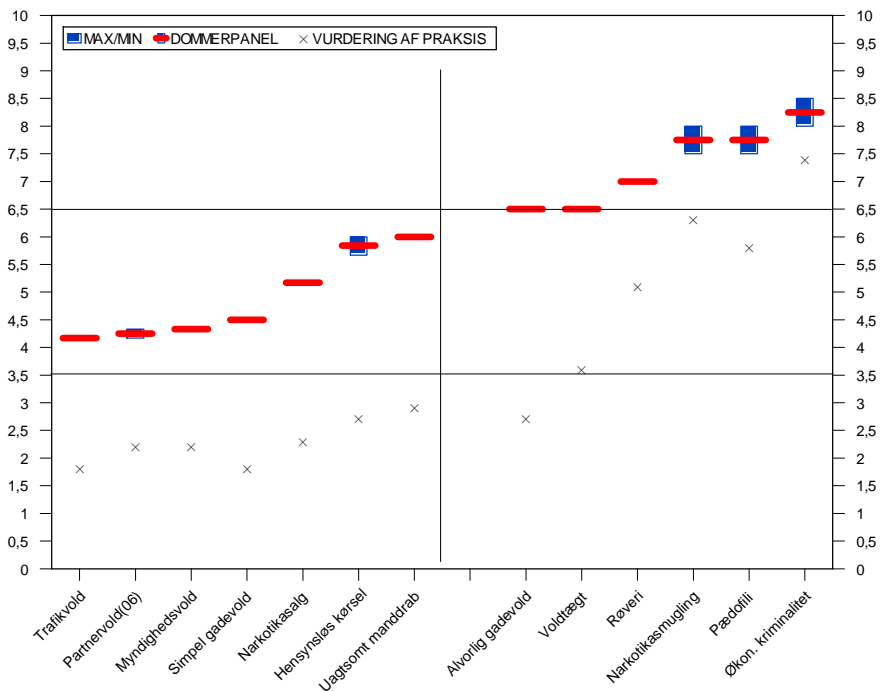
Skalaer, som de her opstillede, er i sagens natur rangordningsskalaer, hvilket betyder, at det ikke giver mening at beregne gennemsnit. Derimod kan der beregnes – og er beregnet – medianer, som er de skalaværdier, hvor halvdelen giver mindre strenge svar og den anden halvdel mere strenge.³³

---

³² For 2009 har vi det problem, at der kun har været papirplads nok til at spørge om elektronisk fodlænke på samme måde som i 2006, dvs. at den strengeste variant er ”åben” og omfatter elektronisk fodlænke i mere end 3 måneder. Desuden passer grænserne ikke sammen med ubetinget fængsel. Det er i denne situation valgt at følge 2006-klassificeringen. For skalatrin 5 og 6 betyder det en ”for streng” placering i forhold til den ubetingede frihedsstraf, og specielt er det diskutabelt at placere elektronisk fodlænke i 3 mdr.- sammen med ubetinget fængsel i 6-11 måneder (skalatrin 6), fordi de fleste mennesker nok har en forestilling om, at det ikke kan fungere med elektronisk fodlænke i alt for lang tid. Måske kommer vi derfor på denne måde til i 2009 at gøre placeringen af de, der peger på en længerevarende elektronisk fodlænke ”for strenge” i deres holdninger og vurderinger, men i praksis er udslagene på vore skalaer, uanset hvad vi vælger omkring elektronisk fodlænke, minimale og uden analytisk betydning.

³³ Den median, der benyttes i analyserne, er ikke helt den traditionelle median, men en variant heraf, der kaldes for den grupperede median eller GMedian. Den grupperede median opfattes ofte som den måde, et gennemsnit beregnes på for en rangordningsskala. Dette er imidlertid ikke rigtigt. Det aritmetriske gennemsnit, der forudsætter en intervallskala, kan ligge langt væk fra GMedianen. Pointen i GMedianen er, at den beregner medianen på en skala, der har lige langt til hver af de

Opstilling 5.4. Befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømmе i 13 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet, sammenholdt med dommerpanelernes vurdering af retspraksis (GMedianer).

nærmeste rangordningstrin. Hvis medianen på strafskaalen er 5 og de nærmeste rangordningstrin er 4 og 6, så beregnes GMedianen ud fra den forudsætning, at 5 er midtpunktet på et interval, der går fra 4,5 til 5,5, og at observationerne med værdien 5 er jævnt spredt udover dette interval. På en vis måde snyder man sig til lidt intervalegenskaber, og træder derved alligevel over i et forbudt område, men pointen er, at man alene gør det for det område på skalaen, hvor medianen ligger. Det, man opnår ved GMedianen, er at forsyne den traditionelle median med en retningspil: Trækker fordelingen i retning af den næste rangordningstrin, trækker den i retning af det forudgående eller ligger tyngdepunktet i fordelingen solidt placeret omkring den værdi, medianen udsiger. Hvis man eksempelvis har en rangordningsskala, der går fra 1 til 3, og 1 observation placerer sig på trin 1, 50 på trin 2 og 49 på trin 3, så er den traditionelle medianen i så fald 2. GMedianen er 2,48 og fortæller os således, at medianen er tæt ved at tippe over til 3. GMedianen giver os på denne måde en tillægsoplysning om tyngdepunktet og fordelingen i forhold til den traditionelle median. Det kan formodes, at anvendelse af GMedianen i de aktuelt gennemførte analyser gennemgående giver os et noget overdrevent billede af strenghedsniveauet. Det skyldes, at det for alle niveauer på strafskaalerne, bortset fra det laveste – ”Ingen straf” – i princippet er rimeligt at tale om, at rangordningsværdierne repræsenterer et interval. F.eks. repræsenterer ”7” i 2009 ubetingede fængselsstraffe fra 1 år til lige under 2 år. Det, overdrivelsen af strengheden beror på, er, at det sjældent vil være rimeligt at antage, at de, der har svaret ”7”, ville fordele sig jævnt i intervallet mellem 1 og 2 år i deres svar. Der er flere, der ville være nærmere 1 end 2, for ellers ville man vælge 8 (= fra 2 år til 2 år og 11 måneder). To af de gennemførte forstudier til undersøgelsen har da også vist, at de fleste, specielt når det drejer sig om fængselsstraffenes længde, har straffe i tanker, der ligger lige i intervallets begyndelse.

Med afsæt i strafskalaerne giver opstilling 5.4 en samlet *grafisk* afbildning af, hvordan befolkningen forestiller sig, der straffes i 13 sager, hvor pådømte er en voksen ikke tidligere straffet person, sammenholdt med, hvordan dommerpanelet har ment retspraksis er. Den lodrette linje midt i figuren deler figuren op i de to undersøgelser, foretaget i henholdsvis 2006 og 2009. De røde vandrette streger er dommerpanelets vurdering af retspraksis. Hvor denne vurdering er et interval, er dette interval angivet med blå søjler. Den nederste vandrette linje i figuren angiver grænsen mellem ubetinget fængselsstraf og ikke-frihedsberøvende tiltag (3,5) og den øverste grænse mellem ubetingede fængselsstraffe på under og over 1 år (6,5).

Det fremgår tydeligt, at der er tale om en konsekvent og gennemgående meget betydelig undervurdering af, hvor strengt der straffes, samt at det er selve strafniveauet, man gennemgående undervurderer, mens der er forholdsvis stor overensstemmelse med hensyn til rækkefølgen i, hvor strengt de enkelte forhold forventes straffet og hvordan de faktisk straffes.

En mulig fortolkning af befolkningens undervurdering af domstolenes strenghed kunne være tilstedeværelsen af en – om end i så fald fejlagtig – forestilling om, at domstolene ikke bruger fængselsstraf over for mennesker, der dømmes første gang, næsten uanset, hvad de har gjort – eller, alene, ved de mest alvorlige forhold, en kort fængselsstraf. Vi har derfor også set på, hvordan befolkningen tror domstolene dømmer i sager, hvor den dømte inden for det seneste år forud for dommen tidligere er dømt for ligartet kriminalitet, jf. opstillingerne 5.5, 5.6 og 5.7.

I de gennemførte undersøgelser er svarpersonerne ikke blevet bedt om at skulle tage stilling til, hvad de eventuelt forestillede sig – alt andet lige – tidligere kriminalitet kunne eller ville betyde for straffene ved en domstol. Ud fra et tilfældighedsprincip har halvdelen af svarpersonerne skulle tage stilling til en sag, hvor gerningspersonen ikke var tidligere straffet, mens den anden halvdel har fået sagen beskrevet på fuldstændig samme måde, men med den forskel at der her var tale om en person, der havde været straffet for ligartet kriminalitet inden for det seneste år.

Sammenholder man opstilling 5.1 med 5.5, 5.2 med 5.6 og 5.3 med 5.7 kan man se, at der er en klar tendens til, at de, der har fået sagerne med en tidligere straffet person, forestiller sig, at domstolene vil straffe strengere, end de, der har fået sagerne med en hidtil ustraffet person – med variation fra sag til sag, men typisk omkring et halvt trin på strafskalaerne. I henseende til betydningen af kriminel fortid er der således god overensstemmelse mellem, hvad befolkningen forestiller sig, og retspraksiss.

Opstilling 5.5. Procentfordelinger vedrørende befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2006).

Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafikvold	Partner-vold	Myndigheds-vold	Simpel gadevold	Narkotikasalgs	Hen-synsløs kørsel	Uagt-somt mand-drab
	%	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	3	4	1	4	3	0	1
Bøde, komp. el.lign. (1)	19	12	17	18	12	8	8
Betinget fængsel (2)	45	38	18	37	34	32	30
Samfunds-tjeneste (3)	7	3	18	9	12	6	7
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	18	19	12	20	16	12	10
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	8	14	17	8	11	15	9
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	2	10	17	4	12	27	35
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	654	666	669	646	674	673	678
GMedian	2,2	2,7	2,7	2,4	2,8	3,8	3,9

Sammenholder man i stedet retspraksis i sagerne vedrørende tidligere straffede personer med befolkningens forestillinger, kan man se, at befolkningen er akkurat lige så uvidende om retspraksis som i sagerne vedrørende hidtil ustraffepersoner – og at de i lige så betydelig og udstrakt grad undervurderer domstolenes strengthed. I 2006-sagerne, hvor retspraksis typisk er 3-9 måneders ubetinget fængsel, er det 46-74 pct. af befolkningen, der forestiller sig, at der ikke vil blive anvendt ubetinget fængselsstraf i det hele taget. I 2009-sagerne, hvor retspraksis

er fængselsophold, der udmåles i år, er det 20-48 pct. af befolkningen, der forestiller sig, at der ikke vil blive anvendt ubetinget fængsel i det hele taget.

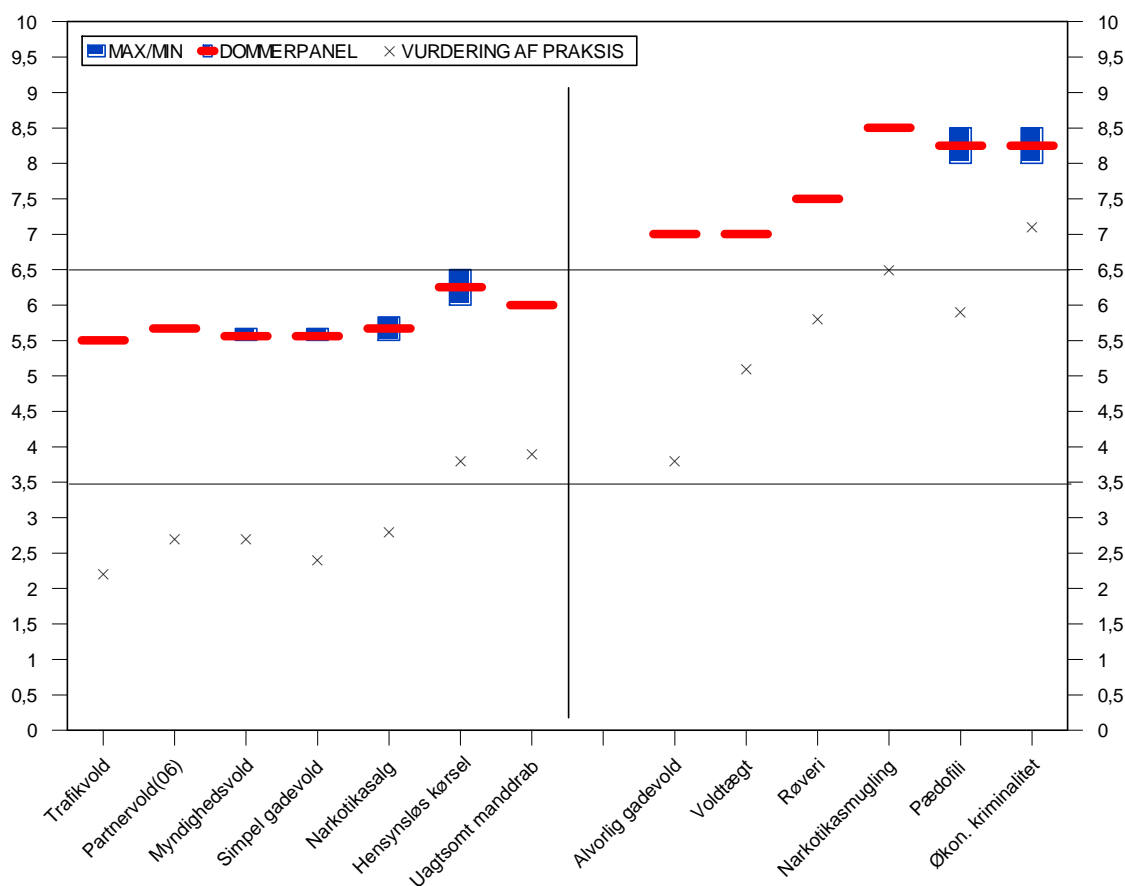
Opstilling 5.6. Procentfordelinger vedrørende befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømme i 6 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag					
	Alv. gade vold	Voldtægt	Røveri	Narkotikasmugling	Pædofili	Økonomisk kriminalitet
	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	1	3	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	7	5	3	1	7	4
Betinget fængsel (2)	34	27	19	16	21	21
Samfundstjeneste (3)	6	0	5	3	1	5
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	9	5	4	5	2	1
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)	20	16	13	15	11	5
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)	13	17	17	11	17	8
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)	6	11	17	20	17	11
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)	4	11	15	17	15	14
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)	0	4	5	6	5	18
Ubet. fængsel, 5 år – (10)	0	1	2	6	4	13
I ALT	100	100	100	100	100	100
n =	673	302	666	316	661	663
GMedian	3,8	5,1	5,8	6,5	5,9	7,1

Igen tegner der sig et billede af, at det ikke blot er straffene i enkelte sager, hvis strenghed undervurderes, men at det er selve straffeniveauet, fordi der er omtrent sammen rangorden

mellem sagerne med hensyn til, hvor streng retspraksis er og hvad befolkningen forestiller sig, jf. opstilling 5.7.

Opstilling 5.7. Befolkningens forestillinger om, hvordan domstolene ville dømme i 13 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet, sammenholdt med dommerpanelernes vurdering af retspraksis (GMedianer).

At befolkningen i væsentligt omfang og i væsentlig grad undervurderer domstolenes strenghed, i hvert fald inden for det område, hvor der anvendes ubetinget frihedsstraf, og tilsyneladende uanset forbrydelsens og forbryderens karakter, viser sig ingeniende at være et specifikt dansk fænomen. Det genfindes således også i andre samfund, herunder samfund med ganske anderledes straffniveauer end det danske. I 2003 sammenfattede den canadiske forsker Julian V. Roberts og den engelske forsker Mike Hough hovedresultaterne af den

internationale forskning på følgende måde (Roberts, Stalans, Indermaur, & Hough, 2003, s. 25):³⁴

“Surveys have been conducted on public knowledge of punishment trends. We summarize some of these findings here. Several selection criteria have been applied. First, we include only representative, large-scale surveys of the public. Second, we include surveys conducted in at least two countries. Third, we include only issues in which the views of the public have been compared to verifiable statistics, in other words, questions to which there is a “right” and “wrong answer.” The public

- have little accurate knowledge of statutory sentencing; few people, for example, know which offences carry a minimum penalty or have any idea of the severity of these mandatory minima;
- know little about the many sentencing alternatives (such as probation and community service) and focus exclusively on imprisonment when thinking about sentencing;
- underestimate the severity of maximum penalties;

The public also

- underestimate the severity of sentencing practises (e.g., the incarceration rate for specific offenses);
- overestimate the percentage of offenders released on parole;
- overestimate the proportion of prison terms served in the community on parole
- overestimate the percentage of parolees who will reoffend while on parole.”

I en anden oversigt, der er udarbejdet af “The Sentencing Project” i Washington, D.C., USA, sammenfattes resultaterne af forskningen på området i bl.a. følgende punkter (The Sentencing Project, 2000):

---

³⁴ Det angives her, at de primære kilder til denne opsummering er: J. Mattinson & C. Mirrlees-Black: *Attitudes to crime and criminal justice: Findings from the 2000 British Crime Survey*. Home Office, London, 2000; Mike Hough & Julian v. Roberts: “Attitudes toward punishment: Findings from the British Crime Survey”, *Home Office Research Study no. 179*, Home Office, Research and Statistics Directorate, London, 1998; A. Doob & Julian V. Roberts: “Public punitiveness and public knowledge of the facts: Some Canadian Surveys”, i Nigel Walker & Mike Hough (red.): *Public Attitudes to Sentencing: Surveys from Five Countries*. Gower, Aldershot, 1988; Julian V. Roberts: *Public knowledge of crime and justice: An inventory of Canadian Findings*, Department of Justice Canada, Ottawa, 1994; D. Indermaur “Public perceptions of sentencing in Perth, Western Australia”, *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 20, 1987, s. 163-183.

- The public consistently misjudges trends in crime
- The public tends to underestimate the severity of sentencing³⁵
- Public attitudes are strongly influenced by mistaken beliefs³⁶
- Public opinion is more complex than policymakers assume³⁷
- Policymakers do not accurately perceive public opinion³⁸
- Public support for rehabilitation is greater than political rhetoric would indicate
- Public embraces alternative sentencing options when offered
- Numerous studies in recent years have established that the better educated people are about the issue, the more supportive they are of alternative sentencing
- People acknowledge that the flexibility allowed by sentencing alternatives makes for a more just system
- Public support for addressing crime through social intervention is very strong.”

---

³⁵ Der gives her følgende eksempel: ”A 1997 survey conducted by the Florida Department of Corrections revealed that Florida residents assumed inmates served on average 40% of their original sentence, while in actuality inmates are expected to serve 85% of their original sentence.” (Corrections Journal, *Florida Department Survey Resident’s Views on Its Prisons*, 7. august, 1997, s. 5-6).

³⁶ Der gives her følgende eksempel: “A 1994 survey on public opinion about crime and corrections in Oregon conducted by Doble Research Associates showed that citizens believed half of those convicted of violent crime are not incarcerated, and also that large numbers of both violent and non-violent prisoners are released early due to prison overcrowding. In stark contrast to these beliefs, data from Oregon Criminal Justice Council shows that of all convicted offenders, violent and non-violent, 77% receive jail or prison time, while none are released early due to prison overcrowding (Doble Research Associates, Inc., *Crime and Corrections: The Views of the People of Oregon*, april 1995, s. 5).

³⁷ Der gives her følgende eksempel: ”A study of Ohio residents conducted in 1995 revealed that while a majority of respondents indicated they were in favour of passing three-strikes law, when they were confronted with specific situations, only a small minority believed a life sentence was appropriate for the described offender. While 88% of the respondents expressed strong or moderate support for three-strikes laws, 95% favored allowing exceptions in one or more instances.(Brandon K. Apllegate *et al.*: “Assessing Public Support for Three-Strikes-and You’re-Out Laws: Global versus Specific Attitudes”, *Crime & Delinquency*, vol. 42, no. 4, oktober 1996, s. 522-529). Three-strikes law requires mandatory twenty-five year or life sentences for any previously convicted felon on a third conviction. While the covered offenses vary by state, this research sought responses to a hypothetical three-strikes law based on pending legislation in Ohio at the time. Covered offenses were primarily violent, but also included burglary and attempted burglary.)

³⁸ Der gives her følgende eksempel: ”For example, a 1985 study by the Michigan Prison and Jail Overcrowding Project revealed that policymakers, when asked to estimate public support for alternative sentencing, grossly underestimated this support to be 12%, compared to the actual level of 66% (Patricia M. Clark: *Perception of Criminal Justice Surveys. Executive Summary*, Michigan Prison and Jail Overcrowding Project, 1985). Det anføres videre: “The Survey revealed that decisionmakers ‘overestimated the proportion of all crime that is violent or person-related.’ This kind of information suggests that policymakers are misinformed in ways that may bias them against alternative sentencing and reforms which reduce reliance on incarceration.”

Det tilsyneladende universelle i tendensen til at undervurdere ikke blot domstolene, men også retssystemets stregthed i det hele taget, tyder på, at vi mere end konkret viden har at gøre med en generel holdning, der så at sige er en del af eller en tvillingeholdning til retsfølelsen: Ønsket om strengere straffe og ønsket om at straffenes indhold bliver hårdere. Selv for jurister kan det være svært at finde frem til retspraksis på et bestemt område, bortset fra de helt takstbestemte områder som f.eks. bødestraffene for hastighedsoverskridelser. Det er således ikke så mærkværdigt, at almindelige mennesker har særdeles svært ved nå frem til viden om, hvornår der anvendes fængselsstraf og i givet fald i hvor lang tid. Det må bero på usystematiske indtryk og ”fornemmelser”. I en sådan situation kommer almene holdninger til at spille en stor rolle. Det almindelige indtryk, der øjensynligt har bundfaldet sig hos mange i moderne samfund er, at der ikke rigtig sker noget: At man i hvert fald ikke kommer ind og sidde, og hvis man gør det, er det for en (meget) kort tid. Det er det ”image” domstolene og straffesystemet får i moderne samfund – uanset hvad der faktisk foregår.

Vi ved for lidt om betydning af medier og den måde dagsordenen bliver sat i det politiske liv. Måske er der en tendens til, at medierne på mange forskellige måder mere orienterer sig mod belysningen af sager, hvor der ”straffes for lidt” – og at dette bidrager til befolkningens oplevelse af, ”at der ”ikke rigtig sker noget”. Måske er de enkeltsager, der tages op i det politiske liv, eksempelvis som baggrund for netop en diskussion af straffniveau, i højere grad sager, hvor politikerne mener, at der ”straffes for lidt” end sager, hvor politikerne mener, at der ”straffes for meget”. Den generelle politiske, og derved også mediemæssige (eller er det omvendt?) dagsorden de seneste 10-20 år i Danmark, som de fleste andre steder i verden, har jo i hvert fald været, at der ikke straffes hårdt nok ved domstolene, jf. den tidligere omtale heraf.

Uanset hvad årsagen og baggrunden er for den udbredte uvidenhed om, hvordan de hårdeste indgreb fra fællesskabets side – i særdeleshed fængselsstraffen – anvendes, er det et demokratisk problem, og derved en væsentlig samfundsmæssig udfordring. Befolkningens retsfølelse er uinformeret: Folkeflertallet ønsker strengere (fængsels)straffe - men langt de flestes forestillinger om, hvordan der straffes, er forkerte. I meget betydelig grad undervurderer folkeflertallet i markant grad, hvor ofte fængselsstraffen anvendes og hvor lang den i givet fald udmåles til at være i konkrete sager.

6. Danskernes retsfornuft

Mens der er foretaget ganske mange målinger, indenlands som udenlands, af befolkningens retsfølelse med hensyn til straf, finder der mærkværdigvis meget få undersøgelser af befolkningens retsfornuft, det der sommetider også omtales som den ”informerede retsfølelse”: Holdningen til, hvordan man synes, der skal straffes/reageres over for en forbrydelse, når der foreligger beskrivelser af forbrydelsens karakter, forbryderen og indholdet og karakteren af de straffe eller andre reaktioner, der kan komme på tale – samt tid til at overveje sin holdning på dette grundlag.

Pionerarbejdet med hensyn til at forsøge at afdække danskernes retsfornuft er foretaget af Berl Kutchinsky i form af en lille undersøgelse i København. Denne undersøgelse viste, at mens der på generelle spørgsmål om straffenes strenghed var mange, der gav udtryk for, at de mente, at straffene var for strenge, så var der på noget mere konkrete spørgsmål om særlig økonomisk bistand og anvendelse af flere betingede domme ”en ikke helt ringe venlighed over for lempelse af straffene” (Kutschinsky, 1970, s. 72). Kutchinsky forelagde svarpersonerne to konkrete sager på bånd. I begge sager fremtrådte de anklagede som ganske sympatiske personer, ingen af dem var tidligere straffet, og der var diverse formildende omstændigheder. I den ene sag, der omhandlede arbejdspladstyveri, gengav båndet (10 min.) politiafhøringer i sagen. Man hørte direktøren, der havde indgivet politianmeldelsen, dernæst arbejdsformanden og til sidst en af arbejderne, der tilstod at have fjernet metalaffald fra fabrikken og solgt det. I 1962 var retspraksis i en sådan sag betinget dom, som også 37 pct. af svarpersonernes syntes skulle være straffen. 7 pct. ville frifinde, 33 pct. give bøde, 10 pct. hæftestraf og de resterende 13 pct. ubetinget fængselsstraf. Den anden sag var en voldssag, hvor retspraksis dengang – som i øvrigt også i vore dage – var en ubetinget frihedsstraf. På båndet (15 min.) blev der beskrevet en ung mand, der stod anklaget for at have slået en beruset kammerat i ansigtet en sen aften uden for en restaurant. I faldet pådrog kammeraten sig et kraniebrud, og der opstod lammelser. Slagsmålet fandt sted efter et skænderi, hvorunder kammeraten bl.a. havde fornærmet anklagedes forlovede. Det viste sig, at kun 18 pct. ville idømme ubetinget frihedsstraf. 23 pct. ville idømme en betinget dom, 9 pct. en hæftestraf, 27 pct. bøde og hele 23 pct. ville frifinde.

Ved to senere undersøgelser, hvor oplysningsgraden har været betydeligt mindre end i Kutchinsky's undersøgelse – beskrivelser ved hjælp af enkelte stikord eller højst et par linjer – har det vist sig, at befolkningens holdninger kan gå begge veje i forhold til den juridiske retspraksis såvel mellem forskellige forbrydelseskategorier som for sager inden for samme forbrydelseskategori. Den ene er den tidligere omtalte undersøgelse fra 1974, hvor svarpersonerne var et repræsentativt udsnit af indbyggerne i en større dansk provinsby. Her skulle man tage stilling til, om man syntes en foreslået straf var for mild, for streng eller tilpas. Uoplyst for svarpersonerne var, at den foreslåede straf var identisk med retspraksis. Hovedparten af svarpersonerne ville dømme mildere end domstolene i tre sager: I en sag om en tobaksarbejder, der havde stjålet fra sin arbejdsplads (retspraksis: 30 dages ubetinget fængsel), en sag om en kontomedarbejder, der havde foretaget underslæb over for sin arbejdsplads (retspraksis: 3 mdr. ubetinget + 3 mdr. betinget) og en 18-årig, der havde begået vold under en fest (retspraksis: 14 dages hæfte). Strengere ville man dømme i en sag, om en mejeribestyrer, der havde begået bedrageri (retspraksis: 8 mdr. betinget), en forretningsindehaver, der ligeledes havde begået bedrageri (retspraksis: 9 mdr. betinget), og en 32-årig mand der havde begået vold mod et barn (retspraksis: 60 dages hæfte) (Balvig, 1978, s. 161).

Den anden undersøgelse, som gennemførtes i 1997, har et stort antal svarpersoner, og svarene kan betragtes som repræsentative for hele den voksne danske befolkning (Goul Andersen, 1998). Der var i alt ti sager, der skulle bedømmes af svarpersonerne, i de fleste tilfælde (syv) sager, hvor retspraksis var betinget dom eller bøde.

I to af sagerne ville flere af svarpersonerne idømme en *strengere* end en mildere dom i forhold til retspraksis. Det drejede sig i begge tilfælde om 17-åriges tyveri af bil, men sagerne adskilte sig ved, at det i det ene tilfælde var en førstegangsovertræder (retspraksis: bøde under 2.000 kr.), mens det i det andet tilfælde var en tredjegangsovertræder (retspraksis: betinget dom). Der var dog i begge tilfælde få eller forholdsvis få (4 pct. og 19 pct.), der ville idømme biltyven ubetinget fængselsstraf. En stor del af svarpersonerne ville idømme enten en betinget dom eller samfundstjeneste (43 pct. ved førstegangsovertræderen og 58 pct. ved tredjegangsovertræderen).

I én af sagerne, en sag om butikstyveri (retspraksis: bøde under 2.000 kr.), var der stor *overensstemmelse* mellem retspraksis og befolkningens holdning til, hvordan man syntes, der burde straffes.

I de resterende syv sager var der flere af svarpersonerne, der ville idømme en *mildere* straf end domstolene, end der var svarpersoner, der ville idømme en strengere straf. Det var således tilfældet i en sag om sort arbejde (retspraksis: bøde > 2.000 kr.) , en sag om civil ulydighed (retspraksis: bøde < 2.000 kr.), og en sag om graffitimaling (hvor det anvendte dommerpanel dog ikke var helt enig i vurdering af retspraksis). To sager handlede om villaindrud, hvor det i det ene tilfælde var en førstegangsinbrudstyv (retspraksis: betinget dom), mens det i det andet var en erklæret narkomisbruger, der gentagne gange tidligere havde været straffet for lignende indbrud (retspraksis: betinget fængselsstraf). I førstegangstilfældet ville 32 pct. dømme mildere end domstolen, 28 pct. strengere (14 pct. ville idømme ubetinget fængselsstraf). I flergangstilfældet ville kun 38 pct. dømme på samme måde som domstolene, dvs. ubetinget fængsel, mens – sammenlignet med svarene for de andre sager – usædvanligt mange ville idømme ”anden straf”, hvilket formentlig især er mennesker, der har hæftet sig ved, at der var tale om en narkotikamisbruger, og som primært ville pege på behandling. I en sag om brugstyveri af en cykel ville 40 pct. straffe mildere end retspraksis (som var en bøde < 2.000 kr.) og kun 13 pct. strengere. En sag om arbejdspladstyveri (ting fra en byggeplads til en værdi af ca. 1.000 kr.) mente et massivt flertal af de adspurgte burde afgøres helt uden politiets indblanding eller højst ved en advarsel (retspraksis: bøde). Den syvende og sidste sag, som befolkningen så mildere på end retspraksis, var en sag om vold. Den minder indholdsmæssigt en del om den sag, Kutchinsky anvendte i 1964, bortset fra at de opståede skader på offeret er mindre alvorlige: Sagsfremstillingen var følgende: ”(A) på 22 år bliver anholdt for vold uden for et værtshus. Den overfaldne har fået en del blå mærker efter slag og spark i ansigtet og på kroppen, men kunne tage hjem efter et check på skadestuen. Vidner har forklaret, at (A) mente, den overfaldne havde taget hans plads i køen. (A) havde drukket tæt og kunne næsten intet huske. Han er ikke tidligere dømt.” Kun 21 pct. af svarpersonerne ville idømme ubetinget frihedsstraf, som var retspraksis. Den største gruppe (modalprocenten) ville idømme en betinget dom, 38 pct., 10 pct. samfundstjeneste, 9 pct. bøde, 11 pct. tiltalefrafald, advarsel

eller at sagen klares uden politiindblanding og 4 pct. anden straf end de her nævnte, herunder ubesvaret. Også udfaldet i sagen om arbejdspladstyveri er helt overensstemmende med Kutschinky's måling af befolkningens retsfornuft i 1964.

I voldssagen udnyttede man i 1997 en såkaldt "split-half" teknik, hvor halvdelen af svarpersonerne blev forelagt sagen som netop beskrevet, mens der for den anden halvdel var tilføjet, at (A) var studerende ("En studerende (A)..., og "den studerende (A)".³⁹ Når tiltalte alene blev omtalt som "(A)" var det 69 pct. af befolkningen, der ønskede en mildere straf end domstolspraksis, mens det når tiltalte blev omtalt som "studerende (A)" var 81 pct. Man kan kun gisne om årsagen til denne forskel. Én mulighed er, at man har sværere ved at se en "studerende" som en "rigtig kriminel" end en person (A). Måske ser man derfor dette som i højere grad en uheldig engangforeteelse, som følgelig er mindre klandreværdig. En anden mulighed, der ligger i forlængelse af de observationer, vi har gjort i de aktuelt gennemførte fokusgruppeundersøgelser er, at befolkningens fokus i høj grad er af nyttemæssig karakter, og et man er optaget af at mindske de opståede/konstaterede skader for alle parter og at mindske risikoen for fremtidig kriminalitet. For en "studerende" kunne en fængselsstraf i højere grad ses som skadelig for den dømte på længere sigt end for "(A)". Også reaktionerne på villaindbrudstyven, der var narkoman, tydede jo på en stærk fokusering hos mange på det nytteorienterede.

---

³⁹ Samme teknik blev anvendt i sagerne om butikstyveri og cykeltyveri, men her således at "han" blev erstattet med "hun". I butikstyverisagen viste der sig at være 15 pct., der ville straffe mildere end domstolene, når gerningspersonen var en mand, mens det var 26 pct., når gerningspersonen var en kvinde. Tendensen var helt tilsvarende i cykeltyverisagen: 35 pct. ville straffe mildere end domstolene, når cykeltyven var en mand, mens det var 45 pct., når gerningspersonen var en kvinde. Tendensen til åbenbart at se mildere på lovovertrædelser begået af kvinder end mænd er også konstateret i en tidligere undersøgelse, foretaget blandt studerende på et kollegium (Lillegaard, 1995, jf. Balvig, 1995, ss. 34-35). 67 pct. ville idømme en mand ubetinget frihedsstraf for vold, mens dette kun var tilfældet for 20 pct. for den samme handling, når gerningspersonen blev omtalt som en kvinde. En anden sag handlede om indbrud. Her ville 51 pct. idømme ubetinget frihedsstraf, når det var en mand, over for 25 pct. når gerningspersonen var en kvinde. I en tredje sag, som omhandlede en 43-årig bogholder og regnskabschef i et større firma, der havde begået underslæb for 5,5 mill. kr., gjorde det ingen forskel, om bogholderen var en mand eller en kvinde. De udmålte straffe havde dog en tendens til at være lidt længere, når bogholderen i sagsfremstillingen blev omtalt som en mand. Mest bemærkelsesværdigt var det, at 13 pct. af de adspurgte bemærkede, at de mente kvinden burde have psykologisk eller psykiatrisk behandling, mens kun 2 pct. kom på denne tanke i forhold til, når det var en mand.

Vi har tidligere peget på retsfølelsens evolutionspsykologiske baggrund, der på sin side er influeret af kulturelle påvirkninger, der bl.a. giver sig udslag i en tæt sammenhæng mellem retsfølelse og politisk overbevisning. Et af de mest bemærkelsesværdige resultater i 1997-undersøgelsen er påvisningen af, at retsfornuften dels ikke kan afledes af retsfølelsen – hvilket er identisk med hvad Kutchinsky fandt i 1964 – og dels langt hen ad vejen *ikke* har sammenhæng med politisk overbevisning eller generelle og principielle moralske holdninger. Goul Andersen skriver herom (Goul Andersen, 1998, s. 391-392):

”Man kunne tro, bedømmelsen af sanktionernes størrelse ville følge borgernes moral, således at de mere ”moraliske” ville straffe strengere, og de mindre ”moraliske” ville straffe mildere. Overraskende nok synes dette faktisk ikke at være tilfældet. Vi har forsøgt at danne skalaer for stregheden i almindelighed og for tilbøjeligheden til at ville uddele fængselsstraffe. Men det samvarierer ikke systematisk med moralen – eller kun i ringe grad. Det samme kan siges om de sociale variationer: Der er ingen klar tendens til, at de ældre vil straffe hårdere end de unge, at storbyboere vil straffe mildere end landsbyboere, etc. Mere overraskende finder vi ikke engang en sammenhæng med skole- og erhvervsuddannelse, når det gælder strafudmåling i konkrete situationer. De eneste signifikante forskelle er mellem mænd og kvinder, hvor mænd er lidt mere til hårde straffe end kvinderne; forskellen er dog meget beskedent ... I lyset af den retspolitiske diskussion kan det også være interessant at se, om der er nogen forskel mellem partierne. Det viser sig faktisk at være tilfældet, men forskellene er netop meget små, når det kommer til konkrete situationer.”

I sagen om vold, fandtes der ikke nogen signifikant sammenhæng mellem, hvor strengt man ville dømme, og partipolitisk holdning i det hele taget. Goul Andersen kommenterer dette på følgende måde (Goul Andersen, 1998, s. 392):

”Ikke mindst de beskedne partipolitiske forskelle er bemærkelsesværdige: Politikere og borgere på venstre og højre fløj i dansk politik kan tordne mod hinanden om retspolitiske principper, men når de skal træffe konkrete afgørelser, er de – næsten – enige. Og mere generelt kan mere moralske og mere moralsk ”afslappede” mennesker diskutere, hvor slemt det står til med moralen i samfundet, men stillet ansigt til ansigt med konkrete sager synes deres indstilling at være stort set ens. Det er usikkert, hvor langt perspektiverne rækker – det ville kræve en nærmere undersøgelse at fastslå – men faktisk ser det umiddelbart ud til, at der hersker en slags ”konkret fornuft”, som i meget vid udstrækning er fælles gods for borgerne i det danske samfund på tværs af alle skel, når de skal forholde sig *konkret* til spørgsmål om forbrydelser og straf.”

Den fjerde og seneste undersøgelse forud for de aktuelt gennemførte undersøgelser af befolkningens retsfornuft baserer sig som 1997-undersøgelsen på repræsentative

befolkningsudsnit. Den omfatter kun befolkningens holdning til en enkelt sag, et indbrudstyveri, men er til gentaget gennemført to gange, henholdsvis i 2000 og 2005, begge gange i forbindelse med de såkaldte ICVS-undersøgelser.⁴⁰ Sagsfremstillingen var her følgende: Man kan jo have forskellig opfattelse af, hvilke straffe lovbrydere bør have. Lad os som et eksempel tage en mand på 21 år, som for anden gang er fundet skyldig i indbrud. Denne gang har han stjålet et farve-tv. Hvilken af de straffe, jeg nævner nu, kan efter Deres mening være passende?”. Sagsfremstillingen minder en del om den, der blev anvendt i 1997-undersøgelsen, men er ikke fuldstændig identisk. Den største forskel er, at der i 2000/2005 ikke siges noget om eventuelle narkotikaproblemer. På den baggrund kunne man umiddelbart forvente, at relativt flere ville gå ind for ubetinget fængselsstraf i 2000/2005-undersøgelserne end i 1997-undersøgelsen. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Hvor det i 1997 var 38 pct., der ville idømme ubetinget fængselsstraf, var det i 2000 20 pct. (Balvig, 2001, s. 6) og i 2005 19 pct. (Van Dijk, 2008, s. 379). I begge år er det først og fremmest samfundstjeneste, som en stor del af befolkningen, synes burde pådømmes i sådan en sag.

I modsætning til en række andre lande er der altså ikke noget der tyder på, at den danske befolkning er blevet strengere eller mere punitiv i sin holdning til, hvordan man burde straffe en recidiverende indbrudstyv. Samtidig placerer den danske befolkning sig i så henseende blandt de mindst punitive befolkninger i verden. Af de 75 lande, hvori undersøgelserne er gennemført, befinder den danske befolkning sig i den femtedel af disse, hvor mindre end 20 pct. ville idømme en ubetinget frihedsstraf. Den danske befolkning er her i selskab med dels den finske befolkning, hvor kun 13 pct. ville idømme ubetinget frihedsstraf, og den islandske hvor 18 pct. ville gøre det. I Norge var det 24 pct. af befolkningen og i Sverige 28 pct. Mediantallet er ca. 40, dvs. at i halvdelen af de undersøgte lande er der mindre end 40 pct., der ville idømme ubetinget frihedsstraf og i den anden halvdel mere end 40 pct. I den sidstnævnte halvdel befinder bl.a. englænderne (44 pct.) og amerikanerne (47 pct.) sig. Det mest udbredte og næsten entydige ønske om at anvende ubetinget fængselsstraf i indbrudssagen fandtes i den kinesiske befolkning (84 pct.).

---

⁴⁰ ICVS står for International Crime Victim Survey.

6.1. Papirsager: Forestillinger om domstolspraksis og folk flest

De i 2006 og 2009 gennemførte undersøgelser af den danske befolknings retsfornuft er ikke blot de i skrivende stund *nyeste*. Det er også de undersøgelser, hvor man har belyst holdningen til *flest forskellige sager*, og til de *mest alvorlige sager*. Sagerne kan ikke i traditionel forstand hævdes at være *sagsrepræsentative*, men de er i vid udstrækning typiske og dækkende for et demokratisk og kriminalpolitisk særdeles centralt område: De personfarlige forbrydelser, der ifølge domspraksis straffes med en kortere (bortset fra de allerkorteste) eller længere (bortset fra de allerlængste) ubetinget fængselsstraf. De aktuelle undersøgelser udmærker sig endvidere ved, at man er tættere end tidligere ved idealet om at prøve at afdække, hvordan man ville dømme, hvis man var *oplyst om sagen, gerningspersonen og strafmulighederne i samme udstrækning som en lægdommer i en rigtig sag* – bortset fra orientering om retspraksis, bortset fra mulig påvirkning eller direkte (oplevet) pres fra professionelle – samt sidst, men ikke mindst, *tid* til at overveje sit valg.

Af opstilling 6.1.1, 6.1.2 og 6.1.5 fremgår, hvordan befolkningen ville dømme i de 13 sager, de via et postspørgeskema er blevet bedt om at tage stilling til. I alle disse sager er gerningspersonen beskrevet og omtalt som en hidtil ustraffet person. Opstillingerne 6.1.6, 6.1.7 og 6.1.10 er de tilsvarende identiske sager, men her er gerningspersonen beskrevet som en person, der inden for det seneste år forud for den aktuelle sag er blevet dømt for ligesået kriminalitet (recidivist). De anvendte strafskalaer og medianberegninger (GMedian) er nærmere beskrevet i forrige afsnit (afsnit 5). De grå felter i tabellerne og de røde/blå markeringer i figuren er dommerpanelernes bud på domspraksis i sagerne.

Opstilling 6.1.3, 6.1.4, 6.1.8 og 6.1.9 viser, hvordan befolkningen forestiller sig, at folk flest ville dømme. De mediane straffeværdier af disse forestillinger er medtaget i graferne 6.1.5 og 6.1.10 – hvor der endvidere er medtaget de mediane forestillinger om, hvordan man tror sagerne ville blive afgjort ved en domstol (jf. forrige kapitel).

Opstilling 6.1.1. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2006).

Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafik- vold	Partner -vold	Myn- dig- heds- vold	Simpel gade- vold	Nar- kotika- salg	Hen- synsløs kørsel	Uagt- somt mand- drab
	%	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	0	0	2	1	0	0	0
Bøde, komp. el.lign. (1)	31	18	22	29	10	7	9
Betinget fængsel (2)	26	26	26	31	25	17	20
Samfunds- tjeneste (3)	18	9	25	18	29	12	12
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	9	9	10	9	8	7	3
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	10	13	8	7	13	19	12
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	6	25	7	5	15	38	44
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	693	685	665	687	662	670	669
GMedian	2,3	3,1	2,5	2,2	3,0	4,8	5,0

Opstilling 6.1.2. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen ville dømme i 6 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag					
	Alv. gade vold	Vold- tægt	Røveri	Nar- kotika- smug- ling	Pædo- fili	Økono- -misk krimi- nalitet
	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	0	0	-	0	0	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	17	7	8	5	13	6
Betinget fængsel (2)	22	22	15	15	14	15
Samfunds- tjeneste (3)	9	5	9	18	3	9
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	1	3	1	2	1	1
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)	13	9	11	10	3	5
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)	13	10	9	10	6	7
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)	11	14	16	12	10	8
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)	7	15	15	10	15	19
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)	5	8	10	7	13	14
Ubet. fængsel, 5 år – (10)	2	7	6	11	22	16
I ALT	100	100	100	100	100	100
n =	625	312	632	307	639	637
GMedian	4,2	5,9	6,1	5,5	7,5	7,2

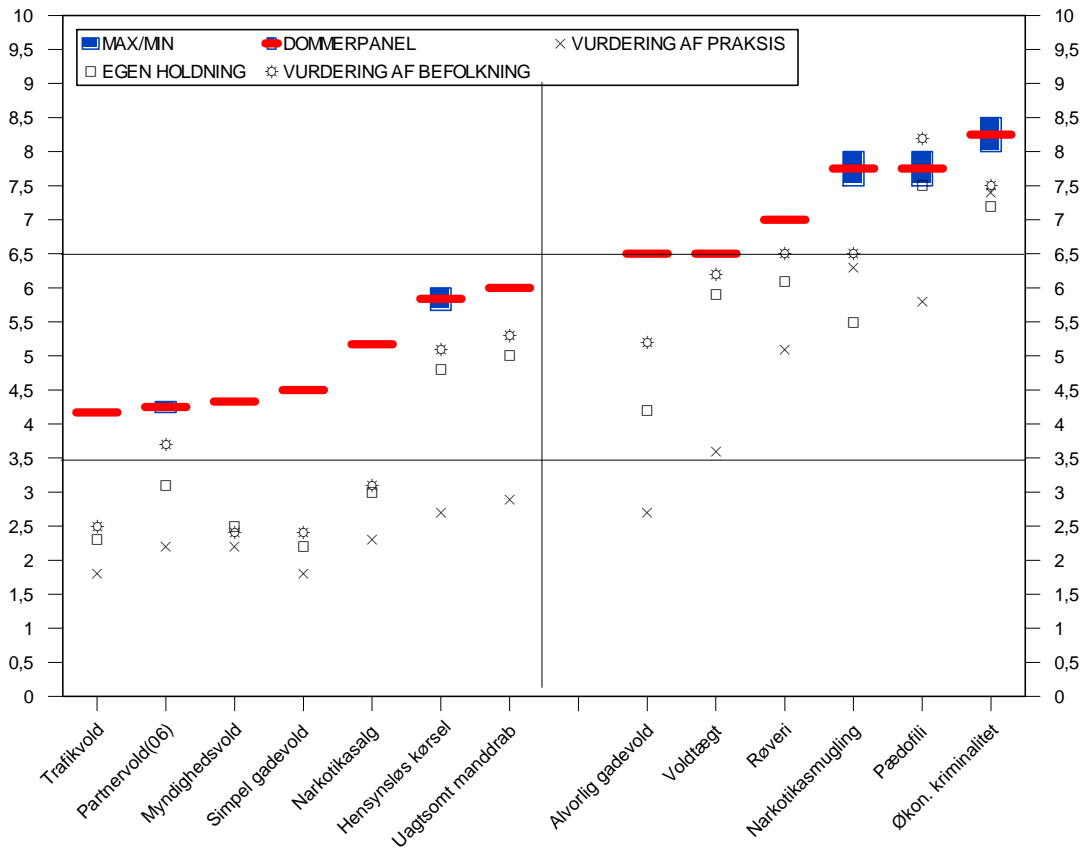
Opstilling 6.1.3. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen tror folk flest ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2006).

Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafik- vold %	Partner -vold %	Myn- dig- heds- vold %	Simpel gade- vold %	Nar- kotika- salg %	Hen- synsløs kørsel %	Uagt- somt mand- drab %
Ingen straf (0)	0	1	4	2	1	0	1
Bøde, komp. el.lign. (1)	24	13	20	21	11	7	7
Betinget fængsel (2)	31	27	33	36	30	19	18
Samfunds- tjeneste (3)	7	4	13	11	14	5	4
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	17	14	14	15	11	9	5
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	11	15	9	8	14	14	11
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	10	26	7	7	19	46	54
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	675	659	643	655	637	649	644
GMedian	2,5	3,7	2,4	2,4	3,1	5,1	5,3

Opstilling 6.1.4. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen tror folk flest ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag						
		Alv. gadevold %	Voldtægt %	Røveri %	Narkotikasmugling %	Pædo-fili %	Økono-misk kriminalitet %
Ingen straf (0)		0	1	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)		7	3	4	6	6	4
Betinget fængsel (2)		22	22	13	14	11	14
Samfundstjeneste (3)		4	2	5	5	1	5
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)		6	3	2	1	1	1
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)		16	11	13	9	3	5
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)		15	13	11	14	6	7
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)		12	13	18	14	11	12
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)		11	14	16	16	16	21
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)		5	9	11	9	13	16
Ubet. fængsel, 5 år – (10)		2	9	7	12	32	15
I ALT		100	100	100	100	100	100
n =		608	295	613	299	615	617
GMedian		5,2	6,2	6,5	6,5	8,2	7,5

Opstilling 6.1.5. Befolkningens forestillinger om, hvordan folk flest ville dømme og hvordan domstolene ville dømme, samt egne holdninger til, hvordan man synes, der bør dømmes, i 13 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet, sammenholdt med dommerpanelernes vurdering af retspraksis (GMedianer).

Opstilling 6.1.6. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2006).

Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafik- vold	Partner -vold	Myn- dig- heds- vold	Simpel gade- vold	Nar- kotika- salg	Hen- synsløs kørsel	Uagt- somt mand- drab
	%	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	0	0	1	1	0	-	1
Bøde, komp. el.lign. (1)	24	15	17	22	8	8	8
Betinget fængsel (2)	19	18	18	20	19	10	16
Samfunds- tjeneste (3)	15	6	18	16	22	8	10
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	12	9	12	14	8	4	3
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	17	18	17	13	19	15	12
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	13	33	17	14	24	55	50
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	657	671	675	649	679	679	682
GMedian	2,9	4,4	3,3	2,9	3,8	5,4	5,2

Opstilling 6.1.7. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen ville dømme i 6 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag					
	Alv. gade vold	Vold- tægt	Røveri	Nar- kotika- smug- ling	Pædo- fili	Økono- -misk krimi- nalitet
	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	-	1	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	13	7	7	3	11	6
Betinget fængsel (2)	17	15	13	16	14	19
Samfunds- tjeneste (3)	9	2	6	12	3	9
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	3	1	1	2	1	0
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)	14	8	10	6	4	7
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)	12	10	9	9	5	5
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)	11	13	15	12	9	12
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)	10	20	20	13	16	13
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)	7	12	10	13	14	14
Ubet. fængsel, 5 år – (10)	4	11	9	14	22	15
I ALT	100	100	100	100	100	100
n =	678	306	674	316	665	668
GMedian	5,1	7,0	6,7	6,6	7,6	6,8

Opstilling 6.1.8. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen tror folk flest ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2006).

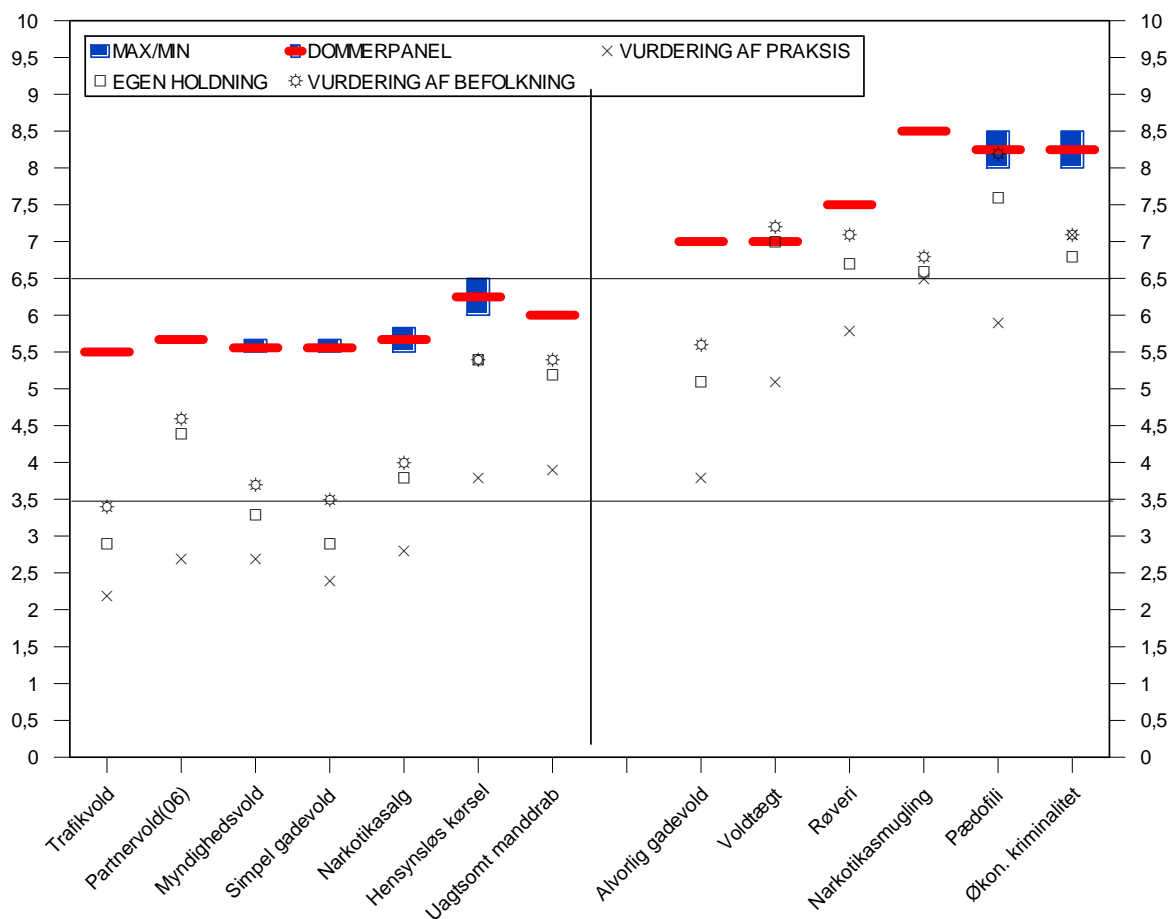
Maksimal straf valgt:	Sag						
	Trafik- vold %	Partner -vold %	Myn- dig- heds- vold %	Simpel gade- vold %	Nar- kotika- salg %	Hen- synsløs kørsel %	Uagt- somt mand- drab %
Ingen straf (0)	0	0	2	1	1	-	1
Bøde, komp. el.lign. (1)	16	11	13	10	10	7	6
Betinget fængsel (2)	27	22	21	21	21	13	17
Samfunds- tjeneste (3)	6	3	10	12	12	3	4
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	15	11	15	11	11	6	4
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	16	18	18	18	18	11	11
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	20	35	21	27	27	60	57
I ALT	100	100	100	100	100	100	100
n =	628	645	649	626	652	654	658
GMedian	3,4	4,6	3,7	3,5	4,0	5,4	5,4

Opstilling 6.1.9. Procentfordelinger vedrørende, hvordan befolkningen tror folk flest ville dømme i 7 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet (2009).

Maksimal straf valgt:	Sag						
		Alv. gade vold %	Voldtægt %	Røveri %	Narkotikasmugling %	Pædo-fili %	Økono-misk kriminalitet %
Ingen straf (0)		1	1	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)		7	4	4	2	5	4
Betinget fængsel (2)		18	17	12	13	10	19
Samfunds-tjeneste (3)		5	2	3	6	1	4
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)		4	2	2	1	2	1
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)		13	4	8	10	4	6
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)		18	10	9	11	7	8
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)		16	14	19	18	11	13
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)		9	17	21	15	15	15
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)		6	17	14	10	15	14
Ubet. fængsel, 5 år – (10)		3	12	8	14	30	16
I ALT		100	100	100	100	100	100
n =		655	295	650	306	649	643
GMedian		5,6	7,2	7,1	6,8	8,2	7,1

Opstilling 6.1.10. Befolkningens forestillinger om, hvordan folk flest ville dømme og hvordan domstolene ville dømme, samt egne holdninger til, hvordan man synes, der bør dømmes, i 13 konkrete sager, hvor gerningspersonen tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet, sammenholdt med dommerpanelernes vurdering af retspraksis (GMedianer).

Først kan man bemærke sig, at i 24 ud af de 26 sager er der en tendens til, at befolkningen vil dømme strengere, end de tror domstolene vil dømme. Dette er helt i overensstemmelse med retsfølelsen, hvor det jo viste sig, at hovedparten af befolkningen syntes, straffene i Danmark gennemgående var for milde. Ved sagen om økonomisk kriminalitet er forskellen mellem, hvad man selv mener, og hvad man tror domstolene vil gøre, ikke statistisk signifikant. Det er den derimod ved den anden undtagelse, som er indsmugling af en større mængde heroin fra Spanien, begået af en hidtil ustraffet person. Her forholder det sig omvendt: Befolkningen har en tendens til i denne narkotikasag at dømme mildere, end de tror tilfældet ville være ved en domstol.

Når tendensen er så konsistent, som tilfældet er, bliver det ikke kun de enkelte klare undtagelser, der er interessante, men også hvor stærk tendensen er for forskellige former for forbrydelser. Den største afstand mellem egne holdninger og oplevelsen af, hvordan domstolene ville dømme, findes ved sædelighedsforbrydelserne voldtægt og pædofili, uagtsomt manddrab og hensynsløs fareforvoldende kørsel i trafikken samt for partnervold og alvorlig gadevold – for partnervoldens vedkommende, især i gentagelsestilfælde. Omvendt er forskellene relativt små og i nogle tilfælde ikke statistisk signifikante ved især narkotikasmugling i gentagelsestilfælde, økonomisk kriminalitet og andre former for simpel vold end partnervold i førstegangstilfælde.

Dernæst kan man bemærke sig, at i 24 ud af 26 sager er der en tendens til, at de enkelte svarpersoner har en tendens til at ville dømme mildere, end de tror folk flest ville dømme. Med andre ord: Danskerne tenderer til at *opleve* sig som strengere end domstolene, men dog ikke så strenge som folkeflertallet. Og med endnu andre ord, og sat på spidsen: Danskerne oplever på den ene side domstolene som (for) slappe, men på den anden side oplever danskeren også en strammer-stemning i befolkningen, som man synes er at gå for langt. Ingen af de to undtagelser, som vedrører henholdsvis vold mod myndighed og hensynsløs kørsel, er signifikante afvigelser. Der findes altså i undersøgelsen ikke et eneste eksempel på, at danskerne tenderer til at opleve sig som strengere end folk flest. Til gengæld er forskellene gennemgående små og adskiller sig ikke markant fra hinanden fra sag til sag. Størst forskel findes ved alvorlig gadevold, begået af en hidtil ustraffet person.

Den samlede effekt af de to her nævnte tendenser er et billede af danskere, der systematisk har en *oplevelse* af en betydelig afstand mellem, hvordan domstolene dømmer, og hvordan man opfatter folk flest synes, der bør straffes. Denne tendens gør sig gældende i 25 af de 26 sager, idet der ikke er nogen forskel i sagen om økonomisk kriminalitet (gentagelsestilfælde). Den mediane forskel er omkring 1½ trin på de anvendte strafskalaer. Mere end to trins forskelle på strafskalaerne oplevedes ved hensynsløs kørsel og uagtsomt manddrab, ved voldtægt og pædofili samt ved alvorlig gadevold (førstegangstilfælde). Tæt ved to straffetrins forskelle oplevedes i sagen om partnervold (gentagelsestilfælde) og i sagen om alvorlig gadevold (gentagelsestilfælde).

6.2. Retssager: Hvordan vil danskerne dømmes?

Som den opmærksomme læser vil have bemærket, har vi undladt at kommentere det mest interessante i opstillingerne 6.1.1-6.1.10, nemlig hvordan danskerne selv ville dømmes sammenholdt med domstolspraksis. Det er fordi vi ved 8 af de 26 sager har et endnu bedre grundlag for at vurdere danskernes retsfornuft, og det er mest hensigtsmæssigt at opsummere også holdningerne i de øvrige 18 sager i sammenhæng hermed. Postspørgeskemaernes funktion har ikke primært været at afdække danskernes retsfornuft, men at gøre det muligt at kontrollere repræsentativiteten af fokusgrupperne. Hovedkonklusionen er, at fokusgrupperne udgør et repræsentativt udsnit af den danske befolkning mellem 18 og 74 år med hensyn til såvel de generelle holdninger til straf som med hensyn til deres holdninger i konkrete på papir beskrevne sager.

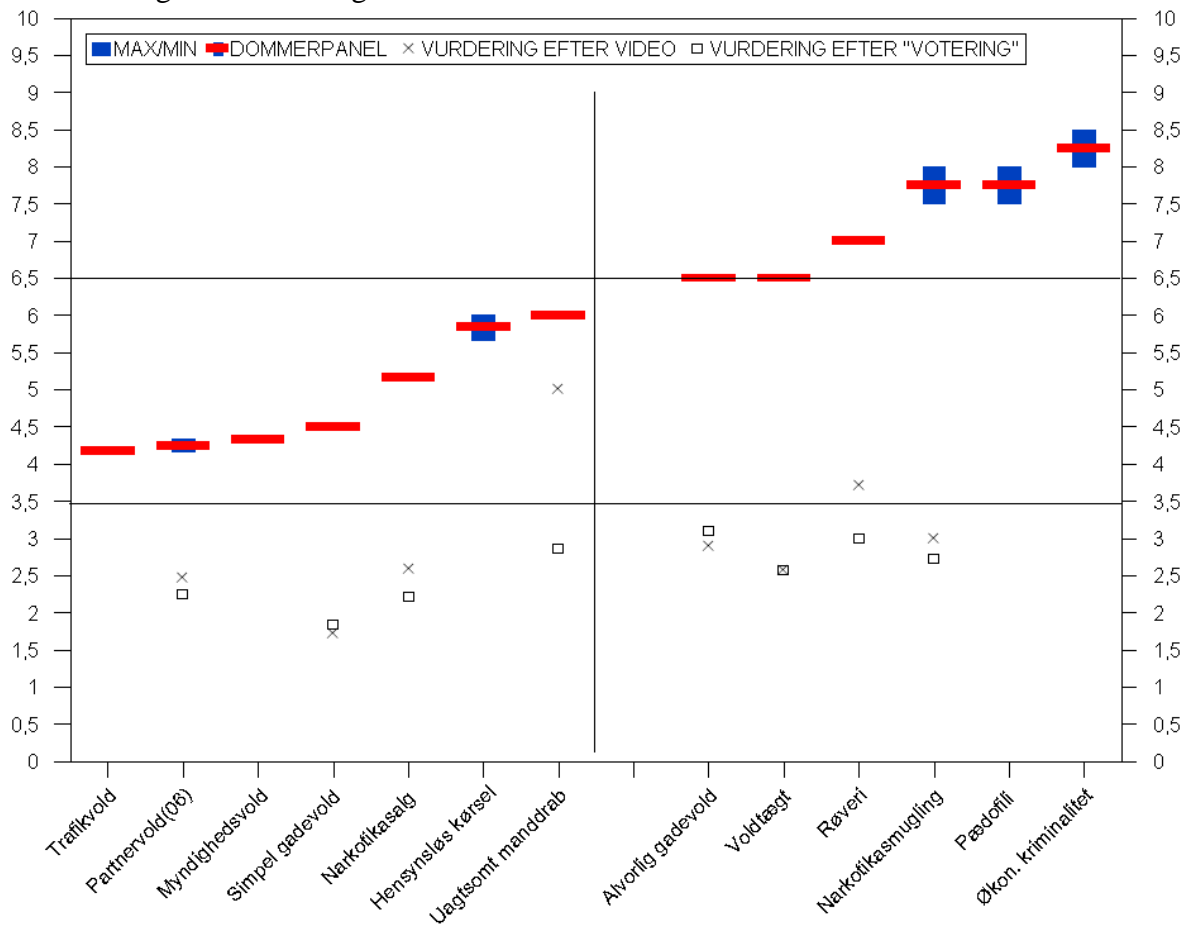
Opstilling 6.2.1. Procentfordelinger vedrørende, hvordan fokusgrupperne ville dømmes i 4 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2006).

	Partnervold		Simpel gadevold		Narkotikasalgs		Uagtsomt manddrab	
	Efter video %	Efter "votering" %	Efter video %	Efter "votering" %	Efter video %	Efter "votering" %	Efter video %	Efter "votering" %
Ingen straf (0)	4	4	7	10	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	14	-	37	30	18	21	3	10
Betinget fængsel (2)	36	71	33	30	25	43	24	40
Samfundstjeneste (3)	25	14	14	24	43	25	13	7
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	7	11	3	3	11	4	3	-
Ubet. fængsel, 2-3 mdr. (5)	3	-	3	3	3	4	13	-
Ubet. fængsel, > 3 mdr. (6)	11	-	3	-	-	4	44	43
I ALT	100	100	100	100	100	100	100	100
n =	28	28	30	30	28	28	29	29
GMedian	2,47	2,25	1,71	1,83	2,58	2,21	5,00	2,86

Opstilling 6.2.2. Procentfordelinger vedrørende, hvordan fokusgrupperne ville dømme i 6 konkrete sager, hvor gerningspersonen ikke tidligere er straffet (2009).

	Alv. gadevold		Voldtægt		Røveri		Narkotika-smugling	
	Efter video	Efter "votering"	Efter video	Efter "votering"	Efter video	Efter "votering"	Efter video	Efter "votering"
	%	%	%	%	%	%	%	%
Ingen straf (0)	-	-	-	-	-	-	-	-
Bøde, komp. el.lign. (1)	6	10	15	15	14	11	13	13
Betinget fængsel (2)	38	29	43	43	18	18	31	34
Samfundstjeneste (3)	19	19	6	6	18	43	13	22
Ubet. fængsel, < 2 mdr. (4)	9	16	-	-	-	-	-	3
Ubet. fængsel, 2-5 mdr. (5)	9	6	12	12	32	18	9	12
Ubet. fængsel, 6-11 mdr. (6)	-	10	6	12	7	3	6	-
Ubet. fængsel, 1 år – 1 år 11 mdr. (7)	16	7	12	9	4	-	19	-
Ubet. fængsel, 2 år – 2 år 11 mdr. (8)	3	3	-	-	-	-	9	13
Ubet. fængsel, 3 år – 4 år 11 mdr. (9)	-	-	3	-	7	7	-	3
Ubet. fængsel, 5 år – (10)	-	-	3	3	-	-	-	-
I ALT	100	100	100	100	100	100	100	100
n =	32	31	33	33	28	28	32	32
GMedian	2,89	3,09	2,56	2,56	3,71	3,00	3,00	2,72

Opstilling 6.2.3. Fokusgruppedeltagerne holdning til, hvordan de ville dømme i 8 sager, efter at have set video og efter ”votering”.

Af opstillingerne 6.1.5, 6.1.10 og 6.2.3 fremgår det, at hovedparten af danskerne ikke i en eneste af de 26 sager ville idømme en straf, der var strengere end den faktiske retspraksis, hvad enten det så var ud fra sagerne beskrevet forholdsvis kort på papir eller baseret på overværelse af sagerne på video. I 24 af de 26 sager er befolkningen gennemgående mildere i deres holdninger end retspraksis.

6.2.1. Sædelighedsforbrydelser

I 2 af de 26 papirsager er tyngden i befolkningens holdninger (medianen) sammenfaldende med retspraksis. Det drejer sig i begge tilfælde om sædelighedsforbrydelser, henholdsvis pædofili i førstegangstilfælde og voldtægt i gentagelsestilfælde. Pædofili er den af de medtagne forbrydelser i undersøgelserne, som befolkningen ser relativt strengest på. Ved

pædofili i flergangstilfælde og voldtægt i førstegangstilfælde er hovedparten af befolkningen noget mildere end retspraksis, men ikke meget (i papirsagerne omkring et halvt straffetrin på den anvendte strafskala). Holdningen til, hvordan der skal dømmes i pædofilisagerne samt ved voldtægt i gentagelsestilfælde kan vi i den gennemførte undersøgelse ikke komme nærmere end papirsagerne, mens voldtægt i førstegangstilfælde tillige også er belyst ud fra, hvordan man ville dømme ved en retssag. Her viser det sig (opstilling 6.2.2 og 6.2.3), at i denne sag, hvor retspraksis er 1 års ubetinget fængsel, ville hovedparten af befolkningen ikke idømme ubetinget frihedsstraf overhovedet (median 2,6). 6 pct. ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mere end 1 år, 12 pct. på 1 år (svarende til retspraksis) og 18 pct. en ubetinget fængselsstraf på mindre end et år. Tilbage bliver 64 pct., der ikke ville idømme en ubetinget frihedsstraf, men – for de flestes vedkommende, 43 pct. – en betinget frihedsstraf, 15 pct. en bøde, økonomisk kompensation, konfliktråd eller behandling og 6 pct. samfundstjeneste. Man er således betragteligt mildere i sin holdning, når sagen skal bedømmes under omstændigheder, der tilnærmelsesvis svarer til at fungere som lægdommer i en rigtig retssag, end når den bedømmes ud fra et forholdsvis kortfattet resumé på papir.

6.2.2. Økonomisk kriminalitet

Af de 26 sager har det været dommerpanelets vurdering, at vi ved en domstol ville få den strengeste straf i sagen om økonomisk kriminalitet (førstegangstilfælde) eller i hvert fald en strenghed i straffen der lå på niveau med de i øvrigt strengest pådømte (gentagelsestilfælde). Ved sagerne om økonomisk kriminalitet skal man være opmærksom på, at gentagelsestilfældet her ikke implicerer en tidligere dom for økonomisk kriminalitet, men alene, at den tiltalte tidligere har fået en alvorlig advarsel i den bank, vedkommende var ansat i. Dommerpanelet har vurderet, at dommen ville blive tilnærmelsesvis den samme med og uden denne advarsel, og vi finder heller ikke nogen statistisk signifikant forskel med hensyn til, hvordan danskerne synes, der bør dømmes.

Danskernes synes, at den forbrydelse af alle de belyste, der skal straffes hårdest, er pædofili, men økonomisk kriminalitet følger lige herefter, og i førstegangstilfældene er der ikke nogen statistisk signifikant forskel. Som ved langt de fleste af sagerne er tyngden i

danskernes holdning dog noget mildere end retspraksis, dvs. en noget kortere fængselsstraf. Samtidig er det påfaldende, hvor store forskelle, der eksisterer med hensyn til, hvordan man synes, der skal dømmes i sagerne om økonomisk kriminalitet. Retspraksis er 2½-3 års ubetinget fængsel. Medianen i befolkningens holdninger placerer sig omkring knapt 2 års ubetinget fængsel, men 30 pct. ville slet ikke idømme en ubetinget fængselsstraf, og andre 30 pct. ville idømme en ubetinget frihedsstraf på 3 år eller mere. Som tidligere nævnt gør der sig den særlige tendens gældende ved økonomisk kriminalitet, at befolkningen her gennemgående personligt ville dømme noget mildere, end de tror ikke blot folk flest, men også domstolene ville dømme. Dette kan vel kun fortolkes som et ønske om at reducere længden af frihedsstraffene noget i disse sager. Sagerne om økonomisk kriminalitet er alene blevet belyst ved befolkningens pådømmelse i papirsager og ikke ved retssager.

6.2.3. Narkotikakriminalitet

Der er fire sager om narkotikakriminalitet, der er blevet bedømt. Henholdsvis salg af kokain på et diskotek (førstegangs- og gentagelsestilfælde) og indsmugling af et større kvantum heroin (ligeledes førstegangs- og gentagelsestilfælde). Der er i alle fire sager en klar tendens til, at tyngden i befolkningens holdninger er mildere end retspraksis.

Gentagelsestilfældene kan vi alene belyse ud fra pådømmelse af papirsagerne. Dommerpanelet vurderede sagen om salg af narkotika til i gentagelsestilfælde at ville give 3-5 måneders ubetinget fængselsstraf. 49 pct. af befolkningen ville imidlertid ikke idømme ubetinget frihedsstraf overhovedet, heraf 22 pct. samfundstjeneste. Yderligere 27 pct. ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mindre end 3 måneder. Tilbage bliver 24 pct., der ville dømme som domstolene eller strengere. Opsummerende kan man sige, at det for hovedparten af befolkningen står som et grænsetilfælde mellem ikke at anvende ubetinget fængselsstraf eller en meget kort sådan (median 3,8). Sagen om indsmugling af heroin vurderede dommerpanelet i gentagelsestilfælde til ved en domstol at ville give en ubetinget fængselsstraf på mindst 3 år. Det samme ville godt hver fjerde danske idømme (27 pct.), men noget flere – næsten hver tredje (31 pct.) – mente ikke, at der skulle idømmes en ubetinget frihedsstraf i det hele taget. De resterende 42 pct. mente, at der skulle idømmes en ubetinget frihedsstraf på mindre end 3 år, heraf de 25 pct. mellem 1 og 3 år og de 17 pct.

mindre end et år. Tyngdepunktet i befolkningens holdning (medianen) er en ubetinget frihedsstraf med en længde på omkring en tredjedel af retspraksis.

Ved førstegangstilfældene peger tendenserne for papirsagernes vedkommende i præcis samme retning som ved gentagelsestilfældene. Her bemærker man sig specielt det tidligere omtalte, at ved indsmugling af narkotika i førstegangstilfælde er befolkningen ikke blot meget mildere i deres holdning end retspraksis – de *tror* her også, at de er mildere end domstolene, hvilket på samme måde som ved økonomisk kriminalitet må fortolkes som et ønske om at reducere straffenes strengthed i disse sager. Ved førstegangstilfældene kan vi tillige belyse befolkningens holdning som ”dommere” i retssager, jf. opstilling 6.2.1, 6.2.2 og 6.2.3. Dommerpanelet har vurderet, at retspraksis i sagen om salg af narkotika i førstegangstilfælde er 80 dages ubetinget fængsel. Heroverfor står, at hele 86 pct. af fokusgruppedeltagerne efter at have set sagen på video ikke ville idømme en ubetinget fængselsstraf, men fortrinsvis samfundstjeneste. Kun 3 pct. ville idømme samme straf som domstolene, og ikke en eneste en strengere straf. De resterende 11 pct. ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mindre end 2 måneder. Sagen om indsmugling af narkotika vurderede dommerpanelet til ved en domstol at ville koste 2-2½ års fængsel. Det ville mindre end hver tiende (9 pct.) af befolkningen idømme, og igen var der ikke en eneste, der ville dømme strengere end domstolene. Hovedparten – 57 pct. – ville ikke idømme ubetinget frihedsstraf overhovedet, og i stedet – fortrinsvis – en betinget dom. Af fokusgruppemøderne fremgik det, at man især forestillede sig en betinget dom med et vilkår om at følge en ambulans behandling. 15 pct. ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mindre end 1 år og 19 pct. en ubetinget fængselsstraf på mellem 1 og 2 år. I såvel sagen om salg af narkotika som om indsmugling kan man se, at der sker en forskydning i endnu mildere retning, når folk efter at have set filmen om sagen efterfølgende får mulighed for at diskutere (”votere”) den. De 86 pct., der i sagen om salg af narkotika ikke ville idømme ubetinget fængselsstraf, bliver til 89 pct. I sagen om indsmugling af narkotika er de tilsvarende procenter 57 og 69. Her kommer vi altså op på, at mere end 2 ud af 3 danskere ikke ville idømme ubetinget frihedsstraf i en sag der ellers ved de danske domstole står til 2-2½ års ubetinget fængsel.

Det synes at kunne konkluderes, at der ved de danske domstole anvendes fængselsstraf (af en længde), som er endog meget langt fra at have dækning i, hvordan hovedparten af danskernes synes, der skal reageres i sådanne sager.

6.2.4. Farlig adfærd i trafikken

I det forslag, der i begyndelsen af 2002 blev fremsat vedrørende en lang række strafskærpelser, gjorde den daværende justitsminister sig følgende overvejelser: ”Hensynsløs og farlig adfærd i trafikken medfører ofte meningsløse dødsfald og meget alvorlige skader. Når et menneske bliver dræbt eller kommer alvorligt til skade i trafikken, er det en menneskelig tragedie for både ofret og dets pårørende.”⁴¹ Siden strafskærpelsen på dette område er der forekommet en række spektakulære og stærkt medieomtalte sager af, ledsaget af diskussion om yderligere skærpelser,⁴² eksempelvis en sag, hvor en 18-årig bilist på toppen af en bakke uden for Århus kørte ind i ni cykelryttere, et sammenstød der resulterede i to døde og fire hårdt kvæstede cyklister.

Med henblik på at få en fornemmelse af, hvordan befolkningen syntes, der burde reageres ved denne form for kriminalitet, er befolkningen blevet bedt om at dømme dels i en sag om hensynsløs kørsel og dels i en sag om uagtsomt manddrab i trafikken. Ifølge dommerpanelerne er retspraksis i de to sager omtrent den samme, og befolkningen holdninger til dem viser sig da også at være nogenlunde ensartet. Derfor skal alene sagen om uagtsomt manddrab (førstegangstilfælde⁴³) omtales nærmere her, en sag der ikke blot er blevet bedømt som papirsag, men også i forlængelse af at have overværet på film. Det uagtsomme manddrab har dommerpanelerne vurderet til ved de danske domstole at ville udløse en straf på 6 måneders ubetinget fængselsstraf. Det viser sig, at der som noget helt særligt ved denne sag ikke er større forskelle mellem, hvordan befolkningen vurderer den, om den forelægges resumeret på et stykke papir eller den forelægges filmet som retssag. I

---

⁴¹ Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven og færdselsloven (L118, fremsat den 26. februar 2002 af daværende justitsminister Lene Espersen).

⁴² Straffene på dette område er faktisk sidenhen blevet skærpet igen.

⁴³ I gentagelsestilfældet er der ikke tale om tidligere dom for uagtsomt manddrab, idet dette må antages at være meget sjældent forekommende i virkeligheden, men om tidligere en tidligere dom for ikke at have respekteret en ubetinget vigepligt.

begge tilfælde ville noget under halvdelen – 44 pct. – idømme samme straf som domstolene, eventuelt en strengere. Omkring den samme andel, 4 ud af 10, ville ikke idømme en ubetinget fængselsstraf, men – fortrinsvis – en betinget dom, og de resterende 15-16 pct. en ubetinget fængselsstraf på under 3 måneder. Af fokusgruppemøderne kan man se, at muligheden for efterfølgende at diskutere (”votere”) sagen med andre, ikke gjorde nogen synderlig forskel for størrelsen af den andel, der ville dømme som domstolene eller strengere, men at det fik de 16 pct., der ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mindre end 3 måneder, til at ”tilslutte” sig dem, der ville afgøre sagen på anden måde end ved en ubetinget frihedsstraf. Totalt var der efter ”voteringen” 57 pct., der syntes, at det uagtsomme drab i et førstegangstilfælde skulle afgøres med betinget dom, samfundstjeneste el.lign.

6.2.5. Vold mod partner

På i hvert fald to vigtige områder er vold i parforhold helt eller delvist modsætningen til gadevold. Vold i parforhold foregår oftest usynligt for offentligheden på en privat bopæl, og parterne har altid et tæt kendskab til hinanden.

I den opdeling af vold i forskellige typer, som anvendtes i betænkning nr. 1099 fra 1987 om strafferammer mv., betegnes vold i parforhold for familievold: ”Når vold mod børn udskilles som en særlig gruppe (se pkt. 5), omfatter familievold navnlig tilfælde, hvor vold udøves over for en hustru, samlever, kæreste el.lign., eventuelt en person som gerningsmanden tidligere har haft et forhold til og nu har opsagt.”⁴⁴

Det ”kerneområde”, der fremhæves i denne definition, kan vel mere præcist betegnes som partnervold eller hustruvold. ”Partnervold” har den fordel, at det er kønsneutralt og således også omfatter kvinders vold mod deres mandlige partnere. ”Hustruvold” har den fordel, at det reelt oftest netop er mænds vold mod deres kvindelige partnere, der fokuseres på – således som det også er tilfældet i den sag, vi har med i de gennemførte undersøgelser. Ulempen ved dette begreb er, at volden ikke nødvendigvis er rettet mod en hustru. Det kan også være en kæreste, samlever el. lign. Ulempen ved begge begreber er, at de ikke umiddelbart fortæller, at det også kan dreje sig om vold mod tidligere partnere/hustruer.

---

⁴⁴ S. 142.

”Vold i nuværende og tidligere parforhold” er en fuldt dækkende overskrift for de voldshandlinger, der tænkes på.

Hustruvold, som det altså drejer sig om i den belyste sag, er i Danmark kommet senere i offentlighedens fokus end gadevold. Det er der mange grunde til, herunder selvfølgelig voldens private karakter, men muligvis også, at agenda for, hvad der sættes lys på i offentligheden, har været langt mere styret og reguleret af mænd end af kvinder.

Den måde, hustruvold er kommet og er i offentlighedens søgelys på, har endvidere haft en anden karakter end gadevolden. Hvor det ”populære” fokus for debatten om gadevold i høj grad har været straf i form af et ønske om at uskadeliggøre, skræmme og behandle voldsmændene, har fokus i debatten om hustruvold for det første i højere grad været socialt og har sigtet mod at hjælpe og bistå de kvinder, der udsættes for denne form for vold. For det andet har den kriminalpolitiske del af debatten i Danmark ikke så meget været rettet mod straf som mod det eller de første led i retsprocessen, dvs. spørgsmålet om overhovedet at få voldsramte kvinder til at anmelde, dernæst få politiet til at tage anmeldelserne alvorligt og dernæst igen at finde frem til de rette virkemidler ved politiindgreb (anholdelse, ikke-anholdelse osv.).

Ikke blot i politimæssig, men også i straffemæssig henseende, er hustruvold typisk en langt mere kompliceret form for vold at reagere på end gadevold. Der mangler ofte vidner, forhistorien er ofte lang og kringlet, parternes lyst til at berette om hændelsesforløbet er ofte begrænset og ikke vedvarende, den tidsmæssige udstrækning er ofte lang osv. I bund og grund kan man vel sige, at kompleksiteten især udspringer af, at det i hustruvold er en social relation, der er i fokus, og ikke ”blot” nogle konkrete fysiske handlinger, mens dette i højere grad er tilfældet ved gadevold.

For de samme fysiske voldshandlinger forholder det sig formentlig sådan, at straffen af domstolene traditionelt er blevet udmålt på et lavere niveau end for andre former for vold, i hvert fald indtil forholdsvis nylig. I en redegørelse fra Rigsadvokaten om virkningerne af straffeskærpelserne i 2002 skrives der: ”Det må formodes, at vold i familieforhold – i hvert fald mellem parter i samlivsforhold – forud for lovændringen har medført straffe, der ligger under det niveau, der har været anvendt for tilsvarende vold i andre relationer. Baggrunden for disse lavere straffe er oftest, at vold over for en samlever udøves som en reaktion i

anledning af sårede følelser, jalousi eller en længerevarende uoverensstemmelse.”⁴⁵ I samme redegørelse anføres det, at strafudmålingerne generelt i sager vedrørende familievold er meget konkret begrundede, og at der navnlig i denne form for sager lægges betydelig vægt på omstændighederne i forbindelse med voldsudøvelsen, herunder om voldsudøvelsen har fundet sted på grund af jalousi, eller om voldsudøvelsen sker samtidig med eller i forlængelse af samlivsophævelse.

Ud fra en gennemgang af domme i ”almindelige” sager om familievold (dvs. sager vedrørende straffelovens § 244, eventuelt jf. § 247, stk. 1) fremgik det af en redegørelse fra 2004, at straffen blev fastsat til mellem 20 dages fængsel og fængsel i 4 måneder.⁴⁶ De fleste straffe var udmålt til fængsel i 40 dage. Dommerpanelet vurderede i 2006 retspraksis til at være 40-50 dages ubetinget fængsel i førstegangstilfælde og 4 måneders ubetinget fængsels i gentagelsestilfælde, i den sag om hustruvold, vi har bedt befolkningen være dommere i.

Først kan vi konstatere, at befolkningen ud fra pådømmelsen af papirsagerne at dømme, deler domstolens praksis med at dømme betydeligt strengere i gentagelsestilfælde. Hvor tyngden i befolkningens bedømmelser i partnervoldssagen i førstegangstilfælde ligger på en betinget dom el.lign. (median 3,1), så ligger tyngden i gentagelsestilfælde på omkring 2 måneders ubetinget fængsel (median 4,4).

Dernæst kan vi konstatere, at befolkningen gennemgående er mildere end retspraksis, uanset om det er førstegangstilfælde eller gentagelsestilfælde. Det hører dog også med i billedet, at partnervold især i førstegangstilfælde *umiddelbart* har en tendens til at polarisere holdningerne. Når den vurderes som papirsag, er der således 53 pct., der vil idømme betinget dom el.lign., men mere end hver tredje – 38 pct. – ville idømme en længere ubetinget fængselsstraf end de 40-50 dage, der var retspraksis. De resterende 9 pct. ville dømme på samme måde som domstolene. Noget anderledes forholder det sig, når man får sagen at se. Efter at have set en film om retssagen ville hele 79 pct. idømme en betinget dom el.lign., 14 pct. en strengere dom og 7 pct. ville dømme som domstolene – og efter ”votering” var de 79 pct. blevet til 89 pct. Ikke en eneste ville her dømme strengere end

---

⁴⁵ Rigsadvokatens redegørelse om virkningerne af strafskærperne fra 2002, afgivet 11. juli 2006, s. 13.

⁴⁶ Udsendt ved Rigsadvokaten Informerer nr. 7/2004.

domstolene, hvilket betyder, at de resterende 11 pct. ville dømme på samme måde som retspraksis.

6.2.6 Gadevold

Alle voldshandlinger er forskellige. Volden udøves på forskellig måde, den foretages af forskellige mennesker med forskellig baggrund, går ud over forskellige ofre. Alligevel er det muligt at klassificere og gruppere: at beskrive og tale om typetilfælde, dvs. hændelsesforløb som ikke i detaljer svarer til et eneste konkret hændelsesforløb i virkeligheden, men som ligner et givet antal faktiske hændelsesforløb på centrale områder. Med centrale områder tænkes her på de områder, der har afgørende betydning for, hvordan et bestemt hændelsesforløb kan eller vil resultere i en bestemt form for straf ved en domstol. Således også med ”gadevold”. Det er denne form for kriminalitet, der har været mest i centrum for de kriminalpolitiske debatter og de ændringer, der er sket i det sidste kvarte århundrede. Det er især denne form for overgreb, vi med en tidligere statsministers udsagn ”... ikke vil finde os i”. Vi vil have lov til og mulighed for at færdes i det offentlige rum uden at risikere, at nogen finder på at slå løs på os. At færdes i det offentlige rum er en nødvendighed i et moderne samfund, samtidig med at vi formentlig mere end nogensinde før lægger vægt på beskyttelsen af den personlige integritet. Vi skal kunne færdes i det offentlige rum trygt og sikkert. Vi skal kunne have tillid til, at vore medborgere i det offentlige rum opfører sig anstændigt og ordentligt over for os.

Befolkningens holdning til, hvordan man synes, der skal straffes i tilfælde af gadevold, er søgt belyst ved 8 af de i alt 26 sager, og er derfor det mest velbelyste område i de gennemførte undersøgelser. 2 af dem vedrører vold i trafikken hvor en bilist overfalder en anden trafikant, og 2 vold mod myndighedsperson, hvor en parkeringsvagt overfalder af en utilfreds bilist. Retspraksis i disse sager ligger ifølge dommerpanelerne, hvad enten det drejer sig om førstegangstilfælde eller gentagelsestilfælde, fuldstændig på niveau med to sager om simpel gadevold, hvor en person overfalder en anden person udenfor en grillbar en sen aften. Der er i alle tilfælde tale om relativt korte ubetingede fængselsstraffe, noget længere i gentagelsestilfældene end i førstegangstilfældene. Også *befolkningens* holdninger

til, hvordan der skal straffes, er stort set den samme for disse sager, herunder den vurdering at gentagelsestilfældene skal straffes hårdere.

Vi kan derfor bruge bedømmelserne af sagen om simpel gadevold som repræsentativ for bedømmelse af simple gadevoldssager i bredere forstand. Med ”simpel” tænkes på, at voldsudøvelsen er forholdsvis begrænset, at der ikke er anvendt våben eller lignende, samt at de eventuelle skader er af forholdsvis begrænset karakter.

Dommerpanelerne har vurderet, at sagen om simpel gadevold ville resultere i en dom på 60 dages ubetinget fængsel i førstegangstilfælde og 3-4 måneders ubetinget fængsel i gentagelsestilfælde. Denne retspraksis ligger ganske langt fra, hvordan befolkningen synes, der burde dømmes – retspraksis er betydeligt strengere end befolkningsflertallets holdning. Hvor domstolene således ville straffe med 3-4 måneders ubetinget fængsel i gentagelsestilfælde, ville 59 pct. af befolkningen ikke idømme ubetinget fængsel overhovedet, men – fortrinsvis – en betinget frihedsstraf. Kun 14 pct. ville gøre som domstolene (eller idømme en endnu strengere straf), mens de resterende 27 pct. ville idømme en ubetinget frihedsstraf på mindre end 3 måneder.

I førstegangstilfældet er det 8 ud af 10 (79 pct.) af den voksne danske befolkning, der – hvis de selv skulle dømme – ville idømme en betinget dom eller lignende i sagen om simpel gadevold – vel at mærke, når den skal pådømmes ud fra et kortere skriftligt resumé. Når den bedømmes på baggrund af overværelse af sagen på film, er det mere end 9 ud af 10 (91 pct.) – og har man herefter haft yderligere mulighed for at diskutere sagen med andre (”votere”), er det næsten alle: 94 pct. I sidstnævnte tilfælde ville halvdelen af de resterende dømme som domstolene (3 pct.) og den anden halvdel lidt strengere end domstolene (3 pct.), idet de ville straffe med 2-3 måneders ubetinget fængsel.

Der er så tæt, man næsten kan komme det tilnærmelsesvis enighed i den danske befolkning om, at sager om simpel gadevold – uanset om det er de ”klassiske” sager eller foregår i trafikken eller finder sted over for en myndighedsperson – skal afgøres på anden måde end ved ubetinget fængselsstraf. Man kan tillægge: Sådant var det i 1964, da man undersøgte det første gang i Danmark – sådan var det i 1974 da man undersøgte det anden gang her i landet – sådan var det i 1997 da man undersøgte det for tredje gang – og nu viser det sig at være tilfældet for fjerde gang (i 2006). Tiden har ændret sig,

undersøgelsesmetoderne er forskellige – men konklusionen er den samme. De forskellige metoder, herunder den specifikke udformning af og beskrivelse af sagerne, bevirker, at vi ikke har noget grundlag for at vurdere, om der er sket ændringer. Vi kan sige, at disse ændringer i hvert fald ikke vedrører, hvad befolkningsflertallet synes. Vi kan videre sige, at 2006-undersøgelsen specifikt viser, at befolkningsflertallet ikke kun eksisterer ved førstegangstilfælde, men også gør sig gældende i gentagelsestilfælde, samt at det øges i takt med, at det grundlag, man skal tage stilling på, får mere og mere lighed med det grundlag en dommer har at tage stilling ud fra – bortset fra juridisk viden og især bortset fra kendskab til og bundethed af retspraksis.

I 2009 har vi på ny undersøgt befolkningens holdning til, hvordan man mener, der burde straffes i sager om gadevold, men denne gang alvorlig gadevold i den forstand, at den anvendte vold er langt mere graverende (der slås med flaske, der sparkes til og hoppes på hovedet af et offer, der er faldet om, og skaderne er brækket næse, brækket kindben, hjernerystelse mv.). Bortset herfra er sagen, der af dommerpanelet er blevet vurderet til at ville betyde en straf på 1 års ubetinget fængsel i førstegangstilfælde og 1 år og 6 måneders ubetinget fængsel i gentagelsestilfælde, beskrevet på helt identisk med sagen om simpel gadevold.

Befolkningen følger domstolene i disses vurdering af, at den langt mere graverende vold og de alvorligere skader skal betyde en strengere straf. Stadig er det dog betydelige dele af befolkningen, der ikke selv ville idømme en ubetinget frihedsstraf overhovedet, det være sig især i førstegangstilfældene, hvor det er næsten halvdelen (48 pct.), men også i gentagelsestilfældene, hvor det er mere end hver tredje (39 pct.). I gentagelsestilfældene ligger tyngden i befolkningens syn på, hvordan der skal dømmes, på omkring 6 måneders ubetinget fængsel, hvilket jo kun er godt en tredjedel af domstolspraksis. I gentagelsestilfældene var der 11 pct., der ville dømme som domstolene, og 21 pct. der ville dømme strengere end domstolene.

De 48 pct., der ville idømme betinget dom el.lign. i førstegangstilfælde af alvorlig gadevold, når de forholder sig til en skriftligt resumeret sag, bliver til 63 pct., når baggrunden er sagen vist på video. I de fleste af sagerne har vi kunnet registrere, at efterfølgende diskussion og ”votering” betyder endnu en mildning i holdningerne, men dette

er ikke tilfældet ved førstegangstilfælde af alvorlig gadevold. Det er stadig de fleste, der efter ”votering” vil idømme betinget dom eller lignende, men nu ”kun” 58 pct. Andelen, der vil dømme som domstolene eller strengere falder (fra 19 til 10 pct.), men andelen, der vil idømme en ubetinget frihedsstraf på mindre end 1 år, øges fra 18 til 32 pct.

6.2.7. Røveri

Ifølge dommerpanelerne ville taksten ved danske domstole i den sag omfattende røveri, vi har med i de gennemførte undersøgelser, være 1 år og 6 måneder i førstegangstilfælde og 2 år i flergangstilfælde, altså strengere straffe end for alvorlig gadevold. Det vil her bl.a. blive tillagt stor betydning, at der er blevet truet med kniv.

Når det grundlag, befolkningen skal vurdere ud fra, er et skriftligt resumé af sagen, deler befolkningen domstolenes vurdering af, at der skal straffes strengere end i sagen om alvorlig gadevold, og befolkningen er i deres holdninger tættere på retspraksis end i gadevoldssagen – men dog også her gennemgående mildere. I gentagelsestilfælde ligger tyngden i befolkningens holdninger på omkring det halve af retspraksis, dvs. 1 år og 1-2 måneder. 20 pct. ville idømme samme straf som domstolene, 19 pct. en endnu længere ubetinget fængselsstraf. 35 pct. ville idømme en kortere ubetinget fængselsstraf end domstolene. Tilbage bliver omkring hver fjerde danske – 26 pct. – der i gentagelsestilfælde af røveri ikke synes, der skal idømmes ubetinget fængselsstraf.

Andelen, der ikke synes, der skal idømmes ubetinget fængselsstraf øges til knapt hver tredje – 32 pct. – når det drejer sig om førstegangstilfælde, hvor tyngden i befolkningens holdninger til, hvordan der skal straffes, ligger på omkring 10-11 måneders ubetinget frihedsstraf. Er grundlaget for bedømmelsen en filmisk gengivelse af retssagen, er det lige præcis halvdelen – 50 pct. – der vil straffe på anden vis end ved ubetinget fængselsstraf. Gives der efter overværelsen af den filmede retssag efterfølgende mulighed for diskussion og ”votering”, kommer man op på tæt ved 3 ud af 4 – 72 pct. – der vil idømme andet end ubetinget fængselsstraf – i en røverisag, hvor tiltalte ved en dansk domstol ellers står til ubetinget fængsel i 1 år og 6 måneder. Efter ”votering” er der ikke en eneste, der ville dømme ligesom domstolene, 7 pct. ville idømme en strengere straf, mens de resterende 21 pct. ville idømme en ubetinget fængselsstraf på mindre end 1 år.

6.3. Det er mennesker der dømmes

Den model, vi i det danske samfund har valgt for, på hvilket grundlag, mennesker skal idømmes en straf – især en alvorlig straf såsom fængselsstraf – er, at dette skal ske ved mundtlighed. Den eller de, der skal dømmes, skal mødes med den eller de, der skal dømmes samt forurettede og eventuelle andre vidner. Via udspørgning og ved gennemgang/brug af andre akter mv. skal alt, hvad der er retligt relevant søges fremlagt og klarlagt.

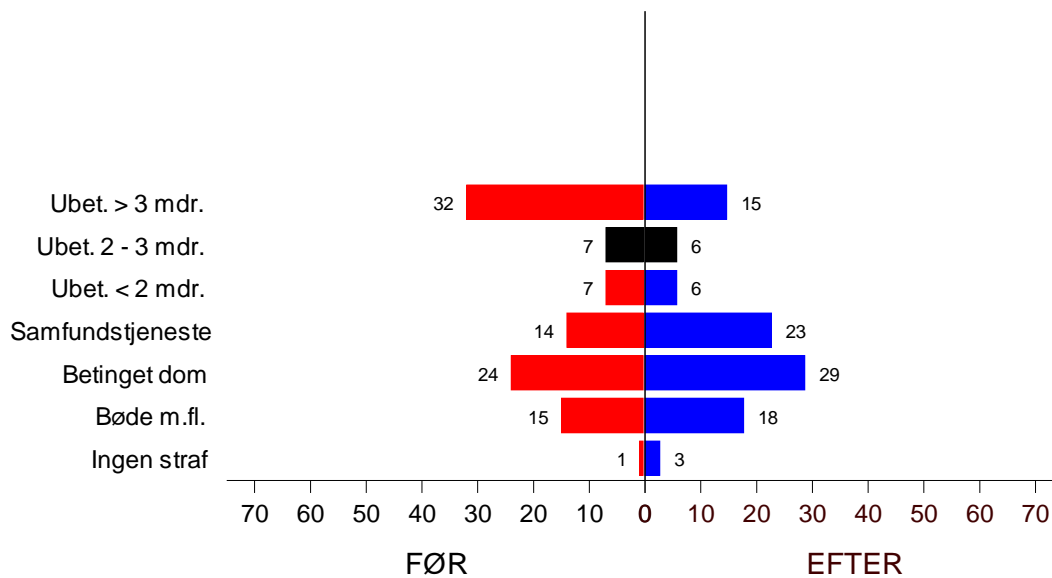
Det er med udgangspunkt i dette grundlag og denne model, det mest centrale i de foretagne undersøgelser, er gennemført med henblik på afdækning af danskernes retsfornuft. Vi har ikke kunnet invitere et repræsentativt udvalg af danskere med ind i danske retssale, men vi har på film kunnet vise et antal spillede realistiske sager, som man så har skullet dømmes i – dog uden procedure og retsbelæring.

Det har næppe undsluppet læseren opmærksomhed, at danskerne, når de på denne måde – med udgangspunkt i en filmet retssag og derved et ”personligt” møde med tiltalte, forurettede og andre vidner – har skullet tage stilling til, hvordan de syntes, der burde straffes, har en tendens til at være mildere i deres holdninger, end når de skal tage stilling til en skriftligt resumeret sag.

I opstilling 6.3.1 og 6.3.2 kan man opsummerende se, hvordan dette er tilfældet for henholdsvis samtlige sager under ét i 2006 (opstilling 6.3.1) og samtlige sager i 2009 (opstilling 6.3.2). I 2006 ændres tyngdepunktet i danskernes holdning fra at ligge lige før ubetinget fængselsstraf (median 3,3, hvor ubetinget fængselsstraf starter ved 3,5 på strafskaalen) til at ligge klart under (median 2,6 = betinget fængselsstraf), når vi bevæger os fra SKEMA 1 (før visning af retssag) til SKEMA 2 (efter visning af retssag) i fokusgrupperne. Dette skal sammenholdes med, at tyngdepunktet for *domstolspraksis* i de 4 sager, der er tale om, ifølge dommerpanelerne er godt 2 måneders ubetinget fængselsstraf.

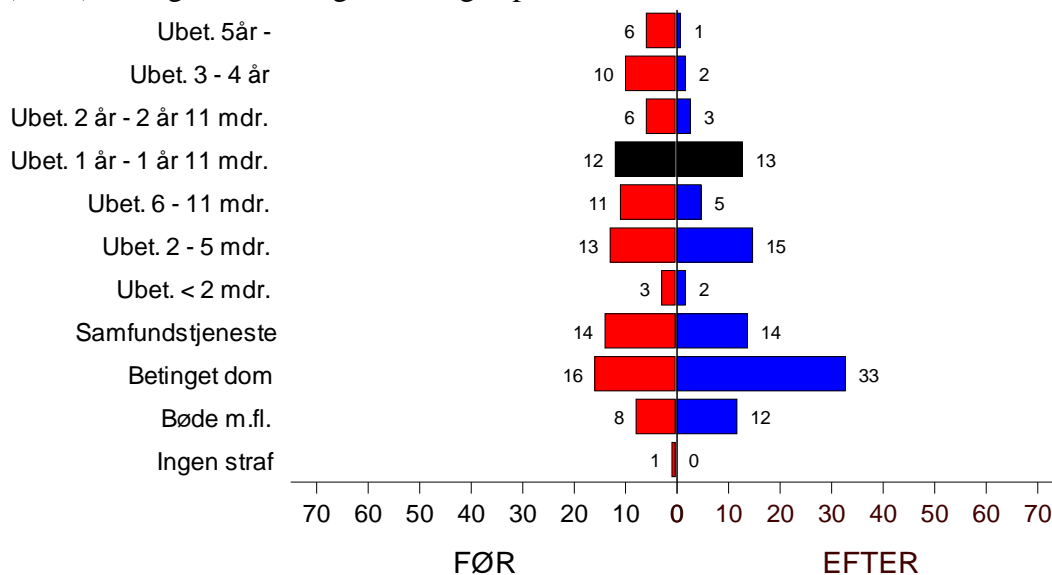
For de alvorligere sager i 2009 ændres tyngdepunktet i danskernes holdning til, hvordan der skal straffes, fra at ligge omkring 4-5 måneders ubetinget fængselsstraf (median 5,2) til samfundstjeneste (median 2,9). Tyngdepunktet for *domstolspraksis* i de fire 2009-sager er 1 år og 3 måneders ubetinget fængselsstraf.

Opstilling 6.3.1. Fokusgruppetagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes i 4 sager (2006), før og efter visning af retssagen på film.*

* n = 116. GMedian-før: 3,3, GMedian-efter: 2,6; z = -3,932p = 0,004.

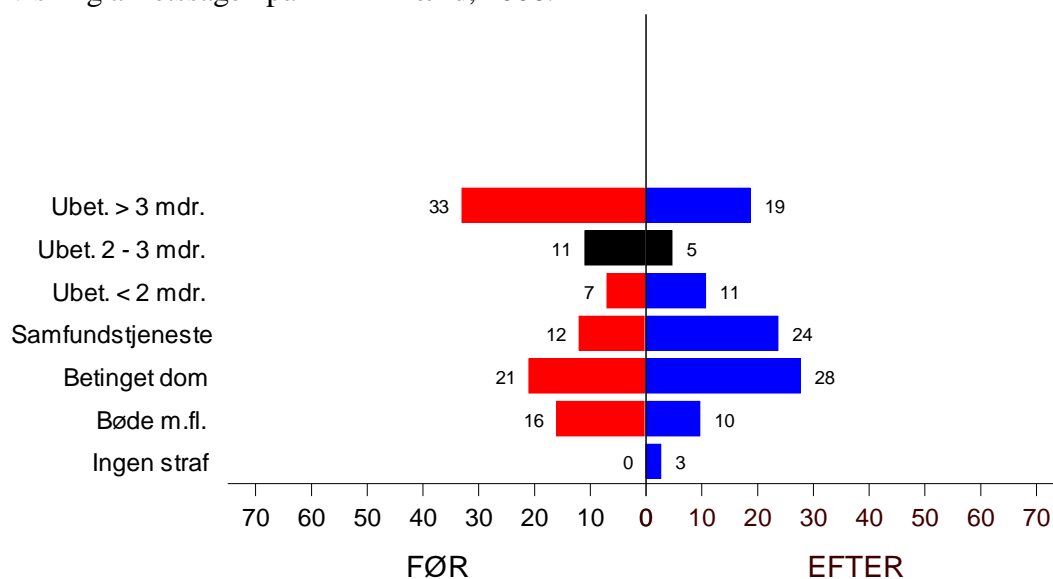
Opstilling 6.3.2. Fokusgruppetagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes i 4 sager (2009), før og efter visning af retssagen på film.*

* n = 125. GMedian-før: 5,2, GMedian-efter: 2,9; z = -5,139, p = 0,000.

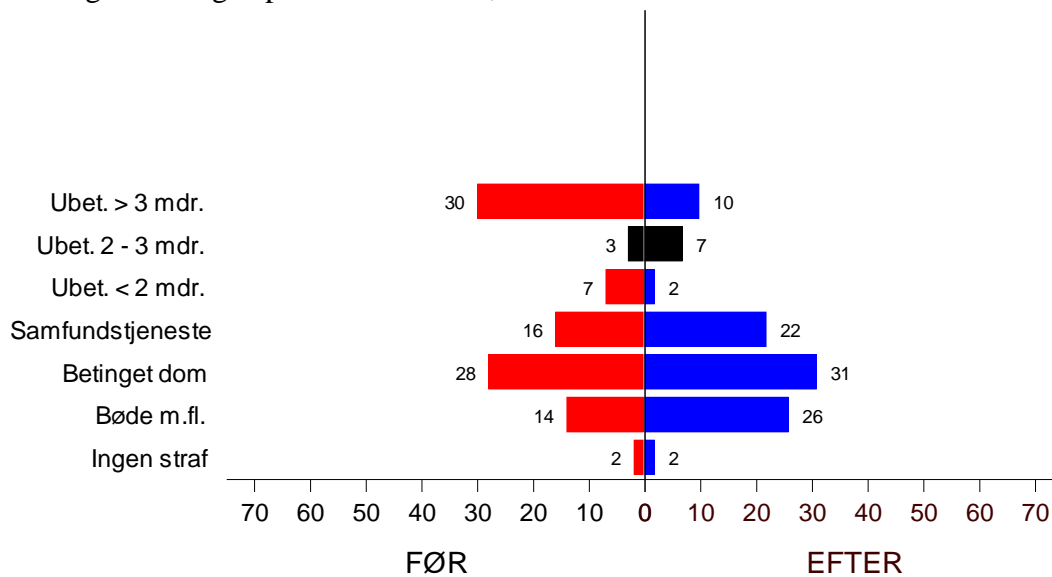
Opstillingerne 6.3.3-6.3.6 viser, at tendenserne gør sig gældende for såvel mænd som kvinder, idet den dog ikke i alle tilfælde er statistisk signifikant. Hvor komplekse problemstillinger, vi har med at gøre, illustreres af de forskelle der findes – og ikke findes – mellem, hvordan mænd og kvinder tenderer til at ville straffe. For de generelle holdningers vedkommende fandt vi, at der var en svag – men statistisk signifikant – tendens til, at flere kvinder end mænd ønskede strengere straffe. Af opstillingerne 6.3.3-6.3.6 fremgår det imidlertid, at når det drejer sig om at dømme i skriftligt opsummerede konkrete sager, så er mænd gennemgående – og statistisk signifikant – strengere end kvinder. Og så, når det drejer sig om at tage stilling til straf i de samme, men filmede retssager, så eksisterer der ikke længere statistisk signifikante forskelle mellem, hvordan mænd og kvinder vil dømme.

Opstilling 6.3.3. Fokusgruppetagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – Mænd, 2006.*

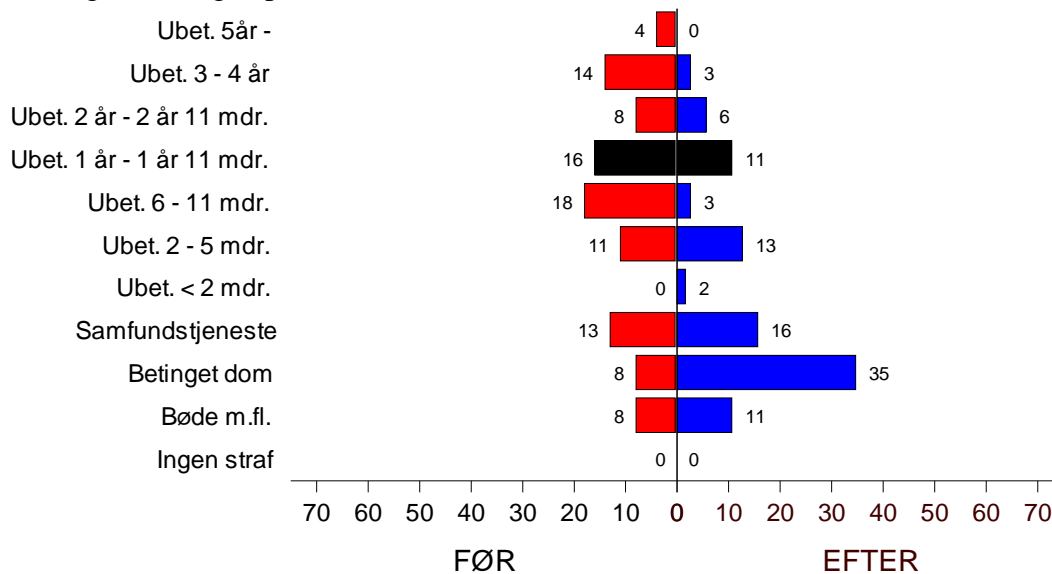
* n = 58. GMedian-før: 3,7, GMedian-efter: 2,9; z = -2,535, p = 0,010.

Opstilling 6.3.4. Fokusgruppetedeltageres holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – Kvinder, 2006.*

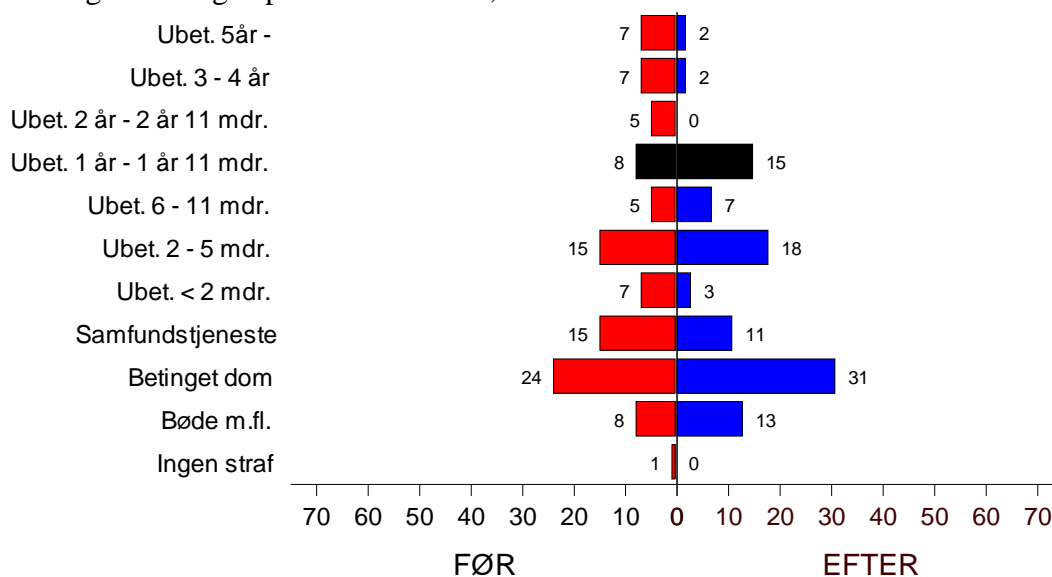
* n = 58. GMedian-før: 2,9, GMedian-efter: 2,3; z = -3,002, p = 0,002.

Opstilling 6.3.5. Fokusgruppetedeltageres holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – Mænd, 2009.*

* n = 63. GMedian-før: 6,1, GMedian-efter: 2,8; z = -5,198, p = 0,000.

Opstilling 6.3.6. Fokusgruppedeltagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – Kvinder, 2009.*

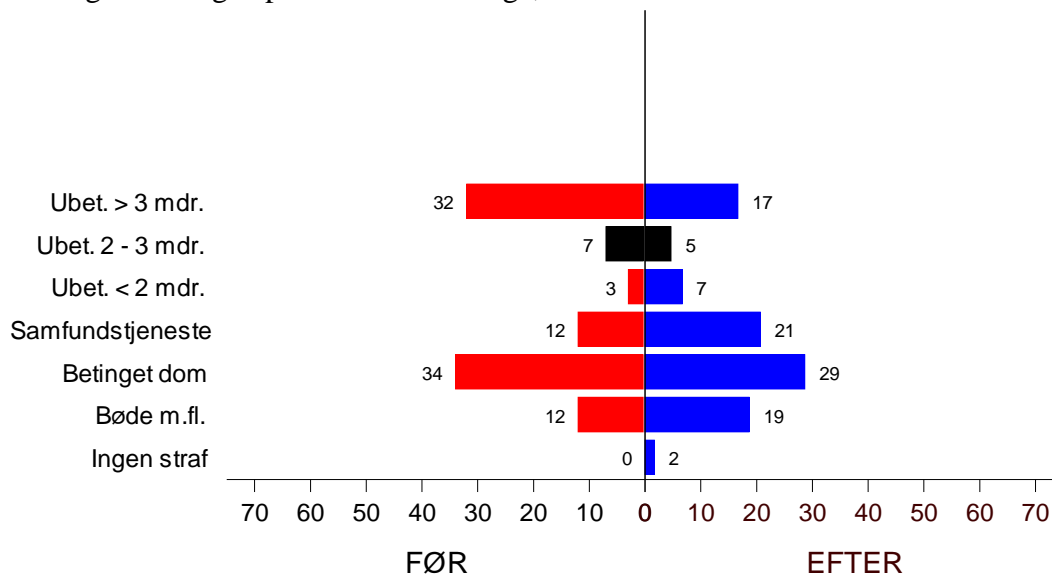
* n = 62. GMedian-før: 3,9, GMedian-efter: 3,1; z = -1,911, p = 0,056.

Opstillingerne 6.3.7-6.3.12 viser tilsvarende, hvordan det forholder sig for de forskellige aldersgrupper. I samtlige aldersgrupper er man i såvel 2006 som i 2009 gennemgående klart mildere i sin holdning (5 af 6 forskelle er statistisk signifikante) efter at have set retssagen på film sammenlignet med at have vurderet og dømt på basis af et skriftligt sagsresumé.

I de generelle holdninger til straf har vi set, at de unge var de strengeste og de ældre de mildeste. Billedet viser sig at være betydeligt mere komplekst og varieret, når vi ser på de forskellige aldersgruppers holdninger i konkrete sager. Efter at have set filmene konkrete sager er de ældre stadig de klart mildeste, men nu er det de 30-49-årige, der er de strengeste.

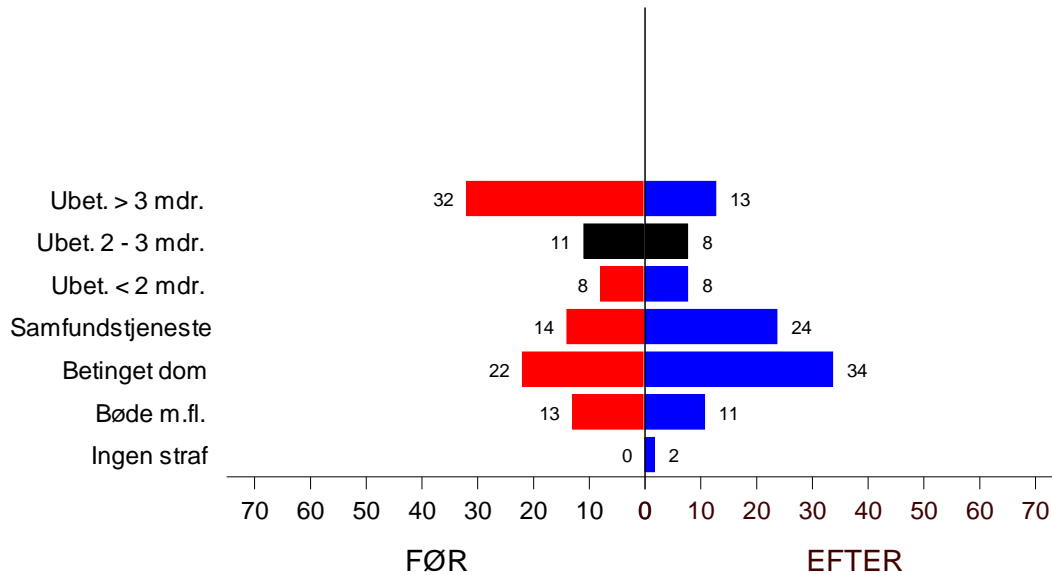
Pladsen er her ikke til at se på alders- og kønsforskelle for de enkelte sager, men generelt forholder det sig sådan, at hvem der gennemgående er strengest, og hvem der gennemgående er mildest, ikke blot afhænger af, om sagen er bedømt på basis af skriftligt resumé eller en forevist retssag på film, men også af selve sagens karakter.

Opstilling 6.3.7. Fokusgruppetagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 18-29-årige, 2006.*

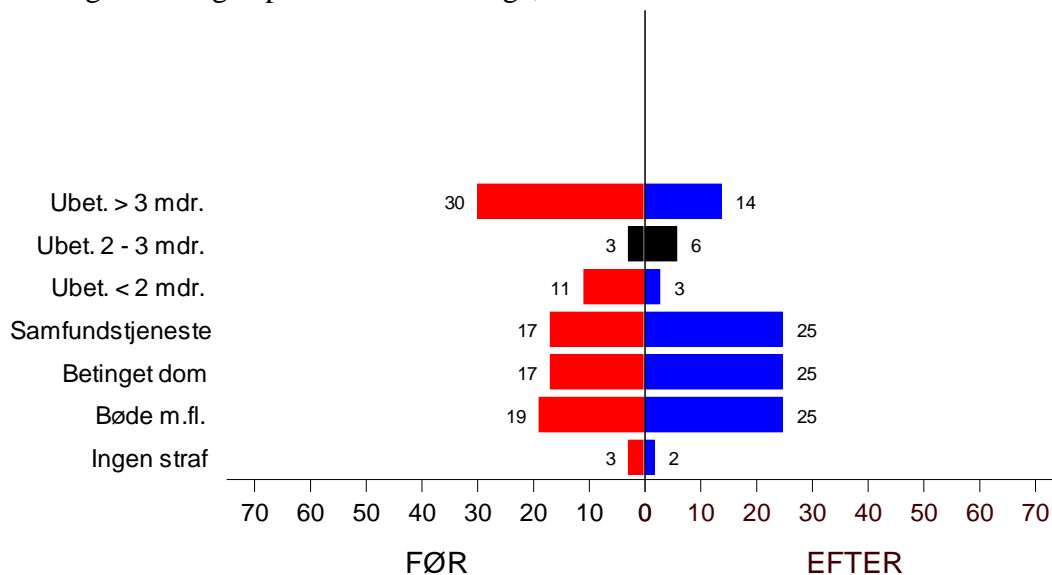
* n = 42. GMedian-før: 2,9, GMedian-efter: 2,6; z = -1,835, p = 0,067.

Opstilling 6.3.8. Fokusgruppetagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 30-49-årige, 2006.*

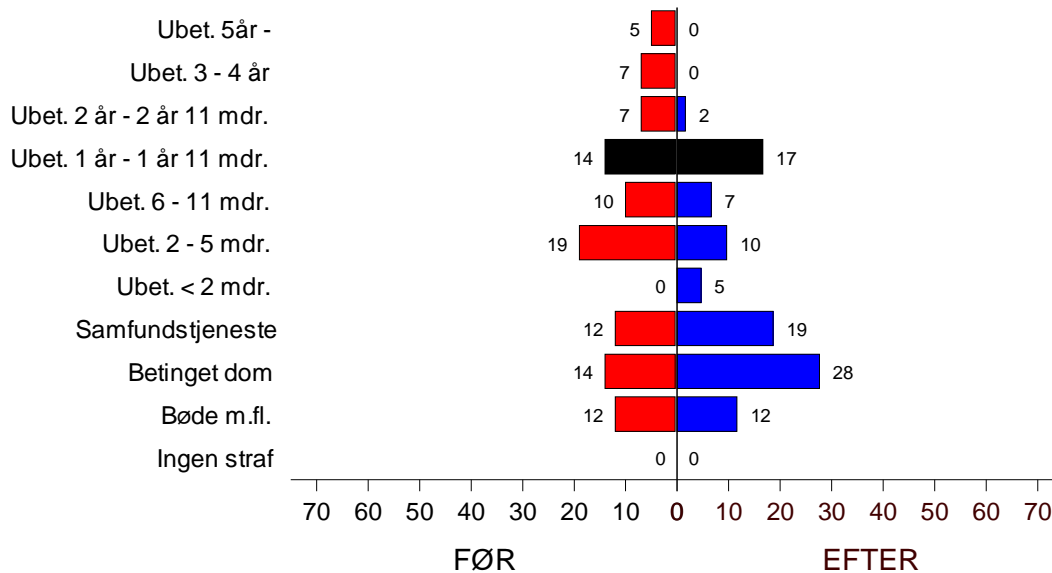
* n = 38. GMedian-før: 3,8, GMedian-efter: 2,7; z = -2,375, p = 0,016.

Opstilling 6.3.9. Fokusgruppetidtagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 50-74-årige, 2006.*

* n = 36. GMedian-før: 3,2, GMedian-efter: 2,4; z = -2,611, p = 0,008.

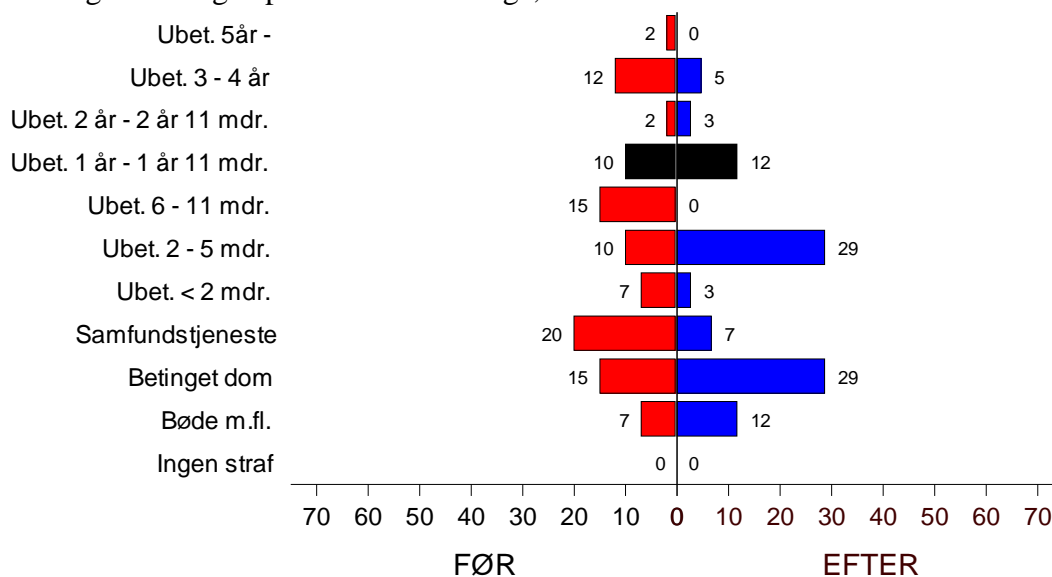
Opstilling 6.3.10. Fokusgruppetidtagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 18-29-årige, 2009.*

* n = 42. GMedian-før: 5,2, GMedian-efter: 3,0; z = -3,201, p = 0,000.

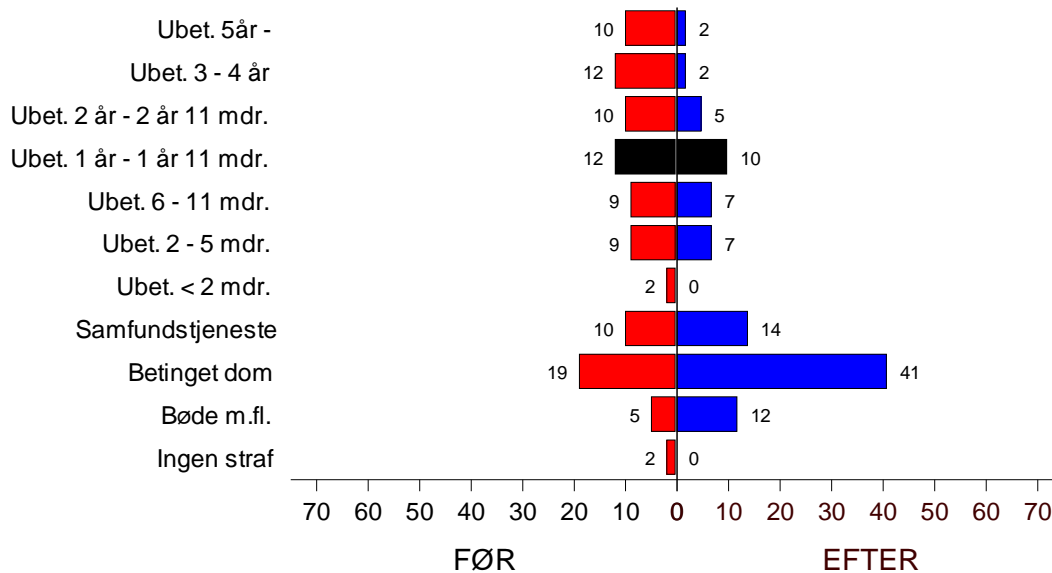

Opstilling 6.3.11. Fokusgruppetdeltagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 30-49-årige, 2009.*

* n = 41. GMedian-før: 4,6, GMedian-efter: 4,0; z = -2,097, p = 0,0035

Opstilling 6.3.12. Fokusgruppetdeltagernes holdning til, hvordan de synes, der bør straffes, før og efter visning af retssagen på film – 50-74-årige, 2009.*

* n = 42. GMedian-før: 5,8, GMedian-efter: 2,7; z = -3,423, p = 0,000.

Oversigt 6.3.13. Oversigt over effektstørrelser ved visning af retssager på film.

	Vurdering af praksis	Egen holdning	Vurdering af folk
2006:			
ALLE	- 0,30	- 0,42	- 0,25
Mænd	- 0,15	- 0,33	- 0,15
Kvinder	- 0,25	- 0,39	- 0,09
18-29 år	- 0,12	- 0,15	0,02
30-49 år	- 0,15	- 0,33	- 0,15
50-74 år	- 0,39	- 0,53	- 0,15
Partnervold	- 0,38	- 0,47	- 0,25
Simpel gadevold	0,03	- 0,33	0,05
Narkotikasalg	- 0,19	- 0,29	- 0,20
Uagtsomt drab	- 0,15	- 0,31	- 0,03
2009:			
ALLE	- 0,37	- 0,46	- 0,36
Mænd	- 0,62	- 0,65	- 0,64
Kvinder	- 0,08	- 0,24	- 0,08
18-29 år	- 0,24	- 0,49	- 0,32
30-49 år	- 0,43	- 0,33	- 0,56
50-74 år	- 0,43	- 0,53	- 0,22
Alvorlig gadevold	- 0,38	- 0,63	- 0,60
Voldtægt	0,03	- 0,35	- 0,22
Røveri	- 0,19	- 0,39	- 0,18
Narkotikasmugl.	- 0,15	- 0,50	- 0,38

I oversigt 6.3.13 gives en samlet oversigt over ”effektstørrelser”,⁴⁷ der er en udregning af, hvor store ændringer der sker fra at have vurderet en sag på basis af et skriftligt resumé til at have vurderet den på basis af en forevisning af retssagen på film. 0 er ensbetydende med ingen forskydning, 1 er ensbetydende med maksimal forskydning i strengere retning, og -1 er ensbetydende med maksimal forskydning i mildere retning. I oversigten er medtaget ikke

⁴⁷ Beregningsmetoden vil blive nærmere forklaret i den kommende bog.

blot de ændringer, der sker i egne holdninger, men også de ændringer, der sker i opfattelsen af, hvordan domstolene ville dømme, og i opfattelsen af hvordan folk flest ville dømme.

Det ses, at samtlige forskelle vedrørende egen holdning går i mildere retning.

Ved bedømmelsen af, hvordan man tror domstolene ville dømme, går 18 i mildere retning, mens 2 går i strengere retning. De 2 sidstnævnte er dog tæt ved 0, hvilket er ensbetydende med, at der ikke er sket nogen statistisk signifikant ændring. Det er simpel gadevold og voldtægt, man ikke ændrer opfattelse af med hensyn til, hvordan man tror domstolene ville dømme.

Ved bedømmelsen af, hvordan man tror folk flest ville dømme, er der også 18 effektstørrelser, der går i mildere retning, mens 2 går i strengere. Det er igen simpel gadevold, men her ikke voldtægt: Det er de 18-29-årige. Begge ændringer i strengere retning er meget svage og ikke statistisk signifikante.

Effekten i mildere retning på egne holdninger og bedømmelser er ikke blot mere konsistent end effekten på opfattelsen af, hvordan domstolene og folk flest ville dømme, den er også kraftigere. Hvor den gennemsnitlige effektstørrelse på egne holdninger er -0,41, er den -0,25 på opfattelsen af, hvordan domstolene ville dømme, og -0,24 på hvordan man oplever folk flest ville dømme.

Sagsmæssigt findes de største effekter i formildende retning på egne holdninger og bedømmelser for alvorlig gadevold, smugling af narkotika og partnervold. Der er ingen af sagerne, hvor effekten ikke er statistisk signifikant. Effekten er af samme størrelsesorden for de relativt mindre alvorlige sager (2006-sagerne) som de relativt mere alvorlige sager (2009-sagerne).

Som det måske allerede er fremgået er effekten for mænd og kvinder omtrent den samme for de mindre alvorligere sager (2006-sagerne), mens mænd i klart højere grad end kvinderne har ændret sig i mildere retning vedrørende de mere alvorlige sager (2009-sagerne) under ét.

For såvel de mindre alvorlige som for de mere alvorlige sager, er det de ældste – de 50-74-årige – der har ændret sig mest.

Når vi taler om ændringer, er det vigtigt at understrege, at der er tale om nettoændringer. Der er nogen, der ændrer sig i mildere retning, og der er nogen der ændrer sig i strengere

retning – men gennemgående har det altså vist sig, at der er langt flest, der ændrer sig i mildere retning.

Det ligger uden for nærværende fremstillings rammer at forsøge at gå i dybden med, hvorfor man gennemgående er mildere, når man skal dømme under retssagsslignende forhold, end når man skal dømme på baggrund af et skriftligt resumé.

Vi formoder, at en væsentlig del af forklaringen ligger i det personlige møde. Jo større nærhed, desto større tilbageholdenhed med straf – og omvendt, jo større fjernhed, desto mindre tilbageholdende med straf og andre lignende negative reaktioner. At sådanne mekanismer gør sig gældende er påvist i mange studier, herunder ikke mindst Stanley Milgrams berømte studier af straf.

Delvist indbygget heri og delvist som forklaring herpå ligger den øgede personlige identifikationsmulighed, der typisk er en følge af øget nærhed og øget information i det hele taget.

De øgede informationer, der ligger i en retssag, øger typisk muligheden for at forklare det passerede. Forbrydelsen kommer ikke til i samme grad som den kortfattede nøgterne beskrivelse af handlingerne til at fremstå som forvoldt af et ondt menneske, der har villet det onde. Forklaringerne kan oven i købet i nogle situationer betyde, at man (ind)ser, at det skete kan ske for enhver – i en tilsvarende situation, så det man skal straffe i virkeligheden er almindelighed.

Så længe man bare har stikord eller korte beskrivelser udfylder man med og danner sig billeder, formentlig umiddelbart ofte af en ond gerningsperson og et mishandlet, ødelagt offer. Netop billedet af offeret kan have selvstændig stor betydning, og det kan tænkes, at der ofte vil være stor kontrast mellem det billede, man har dannet sig ud fra nogle få stikord, og det offer man faktisk oplever i en retssag. Man vil i en del sager kunne opleve, at forurettede måske ikke var helt så megen uden skyld i det skete, som handlingsbeskrivelserne og ikke mindst skaderne umiddelbart kunne tyde på. Retssagen finder ofte først sted betydeligt senere end forbrydelsen. Mange skader kan i mellemtiden helt eller delvist blevet være blevet helet. Sårene er ikke længere åbne, blodet er væk, hjernerystelsen er væk, den brækkede arm kan bruges igen osv. Tøjet er ikke længere flåset i stumper og stykker. Forurettede fremstår i retssagen som helt eller delvist

”ubeskadiget”, og derved i større eller mindre kontrast til de skader, man læser om i et skriftligt resumé og de billeder, man her danner sig af offeret.

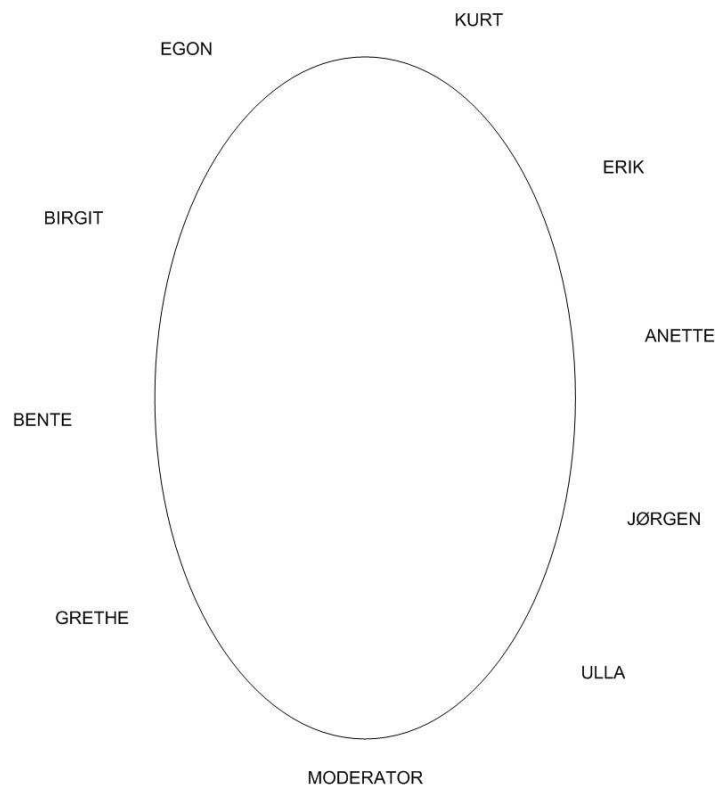
Afslutningsvis skal vi forsøge at bidrage til en dybere forståelse af de mulige og faktiske ændringer, der er sket i holdningen til, hvordan der skal straffes fra at læse en skriftligt resumeret sag, over at se samme sag som retssag på en film og frem til at have diskuteret (”voteret”) sagen med andre, der har været igennem det samme. Det skal vi gøre ved at tage afsæt i og referere den afsluttende diskussion i den gruppe 50-74-årige, der havde sagen om simpel gadevold med en retspraksis på 60 dages ubetinget fængsel i fokus. Denne gruppe bestod af 9 personer plus mødeleder (moderator):⁴⁸

Birgit:	Arbejdsløs	57 år
Bente:	Sygeplejerske	56 år
Grethe:	Laborant	52 år
Ulla:	Hjemmehjælper	54 år
Jørgen:	Pensioneret skoleinspektør	67 år
Anette:	Konsulent	58 år
Erik:	Pensioneret frisør	74 år
Kurt:	Lagerekspedient	51 år
Egon:	Pensioneret maler	63 år

Der erindres om, at fokusgruppemødedeltagerne på intet tidspunkt er blevet informeret om retspraksis, det være sig i den aktuelle sag eller i det hele taget – heller ikke som afslutning på eller efter mødet.

---

⁴⁸ Deltagerne i det konkrete møde vil givetvis kunne genkende sig selv og hinanden i de følgende referater, men for at maksimere anonymiseringen uden for denne gruppe er der anvendt andre navne og en vis sløring med hensyn til alder og beskæftigelse. Udover ”bordplanen” og mødedeltagerens fornavne har der i observationslokalet været en deltageroversigt til rådighed. En sådan deltageroversigt har indeholdt deltagerens rigtige fornavne, et nummer for hver af dem (der bruges af referenten i hendes referat af forløbet), alder, køn, postnummer, beskæftigelse samt mødedeltagerens svar på de to screeningsspørgsmål vedrørende generelle holdninger til straf.

Egon, Birgit, Kurt og Erik er ifølge de screenings-spørgsmål, der blev stillet i forbindelse med rekrutteringen generelt set af den overbevisning, at straffene i Danmark burde være længere ("strammere"). Bente, Grethe og Ulla – er generelt set – uenige heri ("slappere").

Efter at deltagerne anonymt havde udfyldt og afleveret det tredje og sidste skema om, hvordan man personligt ville dømmes Hans for gadevold, spurgte moderator:

Moderator: *"Nå, nu kunne jeg godt tænke mig at høre ... nu skal I altså ikke føle jer forpligtet til at sige, hvordan I har dømt i sagen ... men er der nogen, der har ændret holdning her i løbet af diskussionen?"*

Bente: *"Jeg ved ikke om det er så meget i diskussionen, men jeg synes, jeg ændrede holdning, da jeg så ham, altså - det har jeg også sagt før, det virkede som om han ikke var helt psykisk stabil, det synes jeg, og så får man et andet syn på det, end da jeg ikke kendte noget til sagen, og bare skulle kigge på det sådan rent objektivt, det der: (hun slår i bordet og signalerer på denne måde, hvad hun tænkte da hun umiddelbart læste sagen: "Han skulle bare have en over fingrene"). Det gør noget andet, når man ser ham. "*

Jørgen: *"Vi er enige om, det er en skuespiller ikke?"*

Bente: *"Jo, jo, men altså hvis vi prøver at leve os ind i, at det var en person, der var sådan, ikk'?"*

Moderator: ”Så du blev anderledes stemt, kan man sige, da du så ham?”

Bente: ”Ja - Ja, ja.”

Moderator: ”Mildere stemt?”

Bente: ”Jah – ja – ja.”

Birgit: ”Hm ja, jeg blev også anderledes stemt, men ligeså meget da jeg så de to andre vidner, altså, der havde jeg også sådan lidt, jeg tænkte, nåh ja, det er hvad der kan ske for enhver, for, ja, altså, jeg vil ikke sige, at jeg synes, de havde ligeså meget skyld, for selvfølgelig havde de ikke skyld i at han går hen og slår, vel, men, ja – lisså - lidt utroværdighed der også, sådan, nåh ja, man har vel glemt lidt, netop fordi man var fuld.”

Moderator: ”Ja, hvad siger I andre?”

Anette: ”Ja, jeg syntes han skulle have en betinget straf i starten, for han havde slået, men jo mere vi har snakket om det, jo mindre synes jeg jo så han har gjort. Han har stukket ham en eller anden, og sikkert været irriterende, og Klaus var væk eller hvad det var han hed ham der var med. Altså, så synes jeg måske, det er lidt synd for ham, nu har han fået nok, ikk’, i og med den retssag, så synes jeg måske ikke han skal have mere.”

Moderator: ”Ja – hvad siger du Jørgen?”

Jørgen: ”Hvis man SER unge mennesker, der har været udsat for HÅRD vold. Eksempel: En utrolig dejlig 10. klasse dreng tager hjem med S-toget. Man morer sig med at hoppe på hans hoved i S-toget på vejen hjem. Jeg så ham næste dag på mit kontor, hvor faderen... – nej, ikke næste dag, et langt stykke tid efter – jeg kunne ikke kende drengen, jeg mener, DET er vold, eller hvis vi læser i avisen om folk der snitter hinanden med knive. Jamen det – det er GROV vold. Her er der tale om noget der er en affekt situation, øhh, som man måske igen kan sætte sig ind i og forstå. Så jeg vil ...nu skal jeg nok holde min mund ikk’, fordi jeg snakker for meget... Jeg synes stadigvæk, det er en bagatelsag, men der skal en markering på.”

Moderator: ”Ja – så har du ændret holdning?”

Jørgen: ”Nej, det sagde jeg også i starten.”

Moderator: ”Er der nogen der har?”

Egon: ”Jo, jeg er nok blevet lidt mildere i dommen, men jeg er enig med Jørgen, der skal en appel, der skal være en konsekvens.”

Moderator: ”Hvad er det, der har fået dig ... selv om du taler om konsekvens ..., hvad er det, der har fået dig til at blive mildere i din dom?”

Egon: ”Jo, det er fordi, at efterhånden som vi har fået diskuteret det, og sådan noget, og så får man mere tid til at tænke over det, og også hørte udtalelserne i retten, ikk’, og det gør jo, at man siger, nåh ja, der kunne jo være, der kan jo være sådan noget, noget som ikke kommer helt frem fra de to.

Så jo, og så skal man jo også tænke på, hvilke konsekvenser det i den sidste ende får for ham. Så, jo, det har mildnet mig lidt. For ellers, hvis vi snakker om voldssager, grov vold, så tror jeg nok vi er enige, Jørgen, og det må jeg så lige indskyde, jeg er sådan set lidt ked af, at ikke det er en lidt grovere sag vi har ...”

Bente: *”For så var det nemmere ikk’? (Birgit ved siden af Bente markerer grinende ved at slå hånden i bordet: ”at så kunne vi slå til”, FB).”*

Egon: *”Nej, der tager du nemlig helt fejl. Der tager du fuldstændig fejl, fordi hvis du får en lidt grovere sag, og diskuterer det som vi gør, så kan man godt få nogle helt andre synspunkter.”*

Birgit: *”Ja, det er rigtigt.”*

Egon: *”Du kunne meget let træf” og gå hen og blive chokeret over dig selv.”*

Birgit: *”Jamen, det er rigtigt.”*

Flere i kor: *”Ja.”*

Birgit: *”Der er vi alle sammen meget mere afmålte, og konsekvente, og siger, jamen jeg ved hvordan jeg forholder mig til det.”*

Egon: *”Jo, men du kan sagtens komme derhen, lissom mig, ikke lisså meget, men med en del ... hvor du vil blive meget chokeret over dig selv.”*

Moderator: *”Er der andre, der har noget at sige?”*

Kurt: *”Jamen, jeg siger det samme som Carl.”*

Moderator: *”Det er også af de samme årsager, du har ændret holdning?”*

Kurt: *”Ja. Lige nøjagtigt.”*

Moderator: *”Er der nogen, der ikke har ændret mening?”*

Erik: *”En dommer kan bare ikke ... Min doublemakker i bordtennis gennem 30 år, han var dommer. Og køre med ham, så snakker vi om tingene. Og han sidder der, med netop sådant et ungt menneske der, som han nødt vil ... men ... men han er nødt til at have, der er en præcedens i det her, for i det øjeblik han dømmes for mildt ellers – ploing – så bliver den appelleret, ikk’?”*

Moderator: *”Men der er VI jo heldige, det behøver vi ikke tage os af.”*

Erik: *”Nej.”*

Moderator: *”Er der nogen, der ikke har skiftet mening?”*

Erik: *”Jeg har ikke skiftet mening. Specielt ikke i den sag der (peger hen på fjernsynet, hvor sagen er blevet vist, FB). Fordi jeg synes det eneste relevante, stadigvæk, hvis han har et alkoholmisbrug,*

så skal han under behandling. Men jeg går stadigvæk meget meget stærkt ind for samfundstjeneste. Fordi ... det jeg kunne have ændret mig på, det var, æhh, at den (underforstået: en dom til samfundstjeneste, FB) ville følge ham også, som en straf på hans straffeattest – det er jeg chokeret over, det havde jeg aldrig troet, at en samfundstjeneste ville...”

Ulla: *”Jeg har ikke skiftet mening, det er fordi, det er nok fordi, øhh, at jeg et eller andet sted ikke forstår straffesystemerne. Altså, jeg tror ikke man vinder noget ved de former for straf, f.eks. fængselsstraf. Jeg mener ikke, at der er nogen ... de har ikke nogen effekt, tværtimod. Altså, der kommer ikke noget godt ud af det, ved at spærre folk inde. Så derfor, alternativet og alt det der, om der skal være en konsekvens, det er der jo på andre måder, og det har der også været for ham i filmen her, alene det at han er kommet ind i alt det der. Han var jo ædru, da vi så ham nu, han er vågnet op og har set hvad det er der foregår, han sidder i en retssag.”*

Moderator: *”Ja. Hvis vi her til sidst skulle forestille os, at vi var en jury: tror I så, vi kunne blive enige herinde?”*

Alle giver udtryk for, at de – som gruppe – i *denne her sag* – ligger i den milde ende.

3 voterer for ingen straf overhovedet (Ulla, Anette og Grethe).

1 vil give Hans en form for behandlingsdom (Kurt).

2 går ind for konfliktråd (eventuelt selv om parterne ikke selv vil) og et behandlingstilbud (Bente og Birgit).

3 (Egon, Jørgen og Erik) går ind for en eller anden markering; Erik samfundstjeneste (som han er gået ind for helt fra begyndelsen) – Egon også samfundstjeneste (men det skal ”hives” lidt ud af ham) – Jørgen bøde eller kompensation over for offeret (den skal ikke være så stor, det er en lille sag, mener han).

Til sidst udspinder der sig en lille diskussion om, hvordan man tror, man har dømt i forhold til, hvad dommen vil blive ved en domstol, og hvordan det forholder sig til, hvad folk i almindelighed mener. Her er der såvel verbalt som nonverbalt almindelig tilslutning til, hvad Jørgen konkluderer:

Jørgen: *”Jeg tror ikke, vi er særlig typisk som gruppe i forhold til befolkningen; vi er ikke repræsentative; vi er alt for kloge!”*

Såvel tendenserne som indholdet i begrundelserne var i al væsentlighed det samme i de to andre grupper, hvori gadevoldssagen er blevet diskuteret og vurderet.

I gruppen med 11 18-29-årige fremkom der følgende reaktioner på spørgsmålet om, hvorvidt man havde ændret holdning undervejs, og hvad begrundelsen herfor var:

Berit, 20, studerende (strammer): *”Ja, jeg tror, at fra det allerførste, hvor vi ikke havde set noget til ham der, ja, fordi nu kunne man jo sådan se forholdene, altså i stedet for teksten, den var meget kort, og man var meget presset i tid, så der dømte man lidt hurtigt. Jeg havde tendens til at dømme hårdere, end jeg endte med.”*

Niels, 28, konsulent (slapper): *”Ja, jeg tror også ... man havde mere tid, når man så det på video-film, de der detaljer, så kunne man rent faktisk tage stilling til, hvad der rent faktisk var sket. Så ud fra den der tekst, tror jeg også jeg dømte ham hårdere, end jeg ville have gjort.”*

Sanne, 19, gymnasieelev (strammer): *”Det er også det samme (underforstået: jeg mener, FB) ... efter at man havde fået tid og sat sig ind i det, ik’?”*

Oskar, 25, tekniker, strammer: *”Jeg tror, jeg stort set har ment det samme, altså godt nok blev vi sat ind i hans situation, og det gør jo så, at lige pludselig bliver det en meget subjektivt, hvad hedder det nu, altså vurdering af det, men altså, nu når han f.eks. bliver skolelærer eller sådan noget, og præsenterer for eleverne, at han kom jo til at lave lidt samfundstjeneste og sådan noget i den stil der, så alle hans elever de sidder der bare og synes, nåh, det var sgu da ikke særlig slemt og tænker, nåh, det kan vi sgu’ da godt gå ud og lave, lad os da gå ud og banke nogen... signalværdien, vil jeg sige, den vil så ikke have den store effekt...”*

Moderator: *”Så du har holdt fast i en, en relativ hård dom, for at få en signalværdi?”*

Oskar: *”Ja, netop – en objektivitet, ja, for ellers lige pludselig sker der noget, så sidder man der og psykoanalyserer, de mennesker der bliver ... for netop at give den rette dom til ham, og noget i den stil... det synes jeg ikke.”*

Nanna, 26, studerende på Handelshøjskolen (strammer): *”Så vidt jeg husker, hvor jeg har sat krydset, så har jeg holdt fast i, at det skulle være en kombinationsstraf, straf og behandling.”*

Line, 21, plejeassistent (strammer): *”Det var også det samme hele vejen igennem, altså fra det første til det sidste, straf og behandling.”*

I gruppen med 10 personer i alderen fra 30 til 49 år var reaktionerne og forklaringerne følgende:

Annika, 45, social- og sundhedsmedhjælper (slapper): *”Ja, jeg så ikke alle alternativerne i starten. Det blev man mere klar over undervejs.”*

Peter, 47, maskiningeniør (slapper): *”Jeg tror da nok, at jeg har ændret holdning, jeg har ændret fra betinget til samfundstjeneste, jeg synes han skulle straffes lidt ...”*

Moderator: *”Så du har ændret din holdning ...”*

Peter: ”Ja, jeg synes egentlig, han skulle straffes lidt mere end ... selv om det er første gang, så synes jeg egentlig godt ...”

Moderator: ”Så du har ændret det mod ...”

Peter: ”Ja, fra betinget og så til samfundstjeneste, fordi jeg synes han skulle straffes ... lidt.”

Peter var den eneste af de i alt 30 personer, der har deltaget i fokusgruppemøderne vedrørende sagen om simpel gadevold, som i den afsluttende diskussion åbent gav udtryk for, at han havde ændret holdning i hvad han selv opfattede som skærpende retning.

Søren, 34, sælger (strammer): ”Jeg er nok i endnu højere grad gået i retning af kompensationsdomme, altså fra betingede domme til økonomisk kompensation til offeret plus behandling. Det bliver et bedre spekter til at ramme det, der er formålet med en dom. En flerdimensional straf, havde jeg nær sagt, ikk’?”

Moderator: ”Og hvad ... det lød som om du tænkte, der er et formål ... eller hvad ...?”

Søren: ”Jamen det er selvfølgelig for at tilgodese alle parter.”

Anders, 47, systemtekniker (slapper): ”Men altså, situationen der, med ham og de der dommere, de sidder der, og de skal vel også snakke sammen om det, ligesom vi har siddet og snakket sammen om det, så det er ud fra det, så sætter man nogle krydser, ikk’. Jeg synes nok, jeg har sat mine krydser på en anden måde, end jeg gjorde til at starte med, fordi jeg har hørt en masse forskellige ... fået nye input ... set det fra en anden side, end den jeg først selv så det, .. på en anden måde, end jeg måske egentlig først regnede med, måske.”

Moderator: ”Ud fra en anden begrundelse, måske?”

Anders: ”Ja, jeg synes nok, der er nogle argumenter, jeg ikke havde overvejet.”

Moderator: ”Er der andre, der har det på den måde?”

Flere nikker og siger ja.

6.4. Begrundelser for straf

Fokusgruppeinterviewene giver også et interessant indblik i, hvordan forskellige former for reaktioner over for kriminalitet, i dette tilfælde gadevold, begrundes. Ikke uventet er to former for begrundelser helt dominerende, *repressive* og *præventive*.

De repressive begrundelser er moralske begrundelser, hvor bestemte former for tiltag begrundes i, hvor klandreværdigt det skete er, og hvor godt eller dårligt tiltagene markerer denne klandreværdighed. Disse begrundelser er bagudrettede og følelsesmæssige. De er udtryk for et ønske om en eller anden form for hævn, gengældelse eller retfærdighed, men også om at gerningsmanden herved skal kunne indse det forkerte i det, han har gjort, og gennemgå en proces med en eller anden form for selvbebrejdelse, fortrydelse eller soning. Således som man også kender det fra traditionelle opdelinger af mulige formål med straf, skal tiltaget altså i en eller anden form for blanding ifølge fokusgruppedeltagerne såvel tjene til en moralsk genoprettelse for os alle – ”samfundet” – som for gerningspersonen.

Det var imidlertid ret få begrundelser af overvejende moralsk og repressiv karakter, der blev anvendt og fremført i diskussionerne af, hvordan der burde reageres over for Hans i gadevoldssagen. Når det var tilfældet, var det typisk enten i form af helt generelle og principielle betragtninger om, at vold bør straffes på en eller anden måde eller som udtryk for afstandstagen over for bestemte straffe, som man mente ville være for hårde og dermed uretfærdige i den konkrete sag.

Eksempler på generelle markeringer:

”Selvfølgelig skal han ikke slå, men ...”

”Selvfølgelig skal han straffes, men ...”

”Vi skal stoppe vold, men ...”

”Selvom de (Ole og Jens) har været uvenlige mod Hans, så giver det ham ikke ret til at slå.”

”Slår man, er man gået for vidt, og det skal have en konsekvens.”

Langt mere udbredt var moralsk forankrede argumenter for, at konkrete straffe/reaktioner ville være for hårde i forhold til forseelsens alvorlighed. Især var der mange, der gav udtryk for, at en ubetinget fængselsstraf – herunder elektronisk fodlænke – ville være en for hård straf i den konkrete sag.

Eksempler på markeringer af for hårde tiltag:

"Jeg mener ikke, man skal have ubetinget fængsel for sådan en forseelse, ..."

"Fængsel er ude af proportioner i forhold til forbrydelsen."

"Selvfølgelig skal han straffes, men ikke i fængsel. Vi gør alle noget galt."

"Han har ikke været i konflikt med loven før. Jeg synes, det er anderledes, når det er første gang."
(om ubetinget frihedsstraf)

"Hans har begået forbrydelsen i affekt."

"Vi skal stoppe vold, men vi er nede på bagatelniveau."

"Jeg synes, det handler om, hvilket signal man vil sende, hvilket samfund vi vil have. For så lidt er elektronisk fodlænke for voldsomt. Hvis man har ekstremt hårde straffe for et knytnæveslag, er det nærmest udtryk for et overvågningssamfund, hvor man ikke kan træde ved siden af."

"Når han er ustraffet, synes jeg ..., det er for hårdt." (om elektronisk fodlænke)

"Alt for grov i dette tilfælde." (om elektronisk fodlænke)

"Det var en affekthandling."

"Det er en for hård straf at give for at slå en. Hvad skal vi så give til de andre (folk som begår hårdere vold)?" (om elektronisk fodlænke)

"Er man humanist, er man imod skade af legemet. Det må være krænkende og nedgørende at have sådan en lænke på sig." (om elektronisk fodlænke)

"Jeg synes, det er en terrorstraf, der skal gøre ondt på ham, men ikke vil ændre hans adfærd."

"Jeg synes ikke, det er en særlig stor forbrydelse. Det er en affekthandling." (om betinget dom)

"Jeg synes, det er for hård en straf. Den slags ting foregår ofte, og jeg tror ikke, de straffes så hårdt. Det bør også komme ham til gode, at han ikke prøver at skjule noget." (om betinget dom)

"Straffen er for tung, for kraftig. Også signalmæssigt." (om betinget dom)

"Jeg kan slet ikke se, at vi er oppe i så høje straffe for denne forbrydelse. Han er beruset og han har slået, og det må man ikke, men derfra til betinget er der lang vej."

"At etablere et konfliktråd omkring denne sag er et eller andet sted at blæse sagen op til mere end den er."

"I denne sag er samfundstjeneste helt ude i hampen. Jeg synes, han skal gøre bod over for offeret. Samfundstjeneste er en alt for stor ting i forhold til forbrydelsen. Det er ydmygende for ham."

Der forekom dog også moralsk forankrede argumenter, der rettede sig mod bestemte tiltag som værende for milde eller, især, som værende passende.

Eksempler på markeringer af passende eller for milde tiltag:

”Hvis man må få alle sine venner på besøg, hvilken straf er det så? Hvis man er alene og kun må gå ud på aftalte tidspunkter, så er det en straf. Den mister effekt, hvis man kan gøre alt, hvad man plejer.” (om elektronisk fodlænke)

”Jeg tror, det er den rigtige dom for Hans. Men ved værre forbrydelser skal de i fængsel. Sådan en dom ville være en god chance for Hans.” (om betinget dom)

”Jeg tror ikke, en behandling vil være noget værd for andre end Hans. Og det koster penge. Jeg synes, det er blødsødent.”

”Der er en stor ulempe ved bøder. Efter et par måneder har du lært at leve for de færre penge, og så er det ikke længere en straf.”

”Den er god som supplerende dom. Jeg ville være bekymret, hvis den stod alene.” (om konfliktråd)

”Det er sikkert godt ved småkriminalitet som her, men ved voldtægt sætter jeg grænsen.” (om konfliktråd)

”Man skal se på forseelsens karakter. Hvis han nu havde fundet en fyr, han ikke kunne lide udseendet på og hoppet på hans hoved, så skulle han i fængsel. Men i denne sag er samfundstjeneste en passende straf.”

”Jeg synes, at man skal kunne se på ham, at han har samfundstjeneste. Så ville der være mere straf i det. Samfundstjeneste er lidt at slippe billigt.”

”Jeg ser det som en straf, som andre har glæde af. Holdt op mod fængsel er det smart. Det er stadig en straf. Strengere end betinget. Hvis det ikke er for mange timer, så er det fint for ham.” (om samfundstjeneste)

”Jeg går meget ind for samfundstjeneste. Men det er for lidt at sætte bøger på plads. Han skal ind på vores hospitaler og vaske gulve. Han skal mærke det på kroppen.”

Sammenlignet med moralske blev nyttemæssige begrundelser langt oftere anvendt og af langt flere. De forskellige mulige tiltag og straffe blev i overvejende grad diskuteret og begrundet ud fra vurderinger af, om de i snæver eller bred forstand ville være nyttemæssige/skadelige, og især om de ville kunne tænkes at påvirke kriminaliteten hos den dømte. Meget få inddrog, selv når de blev opfordret hertil, overordnede samfundsmæssige

konsekvenser, f.eks. af økonomisk art. Inden for vide ramme synes omkostningerne ved de forskellige tiltag således ikke at spille nogen afgørende rolle. Endvidere var de nyttemæssige begrundelser kun i meget begrænset grad rettet mod, hvad offeret kunne få ud af det. Dette skyldes formentlig for nogles vedkommende, at offeret ikke blev anset som værende *fuldstændig* uden skyld i det skete:

”Jeg synes i princippet, offeret (Ole) var mere usympatisk. Det kunne lige så godt være ham, der havde slået.”

”Havde offeret været lidt mere afdæmpet, var der ikke sket så meget.”

”De var alle tre fulde.”

”Jeg synes, de begge (Hans og Ole) har andel i det, der er sket.”

”Hvis der sker offeret noget, er compensation en god idé. Men Ole har selv drukket og været med i det, så her synes jeg ikke om det.” (om compensation til offeret)

Det skyldes nok også, at de fleste hverken betragtede selve volden eller de skete skader som særligt alvorlige.

Der forekom meget få eksempler, hvis nogen overhovedet, på, at fokusgruppedeltagerne på eget initiativ trak hensynet til og konsekvenserne for offeret ind i diskussionen af, hvad der ville være den eller de bedste reaktioner. En enkelt fremhævede som en mulig fordel ved en ubetinget frihedsstraf, at offeret ville blive glad (jf. citatet nedenfor), men dette blev tilsyneladende mere nævnt som en principielt mulig fordel end som noget den, der sagde det, nødvendigvis selv mente. Selv i diskussionen af konfliktråd som en mulighed var der flere der fokuserede på, hvad dette kunne betyde eller ikke betyde for gerningsmanden end for offeret.

”Det kan være, Hans har brug for at sige undskyld og forklare sig. Få det ud af verden.”

Eksempler på nyttemæssige begrundelser, der vedrørte offerets situation:

”Offeret vil blive glad.” (om ubetinget fængsel)

”Jeg synes, man skal vælge det, så snart det er muligt. Så det ikke bare drejer sig om straf det hele. Det skal være for at tage hensyn til offeret. Det er jo ham, der har lidt skade, ikke andre i samfundet.” (om konfliktråd)

”Jeg mener, det er ubetinget godt for begge parter. Selv om Ole ser cool ud og ikke virker til at have behov for det, tror jeg altid, det er godt at få snakket om, hvad der er sket. Det kan også give den anden dårlig samvittighed.” (om konfliktråd)

”Jeg har fundet ud af, at der ikke er særlig langt mellem venskab og konflikt for unge mennesker. Konflikten kan opstå over en bagatel som det her, men hvis de mødes igen i et konfliktråd, kan det være, de finder ud af, at de begge er fine mennesker og bliver venner.”

”Det er rigtig godt for begge parter. Hvor retten trækker konflikten meget tydeligt op pga. sin struktur med forsvarer, anklager osv., så foregår konfliktråd mere på lige fod mellem parterne. De får forståelse for hinanden. Hans må også have det dårligt med, hvad han har gjort.”

”Jeg synes, han skal kompensere over for offeret, ikke over for samfundet. Det er mere relevant for eksempelvis graffiti-malere, fordi de har forbrudt sig over for samfundet.” (om samfundstjeneste)

Det forholdsvis ringe fokus på offeret gav sig også udslag i en ret begrænset tilslutning til den mulighed, at Hans skulle/kunne kompensere Ole økonomisk. Nogle syntes, at det ville være forkert, at offeret på denne måde skulle kunne ”tjene på forbrydelsen” og andre, at det ikke på denne måde skulle være muligt for gerningsmanden at købe sig en form for aflad (“blodpenge”). Sidstnævnte holdning var endnu mere markant og udbredt, når det drejede sig om bøde som en mulig sanktion:

”Jeg kan ikke se, en bøde er relevant her. Bøder kan ikke bruges ved vold.”

”Vi kan komme derhen, hvor alt kan gøres op i kolde kroner. Så kan vi bare sætte bøder på det hele. Det kan jeg ikke lide.”

”Jeg er imod bøder som straf til voldsforseelser. Man skal ikke kunne betale sig fra at slå folk.”

”Man kan ikke måle lemlæstelse i kroner og øre.”

Ret så entydig var fokusgruppedeltagernes afstandstagen over for den tanke og mulighed, at en bøde ikke skulle betales til statskassen, men til en godgørende organisation som f.eks. Red Barnet. En enkelt eller nogle ganske få mente, at *”Det er der mere raison i end at give dem til staten”*, men såvel verbalt som nonverbalt var det tydeligt, at følgende citater var mere dækkende for langt de flestes holdninger:

”Det er ikke en god idé, Man skal støtte de ting, man vil, man skal ikke tvinges til det.”

”Man skal ikke kunne sige, at man slår i en god sags tjeneste. Det kunne bruges til at undskylde handlingen.”

De nyttemæssige begrundelser var altså langt mere koncentreret om gerningspersonen og de mulige fremtidige gerningspersoner end om offeret, og i forholdet mellem disse mindst om de mulige fremtidige gerningspersoner. Spørgsmålet om de mulige fremtidige gerningspersoner er spørgsmålet om straffens almenpræventive eller generalpræventive virkninger, dvs. om straffen virker afskrækkende på andre. Det synes klart, at der underliggende, og for enkelte også udtalt, gjorde sig den opfattelse gældende, at en eller anden form for reaktion er nødvendig af almenpræventive grunde. Det er svært at skille denne begrundelse ud fra den generelt moralske. I et bredere perspektiv ligger det jo også indbygget i det almenpræventive sigte, at man ikke blot tilsigter en afskrækkelse her og nu, men også en moraldannende virkning på længere sigt.

Det synes lige så klart, at almenpræventive begrundelser stort set ikke blev anvendt i vurderingen af de enkelte straffe/tiltag, bortset fra i to tilfælde. I det ene tilfælde blev der argumenteret for, at fængselsstraf kunne afskrække andre fra at begå tilsvarende forbrydelser, mens der i det andet blev argumenteret for, at fængselsstraf i det konkrete tilfælde ikke ville tjene dette formål:

”Man kunne sende en besked til folk ved at sætte Hans i fængsel. Det kunne have en afskrækkende effekt og dermed virke forebyggende. Jeg synes, det ville være ok at sætte ham i fængsel i en begrænset periode. Det er den vej, man skal gå.”

”Sagen vil aldrig have præventiv effekt i samfundet, for det er ikke en sag, der kommer på forsiden. To stinger er ikke ”vildt” nok til at komme i avisen. Det sker jo hele tiden. Denne sag vil ikke sende et signal til samfundet, så man skal ikke idømme ham fængsel med det formål.”

Det lader sig ikke med bare tilnærmelsesvis sikkerhed udlede, om fraværet af inddragelse af almenpræventive argumenter i gadevoldssagen skyldes, at man ikke syntes, at dette hensyn var vigtigt og/eller mente, det ikke ville gøre nogen særlig forskel i så henseende, om man gjorde det ene eller det andet.

Langt de fleste begrundelser og hensyn, der blev fremført af fokusgruppetagerne i deres diskussion af og overvejelser omkring gadevoldssagen, ikke blot når fokus var på nytte, men i det hele taget, var af specialpræventiv karakter, dvs. drejede sig om, hvordan man kunne opnå den gunstigste effekt på og for gerningsmandens fremtid. Der findes tre, indbyrdes radikalt forskellige, måder at opnå en specialpræventiv effekt på: uskadeliggørelse (inkapacitering), afskrækkelse og helbredelse (resocialisering, behandling).

Straffens mulige uskadeliggørende virkning blev kun fremhævet af en enkelt. Den blev fremført i forbindelse med overvejelser omkring brug af frihedsstraf og mere som en principiel mulighed end som et vægtigt argument:

”Han kan ikke begå yderligere vold, så længe han sidder inde.”

Derimod var der en del, der i forbindelse med overvejelser vedrørende de enkelte foranstaltninger gjorde sig overvejelser omkring de mulige afskrækkende virkninger, der kunne opnås over for gerningspersonen:

”Jeg mener ikke, man skal have ubetinget fængsel for sådan en forseelse, men fængsel kunne give ham en forskrækkelse.”

”Jeg tror godt, man kan skræmme på en anden måde end ved fængsel.”

”Jeg ville blive skræmt af en fodlænke. Man har næsten sin frihed, men er alligevel ikke lige så fri som sine venner.”

”Når man først står i situationen, tænker man ikke over straffen. Jeg tror ikke, det vil have en skrækeffekt at straffe. Der vil alligevel ske vold.”

”Jeg tror ikke, man tænker over konsekvensen, når man står i det (når man slår). Når han er ustraffet, synes jeg også, det er for hårdt.”

”Det er en god straf. Den giver en forskrækkelse og lægger en dæmper på, hver gang man er på nippet til at begå en overtrædelse.” (om elektronisk fodlænke)

”Det vil være en alt for mild dom. Så vil han bare gøre det igen. Med behandling, så ja, måske. Han skal ikke bare have lov at fede den.” (om betinget dom)

”Hvis han gjorde det igen, kunne man doble den dom, han første gang havde fået. For så havde det ikke været straf nok, det havde ikke været afskrækkende nok.” (om betinget dom)

”Han skal have en straf, for man skal passe på, at han ikke næste gang slår, fordi der ikke skete noget sidst.” (om betinget dom)

”Der er stor risiko for at kriminalisere ham ved en betinget dom og tilsyn. Der opstod en situation, som ikke skal opstå, men der skete jo ikke noget. Offeret får ikke mén.”

”Det vil være godt for ham, at han kommer ud af sit med problem med, at han slår, når han drikker.” (om behandling)

”Vi ønsker en straf, som han kan mærke. Vi må forhindre, at han gør det igen.” (om bøde)

Af samtlige former for begrundelser, der direkte eller indirekte blev fremført, var én den dominerende: Det var begrundelser, der tog sit udgangspunkt i, hvad der ville være mest hensigtsmæssigt med henblik på at resocialisere gerningsmanden. De fleste valgte og begrundede straf og tiltag ud fra, hvad der mest sandsynligt kunne mindske fremtidig kriminalitet hos gerningspersonen og/eller som i hvert fald ikke gjorde ondt værre i form af at øge kriminalitetsrisikoen. Først og fremmest blev dette fremført som begrundelse for ikke at idømme gerningsmanden en ubetinget frihedsstraf:

”Fængsel har flere ulemper end fordele i denne sag. Det vil gøre mere ugavn.”

”Han vil få svært ved at få job 10 år frem i tiden. Så grov er hans forseelse ikke. Jeg tror ikke, han er en der lærer børn, at det er okay at slå.” (om ubetinget frihedsstraf)

”Det værste er, at fængsel kan ødelægge hans liv. At han ikke kan få et job. Det havde været noget andet, hvis han havde gennembanket Ole.”

”Hvad godt kommer der ud af, at han bliver spærret inde sammen med andre kriminelle? Han lærer ikke noget af at blive spærret inde.”

”Fængslet tager ham væk fra hverdagen. Det kan være ødelæggende og styre ham væk fra den rette vej.”

”Han vil nok ikke kunne gennemføre sin uddannelse med en plettet straffeattest. Det vil gøre ham mere frustreret.”

”Fængsel har også økonomiske konsekvenser for den indsatte. Man påfører ham yderligere problemer, samtidig med at han mister sine uddannelsesmuligheder. Det begrænser ham i forhold til, hvad han har gjort. Det ødelægger ham mere på længere sigt. Måske mere end offeret.”

”Jeg kan ikke se nogen fordele. Hans virker uligevægtig. Han er ikke psykisk stærk eller stabil. Fængsel vil ødelægge ham fuldstændig. Jeg er imod vold, men når det er tilladt at drikke, sker der ting som dette her.”

”Fængsel vil stoppe hans liv og uddannelse.”

”Hans virker ikke helt moden. Han virker usikker. I hans tilfælde kan fængsel have den effekt, at han siger, at så kan det være lige meget alt sammen.”

”Jeg tror, aftenen og beruselsen har gjort ham uligevægtig. Vi skal ikke ødelægge hans liv. Han har været uheldig den aften, og han skal ikke i fængsel for det.”

”Han bliver stadig straffet med de negative konsekvenser, som det har.” (om elektronisk fodlænke)

”Han kan fortsætte sit liv. Det bliver ikke ødelagt” (om elektronisk fodlænke)

”Andre kan ikke se, at han er straffet. Og han kommer ikke sammen med andre fanger med de negative konsekvenser, det kan have.” (om elektronisk fodlænke)

”Han kan fortsætte sin uddannelse.” (om elektronisk fodlænke)

”Man ville ødelægge alt for ham. Det ville være helt vildt.” (om elektronisk fodlænke)

”Hvis han får noget behandling også, så kunne det nok godt have en effekt. (om betinget dom)

”Jeg kan ikke se, der er forskel på betinget og ubetinget fængsel. Det vil ikke ændre hans adfærd. Han lærer ikke at styre sig selv.”

”Jeg ser ham ikke som voldsmand eller psykopat, så en voldsbehandling vil ikke hjælpe her.”

”Hvis han er misbruger, skal han behandles. Det vigtigste er at kurere ham.”

”Hvis man skal sætte ind med noget mod Hans, skal det være en behandling. Han er så uheldig, at der er en på gaden, der har meldt ham. Tænk på alle dem i hjemmene. Der foregår meget værre ting, hvor det ikke bliver meldt.”

”Man må ikke give ham behandling, når det er første gang, han har begået noget kriminelt. Det er forkert at begynde at sygeliggøre ham. Hvordan er det, vi må være, før vi skal ensrettes? Selvfølgelig skal man ikke slå, men Hans har opdaget, at han var langt over stregen. Hvis vi kriminaliserer ham, bliver han måske i tvivl.”

”For stor en bøde kan gøre, at han kommer i økonomiske vanskeligheder.”

”Hvad skulle en bøde hjælpe? Det ville ikke hjælpe på hans problemer. Det ville være formålsløst.”

”Måske kan det forebygges, at han gør det igen. De mødes, hvor de begge er ædru, og får talt om det, der skete.” (om konfliktråd)

”Næste gang de mødes i byen, vil de have det meget bedre, hvis de har deltaget i et konfliktråd.”

”Offeret vil også lære noget af at høre sagen fra Hans’ side.” (om konfliktråd)

”Det værste ved fængslet er, at de indsatte bliver mere kriminelle af at sidde inde. Man undgår alle ulemperne ved fængsel, hvis man i stedet giver samfundstjeneste.”

”Han vil komme i forbindelse med andre miljøer, nye tanker og venner. Det er ikke til skade.” (om samfundstjeneste)

”Det kan ikke bruges her, for det vil ikke føre til noget. Det vil ikke hjælpe Hans.” (om samfundstjeneste)

”Jeg er i tvivl, om det er godt for ham, for han virker meget usikker. Jeg ved ikke, om han kan overskue og styre både arbejde, studie og samfundstjeneste.”

Med hensyn til straffens hårdhed var deltagerne i den yngste gruppe generelt strengest, mens deltagerne i den ældste gruppe generelt var mildest. Det var således kun i den yngste gruppe, at nogle af deltagerne endte op med at idømme ubetinget frihedsstraf. I den ældste gruppe kom end ikke en betinget frihedsstraf på tale. Tværtimod tilkendegav halvdelen af denne gruppe under den afrundende diskussion, at retssagen havde været tilstrækkelig for Hans. Dommen lå for de fleste i laget omkring samfundstjeneste eller en betinget dom suppleret med bøde, konfliktråd, compensation eller behandling.

Afslutningsvis skal det trækkes frem, at den vægt nytte og især resocialisering er blevet tillagt af fokusgruppedeltagerne, når de har skullet dømmes i en overværet retssag, som de efterfølgende har skullet diskutere med andre – og som tillige har vist sig ikke blot at gøre sig gældende i gadevoldssagen, men at være et gennemgående træk i samtlige 24 fokusgruppemøder – dels står i kontrast til danskernes meget mere moralsk forankrede umiddelbare reaktioner på kriminalitet, og dels ikke er særligt godt overensstemmende med den vægt, der de seneste årtier i fra politisk side er blevet lagt på retsfølelsen og på vigtigheden af at udsende ”signaler”.

For samtlige fokusgruppedeltagere har vi, via de svar, de gav, i de indledende screeningsinterviews, haft kendskab til deres generelle holdninger til straf – deres retsfølelse

så at sige. Ved overværelse af møderne har vi herefter, bag et envejsspejl, kunnet iagttage, hvordan og på hvilken måde, retsfølelsen spillede en rolle for deres argumentation og for deres valg af straf m.v. Der *har* været deltagere, for hvem man har kunnet se en ret så konsekvent og direkte sammenhæng mellem deres generelle holdninger og deres argumentation og valg i de konkrete sager, de har overværet og vurderet. Der *har* været nogle, der som udgangspunkt gik ind for strengere straffe og for længere fængselsstraffe, og som fra første færd og hele vejen igennem har holdt fast i og argumenteret for en (lang) fængselsstraf, og der *har* været nogle, der eksempelvis har ment, at fængselsstraf er af det onde, og hele vejen igennem har holdt fast i dette synspunkt også ved vurdering af de konkrete sager. Der er naturligvis tale om grader, men for langt de fleste deltagere har der imidlertid ikke været nogen særlig stærk sammenhæng mellem deres retsfølelse og deres forholden sig til de konkrete sager. Der er mange, der som udgangspunkt klart har markeret sig med et ønske om strengere (fængsels)straffe, som er endt op med at gå ind for ingen straf overhovedet, bøde, betinget dom eller samfundstjeneste, og i hvert fald ofte for en mildere sanktion end selv ”strammerne” i den gruppe, de har været med i, og der er også en del – men dog ikke nær så mange – for hvem det modsatte har været tilfældet. Man kan sige, at flertallet mere eller mindre har suspenderet deres retsfølelse, når de har skullet vælge en straf, de fandt passende, i en konkret sag. Mange har været sig dette helt bevidst: ”I almindelighed synes jeg, men ...”. Den mekanisme, der gør en sådan – bevidst – suspension af retsfølelsen mulig, er, at man har oplevet den sag, man har siddet med, som noget helt specielt: ”Lige i denne her sag...”, ”Nu er det der er foregået her jo ikke *rigtig* vold ...”, osv. osv. Denne form for bemærkninger er forekommet gang på gang. Dette bringer os så tilbage til spørgsmålet om retsfølelsens karakter og grundlag, fordi der indvævet i retsfølelsen typisk er en forestilling om ondskab, dvs. om villet skade, om ekstrem egoisme, om kulde og kynisme, om voldsomme skader, om dramatiske handlinger. Det er imidlertid ikke dette billede, man møder i langt de fleste sager. Det er på ingen måde typisk. Der er sket dårlige, onde ting, men ....! Selv i de grupper, hvor man har diskuteret den mest alvorlige kriminalitet, såsom røveri med kniv, gadevold med trampen på hovedets offer osv., forekom det gerne, at en eller flere sagde noget i retning af: ”Bare vi skulle have diskuteret en sag med *rigtig* kriminalitet...”, eller ”Nu er det her jo ikke *rigtig* kriminalitet.

Man fristes næsten til at sige, at retsfølelsen for ganske mange befinder sig i en fantasiverden. Dette betyder formentlig også, at retsfølelsen ikke ændres af at have skullet overvære og tage stilling til en konkret sag. Det kunne have været interessant, men vi har ikke efterfølgende spurgt fokusgruppetagerne om deres generelle holdninger til straf – men logikken i den måde, man har forholdt sig undervejs i forløbene, tilsiger, at fokusgruppetagerne nok stort set ville svare og mene det samme, som de gjorde forud for møderne. Den ringe sammenhæng mellem danskernes retsfølelse og danskernes retsfornuft, vi har set udspille sig for vore øjne, svarer ganske til de i afsnittes indledning tidligere undersøgelser fra henholdsvis 1964 og 1997, og er altså ikke noget nyt forhold eller nogen ny tendens.

Referencer

Reference List

- Balvig, F. (1978). *Angst for kriminalitet*. København: Gyldendal.
- Balvig, F. (1998). Det er mennesker der dømmes. In P.Kruize & L. Ravn (Eds.), *Kriminalistisk Instituts Årbog 1998* (pp. 21-56). København: Københavns Universitet.
- Balvig, F. (2001). Indbrud = Ind og sidde? In V.Greve, B. Grothe Nielsen, & A. Snare (Eds.), *Nytter det? Mosaik om kriminalforsorg og kriminalpolitik* (pp. 1-10). København: Jurist- & Økonomforbundets Forlag.
- Balvig, F. (2003). Da lov og orden kom til Danmark. *Tidsskrift for Social Kritik*, 38-55.
- Balvig, F. (2006). *Danskernes syn på straf*. København: Advokatsamfundet.
- Balvig, F. (2006). *Metodisk redegørelse for undersøgelsen af danskernes syn på straf* København: Advokatsamfundet.
- Balvig, F. (2011). *Retsfølelse og retsfornuft. Om danskernes syn på straf*. Kommende publikation: Jurist- & Økonomforbundets Forlag.
- Bondeson, U. V. (2003). *Nordic Moral Climates. Value Continuities and Discontinuities in Denmark, Finland, Norway, and Sweden*. New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.
- Gardner, D. (2009). *The Science of Fear*. USA: Plume.
- Gladwell, M. (2005). *Blink. The Power of Thinking without Thinking*. London: Penguin Books.

- Goul Andersen, J. (1998). *Borgerne og lovene*. København/Århus: Rockwool Fondens Forskningsenhed / Aarhus Universitetsforlag.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring Individual Differences in Implicit Cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464-1480.
- Justitsministeriets Forskningsenhed (2007). *Lægdommeres repræsentativitet. Undersøgelse vedrørende perioden 1.1.2008 til 31.12.2011* København: Justitsministeriet.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2010). *Bekymring for vold og kriminalitet 2009* København: Justitsministeriet.
- Kutschinsky, B. (1968). *Knowledge and attitudes regarding legal phenomena in Denmark* (Rep. No. 2). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kutschinsky, B. (1970). *Den almindelige retsbevidsthed*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Kvist, J. (2009). *Är straffen för milda, lagom eller för stränga? En metodundersökning om gymnasieelevers syn på straff* Stockholm: Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet.
- Lillegaard, L. (1995). *Kvinder og kriminalitet*. Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet, København.
- Magnell, T. (2008). *"Vad anser du att straffet bör vara?" En enkätundersökning om uppfattningar om straff bland gymnasieelever utifrån fyra brottsvinjetter* Stockholm: Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet.

- Olaussen, L. P. (2005). Folks tillit til og medvirkning i domstolene. *Tidsskrift for strafferett*, 119-143.
- Petersen, M. B. (2007). *Straf eller behandling? Et studie i evolutionspsykologi, følelser og politisk holdningsdannelse* Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Rentzmann, W. (2001). Kastrup Airport - Hellerup. In V.Greve, B. Grothe Nielsen, & A. Snare (Eds.), *Nytter det? Mosaik om kriminalforsorg og kriminalpolitik* (pp. 113-121). København: Jurist- & Økonomforbundets Forlag.
- Roberts, J. V., Stalans, L. J., Indermaur, D., & Hough, M. (2003). *Penal Populism and Public Opinion. Lessons from five countries*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Ross, A. (1953). *Om ret og retfærdighed*. København: Nyt Nordisk Forlag.
- Ruby, B. (1971). Samarbejdet mellem dommere og domsmænd. *Juristen*, 377f.
- Ski, K. (2005). Meddommere: Ønsker mildere straffer. *Rett på Sak. Aktualitetsmagasin for domstolene*.
- The Sentencing Project (2000). *Crime, punishment and public opinion: A summary of recent studies and their implications for sentencing policy* Washington, D.C., USA: The Sentencing Project.
- Van Dijk, J. (2008). *The World of Crime. Breaking the Silence on Problems of Security, Justice, and Development Across the World*. London: Sage Publications.
- Wilhelm, P. (1988). *Folkevalgte dommere. Lægdommerundersøgelse 1987* (Rep. No. 49). København: Kriminalistisk Institut, Københavns Universitet.

Wolffhechel, M. C. (2006). *Den strafferetlige udvikling i Danmark 1962-2002 set i eksistentialistisk lys. Suveræne eller tvungne livsytringer?* Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet.

Appendiks.

To eksempler på de spørgeskemaer, der blev anvendt i de gennemførte postenquete undersøgelser.

Det første eksempel er fra 2006, hvor der blev anvendt i alt 16 forskellige spørgeskemaer. Det andet er fra 2009, hvor der blev anvendt i alt 32 forskellige spørgeskemaer.

IP. nr.:

Danskernes syn på straf

Skema nr.:

Us. nr. 5764

2006

Vejledning til udfyldelse af skemaet

Brug venligst en blå eller sort kuglepen til udfyldelse af skemaet

På side 3 og 4 i dette skema er beskrevet forskellige former for straf, der kan anvendes i de 7 sager, De nu skal læse om. Læs venligst disse former for straf igennem, så De ved, hvad De kan "dømme".

Dernæst kommer på side 5 den første sag, De skal "dømme" i. Læs sagen igennem og sæt så på side 6 kryds i første lodrette søjle ved den dom, De tror, der ville blive afsagt **ved en domstol**. Der må sættes højst 2 krydser, men De må gerne nøjes med ét kryds.

I den anden lodrette søjle skal De sætte højst 2 krydser for den dom, **De selv ville afsige, hvis De skulle bestemme**. De må også her gerne nøjes med ét kryds.

I den tredje lodrette søjle skal De endelig sætte højst 2 krydser for den dom, De tror, **folk i almindelighed** ville afsige. De må også her gerne nøjes med ét kryds.

Gå derefter de andre 6 sager igennem og kryds af på samme måde som det lige er beskrevet.

Det er vigtigt for undersøgelsens kvalitet og brugbarhed, at De besvarer spørgsmålene for hver af de 7 sager.

Når skemaet er udfyldt, beder vi Dem lægge det i den portofri svarkuvert og sende det til os.

Svarene bliver skannet ind på maskine, så alle kryds skal være nemme at tolke – se vejledningen herunder.

Sæt et tydeligt kryds .	☐ ☒
Hvis et felt er udfyldt forkert, skraveres den pågældende kasse og krydset sættes i den rigtige kasse.	☒ ☒

Oversigt over strafformer:

Bøde

Bødestraf betyder, at den dømte skal betale et beløb til statskassen. Bødens størrelse kan enten fastsættes til et fast beløb (f.eks. 5.000 kr.) eller til et beløb, der tager højde for den pågældendes økonomiske situation (f.eks. 3 måneders nettoløn).

Betinget fængselsstraf

En betinget fængselsstraf betyder, at den dømte idømmes fængselsstraf, men at selve strafafsoningen i et fængsel foreløbig ikke iværksættes. Straffens længde kan variere fra få dage til flere år, og retten kan også beslutte foreløbig ikke at udmåle straffens længde. Straffen siges at være betinget, fordi betingelsen for, at den dømte ikke indsættes til afsoning, er, at den dømte ikke begår ny kriminalitet i en periode (prøvetiden), der fastsættes af retten. Prøvetiden kan være længere end den betingede strafs længde. Der kan således fastsættes en prøvetid på f.eks. 2 år i forbindelse med idømmelse af f.eks. 1 års betinget fængsel. Betinget fængselsstraf kan kombineres med andre tiltag, f.eks. vilkår om, at den dømte skal gå i alkoholbehandling, psykiatrisk behandling mv. Der kan også stilles krav om, at den dømte passer sit arbejde, følger sin uddannelse, betaler erstatning til ofret for den kriminelle handling mv. Overtrædes disse vilkår, eller begår den dømte ny kriminalitet, kan den betingede straf blive udløst, og den dømte blive indsat i et fængsel til afsoning af den idømte straf.

Konfliktråd

Konfliktråd betyder, at offer og gerningsmand mødes og sammen med en mægler kan få talt ud om kriminaliteten. Formålet med konfliktråd er bl.a. at give ofre for kriminalitet mulighed for at bearbejde vrede, angst, irritation, frustration eller andre følelser, der kan være forbundet med at have været udsat for kriminalitet. Deltagelse i konfliktråd er frivilligt for offeret og gerningsmanden.

Samfundstjeneste

Samfundstjeneste betyder, at den dømte idømmes en betinget dom, og at den dømte derudover i sin fritid skal udføre samfundsnyttigt arbejde uden løn i et bestemt antal timer, som fastsættes af retten. Retten fastsætter desuden en frist for udførelsen af arbejdstimerne, så straffen gennemføres inden for en rimelig tid. Indholdet af det arbejde, som den dømte skal udføre, bestemmes af Kriminalforsorgen. Det samfundsnyttige arbejde udføres i offentlige eller almennyttige institutioner, f.eks. rengøring, oprydning og praktisk, forefaldende arbejde i kirker, sportsklubber, museer, uddannelsesinstitutioner mv. Begår den dømte ny kriminalitet i den prøvetid, der er fastsat for den betingede dom, beslutter retten, om den betingede straf skal afsones. Det samme gælder, hvis den dømte ikke udfører sin samfundstjeneste.

Ubetinget fængselsstraf

Ubetinget fængselsstraf betyder, at den dømte indsættes i et fængsel i en periode, som bestemmes af retten. Straffens længde kan variere fra 7 dage til mange år.

Elektronisk fodlænke

Anvendelse af elektronisk fodlænke betyder, at den dømte skal afsone straffen på sin bopæl. Under afsoningen på bopælen skal den dømte bære en elektronisk fodlænke. Forlader den dømte sit hjem uden for de tidspunkter, der på forhånd er aftalt med Kriminalforsorgen, sender den elektroniske fodlænke besked til en vagtcentral. Den dømte må således kun forlade bopælen på bestemte tidspunkter og kun for at passe sit arbejde mv. Hvis den dømte ikke overholder reglerne for ordningen med elektroniske fodlænke, skal han afsone resten af straffen i fængsel.

Behandling af gerningsmanden

Behandlingen kan bestå i forskellige foranstaltninger, der har til formål at hjælpe gerningsmanden til en kriminalitetsfri tilværelse. Det kan være alkoholbehandling, narkotikabehandling, kurser i at håndtere konflikter uden at anvende vold, arbejds- og uddannelses tilbud mv.

Økonomisk kompensation til offeret

En økonomisk kompensation til offeret består i, at gerningsmanden betaler et beløb til offeret som godtgørelse for krænkelsen af offerets frihed, ære eller person. Der er ikke tale om egentlig erstatning, hvor gerningsmanden f.eks. betaler for nogle ting, han har ødelagt. Der er derimod tale om, at gerningsmanden betaler en godtgørelse for selve krænkelsen af offeret.

Sag nr. 1

Kim bor i et sommerhusområde med smalle veje. Hastighedsgrænsen i sommerhusområdet er 40 km/t. En forårsdag er Kim i sin bil på vej ud af sommerhusområdet. Kim har lidt travlt.

Længere fremme på vejen ser Kim en bil, som enten holder stille eller kører meget langsomt. Den forankørende bil køres af Hans, som har sin ægtefælle Else med. Vejen er for smal til, at Kim kan køre udenom. Kim dytter flere gange, men Hans flytter sig kun langsomt. Kim bliver utålmodig og kører tæt op bag Hans og dytter flere gange. Hans kører stadig kun langsomt frem. Kim er nu blevet meget utålmodig og irriteret. Så snart de kommer ud af sommerhusområdet, overhaler Kim, og bremser herefter hårdt op lige foran Hans, som også må bremse hårdt for at undgå et sammenstød. Kim stiger ud og går stærkt ophidset hen til Hans, der ruller sidevinduet ned. Kim skælder ud på Hans, og siger blandt andet, at Hans "fandeme ikke skal bestemme, hvor hurtigt han skal køre i sit eget sommerhusområde". Kim spytter herefter Hans i ansigtet. Hans beder Kim om at slappe af. Kim slår herefter Hans med knytnæve 2 gange. Hans, der stadig sidder i sin bil, bliver ramt på kæben og i tindingen, hvorved Hans taber sine solbriller. Kim beder Hans om at "komme ud og få nogle bank". Kim spytter igen på Hans.

Hans beder nu Else om at ringe til politiet. Kim går tilbage til sin bil og kører fra stedet. Kort efter bliver Kim på baggrund af Hans' anmeldelse stoppet af politiet. Hans kører til politistationen og bliver afhørt. Hans har røde mærker i ansigtet efter slaget, men tager ikke på skadestuen, da der ikke er tegn på fysiske skader. Hans er i de følgende 2-3 dage øm i ansigtet, som er hævet ved kæben og tindingen, hvor der også er blå mærker efter slagene.

Kim er 40 år gammel og er opvokset i en dansk provinsby. Han har en almindelig familiemæssig baggrund og fast arbejde. Kim er ikke tidligere straffet.

**Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.
De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt Beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders Nettoløn.....	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 2

Hans er kl. ca. 2 om natten på vej hjem fra en fest. Hans har haft et opgør med sin kæreste, og forlod derfor festen sammen med en bekendt, Klaus. Hans og Klaus taler om episoden, og Hans er både ked af det og vred over sin kærestes optræden.

Hans og Klaus følges ad hjemad gennem byen, og undervejs stopper de ved en grillbar for at få lidt at spise. De har stået udenfor grillbaren og spist, og Hans er gået ind igen for at gå på toilettet.

Da Hans kommer ud igen, er Klaus væk. Hans begynder at lede efter Klaus og går frem og tilbage foran grillbaren. Lidt væk sidder Ole og Jens. De har også været i grillbaren og sidder nu og spiser. Ole og Jens sludrer og griner. Hans kender hverken Ole eller Jens.

Hans kan ikke høre, hvad de siger, men mener, at det er ham, de taler om og griner ad. Hans kigger stadig efter Klaus og er begyndt at blive utålmodig og irriteret over, at Klaus bare er gået fra stedet. Hans går hen til Ole og Jens for at spørge, om de har set Klaus.

Ole og Jens er midt i en samtale, så Ole drejer blot hovedet mod Hans og siger kort "Næh", hvorefter Ole og Jens fortsætter deres samtale og ignorerer Hans. Hans bliver nu gal og tager fat i Oles arm og siger: "Du skal sgu ikke være nedladende over for mig". Ole forsøger at vride sig fri. Hans slår herefter Ole med knytnæve på den ene side af hovedet og på skulderen. Hans løber herefter fra stedet. Ole pådrager sig et sår ved mundvigen, som må syes med 2 sting.

Hans er 33 år gammel og har hele sit liv boet i en dansk provinsby. Hans er arbejdsløs og har alkoholproblemer. Hans blev for et år siden dømt for at have givet en mand et knytnæveslag i ansigtet, fordi manden stødte ind i Hans på Strøget.

Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.

De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.....	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt Beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 3

Kemal og Anne er gift og har boet sammen i 6 år. Sammen har de en datter på 4 år. Deres ægteskab har gennem det seneste års tid fungeret dårligt, og de skændes oftere og oftere.

Kemal og Anne beslutter at forsøge at få talt ud om problemerne. De afsætter en weekend til at være sammen alene og skaffer en barnepige. Allerede fredag aften bliver de imidlertid uvenner, og det udvikler sig til et voldsomt skænderi. Kemal forlader herefter lejligheden i vrede og går sammen med nogle venner i byen.

Anne er ked af, at aftenen har udviklet sig sådan, men ønsker ikke at sidde alene tilbage. Kort efter forlader hun derfor også lejligheden for at være sammen med nogle venner.

I løbet af aftenen fortryder Kemal, at de har forspildt muligheden for at få talt ud om tingene. Han ringer derfor flere gange hjem til Anne, som imidlertid ikke er hjemme. Kemal forsøger også at ringe til Annes mobiltelefon, men der bliver ikke svaret, og Anne ringer ikke tilbage.

Kemal tager tilbage til lejligheden klokken ca. 1 om natten. Kl. næsten 2 kommer Anne hjem. Kemal vil vide, hvor Anne har været. Anne siger "Jeg gider ikke snakke med dig nu". Kemal vil imidlertid have talt ud og vil vide, hvor Anne har været. Anne svarer stadig ikke på Kemals spørgsmål og ønsker ikke at tale med ham.

Kemal begynder at blive jaloux, fordi Anne ikke vil tale om aftenens forløb. Desuden er Kemal sur over, at Anne tilsyneladende ikke er villig til at forsøge at få talt ud om deres problemer. Da Anne stadig ikke vil svare på Kemals spørgsmål, begynder Kemal at beskyldte Anne for utroskab. Anne bliver gal, og de skændes højlydt og beskylder gensidigt hinanden for utroskab. Kemal bliver mere og mere ophidset. På et tidspunkt siger Anne, at det vist er bedre at blive skilt. Kemal bliver nu så ophidset, at han slår Anne hårdt i brystet. Anne vælter omkuld. Kemal sparker 2 gange Anne i ryggen. Anne forsøger at væрге for sig med hænderne, men Kemal sparker igen Anne dels i siden og dels over hænderne og tildeler Anne yderligere et knytnæveslag, der rammer i baghovedet. Anne kommer på benene og råber, at nu er det definitivt slut. Anne løber herefter fra lejligheden. Anne henvender sig på skadestuen, hvor hun bliver undersøgt og røntgenfotograferet. Anne har blå mærker på brystet og på ryggen og har smerter i nakken, ryggen, ribbenene og nyrerne i de følgende 4-5 dage. Anne har desuden brækket 2 fingre på højre hånd. Anne søger straks om separation, og parret bliver siden skilt.

Kemal er 40 år gammel og kommer oprindeligt fra Pakistan. Han har boet i Danmark de sidste 10 år. Han er arbejdsløs og har alkoholproblemer. Han er ikke tidligere straffet.

Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.

De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.....	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 4

Krishan parkerer sin bil i Hovedgaden. Efter parkeringsskiltet må man holde der i maksimalt 15 minutter. Krishan skal på apoteket og på posthuset. Der er imidlertid kø på posthuset, og på apoteket må Krishan vente i mere end 10 minutter på at få udleveret den medicin, Krishan skal hente til sin mor, der har fået lungebetændelse.

Da Krishan drejer ind i Hovedgaden, er parkeringstiden overskredet med ca. 5 minutter. Ca. 100 meter før bilen får Krishan øje på en P-vagt, der er ved at skrive en P-bøde på Krishans bil. Krishan begynder at løbe, og råber og vinker til P-vagten for at signalere, at bilen straks vil blive flyttet.

P-vagten har i mellemtiden skrevet bøden færdig, men har ikke fået den sat fast under vinduesviskeren på Krishans bil, da Krishan når frem til bilen. Krishan kontakter P-vagten og siger ” Pyha, det nåede jeg vist lige, du har ikke nået at skrive mig vel?”.

P-vagten svarer, at bilen har været holdt under observation de sidste 5 minutter, og at parkeringstiden nu er overskredet med 7 minutter. Desuden er bøden allerede noteret. P-vagten rækker bøden frem mod Krishan. Krishan bliver irriteret og forsøger igen at overtale P-vagten til at lade sagen falde. P-vagten afviser dette og rækker på ny bøden frem mod Krishan. Krishan bliver nu gal og skubber P-vagtens hånd med bøden væk og siger højrosted. ”Det kan da ikke være rigtigt. Jeg har kun holdt her i få minutter for længe, og du var ikke engang færdig med at skrive bøden, da jeg kom tilbage”.

P-vagten svarer, at sådan er det, og træder hen til Krishans bil for at sætte bøden fast under vinduesviskeren. Krishan bliver nu yderligere ophidset og giver sig til at skælde ud på P-vagten. Krishan råber ”Nazisvin” til P-vagten og spytter efter vagten, som bliver ramt på overarmen. Krishan skubber til P-vagten, som bliver presset op mod muren. Samtidig giver Krishan P-vagten en lussing med højre hånd og et knytnæveslag i brystet med venstre hånd. Krishan trækker sig derefter hurtigt tilbage og sætter sig ind i bilen og kører væk.

Krishan er 21 år gammel og oprindeligt fra Pakistan. Han har boet i Danmark i 10 år. Krishan er arbejdsløs og har alkoholproblemer. Han er ikke tidligere straffet.

**Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.
De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.....	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt Beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 5

Kim er i sin bil, en 8 år gammel Ford, en aften i november på vej fra Y-by til Z-by. Kims kammerater Ib, Ole og Hans er passagerer i bilen. Ib sidder på det forreste passagersæde, Ole og Hans sidder på bagsædet. Klokken er 23.30, og de er på vej hjem fra en fest.

Kim kører strækningen mellem Y-by og Z-by næsten hver dag, og han kender derfor vejen godt.

Stemningen i bilen er munter, de hører høj musik, og Kim kører med en fart på omkring 120-140 km/t. Det er en almindelig landevej i landzonen, og hastighedsgrænsen er 80 km/t.

Efter ca. 10 minutters kørsel begynder bilens CD-afspiller at spille ujævnt. Kim begynder derfor at trykke på CD-afspillerens knapper. Kim fortsætter med ca. 120 km/t samtidig med, at han piller ved CD-afspilleren og i korte perioder kigger væk fra vejen og ned på CD-afspilleren.

Længere fremme på landevejen er en personbil svinget ud på landevejen. Personbilen kommer fra en sidevej, og er ved at øge farten op mod de tilladte 80 km/t. Kim kommer bagfra med ca. 120 km/t og overser den forankørende bil. Kim opdager først den forankørende bils baglygter, da Kim er så tæt på, at det ikke er muligt at bremse op. Kim foretager derfor en undvigemanøvre venstre om den forankørende bil. Kim mister imidlertid herredømmet over sin bil, der snurrer næsten en halv omgang og fortsætter tværs over den modsatte kørebane og udover rabatten, hvor den rammer et kraftigt plankeværk.

Ved sammenstødet med plankeværket bliver bilens karosseri trykket kraftigt ind. Forsædepassageren Ib kastes fremad mod forrude og dørstolpe, hvorved Ibs kranium bliver knust. Herved kvæstes Ibs hjerne så hårdt, at han er dræbt på stedet.

Ole, der sidder på bagsædet bag Ib, pådrager sig betydelige kvæstelser, herunder brækket skulderblad, 3 brækkede ribben, punkteret lunge, brud på bækkenbenet og knoglebrud i flere ryghvirvler i rygsøjlen. Ole overlever, men er indlagt i 4 uger, hvorpå han udskrives til fortsat ambulantly behandling og genoptræning. Der er risiko for, at Ole får varige mén som følge af kvæstelserne.

Hans og Kim, der begge sidder i bilens venstre side slipper med overfladiske knubs og snitsår i ansigtet og på kroppen. Alle passagerer brugte sikkerhedsseler på ulykkestidspunktet, og Kim var ædru.

Kim er 21 år gammel og har hele sit liv boet i en dansk provinsby. Kim er arbejdsløs og har alkoholproblemer. Han blev for et år siden dømt for ikke at have respekteret en ubetinget vigepligt.

Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.

De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.....	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 6

Flemming er ude og køre i sin bil. Ved et lyskryds, hvor Flemming holder for rødt lys, kører en bil, som føres af Jens, op på siden af Flemming. Jens gasser voldsomt op og kigger udfordrende på Flemming. Da der bliver grønt lys, accelererer både Flemming og Jens kraftigt, og begge biler kører hurtigt frem. Flemming er forrest, men det lykkes på et tidspunkt Jens at presse sig foran Flemming. Flemming og Jens kører med ca. 80-90 km/t, selvom det er inde i byen, og hastighedsgrænsen er 50 km/t. På et tidspunkt er Flemming ved at påkøre en fodgænger, der må springe til side for ikke at blive ramt. Flemming og Jens fortsætter imidlertid og overhaler gentagne gange hinanden med hastigheder mellem 80 og 100 km/t.

På et tidspunkt snævrer vejbanen ind, og der er kun ét spor i hver retning. Jens er forrest, men Flemming ligger lige bagved. Flemming sætter farten yderligere op til ca. 110 km/t og trækker ud i den modkørende vognbane for at overhale Jens. Jens sætter farten op for at hindre Flemming i at komme omkring, så Flemming øger farten til ca. 130 km/t. Flemming koncentrerer sig om overhalingen og overser derfor, at de nærmer sig et lyskryds. Flemming kommer omkring Jens, men opdager samtidig lyskrydset, som netop skifter fra gult til rødt. Flemming bremser straks voldsomt, men fortsætter ud i krydset.

Fra Flemmings højre side kommer en blå personbil, der netop er startet for grønt lys på tværs af Flemmings køreretning. Flemming dytter og bremser fortsat voldsomt og forsøger at undvige, men rammer den blå bil på dennes venstre side med høj fart. Den blå bil snurrer rundt og rammer herved en cyklist, der kører på indersiden af den blå bil, i samme retning som denne.

Ved sammenstødet bliver både Flemmings bil og den blå bil totalskadet. Føreren af den blå bil får punkteret en lunge og brækker flere ribben og får snitsår i ansigt og på kroppen. Cyklisten brækker skinnebenet ved sammenstødet med den blå personbil og pådrager sig desuden hjernerystelse ved faldet mod asfalten.

Politiets undersøgelser viser, at Flemming har kørt mindst 128 km/t, da opbremsningen blev indledt, og at Flemming har ramt den blå personbil med mindst 75 km/t.

Flemming er 41 år gammel. Han har hele sit liv boet i København. Han er arbejdsløs og har alkoholproblemer. Han er ikke tidligere straffet.

**Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.
De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.....	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt Beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders Nettoløn.....	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 7

Mustafa har købt en pose med 3,5 gram kokain. Han tager kokainen med tilbage til sin lejlighed, og fordeler den i 10 "salgsbreve", som hver indeholder ca. 0,35 gram kokain.

Mustafa er i konstant pengemangel, og han har derfor besluttet at prøve at tjene lidt penge ved at sælge lidt kokain. Hvis alle brevene bliver solgt, forventer han at kunne få et overskud på omkring 1.000 kr. til sig selv.

Mustafa ringer til nogle bekendte for at spørge, om de kunne tænke sig at købe noget af kokainen, men ingen har lyst eller penge til at købe nogle af salgsbrevene.

Samme aften går Mustafa ind på et diskotek for at sælge kokainen. Mustafa sælger 2 breve til én diskoteksgæst, og er ved at sælge yderligere 2 breve til en anden, da politiet, som har overvåget Mustafa på diskoteket, griber ind og anholder ham. Han erkender at have haft til hensigt at sælge samtlige 10 salgsbreve på diskoteket.

Mustafa er 17 år gammel og kommer oprindeligt fra Tyrkiet. Han har boet i Danmark i 10 år. Han har en almindelig familiemæssig baggrund og fast arbejde. Han er ikke tidligere straffet.

Kryds af på næste side, hvad De mener om straffen.

De må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror De, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes De selv, at straffen skal være?	Hvad tror De, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under til 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.00 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.....	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer.....	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer.....	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 og 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder.....	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år	☐	☐	☐
Økonomisk kompensation til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

IP. nr.:

--	--	--	--	--	--	--	--

Danskernes syn på straf

Skema nr.:

1

Us. nr. 5926

2009

Vejledning til udfyldelse af skemaet

Brug venligst en blå eller sort kuglepen til udfyldelse af skemaet

På side 2 og 3 i dette skema er beskrevet forskellige former for straf, der kan anvendes i de 7 sager, du nu skal læse om. Læs venligst disse former for straf igennem, så du ved, hvad du kan ”dømme”.

Dernæst kommer på side 4 den første sag, du skal ”dømme” i. Læs sagen igennem og sæt så på side 5 kryds i første lodrette søjle ved den dom, du tror, der ville blive afsagt **ved en domstol**. Der må sættes højst 2 krydser, men du må gerne nøjes med ét kryds.

I den anden lodrette søjle skal du sætte højst 2 krydser for den dom, **du selv ville afsige, hvis du skulle bestemme**. Du må også her gerne nøjes med ét kryds.

I den tredje lodrette søjle skal du endelig sætte højst 2 krydser for den dom, du tror, **folk i almindelighed** ville afsige. Du må også her gerne nøjes med ét kryds.

Gå derefter de andre 6 sager igennem og kryds af på samme måde som det lige er beskrevet.

Det er vigtigt for undersøgelsens kvalitet og brugbarhed, at du besvarer spørgsmålene for hver af de 7 sager.

Når skemaet er udfyldt, beder vi dig lægge det i den portofri svarkuvert og sende det til os.

Svarene bliver skannet ind på maskine, så alle kryds skal være nemme at tolke – se vejledningen herunder.

Sæt et tydeligt kryds .	☐ ☒
Hvis et felt er udfyldt forkert, skraveres den pågældende kasse og krydset sættes i den rigtige kasse.	☒ ☒

Oversigt over strafformer

Bøde

Bødestraf betyder, at den dømte skal betale et beløb til statskassen. Bødens størrelse kan enten fastsættes til et fast beløb (f.eks. 5.000 kr.) eller til et beløb, der tager højde for den pågældendes økonomiske situation (f.eks. 3 måneders nettoløn).

Betinget fængselsstraf

En betinget fængselsstraf betyder, at den dømte idømmes fængselsstraf, men at selve strafafsoningen i et fængsel foreløbig ikke iværksættes. Straffens længde kan variere fra få dage til flere år, og retten kan også beslutte foreløbig ikke at udmåle straffens længde. Straffen siges at være betinget, fordi betingelsen for, at den dømte ikke indsættes til afsoning, er, at den dømte ikke begår ny kriminalitet i en periode (prøvetiden), der fastsættes af retten. Prøvetiden kan være længere end den betingede strafs længde. Der kan således fastsættes en prøvetid på f.eks. 2 år i forbindelse med idømmelse af f.eks. 1 års betinget fængsel. Betinget fængselsstraf kan kombineres med andre tiltag, f.eks. vilkår om, at den dømte skal gå i alkoholbehandling, psykiatrisk behandling mv. Der kan også stilles krav om, at den dømte passer sit arbejde, følger sin uddannelse, betaler erstatning til ofret for den kriminelle handling mv. Overtrædes disse vilkår, eller begår den dømte ny kriminalitet, kan den betingede straf blive udløst, og den dømte blive indsat i et fængsel til afsoning af den idømte straf.

Konfliktråd

Konfliktråd betyder, at offer og gerningsmand mødes og sammen med en mægler kan få talt ud om kriminaliteten. Formålet med konfliktråd er bl.a. at give ofre for kriminalitet mulighed for at bearbejde vrede, angst, irritation, frustration eller andre følelser, der kan være forbundet med at have været udsat for kriminalitet. Deltagelse i konfliktråd er frivilligt for offeret og gerningsmanden.

Samfundstjeneste

Samfundstjeneste betyder, at den dømte idømmes en betinget dom, og at den dømte derudover i sin fritid skal udføre samfundsnyttigt arbejde uden løn i et bestemt antal timer, som fastsættes af retten. Retten fastsætter desuden en frist for udførelsen af arbejdstimerne, så straffen gennemføres inden for en rimelig tid. Indholdet af det arbejde, som den dømte skal udføre, bestemmes af Kriminalforsorgen. Det samfundsnyttige arbejde udføres i offentlige eller almennyttige institutioner, f.eks. rengøring, oprydning og praktisk, forefaldende arbejde i kirker, sportsklubber, museer, uddannelsesinstitutioner mv. Begår den dømte ny kriminalitet i den prøvetid, der er fastsat for den betingede dom, beslutter retten, om den betingede straf skal afsones. Det samme gælder, hvis den dømte ikke udfører sin samfundstjeneste.

Ubetinget fængselsstraf

Ubetinget fængselsstraf betyder, at den dømte indsættes i et fængsel i en periode, som bestemmes af retten. Straffens længde kan variere fra 7 dage til mange år.

Elektronisk fodlænke

Anvendelse af elektronisk fodlænke betyder, at den dømte skal afsone straffen på sin bopæl. Under afsoningen på bopælen skal den dømte bære en elektronisk fodlænke. Forlader den dømte sit hjem uden for de tidspunkter, der på forhånd er aftalt med Kriminalforsorgen, sender den elektroniske fodlænke besked til en vagtcentral. Den dømte må således kun forlade bopælen på bestemte tidspunkter og kun for at passe sit arbejde mv. Hvis den dømte ikke overholder reglerne for ordningen med elektroniske fodlænke, skal han afsone resten af straffen i fængsel.

Behandling af gerningsmanden

Behandlingen kan bestå i forskellige foranstaltninger, der har til formål at hjælpe gerningsmanden til en kriminalitetsfri tilværelse. Det kan være alkoholbehandling, narkotikabehandling, kurser i at håndtere konflikter uden at anvende vold, arbejds- og uddannelses tilbud mv.

Økonomisk kompensation til offeret

En økonomisk kompensation til offeret består i, at gerningsmanden betaler et beløb til offeret som godtgørelse for krænkelsen af offerets frihed, ære eller person. Der er ikke tale om egentlig erstatning, hvor gerningsmanden f.eks. betaler for nogle ting, han har ødelagt. Der er derimod tale om, at gerningsmanden betaler en godtgørelse for selve krænkelsen af offeret.

Sag nr. 1

Mads og Anne er gift og har boet sammen i 6 år. Sammen har de en datter på 4 år. Deres ægteskab har gennem det seneste års tid fungeret dårligt, og de skændes oftere og oftere.

Mads og Anne beslutter at forsøge at få talt ud om problemerne. De afsætter en weekend til at være sammen alene og skaffer en barnepige. Allerede fredag aften bliver de imidlertid uvenner, og det udvikler sig til et voldsomt skænderi. Mads forlader herefter lejligheden i vrede og går sammen med nogle venner i byen.

Anne er ked af, at aftenen har udviklet sig sådan, men ønsker ikke at sidde alene tilbage. Kort efter forlader hun derfor også lejligheden for at være sammen med nogle venner.

I løbet af aftenen fortryder Mads, at de har forspildt muligheden for at få talt ud om tingene. Han ringer derfor flere gange hjem til Anne, som imidlertid ikke er hjemme. Mads forsøger også at ringe til Annes mobiltelefon, men der bliver ikke svaret, og Anne ringer ikke tilbage.

Mads tager tilbage til lejligheden klokken ca. 1 om natten. Kl. næsten 2 kommer Anne hjem. Mads vil vide, hvor Anne har været. Anne siger ”Jeg gider ikke snakke med dig nu”. Mads vil imidlertid have talt ud og vil vide, hvor Anne har været. Anne svarer stadig ikke på Mads’ spørgsmål og ønsker ikke at tale med ham.

Mads begynder at blive jaloux, fordi Anne ikke vil tale om aftenens forløb. Desuden er Mads sur over, at Anne tilsyneladende ikke er villig til at forsøge at få talt ud om deres problemer. Da Anne stadig ikke vil svare på Mads’ spørgsmål, begynder Mads at beskyldte Anne for utroskab. Anne bliver gal, og de skændes højlydt og beskylder gensidigt hinanden for utroskab. Mads bliver mere og mere ophidset. På et tidspunkt siger Anne, at det vist er bedre at blive skilt. Mads bliver nu så ophidset, at han slår Anne hårdt i brystet. Anne vælter omkuld. Mads sparker 2 gange Anne i ryggen. Anne forsøger at værges for sig med hænderne, men Mads sparker igen Anne dels i siden og dels over hænderne og tildeler Anne yderligere et knytnæveslag, der rammer i baghovedet. Anne kommer på benene og råber, at nu er det definitivt slut. Anne løber herefter fra lejligheden. Anne henvender sig på skadestuen, hvor hun bliver undersøgt og røntgenfotograferet. Anne har blå mærker på brystet og på ryggen og har smerter i nakken, ryggen, ribbenene og nyrerne i de følgende 4-5 dage. Anne har desuden brækket 2 fingre på højre hånd. Anne søger straks om separation, og parret bliver siden skilt.

Mads er 40 år gammel og har hele sit liv boet i en større by i Jylland. Han har en almindelig familiemæssig baggrund og fast arbejde. Han er ikke tidligere straffet.

Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer.....	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 2

Lise har fået et tilbud om at tjene 20.000 kr. Hun skal rejse til Madrid i Spanien og hente et parti heroin tilbage til Danmark. Lise har store økonomiske problemer.

Hun havde en dag fortalt en pusher, som hun kendte lidt, at hun var helt på spanden, fordi hun ingen penge havde. Nogen tid efter henvendte denne pusher sig til hende og sagde, at han havde et job til hende, der kunne skaffe hende de nævnte 20.000 kr.

Lise syntes, at det lød som let tjente penge, og med de åbne grænser og sådan, tænkte hun, at der sikkert ikke var meget kontrol.

Lise henter heroinen på en bar i det indre Madrid. Hun har fået en pengeseddel med, der er revet over på midten, og besked på, at hun skal vise denne til en mand, der så vil have den anden halvdel. Lise har aldrig mødt denne mand før, men seddelstykkerne passer sammen, og hun får udleveret heroinen. På hotelværelset tjekker hun, at det vitterligt er heroin, hun har fået udleveret. Næste dag tager hun flyveren tilbage til Kastrup Lufthavn. Heroinen er pakket i 4 små poser. Der er i alt 250 gram heroin fordelt i de 4 poser. 250 gram heroin svarer til ca. 2500 brugerdoser. Lise har hjemmefra lavet et hulrum i et par gamle sko og lagt en sål henover. Hun har puttet to poser i hver sko, og har skoene på under hele turen hjem.

Da Lise har fået sin bagage i ankomsthallen i Kastrup Lufthavn, går hun gennem den grønne zone for passagerer, der ikke har noget at fortolde. Hun er anspændt, og én af tolderne fatter mistanke til hende, fordi hun virker nervøs, og fordi stofferne i skoene betyder, at Lise går med en lidt påfaldende gang. Tolderen vinker hende ind til kontrol, og gennemgår Lises kuffert, men finder ikke noget. Lise sveder og er nervøs. Tolderen beder om Lises jakke og sko, og finder de 4 poser heroin i skoene. Lise bliver herefter anholdt af politiet.

Lise er 34 år gammel og er opvokset i København. Hun er ikke afhængig af og bruger ikke narkotika. Lise er straffet 1 gang tidligere, for tyveri.

Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.

Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 3

Daniel indleder i 2001 et forhold til en kvinde, der bor alene med sin 10-årige datter, Line. Daniel besøger kvinden et antal gange i løbet af nogle måneder, hvorefter han flytter sammen med hende. Daniel udvikler i den forbindelse et godt forhold til Line.

En dag beder kvinden Daniel om at passe Line, mens hun skal i byen med nogle veninder. Da Daniel skal lægge Line, giver han hende et kys. Line synes, at det er sjovt at kysse, og de begynder at kysse hinanden. Først på munden, senere andre steder på kroppen. Daniel foreslår, at de tager tøjet af og fortsætter med at kysse hinanden. Line kysser i den forbindelse flere gange Daniel på hans lem, og han kysser hende i skridtet. Til sidst gider Line ikke kysse mere, og de holder op.

Nogle måneder senere meddeler kvinden Daniel, at hun har fundet en anden mand. Hun bryder derfor med Daniel. Han giver i den forbindelse udtryk for, at han gerne vil holde kontakt med Line, og han tilbyder at passe hende. Det synes kvinden er en god idé.

I de følgende ca. 2 år passer Daniel ca. en gang om måneden Line. Der udvikler sig et fast seksuelt forhold mellem de to, hvor han berører hendes kønsorgan, og hun berører og sutter på hans lem. Daniel bruger aldrig vold eller trusler eller på anden måde forsøger at tvinge Line til samkvemmet, men han stiller hende nogle gange en is eller en biograftur i udsigt, hvis hun indvilger.

Efter, at Line er fyldt 12 år, passer Daniel hende ikke længere. Hun besøger ham imidlertid fortsat af og til, enten for at låne penge af ham eller for at flygte fra moderen, som hun ofte er uvenner med. De fortsætter ved disse anledninger nogle gange det seksuelle samkvem.

Kort før hun fylder 14 år foreslår Daniel, at de skal have et egentligt samleje. Hun afviser først, men lader sig overtale. I løbet af det næste 1½ år mødes de 6-8 gange. Ved disse anledninger har de nogle gange samleje, men ikke hver gang.

Da hun fylder 15 år betror hun sig til en veninde, som hun i detaljer fortæller alt om forholdet til Daniel. Veninden beslutter at melde Daniel til politiet. Daniel bryder under afhøringerne sammen og erkender forholdet.

Daniel var 23 år gammel, da han flyttede sammen med Line og hendes mor. Han er opvokset i en provinsby under meget svære familiemæssige forhold, hvor han ofte er gået for lud og koldt vand, ofte er blevet slået og selv udsat for seksuelt misbrug. Han har som voksen psykiske problemer, vanskeligheder med at fastholde et arbejde og knytte sig til andre mennesker. Daniel er tidligere straffet 1 gang for blufærdighedskrænkelser.

**Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 4

En tirsdag eftermiddag lidt efter kl. 18 gik Lars med en elefanthue, der dækkede hovedet og ansigtet bortset fra øjnene, ind i en kiosk. Ekspedienten i kiosken var på det tidspunkt alene i forretningen. Da Lars nåede frem til disken, trak han en brødkniv frem, og holdt den truende frem mod ekspedienten.

”Jeg vil have pengene” råbte han. Ekspedienten reagerede imidlertid ikke straks, og Lars løb derfor om bag disken, og holdt kniven op foran ekspedienten. ”Få så kassen åbnet – hit med pengene” råbte Lars og skubbede ekspedienten op mod disken. Ekspedienten fik åbnet kasseapparatet, der imidlertid kun indeholdt 2.000 kr. i sedler og nogle mønter. Lars greb sedlerne med den ene hånd, samtidig med, at han holdt kniven truende frem med den anden og sagde: ”Jeg vil have flere penge. Hvor er resten af pengene?”

Ekspedienten forklarede, at resten af dagens omsætning lå i et pengeskab i baglokalet, som ekspedienten ikke havde pinkoden til. Lars greb fat i ekspedientens overarme, idet han stadig holdt kniven i sin højre hånd. Han tvang ekspedienten ind i baglokalet, hvor der stod et pengeskab, der var boltet fast i gulvet, og alene havde en smal sprække til at kaste penge ind af. Pengeskabet havde et tastatur og et display til indtastning af en kode. Lars holdt kniven rettet mod ekspedienten og råbte: ”Koden!”. ”Jeg kender den ikke”, sagde ekspedienten påny. Lars trådte et skridt nærmere ekspedienten og holdt kniven frem mod ekspedienten. ”Koden!”, råbte han på ny.

Herefter tastede ekspedienten en kode, og åbnede boksens låge. Lars greb et bundt pengesedler og en pose med småpenge, og løb derefter ud af kiosken. Det samlede udbytte ved røveriet udgjorde 16.500 kr.

Lars er 28 år gammel. Han er opvokset i en provinsby under meget svære familiemæssige forhold, hvor han ofte er gået for lud og koldt vand, og ofte er blevet slået. Han har som voksen psykiske problemer og vanskeligheder med at fastholde et arbejde. Lars har et lejlighedsvis forbrug af kokain og amfetamin. Han er ikke tidligere straffet.

**Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd			
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 5

Janni og Mustafa som ikke kender hinanden, arbejder i samme firma. De møder hinanden på et firmakursus, som bliver holdt en fredag og lørdag på et hotel. Efter middagen fredag aften danser de et par danse sammen, og aftaler at tage en drink i en bar på hotellet, når musikken stopper ved 2-tiden.

Baren var imidlertid lukket, og de går derfor op mod hotelværelserne, hvor de skal bo på hver deres etage. På vej op spørger Mustafa Janni, om han ikke må give hende et knus. Janni siger ja, og de giver hinanden et knus. Da de skal til at gå videre, inviterer Mustafa Janni på en øl på værelset. Janni siger ja tak, og de følges ad til Mustafas værelse.

Janni sætter sig i en kurvestol på værelset, og Mustafa sætter sig på sengen. Stemningen er god, de sludrer om arbejdet og drikker et par øl. Da Mustafa kommer tilbage efter et toiletbesøg, går han hen til Janni og læner sig ind over hende, og begynder at kysse hende. Janni siger, at det gider hun ikke. Hun tager fat i hans hænder og forsøger at skubbe dem væk. Mustafa ignorerer imidlertid hendes afvisning. Han trækker Jannis bluse op og lukker hendes BH op og rører ved og kysser hendes bryster, mens Janni forgæves forsøger at skubbe ham væk. Janni rejser sig og siger, at hun vil gå, men Mustafa tager fat i hende og trækker hende hen til sengen.

Janni protesterer, og siger, at Mustafa skal lade hende gå. Mustafa overhører protesterne og trækker Jannis bukser, trusser og bluse af hende. Han presser hende ned i sengen og lægger sig oven på hende og holder hende fast. Samtidig får han sine egne bukser krænget ned, og presser sig op i Janni, hvor han gennemfører et kort, vaginalt samleje. Da han har fået udløsning, trækker han sig ud og rejser sig fra sengen. Janni løber ud på toilettet, tørrer sig hurtigt med et håndklæde og tager bukser og bluse på. Derefter samler hun resten af sit tøj, og forlader straks Mustafas værelse.

Tidligt lørdag morgen ringer Janni til sin søster, og fortæller, hvad der er sket. Søsteren bringer Janni til voldtægtscenteret på hospitalet, hvor Janni bliver undersøgt. Der konstateres ikke fysiske skader, men Janni er chokeret, meget ked af det og bange. Om onsdagen – 4 dage efter voldtægten fandt sted – anmelder Janni sagen til politiet.

Mustafa er 28 år gammel og kommer oprindeligt fra Tyrkiet. Han har boet i Danmark i 10 år. Mustafa er straffet 1 gang tidligere, for tyveri.

**Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd			
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 6

Den 39-årige Erik har været ansat i en stor bank i 15 år. Han er bankuddannet, og er de senere år avanceret til at være en særligt betroet medarbejder. Han har haft en række ledende funktioner. De seneste 10 år har han været privatkunderådgiver med speciale i den ældre kundegruppe med private formuer. Mange af de kunder, han har rådgivet, har han gennem en årrække oparbejdet et særligt kendskab til som har medført, at disse kunder har haft stor tillid til hans rådgivning.

Over en 2-årig periode fra maj 2006 til juni 2008, har han begået mandatsvig over for banken ved at have oprettet 13 fiktive omprioriteringskonti, hvorfra han løbende til sig selv har hævet i alt knapt 28 millioner kr. Pengene er umiddelbart blevet anvendt til investeringer i aktier. Disse transaktioner har han gennemført via en anden bank. Banken har lidt et tab på ca. 5 millioner kr., idet resten af aktierne var i behold.

Endvidere har han som privatkunderådgiver for fru Elna Nielsen (82 år) begået underslæb af særlig grov beskaffenhed ved i 7 tilfælde inden for perioden januar 2001 til maj 2003 at have hævet og brugt knapt en halv million kr. fra hendes konto.

Desuden har han som privatkunderådgiver for socialrådgiver Kirsten Pedersen begået underslæb af særlig grov beskaffenhed ved i 12 tilfælde i perioden fra august 2003 til oktober 2005 at have hævet og brugt ca. 350.000 kr. fra hendes konti.

Endelig har han i perioden fra 2005 til maj 2008 i 5 tilfælde uretmæssigt hævet og brugt gebyrer på i alt knapt 40.000 kr. fra forskellige kundekonti. Disse gebyrer skulle have været indsat på bankens særlige gebyrkonto.

Erik er ikke tidligere straffet, men fik en alvorlig advarsel af banken, da man i 2001 opdagede nogle mistænkelige omposteringer mellem nogle konti. Han har en meget stor spillegæld. Hans spil og forbrug af penge på spil er også hovedårsagen til, at hans ægteskab er gået i stykker, og at han har måttet flytte fra sin kone og 3 børn, der er blevet boende i deres hus i Gentofte. Han har problemer med sit helbred, hvilket skyldes et langvarigt misbrug af amfetamin og medicin.

**Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd			
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐

Sag nr. 7

Hans er kl. ca. 2 om natten på vej hjem fra en fest. Han har haft et opgør med sin kæreste, og forlod derfor festen sammen med en bekendt, Klaus. Hans og Klaus taler om episoden, og Hans er både ked af det og vred over sin kærestes optræden.

Hans og Klaus følges ad hjemad gennem byen, og undervejs stopper de ved en grillbar for at få lidt at spise. De har stået udenfor grillbaren og spist, og Hans er gået ind igen for at gå på toilettet. På vej ud køber han en cola.

Da Hans kommer ud igen, er Klaus væk. Hans begynder at lede efter Klaus og går frem og tilbage foran grillbaren. Lidt væk sidder Ole og Jens. De har også været i grillbaren og sidder nu og spiser. Ole og Jens sludrer og griner. Hans kender hverken Ole eller Jens.

Hans kan ikke høre, hvad de siger, men mener, at det er ham, de taler om og griner af. Hans kigger stadig efter Klaus og er begyndt at blive utålmodig og irriteret over, at Klaus bare er gået fra stedet. Hans går hen til Ole og Jens for at spørge, om de har set Klaus.

Ole og Jens er midt i en samtale, så Ole drejer blot hovedet mod Hans og siger kort ”Næh”, hvorefter Ole og Jens fortsætter deres samtale og ignorerer Hans. Hans bliver nu gal og tager fat i Oles arm og siger: ”Du skal sgu ikke være nedladende over for mig”. Ole forsøger at vride sig fri. Hans slår herefter Ole med knytnæve på den ene side af hovedet. Så slår Hans Ole på den ene side af hovedet med colaflasken, så flasken smadres. Ole falder, og da han ligger på jorden, træder Hans et skridt tilbage, og sparker Ole i ansigtet og tramper ham på den ene side af hovedet, foran øret. Hans løber herefter fra stedet.

Ole pådrager sig et behandlingskrævende sår ved mundvigen og i hovedbunden. Desuden får Ole brækket sin næse og et kindben. Endvidere pådrager Ole sig hjernerystelse. Han får ingen varige mén.

Hans er 18 år gammel. Han er opvokset i en provinsby under normale familiemæssige forhold og læser på seminariet. I almindelighed har han ikke problemer med alkohol. Han er 1 gang tidligere straffet for vold.

**Kryds af på næste side, hvad du mener om straffen.
Du må højst sætte to krydser i hver lodret søjle.**

	Hvad tror du, straffen ville blive ved en domstol?	Hvad synes du selv, at straffen skal være?	Hvad tror du, at folk i almindelighed synes, at straffen skal være?
Ingen straf	☐	☐	☐
Bøde – fast beløb			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐
Bøde – indtægtsbestemt beløb			
Op til 1 måneds nettoløn	☐	☐	☐
Mellem 2 og 5 måneders nettoløn	☐	☐	☐
6 måneders nettoløn og derover.....	☐	☐	☐
Betinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Konfliktråd			
☐	☐	☐	☐
Samfundstjeneste			
Under 50 timer	☐	☐	☐
Mellem 50 og 150 timer	☐	☐	☐
Over 150 timer	☐	☐	☐
Elektronisk fodlænke			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Fra 2 til 3 måneder	☐	☐	☐
Over 3 måneder	☐	☐	☐
Ubetinget fængsel			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
2 måneder → 5 måneder.....	☐	☐	☐
6 måneder → 11 måneder.....	☐	☐	☐
1 år → 1 år 11 måneder	☐	☐	☐
2 år → 2 år 11 måneder	☐	☐	☐
3 år → 4 år 11 måneder	☐	☐	☐
5 år eller mere.....	☐	☐	☐
Behandling af gerningsmanden			
Under 2 måneder	☐	☐	☐
Mellem 2 måneder og 1 år.....	☐	☐	☐
Over 1 år.....	☐	☐	☐
Økonomisk kompens. til offeret			
Under 50.000 kr.	☐	☐	☐
Mellem 50.000 og 100.000 kr.	☐	☐	☐
Over 100.000 kr.	☐	☐	☐